

**SIGNATUUR
MICROVORM:**

**SHELF NUMBER
MICROFORM:**

M META 0397

**BIBLIOGRAFISCH VERSLAG
BIBLIOGRAPHIC RECORD**

MOEDERNEGATIEF OPSLAGNUMMER:
MASTER NEGATIVE STORAGE NUMBER:

MM69L-00002

Conscience, Hendrik

Batavia : historisch tafereel uit de XVIIe eeuw / door Hendrik Conscience ; met
12 pl. door Ed. Dujardin. - Antwerpen : Van Dieren, 1858. - 3 dl. : ill. ; 16
cm

Signatuur van origineel / Shelf number of original copy:
M cc 13

Signatuur microvorm / Shelf number microform:
M META 0397

Filmsoort / Size of film :

16 mm

Beeldplaatsing / Image placement :

COMIC / IIB

Reductie moederfilm / Reduction master film :

1/8 : 1

Startdatum verfilming / Date filming began :

22-5-2000

Camera-operateur / Camera operator :

C. CUDJOE

BIBLIOTHEEK KITLV

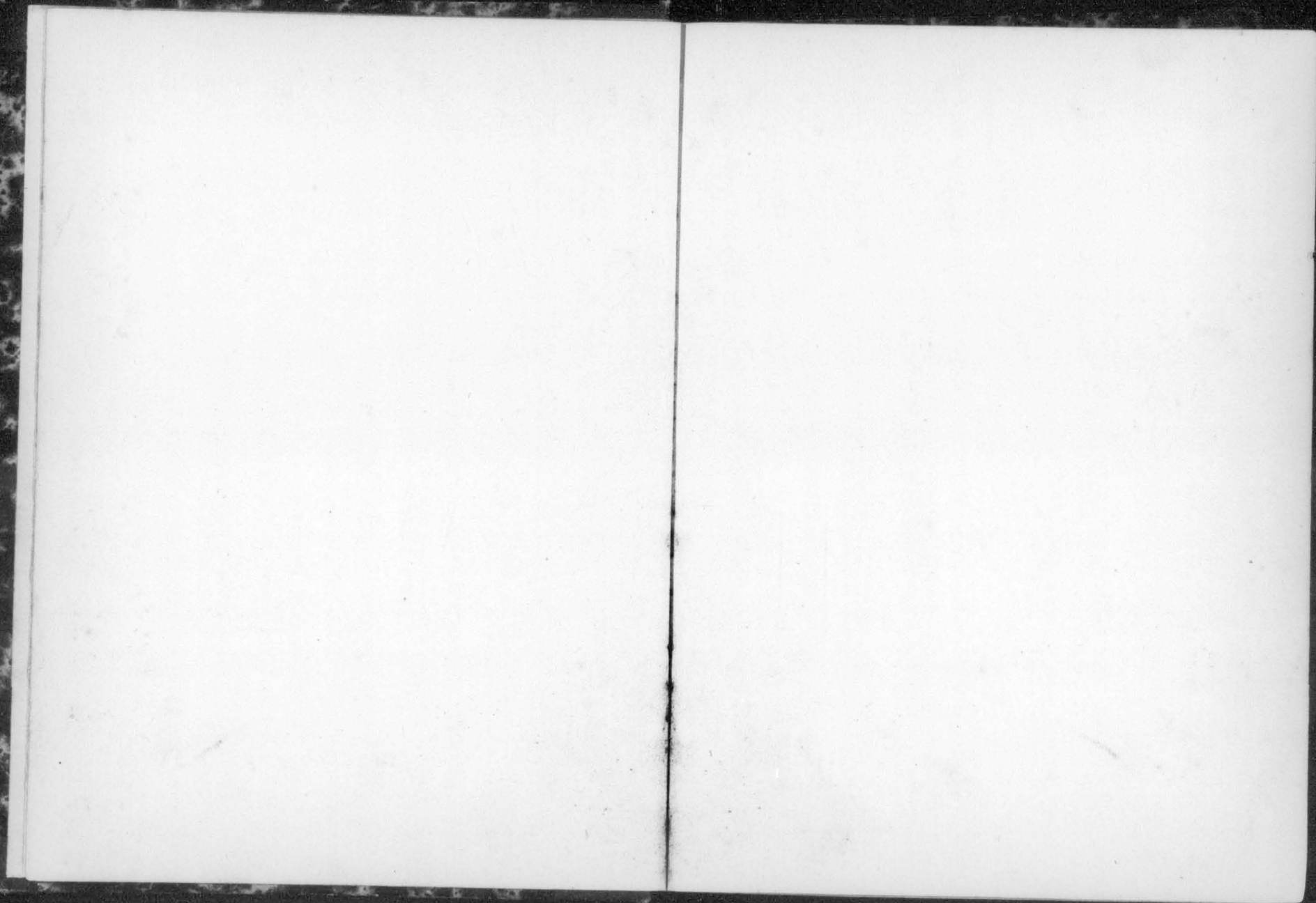

0053 9815

853849129

V.2 860

BATAVIA.

CC.
13.

BATAVIA

HISTORISCH TAFEREEL UIT DE XVIIe EEUW,

DOOR

Hendrik Conscience.

Met twaelf platen door Ed. Bujardin.

—
EERSTE DEEL.
—

ANTWERPEN,

DRUKKERY VAN J. P. VAN DIEREN EN COMP., UITGEVERS.

1858

DEN

VERDIENSTELYKEN KUNSTENAER

P. CROQUISON

Bonmeester te Kortrak

TEN BEWYZE

VAN HOOGACHTING EN VRIENDSCHAP

OPGEDRAGEN.

Er is aen de vereichten der wet op den letterkundigen eigendom voldaan ;
geene vertalingen mogen in het Fransch noch in het Engelsch, zonder toe-
lating des schryvers uitgegeven worden.

VOORHANGSEL.

(1613)

Op eenen schoonen juny-dag van het jaer 1613, stonden twee personen — eene bejaerde vrouw en een jongeling — op de Tesselsche kade te Amsterdam, nevens den Haringpakkerstoren, die zynen voet in den breeden Ystroom baedt.

De vrouw moest ziekelyk zyn; want haer gelaet was uitermate bleek en mager, en een dorre kuch kwam by poozen verraden dat eene langzame borstkwael haer leven ondermynde. Zy zag treurig ten gronde, en hief slechts van tyd tot tyd den blik op hem, dien zy vergezelde, als wachtte zy, om te spreken, dat hy zelf het stilzwygen brake.

Met den rug tegen den Haringpakkerstoren geleund, schouwde de jongeling in diepe overwe-

ging vóór zich heen langs de kade, en scheen meer bepaeldelyk het oog gerigt te houden op eene Hulke of groote lastschuit, die eenige matroozen bezig waren met koffers, kisten en ander reisgoed te laden.

Indien men den ouderdom van dezen jongeling op zyne gelaetstrekken hadde willen raden, zou men, nu hy in stille mymering daer stond, zich ongetwyfeld bedrogen hebben. Zyne leden waren nog zoo tener, zyn aengezigt zoo zuiver, zyn oogslag zoo zacht; en, daerby, er heerschte in zyne uitdrukking en in zyn gansch voorkomen iets zoo eenvoudig en zoo ingetogen, dat men hem zou aenzien hebben voor een jong gezelschap, die even de kindschheid was ontgroeid. Zyne kleeding zelve, welke, door haer effen zwart en bruin en hare schaerscheit aen versierselen, eenen leerling der latynsche scholen scheen aen te duiden, mogt dit vermoeden nog versterken.

Dan, het gebeurde soms ook wel dat een wanhopig of een geestdriftig gepeins door des jongelings droeve mymering heenschoot en hem het hoofd met spyt of met fierheid deed verheffen. Onder den slag zulker aendoening teekenden zyne wezenstrekken zich vaster af; zyn schoon gelaet werd alsdan beglanst met het licht der zielekracht, en uit zyne bruine oogen schoten vurige gensters, die spraken van mannelijken wil en mannelijken moed.

Op zulken stond zou men zich over den waren ouderdom van den droomenden jongeling niet misgrepen hebben; en, ondanks de maegdelyke teederheid zyners gelaetstrekken, zou men hem gereedelyk de negentien jaren hebben toegekend, die over zyn jeugdig hoofd waren heengegaen.

Deze opwellingen eener nog verborgene inborst waren echter zeer zeldzaam in hem, en werden even ras door eene stille uitdrukking van treurnis en gelatenheid vervangen.

Rondom hem heerschte er eene ongemeene bedrijvigheid. Langs al de kaden, die de oostelyke zyde van Holland's hoofdstad bezoomen, lag eene driedubbele rei Hulken, Kagen, Boeijers en andere mindere schepen, die door eene wolk werklieden werden gelost of geladen; zwaer bevrachte wagens en karren gingen en kwamen van het binnenste der stad naer de haven; matroozen en soldaten wemelden door elkander op den boord van den vloed.

Verder, op den effen spiegel van het Y en achter wyd uitgestrekte paelwerken, lag eene talryke vloot meerschepen, wier masten den gezigteinder als met een ondoordringbaer woud afsloten. Uit de rompen dier logge zeegevaerten werden de kostbaerste speceryen van Oostindië opgehaeld, en in ligters overgestort, om in den schoot van het nieuw Venetië, van

het bloeiend en groeiend Amsterdam, te worden geborgen, tot dat ze, tegen schatten gouds en zilvers, de andere volken van Europa wierden medegedeeld. Over den ganschen stroom galmden de vrolyke gezangen der matroozen en arbeiders, het zenuwsehokkend gekrysch der katrollen en het schallend bevelgeroep der stuerlieden en kapiteins.....

Het was een ontzettend en prachtig schouwspel, dit varen en keeren der honderde lighters, dit koortsig zwoegen van duizende menschen, dit zingen, schreeuwen en juichen der matroozen, in het ondoordringbaer woud der Oostindische koopvaerdyschepen; — en, boven dit alles, de zonne die haer kleurig licht over den majestatischen Ystroom uitgoot, en zyne vlakke, waer de riemenslag haer bewoog, deed vonkelen en glinsteren als eene zee van vloeibaer goud.....

De jongeling, by den Haringpakkerstoren, scheen echter onverschillig voor de indrukwekkende grootscheid van dit tafereel. Eene korte wyl nog hield hy in volle stilte het oog naer de Hulke, die verre van hem aen de kade lag; dan, alsof hy eensklaps uit eenen droom ontwaekte, trad hy een paer stappen vooruit, en zegde met zoete en treurige stemme tot de oude vrouw :

« Moeder, laet ons wat voortwandelen : het is nog te vroeg. »

« Ik heb het u gezegd, Walter » antwoordde zy, even zachtmoedig « het water zal welligt nog een gansch uer vloeijen. Vóór het keeren der ty zullen zy niet vertrekken. »

« Nog een uer! — en dan? » zuchtte de jongeling, langzaam voortstappend, in eene rigting die hem nog meer van de groote Hulke moest verwyderen.

De vrouw volgde hem in zynen tragen gang; doch zy weêrhield hem welhaest.

« Maer, Walter » bemerkte zy « zoo zouden wy het afscheid wel kunnen missen. Laet ons naer de Nieuwe brug opwandelen. Uit de Warmoesstraet zullen zy komen; langs hier kunnen zy ons niet ontmoeten. »

« Neen, moeder-lief » smeekte Walter « zy mogten wel denken dat wy ons op hunnen weg stellen opdat zy ons niet zouden ontsnappen. »

« Ik begryp u niet, myn zoon » mompelde de weduwe met verwondering, doch met streelende zoetheid in de stemme « de begeerte om Vrouw Van den Broeck en de jonge Aleidis nog eens een hartelyk vaerwel toe te sturen, vervult u met ongeduld en jaegt u voor den tyd ten huize uit; — nu schynt gy te vreezen dat zy ons vriendelyk inzicht zullen ontdekken? Het zou hen veeleer bedroeven en hoonen, indien wy niet by hun vertrek tegenwoordig waren.

Gy hebt wel gezien, toen Vrouw Van den Broeck hare woonkamers ten onzent verliet, om het schoone huis in de Warmoesstraet te betrekken, hoe treurig zy nog al die kamers beschouwde, waer zy acht jaren van haer leven te midden van verkleefde en dienstveerdige vrienden heeft doorgebracht; gy hebt gezien hoe Aleidis het hoofd liet hangen en diepe zuchten slaekte; ja, zelfs Congo, het arme Negerkind, dat tranen stortte omdat het u verlaten moest!.... En gy zoudt nu gaen denken dat deze lieden, na achtjarige genegenheid en liefde, de bewyzen onzer vriendschap zouden wraken? Maer wat gaet er om in uwen geest, Walter? »

De jongeling schudde mismoedig het hoofd en deed nog eenige stappen zonder te antwoorden; dan zegde hy :

« Ik weet het niet, moeder; maer my klopt het hart wel pynlyk in den boezem. Ik kan my aen de gedachte dier scheiding niet gewinnen. Alles zegt my dat het een langdurig, een eeuwig vaerwel is, dat wy uitspreken gaen. »

« Maer het moest er toch eens van komen, myn zoon. Hadde Hopman Van den Broeck niet zoo onop houdend op de wyde zee heromgevaren, veel vroeger zou zyne vrouw ons huis verlaten hebben. Nu hy, tot loon zyner uitstekende diensten en moedige daden,

tot Bevelhebber op het eiland Amboina¹ is benoemd, en eene vaste verblyfplaats krygt, is het natuerlyk dat hy zyn huisgezin met zich naer Oostindië neme. Zoo is het lot der menschen, Walter, dat hun het leven slechts eene herhaelde scheiding is van al wat zy op aerde meest liefhebben. De eene sterft, de andere vertrekt, de andere blyft; en allen treuren wy even zeer over de scheiding, tot dat Gods genadige schoot ons weêr vereenige..... »

« Ach, ik kan my niet verduelig onderwerpen aen het wreede lot dat my slaet! » riep Walter met verdoofde stemme. « Gy, moeder, gy hadt eene gezellinne gevonden die u troostte, die u door vriendelyken kout vermaekte, terwyl ik gansche dagen op myne schole doorbragt. Nu zult gy alleen zyn, eenzaam en verlaten! Ik had eerst eene speelgenote, dan eene teedere zuster gevonden, die my aenmoedigde tot de studie, die zich verheugde in myne voorдерingen, die my moed en wil gaf om my te onderscheiden in myne levensbaen. Zelfs beminde ik den armen Congo, met eene innigheid die my onbewust ware gebleven, indien het naderen des afscheids my ze niet hadde geopenbaerd. Het ongelukkige Mooren-

¹ De Nederlanders bezaten alsdan in Oostindië geen anderen grond in eigendom, dan een gedeelte van het eiland Amboina, met eene sterkte, die zy de Portugezen hadden ontnomen. Van deze sterkte hadden zy den algemeenen stapel hunner scheepvaart in Oostindië gemaakt.

kind werd my dierbaer, omdat ik in zyne onwetende ziel het begrip der Godheid mogt storten; omdat ik het was die het kristen maeke, omdat ik in hem eenen mensch mogt beschermen tegen 's menschen onregtveerdigheid..... En daer gaen zy nu allen vertrekken : myne tweede moeder, myne goede zuster, myn arme zwarte beschermeling! Welhaest zal het schip, dat hen heen voert, de wyde zee doorklieven, en tusschen my en hen die ik bemin, eene gansche wereld tot scheidspael werpen..... Zy zullen ons vergeten, moeder! »

Ofschoon des jongelings tael van hevige aendoe-ning getuigde, was zy slechts vergezeld van zeldzame en dan nog stille gebaren; ook zyn gelaet behield schier onverpoosd de uitdrukking eener kalme droefheid en de zachtheid die het kenmerkte. Alleen de sidderende toonbeweging zyner stem gaf de maet van de diepte zyner ontroering.

Hy herhaelde nog eens zyne laetste klagt :

« O, moeder, zy zullen ons vergeten! »

« Geloof dit niet, Walter » suisde de vrouw met zoete stemme. « Uw gemoed is te oplopend. De mensch moet zich, van zyne jeugd af, aen wederwaerdigheid gewennen. Het leven is slechts eene beproeving, kind; daerboven bekomen wy den loon onzer verduldigheid in het lyden. »

« Alleen zyn! Eenzaam treuren, als ware de wereld een graf! » morde Walter met wanhoop.

« Alleen? Blyf ik dan niet met u? » vroeg de vrouw op troostenden toon.

Een doffe zucht was des jongelings eenig antwoord.

« Het is u niet genoeg? De tegenwoordigheid uwer moeder is niet voldoende? » murmelde de vrouw met stille spyt.

Walter, ontroerd door het uitwerksel zyner woorden, greep hare hand; en, deze vurig drukkende, smeekte hy :

« Vergeef my, moeder-lief! Ik bemin u uit al de krachten myner ziel. Voor de herstelling uwer gezondheid zou ik alles verzaken, myne hoop, myne herinnering, myn leven..... maer er is in myn hart nog zoo veel plaets over! Het bloedt, omdat er dingen worden uitgerukt die er door den tyd in vastgegroeid waren. »

Er bleef eene wyl stilte heerschen; de jongeling deed zichtbaar geweld om zyne ontsteltenis te bedwingen, en hield den blik ten gronde gevestigd.

« Kom, breng toch uw onrustig gemoed tot bedaren, myn arme Walter » zegde de vrouw. « Denk dat, tusschen ons en hen, de Heer ten onzen gunste heeft beslist. Zy moeten het milde Holland verlaten en het zengend vuer van eenen vreemden hemel gaen

trotsen..... lyden en sterven misschien, verre van den grond waer hunne vaderen rusten. Beklaeg veeleer degenen wien God niet vergund heeft in het dierbaer geboorteland hunne dagen te vervullen. Oostindië is een grond van arbeid, van gevaer en van beproeving, myn kind. »

Eene strael van begeestering verlichtte Walter's gelaet; met klimmenden nadruk en met diepbewogen stemme zegde hy :

« Oostindië, een grond van beproeving, zegt gy, moeder? Oostindië is een grond van roem, van grootsheid en van rykdom, voor al wien Neêrland's heldenbloed door de aderen vloeit! Gy begrypt het niet, moeder : de tyden zyn veranderd. Spanje is vernederd en uitgeput; het smeekt om eenen vasten vrede; onze vryheid rust op onwrikbare gronden; al onze vyanden zyn gevallen..... En, nochtans, de harten der Bataviers zyn nog gezwollen van strydlust en van moed. Holland heeft dorst naer groote daden, het moet een doel vinden, waer het zyne overspannen volkskrachten kunne heen rigten. Dit doel is Oostindië! Het klein maer rykgezegend vaderland, dat de Heer ons schonk, is te nauw om zoo vele helden te bevatten als de oorlog tegen Spanje er in ons midden teelde. Naer Oostindië, moeder! Naer Oostindië! Daer is een nieuw vaderland te veroveren

en te gronden; daer is nog middel om, door moed en wys beleid, het nakomelingschap eenen naem te doen eeren en te doen zegenen; daer kan ook een jongeling, die te laet werd geboren om de wapens tegen Spanje te voeren, zyn bloed nog voor Neêrland's grootheid storten..... Oh, wat zyn ze gelukkig, die naer Oostindië mogen varen! »¹

De vrouw aenzag haren zoon met eene traen in elk oog.

« Walter » zuchtte zy « uwe tael bedroeft my. Zoudt gy wel in staet zyn om uwe moeder te verlaten? Wreed genoeg om zulke scheiding te wenschen? Neen, niet waer? het zyn slechts gedachten, door de droefheid in uwen ontstelden geest opgewekt? »

Met verkalmde stemme antwoordde de jongeling :

« Myn hoofd is duizelig; ik dwael. U verlaten, moeder-lief? Ik? o, neen, nooit! Oostindië moge een paradys van roem en van geluk zyn, de almachtige beschikker van der menschen lot heeft myne baen in die rigting niet afgeteekend..... »

« Ik wist het wel, Walter; om myn lot op aerde te verzachten heeft de Heer, in zyne genade, my

¹ Na eenen oorlog van schier eene halve eeuw, was er een wapenbestand of tydelijke vrede voor twaelf jaren geteekend. De Nederlanders keerden hunne ontwikkelde krachten op handel en zeevaart; en het was alsdan eene algemeene strekking, roem en fortuin naer Oostindië te gaen zoeken.

eenen liefderyken zoon geschonken. Voor die weldaed zinge myne dankbare ziel zynen lof eeuwiglyk! »

Al sprekende hadden zy zich in hunne wandeling omgekeerd, en bevonden zich nu weder aen den voet van den Haringpikkerstoren.

« Zie, Walter » zegde de vrouw « daer ginder, aen de Nieuwe brug, komt Hopman Van den Broeck met zynen gezel Pieter Dirckx. »

De jongeling sidderde en bleef staen.

« Zyne vrouw is niet met hem » voegde de weduwe erby « en Aleidis ook niet. »

Deze laetste woorden schenen Walter van zyne plotselyke aendoening te verlossen; en hy volgde zyne moeder, die immer voortging, zonder echter haren stap te verhaesten.

Zy konden welhaest hooren hoe de Hopman, aen de lieden die bezig waren met de Hulke te laden, allerlei bevelen uitdeelde en hoe hy, op strengen toon, eenigen onder hen berispte, omdat zy het werk niet naer genoeg hadden volbragt.

Hopman Van den Broeck was een man van omtrent de vyftig jaer, nog in de gansche volheid der mannelyke sterkte. Hoog van gestalte, fier van houding en ontzagwekkend van oogslag, scheen hy als van natuer tot gebieden bestemd. De bruine tint, welke de Oostindische zon over zyn aengezigt had

gespreid, en de zware knevels die tegen zyne wangen opgekruld waren, bragten nog by om den indruk te vermeerderen dien de gestalte en de fiere houding des Hopmans op iedereen en bovenal op zyne minderen uitoefenden.

Zyne kleeding bestond uit eenen jas van blauw laken, die tot onder de kin was toegeknoopt; wyde hosen daelden tot aen zyne knien, waer fyne zwarte kousen hem met eene roos van zyden lint aen het been bevestigd waren. Op het hoofd droeg hy eenen breedrandigen hoed, overschaduwde met eene wapperende veder, en van onder welke lange en overvloedige haren hem in dikke lokken over borst en schouders vielen.

Walter scheen niet veel lust te hebben om den trotschen Hopman te naderen; het was alsof hy iets van hem vreesde. Ook vertraegde hy zynen gang en liet zyne moeder ongemerkt een paer stappen vooruitgaen.

De Hopman, naer matroozen uitziende die nog eenige koffers aenbragten, keerde zich om en bemerkte de weduwe. Zyn gelaet veranderde eensklaps van uitdrukking; het werd minzaam, en een heusche glimlach ontnam het gansch zyne strengheid. Zoo was Hopman Van den Broeck: in zaken van dienst streng, koel en schaersch van woorden; maer in het

gewoone leven zeer gulhartig en gespraekzaam. Nu het oogenblik naderde dat hy weder in zee mogt steken en naer Oostindië varen, vervulde eene zoete blydschap zyn hart, en deze straelde op zyn gelaet en in zyne woorden uit. — Hy ging tot de weduwe en sprak :

« Ah, gy zyt daer, Vrouw Pietersen? Gy komt ons vaerwel wenschen? Heb dank voor uwe vriendelyke aendacht. Gy ziet dat wy hier druk bezig zyn, om ons zelve en de achterblyvers der manschap in te schepen. Heden nacht te Texel en morgen in zee! Ik voel my herleven : voor eene oude zeebonk, als ik, is het niet goed aen land, Vrouw Pietersen. »

« Ik zie uwe echtgenote noch uwe dochter? » vroeg Walter's moeder.

« Zy komen, zy komen » lachte de Hopman. « Die vrouwen hebben altyd nog iets te verrigten en byeen te zoeken. Wilde men ze involgen, men geraakte nooit aen boord..... Maer wie staet daer zoo bedeesd? Ah, het is uw zoon Walter. Hy ziet er nog zeer bloede uit, Vrouw Pietersen. Het zal beteren, als de baerd hem uit de kin schiet..... »

Onder het uitspreken dezer scherts ging hy tot den jongeling, en, hem gemeenzaem op den schouder kloppende, zegde hy :

« Nu, Walter, myn jongen, gevoelt gy nog geen

lust om een reisje naer het Oosten te wagen? De baen is er wel niet altyd zoo effen als de vlakke van onzen Ystroom; maer by dit schokken en plonsen op den grooten plas, krygt men haest vaste voeten en een moedig hart. »

Walter mompelde eenige onverstaenbare woorden. Hy poogde zyne lippen tot eenen beleefden glimlach te plooijen, doch de beschermende en enigzins spottende uitdrukking des Hopmans dwong hem den blik ten gronde te slaen. Daer stond hy nu, onthutst en zwygend, als een schuchter meisje. Wel beet hy op de tanden en sloot hy de vuisten; doch hy deed het zoo bedektelyk dat Van den Broeck het niet bemerkte.

« Spreek hem toch niet van zulke dingen, heer Hopman » murmelde de weduwe smeekend. « Walter heeft geen lust tot verre reizen; en daerenboven hy is nog veel te jong..... »

« Te jong, vrouw Pietersen? Hoe vroeger men begint, hoe verder men geraekt! Toen ik voor de eerste mael my op den Oceaen waegde, was ik niet veel ouder dan Walter. Misschien is hy verveerd van het groote water? Inderdaed, alle lieden zyn niet geboren om op zee te leven; en daerby, de moed komt niet vóór de jaren. »

Dit laetst gezegde deed Walter het hoofd ophef-

fen; eenen fieren blik in des Hopmans oogen werpende, morde hy sidderend :

« Vergeef het my, heer Hopman, zoo myn antwoord u onheusch mogt schynen..... maer hoeveel moeds behoeft er dan wel, om te doen wat duizend anderen ons hebben voorgedaen? — Myn lot bindt my aen het vaste land..... anders! »

« Zoo, zoo » glimlachte Van den Broeck « er zit toch iets goeds in die borst! Ik weet niet wat ik in u opmerk, myn jongen; maer, indien ik my niet bedrieg, zouden wy elkander nog wel eens op den breedten plas, of ginder verre, tusschen de geele menschen, kunnen ontmoeten..... »

« Daervoor behoede hem de hoogste Goedheid! » viel de oude vrouw met eenen zucht in. « Hy zal Doctor worden, heer Hopman. Het is ook wel roemvol en verdienstelyk, zyne ongelukkige medemenschen in ziekte en lyden by te staen. Zyn vader, wiens ziel de Heer hierboven genadig zy, was ook Doctor. Walter zal zyns vaders nuttig beroep met vlyt voortzetten; — niet waer, myn zoon? »

« Ik moet by myne moeder blyven, haer troosten en voor haer zorgen » mompelde de jongeling. « Het is eene pligt die God my heeft opgelegd, en welke ik met liefde wil vervullen..... Maer, Hopman, geloof het, my ook slaet een Neêrlandsch hart in den boezem! »

Van den Broeck scheen verwonderd over den bezielden toon van des jongelings woorden; doch meer nog over het vuer dat in zyne oogen vonkelde.

« Dan heb ik nooit eene *travado*¹ by de Kaep gezien, zoo gy van uw leven Doctor wordt! Er steekt een zeeman in uwe huid, of ik ken er my niet aen. Gy hebt de waterzucht; het is voor den Nederlander eene ongenesbare kwael..... »

En den jongeling voor de tweede mael op den schouder slaende, zegde hy :

« Ik weet wat u dien lust tot varen inboezemt, myn jongen. Kom, kom, stel die kinderachtige gedachten uit uw hoofd! »

Hy voelde Walter's schouder onder zyne hand sidderen, en zag hoe het schaemrood zyn aengezigt deed gloeijen.

« Nu, nu, er is een middel » hernam hy lachende « treed in dienst der Oostindische Maetschappy, poog u te onderscheiden, word Hopman; dan geef ik u Aleidis tot bruid. Maer gy moet u spoeden; zy mogt anders ginder eenen echtgenoot vinden, vóór dat de degen u aen de zyde kome. »

Een pynlyke zucht welde op uit des jongelings boezem; hy liet ontmoedigd het hoofd op de borst

¹ Een Portugiesch woord, alsdan veel gebezigt, dat orkaen of storm beteekent.

vallen en scheen aen eene uiterste foltering overgeleverd.

Van den Broeck, door een gevoel van medelyden getroffen, vatte hem de hand en zegde op minzamen en ditmael ernstigen toon :

« Nu, Walter, myn jongen, het is uit scherts dat ik zoo spreek; gy begrypt wel dat het u onmogelyk zou zyn in eenige jaren Hopman te worden, bovenal nu wy in vrede zyn met onze vyanden. Blyf by uwe moeder; word Doctor gelyk uw vader; en, denkt gy nog aen ons, het zy slechts als aen goede vrienden, die in Oostindië zich uwer genegenheid ook dankbaer zullen herinneren..... »

« Hopman Van den Broeck! » riep eene krachtige stem, van het dek der Hulke.

« Nu, Pieter, myn vriend, wat is er? »

« Alles is gereed » riep de andere « onze Hulke en de twee Kagen liggen zeilveerdig. De ty gaet keeren; er ontstaet eene gunstige koelte; wy moeten ze waarnemen. — Zou Vrouw Van den Broeck wel de reis willen ontloopen? »

« Het is toch verdrietig » morde de Hopman « zy moesten reeds van over een half uer aen boord zyn! »

En zich naer zynen gezelschap keerende, zegde hy :

« Wacht! Zy zyn niet verre van hier; ik loop en

ga ze halen.... Vrouw Pietersen, gy zult hier nog wel een oogenblikje blyven, niet waer? »

En, onder het uitspreken dezer woorden, stapte hy met versnelden tred naer den kant der Nieuwe brug, en verdween wat verder in de Warmoesstraet.

Walter stond nog met den blik ten gronde en sprakeloos. Zyne moeder aenschouwde hem met medelyden; want, alhoewel zy niet goed begreep hoe de vriendelyke scherts des Hopmans haren zoon zoo diep kon wonden, zag zy eventwel dat hy hevige smarten leed. Zy meende hem eenige troostende woorden toe te sturen; doch nu klonk, uit de verte achter hen, een vreemd gekryt, dat hun welbekend moest zyn, vermits terzelfder tyd een glimlach op beider aengezigt blonk, en zy zich omkeerden naer den kant van waer het gerucht hun toegekomen was.

« Ah, daer is de kleine Congo! » riep Walter.

Van den kant der Nieuwe brug kwam er een jonge neger, die slechts twaelf of dertien jaren oud kon zyn, in aller haest aengeloopen. Hy was naer de Hollandsche wyze gekleed, behalve dat hy geen ander hoofddekseel droeg dan het wollige kroezelhaer, dat de natuer hem had geschonken. Reeds uit de verte begroette hy Walter met allerlei gebaren en betuigde zyne blydschap door herhaelde kreten. Tusschen zyne dikke vooruitstekende lippen

glinsterden sneeuwwitte tanden, en onder zyn zwart voorhoofd rolde de melkblanke oogbal gansch zonderling.

Toen hy de Vrouw Pietersen genaderd was, vouwde hy vóór haer de handen te samen en boog het hoofd zeer diep; maer niet zoohaest had hy dit bewys van eerbied afgelegd, of hy sprong ter zyde naer den jongeling, greep hem de beide handen en begon ze met woeste vurigheid te zoenen, wyl hy streelend mompelde :

« Meester myn, meester myn ! »

« Welnu, Congo » vroeg Walter op droeven toon « gy gaet naer het zonneland? Gy zyt blyde, niet waer? »

Het negerkind sloeg den blik ten gronde en schudde ontkennend het hoofd.

« Gy zult onder den schoonen Indischen hemel, de kille lucht van Nederland, en wie haer inademen, welhaest vergeten » zuchtte de jongeling.

Congo sprong regt en riep, naer het Oosten wyzende :

« Warm daer; vuer..... niet goed. Walter mede, moeder mede, dan goed ! »

Hy zwaeide met de handen in de lucht, en meende in de verklaring zyner gemoedsaendoening voort te gaen; doch nu sprong hy eensklaps achteruit en

bleef beweegloos staen, in de houding van eenen dienaar die zynen meester ziet naderen.

« Vrouwe myn ! » zegde hy.

Walter werd bleek en begon te beven; hy zag, op eenigen afstand, Vrouw Van den Broeck met hare dochter en eene dienstmeid naer de kade komen.

De echtgenote des Hopmans was eene vrouw van hooge gestalte, die eerbied inboezemde door haren statigen gang en door de kalme uitdrukking haers gelaets; er was echter in den blik harer oogen ook minzaamheid, en iets droomachtigs, dat van een diep gevoel, doch ter zelfder tyd van veel ingetogenheid getuigde.

Hare dochter Aleidis kon nauwelyks zestien jaren tellen. Zy had blonde lokken, blauwe oogen en beroosde wangen, die nog met het fluweelig dons der kindschheid waren overwasemd. Haer gang was onzeker, haer gelaet eenvoudig en haer lach open en gul, als een glim harer onnoozele ziel.

Wyl hare moeder de hand van Vrouw Pietersen aangreep en met haer begon te spreken, ging Aleidis vóór den jongeling staen, en zegde :

« Zie, Walter, dit verblydt my nu toch zeer, dat gy tot hier gekomen zyt om my het vaerwel te geven. Ik heb het wel gedacht; van zoohaest wy by de Nieuwe brug kwamen, keek ik naer u uit..... Het zou my zeker pyn gedaen hebben, indien ik u niet

meer hadde gezien..... Wil ik u eens iets zonderlings vertellen? Dezen nacht droomde ik dat ik op een schip was en de wyde zee bevaerde. Gy, Walter, gy waert Stuerman van het schip..... Wat een mensch al droomt, niet waer? »

De jongeling sidderde; hy wilde spreken, doch de stem verkropte in zyne keel.

« Waerom zyt gy zoo droef, Walter? » vroeg het meisje. « Ach, wat ik u ook al vraeg! Gy hebt nu geene gezellinne meer, niet waer? Met niemand zult gy kunnen kouten, dan met uwe kranke moeder. Het is ongelukkig, inderdaed. Wat hebben wy toch vermaek gehad, van kindsbeen af! Gy zyt my wel een goede vriend geweest, Walter; ik begryp dat gy droef zyt omdat ik Amsterdam verlaet..... »

« En gy, Aleidis » vroeg de ontroerde jongeling « zyt gy dan in het geheel niet bedroefd? »

« Ja wel; maer nu is het meest over. Toen ik eerst in het groote huis in de Warmoesstraet was, dan kwam uw beeld altyd vóór myne oogen staen; waer ik my wendde of keerde, ik hoorde altyd uwe stem die my riep..... En dan, in de eenzaamheid, ziet gy, Walter, dan begon ik tranen te storten, en ik weende uren lang. »

« Gy weendet? Gy weendet, Aleidis? » zuchtte de jongeling diep ontroerd « Waerom? »

« Dit kunt gy immers wel denken : omdat gy niet meer met my waert. »

« En nu, nu vertrekt gy zonder treurnis? »

« Nu is het over, Walter; dit weenen kon immers niet eeuwig blyven duren? »

« Eilaes! » klaegde de gepynigde jongeling « zoo zult gy my dan reeds vergeten hebben eer gy de reede van Amboina ziet! »

Er glinsterden twee tranen in zyne oogen, en hy aenschouwde het meisje met eenen bitteren blik van verwyf, die haer scheen te verrassen en te bedroeven.

« Walter, Walter » zuchtte zy klagend « het is niet wel van u, dat gy my het afscheid pynlyk poogt te maken. Wees zeker, gy zult my eerder vergeten hebben dan ik u..... Rosalia kan het getuigen, hoe ik den ganschen dag aen u denk en van u spreek. »

De dienstmeid, welke op een paer stappen was blyven staen en meest alles gehoord had wat de jonge lieden elkander hadden gezegd, trad nu nader, en sprak met schertsenden glimlach :

« Wie van u beiden het eerst den andere zal vergeten, vraegt gy? Ah, dit zal ongetwyfeld Walter zyn. »

« Ik? » riep de jongeling « ik zou haer vergeten? O, Rosalia, spot niet, ik bid u! »

« Maer het is immers gemakkelyk te begrypen »

antwoordde de dienstmeid. « Indien Aleidis nu reeds van den morgen tot den avond aen u denkt, wat zal het ginder dan zyn? Daer zyn geene speelgenoten, geene vrienden, geene bekenden. Waeraen zullen wy op Amboina denken, meent gy? Aen het schoone Holland, aen Amsterdam en al wie er met ons leefde. Gy, Walter, gy zult Doctor worden, fortuin vinden, trouwen, en allengs degenen vergeten die vertrokken zyn : zoo gaet het altyd. »

« Ja, ja » zegde Aleidis « gy zyt nog de gelukkigste : gy toch blyft in het lieve vaderland, wyl ik, op duizende mylen, my ervan verwyderen ga, zonder te weten of ik het wel ooit nog zal wederzien..... »

« En waerom betreurt gy dan dit vertrek niet? » kreet Walter met beklemde wanhoop.

« Wat zou het helpen? » murmelde Aleidis. « Ik moet, als onderdanig kind, mynen vader volgen, en ik troost my in de vervulling van dien pligt. »

De jongeling schokte al zyne leden, alsof de zoete woorden der maegd hem hadden vergramd.

De dienstmaegd bemerkte schertsend :

« Nuttelooze twist! Zulke kindervriendschap is nog het spoedigste van al vergeten. Myne jonkvrouw heeft gelyk, dat zy zich niet te veel bedroeft. Wees zeker, Walter, binnen een paer jaren zult gy, zoowel

als Aleidis, nauwelyks u herinneren dat gy eens elkander zoo liefhadt. En toch, er is niets aen te doen ; men moet het lot aanveerden zoo als de Heer het schikt. »

Overmand door de zekerheid dat noch Aleidis noch Rosalia den aerd zyner smart konden begrypen, sloeg Walter zich de twee handen vóór het aengezigt.

Het meisje bleef hem eene wyl in stilte bestaren. Eensklaps verlichtte eene heldere blydschap haer gelaet; en, het hoofd op des jongelings schouder neigend, zegde zy aen zyn oor :

« Walter, ik weet een middel om niet lang van u gescheiden te zyn. »

« Een middel? » riep Walter met zonderlingen lach. « O, spreek! »

« Kom gy ook naer Oostindië, Walter. »

« Altoos hetzelfde » zuchtte de jongeling.

« Het is, inderdaed, het eenige middel » bemerkte de dienstmeid.

« Beloof het my » hernam Aleidis. « Ik zal op u wachten, immer hopen, en uitzien naer het schip dat u aanvoeren moet. »

« En myne arme moeder? »

« Breng ze mede, Walter ; dan zullen wy weder al te samen vereenigd zyn als te voren..... »

« Zoo, zoo, daer zyt gy nu eindelyk toch! » riep

Van den Broeck, die op de kade daer aenkwam. « Gy zoudt ons de ty wel doen missen met al dit dralen. Hoe zyt gy hier gekomen? Er is, denk ik, slechts ééne Warmoesstraet in Amsterdam? »

« Kom, verstoor u niet om zoo weinig » antwoordde zyne echtgenote. « Wy liepen metterhaest voorby de Koornbeurs, om onze vriendin, de Wisselaersvrouw, nog eens de hand te drukken. »

« Nu, nu, spoedig dan » bevoel de Hopman « men spreke het beslissend vaerwel! Nog een kort oogenblik en dan aen boord! Er kwame anders welligt nimmer een eind aen. »

« Nu, vaerwel, Walter » zegde Aleidis, hem de hand vattend. « Gy weet wat ik u gezegd heb : ik zal immer aen u denken, en u ginder met ongeduld verwachten. »

De jongeling worstelde geweldig tegen zyne ontsteltenis, en vond schier geene kracht om het treurig vaerwel te stamelen.

Op dit oogenblik omhelsde de echtgenote des Hopmans de oude weduwe, die zoo lange jaren hare vriendin was geweest; uit de oogen der beide vrouwen vielen overvloedige, doch stille tranen.

Het gezicht van dit liefdebewys en van zyner moeder droefheid overwon den jongeling, en ook hy begon te weenen.

« Ja, ik had my zelve zoo sterk gemaekt » kreet Aleidis « maer zoo gy al te samen den moed opgeeft, dan zal ik my ook niet langer bedwingen. Eilaes, eilaes, wat ben ik ongelukkig! Walter, het is my wel bitter dat ik u moet verlaten! »

En by deze woorden smolt het arme meisje in tranen.

De kleine Congo, die van op eenigen afstand dit tooneel had afgezien, zat sedert lang met het hoofd tusschen de knien gebogen.

« Aen boord! aen boord! » riep de Hopman, zyne vrouw en zyne dochter zachtjes naer de Hulke duwende. « Nu, vrouw Pietersen, nog eene hand; gy ook, Walter, tot wederziens, tot wederziens! Eh, Congo, wat doet gy nog aen wal? Haest u, of wel! »

Het Negerkind liep naer Walter, kuste nog zyne handen, liet er twee tranen op vallen, schouwde met zonderlinge uitdrukking ten hemel, en sprong dan in de Hulke, op welker dek Vrouw Van den Broeck en Aleidis nu insgelyks waren overgestapt, en by het roer, verre van soldaten en matroozen, hadden plaets genomen.

Nog in stilte weenend, stonden de weduwe en haer zoon op de kade.

In weinige oogenblikken waren de zeilen opgeschen; de Hulke en de twee Kagen staken van

wal. Het bootsvolk wierp de stad Amsterdam een drydubbel *hoezee!* ten vaerwel toe, en de trompetter, die zich op eene der Kagen bevond, blies het Hollandsch volkslied *Wilhelmus van Nassauwen*.

Walter zag hoe Van den Broeck, zyne echtgenote, het zwarte Negerkind en zelfs de dienstmeid nog immer uit de verte teeken deden, om het vaerwel zoolang mogelyk te vernieuwen; maer hy zag ook hoe Aleidis, by het roer der Hulke, met het hoofd in de handen zat en weende.

Die getuigenis harer droefheid stortte hem troost in den benauwdten boezem, en hy genoot de smart der maegd tot dat de Hulke en de beide Kagen uit zyn gezigt waren verdwenen.

Dan liet hy het hoofd moedeloos op de borst zinken, en bleef stilzwygend staen, alsof hy vergeten hadde waer hy zich bevond en wat er was geschied.

« Kom nu, Walter » zegde eindelyk de weduwe.
« Den Heere zy dank dat het pynlyk oogenblik alweder doorgestreden is. »

Walter volgde haer zonder spreken; doffe zuchten stegen op uit zyne borst, en onverduldige gebaren getuigden van zyne wanhoop.

« Myn goede Walter » murmelde de vrouw « dit afscheid is u wel bitter, niet waer? Uw liefderyk hart treurt om het verlies eener speelgenote, als ware het

eene schrikkelyke ramp. Bedaer en houd moed, myn kind; morgen zal dit wee reeds verzacht zyn..... »

« Speelgenote! » riep de jongeling klagend uit.
« O, moeder, zegdet gy de waarheid! »

De oude vrouw aenzag hem met verwondering.

« Nu is zy vertrokken; nu mag ik u de beken-
tenis van myn ongeluk doen » ging hy voort. « Neen,
neen, zy was my geene speelgenote meer, moeder.
Het was vermetel, dwaes misschien; maer ik durfde
vooruitzien in myne toekomst. Ik droomde dat Aleidis
my tot echtgenote was bestemd; dat zy de dochter
mynner goede moeder zou worden, en met my zou
wedyveren om hare oude dagen zoet en gelukkig te
maken. Oh, ware my die hoop gebleven, ik hadde
wonderen gedaen, om tusschen al de Doctors van
Holland uit te blinken door wetenschap en vlyt.....
maer nu, nu is de star die myne levensbaen ver-
lichtte, weggezonden in den nacht der wanhoop! »

« Arme Walter » zuchtte de weduwe « hoe laet
gy uwe gedachten toch zoo verdwalen? Het is den
mensch immer onzalig, als hy zyne hoop op onmoge-
lyke dingen stelt. Wat gy droomen durfdet, kon zich
niet verwezentlyken, al ware ook Aleidis nog jaren
lang ten onzent blyven wonen. Hoe dikwyls heeft
de heer Van den Broeck, in onze tegenwoordigheid,
niet verklaerd dat slechts een moedig krygsman, een

Hopman als hy, de hand zyner dochter zou bekomen? Hy mispryst alle ander bedryf dan den krygsdienst; wel ten onregte, zeker; maer, wat wilt gy, de man is onverbiddelyk dus gestemd. Gy, Walter, zoo vreedzaem en zoo zoet van aerd, gy zyt geroepen om uw vaderland anders dan op het slagveld te dienen. »

Walter antwoordde niet; hy stapte morrend voort, hield den blik in de ruimte gerigt, en morde in zich zelve, als hadde eene gewigtige gedachte zynen geest aengegrepen.

Eensklaps bleef hy staen en vatte de beide handen zyner moeder; haer met dwazen blik in de oogen ziende, sprak hy op begeesterden toon :

« Moeder, gy bemint my, niet waer? Gy zoudt veel doen, u veel getroosten voor myn geluk? om my voor eeuwige smart te behoeden zoudt gy, indien het vereischt werd, uwe gewoonten en uwe rust opofferen, niet waer, niet waer, moeder? »

« Maer, Walter, kind, wat wilt gy toch? » vroeg de weduwe, over zyne ontsteltenis verschrikt.

« O, moeder, ik bid, ik smeek u, vertrek met my naer het Oosten! »

« Ik, eene oude ziekelyke vrouw? » zuchtte zy met verbaesdheid « ik zou met u over de onmeetbare zee varen? Welk gepeins! Ach, de Heer, over zulke dwaesheid verbolgen, zou my onderwege tot zich

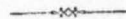
roepen. Neen, neen, ik wil rusten waer myne ouders zyn begraven. Walter, myn zoon, gy dwaelt! »

Een grievende kreet van wanhoop klom op uit Walter's borst.

« Oh! » riep hy, het hoofd schuddende, als om de dwingende gedachte te verjagen « oh, ik ben zinneloos, inderdaed! Kom, moeder, kom, het zal overgaen..... Ik zal haer poogen te vergeten; — maer hoe het zy, en wat er geschiede, u verlaten, moederlief, dat nimmer, zoolang ik leef! Kom! »

De vrouw volgde hem, zoo goed zy kon, in zynen snellen gang.

Beiden verdwenen welhaest voorby het Kamperhoofd.

BATAVIA.

(1618)

I.

Op eenen morgen zaten, niet verre van de Javaensche stad Jakatra, dry Hollandsche vrouwen en een zwarte slaef in de schaduw van eenige boomen, die hen tegen het zegend vuer der Oostindische zonne beschermden.

Waerschylyk waren deze boomen in de vlakke geplant geworden om gedurende de felle daghitte tot eene aengename rustplaats te verstrekken; want hunne verscheidenheid en hunne kunstmatige schikking schenen eerder eene luim der menschen dan een werk der natuer.

Uit den schoot van veelvormige heestergewassen, tusschen wier donker en blinkend gebladerte vruchten en bessen van allerlei kleur en gedaente schitterden, verhieven zich de heldergroene *Patty*, dien de Javanen om zyn lommerryk gewaei beminnen; de schoone *Dadap*, waarvan elk blad gemarmerd en gevlekt is als eene bloem; de fraeije *Katapper*, wiens takken ter zelfder tyd met knoppen, met bloeisel en met vruchten zyn beladen, en de statige *Jambos*, die, even als een Italiaensche Populier, zyne effen kruin ten hemel schiet....¹

Onder de schaduw der dichtste *Patty*-boomen, op eene rustbank van bamboes en gevlochten Rottangs, zat eene reeds bejaerde vrouw, die, aen de ernstige pracht harer kleedy, gereedelyk voor de echtgenote van een Nederlandsch koopman of van een overste te erkennen was. Zy zat met het hoofd over een boek gebogen en hield den blik erop gevestigd; doch, hetzy de hitte der lucht of de stilte der vlakke haer slaperig maekte, zy sloot by wylen de oogen en scheen lust te hebben om te sluimeren.

Nevens haer, op dezelfde rustbank, zat eene jonge

¹ De beschryving dezer boomen komt voor in *Johan Nieuhof's Gedenkwaardige Zee- en Lant-reize na en door Oostindien, enz., te Amsterdam, Jacob Van Meurs, 1682*. Voor vele dingen, in ons tegenwoordig werk, hebben wy de opgaven gevolgd van dezen reiziger, die ongeveer vyftig jaer na de voorvallen die wy verhalen, het eiland Java heeft bezocht en beschreven.

maegd, die nauwelyks twintig jaren kon bereikt hebben. Blonde haren en oogen zoo blauw als de hemel getuigden van hare noordelyke afkomst, alhoewel een lang verblyf in het Oosten haer zuiver aengezigt met eene lichtbruine tint had overtaend. Zy was gansch in wit gewaed gekleed en had voor eenig hulsel hare overvloedige lokken, welke als eene kroon haer om het hoofd gewonden waren. Buiten den krans van goudgele Champakka-bloemen¹, die aen hare bloote armen geurden, sierde haer niets dan alleen de bevallige en zoete schoonheid, haer door de milde natuer gegund.

Het zonnelicht, dóór het veelkleurige loover dalend, wemelde in bonte tinten rond haer; de *Jambos* bestrooide haer met zyn hoogrood bloeisel; prachtige vlinders, door de bloemryke heesters uitgelokt, dreven wapperend boven haer hoofd, op vlerken met al de kleuren des regenboogs prykend; kevers, vliegen en allerlei kerfdiertjes, glansend als waren ze uit de kostbaerste metalen gevormd, speelden, snorden en gonsden door het bekoorlyk lustpriëel....

De maegd scheen eventwel ongevoelig voor al het schoone dat haer omringde; zy hield den blik nederwaerts en verroerde zich niet. Het was alsof een lange

¹ *Mechelia Champaka*, eene geliefde bloem der Javanen.

droom haren geest hadde weggerukt en haer in eene diepe vergetelheid hielde gedompeld.

Misschien dacht zy aen het lieve vaderland, dat zy, nog zoo jong, en welligt voor altoos, had verlaten? Misschien betreurde zy de afwezigheid van iemand die haer dierbaer was, en wiens beeld in de eenzaamheid haer vervolgde? Althans, ziek was het hart der maegd zeker; en genoeg merkbaer was dit op haer gelaet, want — hoe liefelyk en bekorend ook — het droeg niettemin de sporen eener langzame verkwyning en eener vergevorderde ontmoediging.

Na eenigen tyd aldus, beweegloos en mymerend, ten gronde gestaerd te hebben, hief zy eensklaps het hoofd op, als verraste haer de volledige stilte die rond haer heerschte. Zy blikte eerst ter zyde naer de vrouw, die nevens haer, met een boek op de knien, zachtjes was ingesluimerd; dan keerde zy zich half om en zag, tusschen de boomen, naer hare dienstboden uit.

Tegen den dikken stam van eenen *Billingbing*¹ lag de meid te slapen. De Neger alleen waakte; — met eenen toegevouwen zonnescerm in de eene hand en eenen korf vol frissche vruchten in de andere, hield hy het glinsterend oog op zyne jonge meesteres gerigt,

¹ *Averrhoa Bilimbi.*

en scheen haer te vragen, of zy iets verlangde; maer zy deed hem een teeken met den vinger dat hy zou blyven zitten.

Het meisje hernam hare vorige houding; doch ditmael stuerde zy het gezigt over de vlakke, en scheen in eenen langen oogslag het prachtige tafereel te omvatten, dat de Indische natuer rond haer ontvouwde.

Den blik ter linkerzyde keerende, zag zy de Kokospalmen het strand bezoomen en hunne verhevene kruinen als reusachtige vederbossen in den zachten landwind wiegelen; daer achter, in de verte, de masten der schepen die haer te Jakatra hadden gebragt; en, verder nog, de onmeetbare zee, welker oppervlakte eerst met kleine eilandjes als met zoo vele dryvende lustpriëlen was begroend, en dan zich uitstrekke, en allengs met het blauw des hemels in het eindeloos doorzigt wegsmolt.

Regt vóór haer, op eenigen afstand, verhieven zich de magazynen en woonhuizen der Nederlandsche Factory, wier versterkingsmuur nauwelyks tot manshoogte was opgemetseld, doch waeraen men vlytig arbeidde. De maegd zag hoe Hollanders, Mooren en Chinezen, ondanks het brandend zonnevuer, steenen, mortel en aerde aenvoerden, en, als door haest aengejaegd, werkten en zwoegden, om de borstweer die

de Nederlandsche sterkte zou beschutten, uit den grond op te halen.

Verre achter de Factory vertoonde zich de Javaensche stad Jakatra, met hare luchtige huizen van Bamboes en Rottangs, achter het gebladerte van lommerryke *Kelors* schier verborgen, en langs alle zyden overschaduw'd door vruchtboomen, wier donker en glansend loover tegen den hemel zich scherp afteekende. Nevens en tusschen de huizen spreidde de *Pysang* of *Bananas* zyne reusachtige bladen uit, en schoot de *Arekapalm* zyne kruin als een zonnescherm in de hoogte, wyl de rankende *Suryboa* in zwierige kronkels om zynen tengeren stam zich slingerde. Ook, hier en daer, toonde de *Lontar* of Jagerboom zyne waeijervormige bladen, waerop de oude Indianen gewoon waren hunne ola's of brieven te schryven. — Ter zyde de stad ontplooiden zich de uitgestrekte *Sawali's* of rystvelden der Javanen, waervan de eenen het gezigt bekoorden door hun teeder en streelend groen, terwyl de anderen met den goudgeelen toon der rypheid praelden.

Keerde de maegd haren blik ter regter zyde, en dus landewaerts in, dan wandelde haer oog eerst over een prachtig grastapyt, waerdoor twee of dry rivieren in gevallyke bogten heenvloten. Gansch de grond dezer vlakke, waer hare effenheid niet door hoopjes

kokospalmen onderbroken was, schitterde met bloemen van duizenderlei kleur en vorm; ja, zelfs uit het water verhief zich, met de prachtige tulpen der *Tongjong-Tratty*, welriekend en bont gebloemde.

In deze rigting bereikte haer gezigt eindelyk de grens van 's menschen arbeid en het begin der ondoordringbare wouden, die aen den voet der heuvelen bezit nemen van den grond, naer alle kanten over het groote eiland zich uitspreiden, en — immer in magt en majesteit toenemend — langs den rug van het hemelhoog gebergte, tot meer dan vyf duizend voet boven de vlakke der zee opklimmen.

Slechts in deze wouden kan men zich een denkbeeld vormen van de wonderbare vruchtbaerheid, waermede eene kwistige natuer dit oord der aerde heeft begiftigd. Daer schynen reusachtige boomen, zonderlinge gewassen en woekerende slingerplanten elkander den toegang tot licht en lucht te betwisten; in dien stryd om een weinig ruimte, wikkelen zy hunne stammen, takken en ranken zoo verward dooreen dat de mensch slechts met de byl in de vuist zich eenen lastigen doorgang kan banen. En, als ware de grond ontoereikend om plaets te verleenen aen al de planten die eene overtollige groeikracht hier doet ontkiemen, schiet er het eene gewas zyne wortelen in den stam van het andere, en leven en dieren er heesters en

kruiden tot in den top der verhevenste boomen. Duizende zulker zuigplanten, zonderling en wonderbaer van gedaente, overdekken er de schors der eeuwenheugende *Pinkoes*, der *Langsars*, der *Pinangos*, der *Surens*; slingeren zich tusschen hunne takken over en weder tot een onmetelyk spinneweb; dalen neder tot den grond; klimmen terug in de hoogte, en verschaffen op hunne beurt een overvloedig voedsel aen de Lianen, die van den eenen boom op den anderen voortloopen, als dunne koorden van alle takken nederhangen, op nieuw wortel schieten, nogmaels met verdubbelde kracht tot boven de hoogste kruinen opklimmen, en daer, met hun dik en weelderig gebladerte, een looverdak vormen, dat, zelfs by vollen dage, slechts een twyfelachtig licht tusschen deze verwarde plantenwereld laet doordringen.....¹

In den duisteren schoot dier oorspronkelyke wouden van Java leeft en krielt allerlei gedierte. De aep zit er met zyn wyfje en haer jong in dezelfde boomen waer de schoone *Lory* en het lieve *Perkietje* hun prachtig vederkleed toonen; de afschuwelyke

¹ Zie, aengaende de ongemeene groeikracht dezer wouden, *Comp d'œil général sur les possessions Néerlandaises dans l'Inde archipélogique*, par C. J. Temminck; Leide, 1846, welk werk wy voor deze beschryving hebben geraedpleegd.

Vliegende Hond verkruipt er zich by dage; de gevlerkte Hagedis springt er rusteloos van tak op tak; de groote tyger heeft er zyne krochten; de krokodilvormige Leguaen beloert er zyne prooi; vergiftige Schorpioenen en venynige Duizendbeenen wemelen er onder het afgevallen gebladerte.....

De maegd hield nog eene wyl het oog gerigt naer de majestatische wouden en naer de wolkige kruin der gebergten die den gezigteinder landewaerts in beperken; dan, als hadde deze beschouwing haer genot noch troost aengebragt, schudde zy mismoedig het hoofd en sloeg den blik ten gronde, tusschen het roode bloeisel dat de Jambos-boom vóór hare voeten had gezaeid. Allengs scheen haer geest op nieuw in eenen diepen droom weg te dwalen; want zy bleef beweegloos zitten, en legde zich eindelyk de handen vóór de oogen, als hadde zy tranen verborgen, die, tegen haren wil, harer oogen ontsprongen.

De vrouw welke nevens haer gezeten was, hief het hoofd op, beschouwde eene wyl de treurende maegd met de uitdrukking eener teedere droefheid, greep dan hare hand, en sprak :

« Aleidis, Aleidis, gy doet niet wel! Gisteren nog beloofdet gy uwen vader dat gy moedig tegen uwe treurnis zoudt worstelen; dat gy getroost en verduelig den dag van onzen terugkeer naer het vaderland

afwachten zoudt. Het heeft in myn moederlyk hart zoo veel hoop en vertrouwen gestort dat ik aen uwe zyde my door den sluimer laet overwinnen. Een oogenblik blyft gy alleen..... en by myn ontwaken verras ik tranen in uwe oogen! Hebt gy dan geen het minste medelyden met myne smart? »

« Ach, verstoor u toch niet op my, moeder-lief » stamelde de jonkvrouw. « Ik worstel met wanhoop tegen myn verdriet; maer het is sterker dan myn wil. Tranen alleen brengen eenige verligting in myn bang gemoed. »

« Het zyn noodlottige gepeinzen die u vervolgen, Aleidis; in stede van ze te streelen, verjaeg ze met besluit, en gy zult welhaest genezen zyn. »

« Ja, moeder, zoo is het; gy hebt gelyk » antwoordde het meisje. « Kon ik slechts myne gedachten meester worden! Dit droomen, dit eeuwig droomen aen Holland, aen Amsterdam, aen alles wat myne kindschheid met geluk en levensblyheid omringde! Het verteert myne krachten, het verbystert myne zinnen, het maekt my ondankbaer jegens mynen vader en jegens u, die my eene goede, teedere moeder zyt..... Eilaes, eilaes, het is zondig en wreed, inderdaed; maer, moeder-lief, beschuldig my niet in uw hart: ik kan er niet aen doen! »

De neger, die op eenige stappen van daer ten

gronde was gezeten, hield zyn blinkend oog op Aleidis' lippen gevestigd; en, alhoewel hy de stille samenspraek niet verstaen kon, scheen hy eventwel den zin van 's meisjes woorden te begrypen. Ook zyn gelaet getuigde van diep medelyden, en soms bewogen zyne dikke lippen zich tot eenen spytigen gryns.

De vrouw sprak op zoeten toon :

« Nog twee of dry maenden, dan keeren wy weder naer het vaderland. Die gedachte is immers troostend genoeg, om u moed en sterkte te geven, Aleidis? »

« Gy bedriegt u zelve, moeder, uit liefde, om my insgelyks te kunnen bedriegen. Sedert vier jaren streelt men my met de zelfde hoop. Toen wy scheep gingen van Amboina, deed men my ook gelooven dat wy naer het vaderland wederkeerden; nu zyn wy reeds vyf maenden op Java..... Oh, ik weet het wel, moeder, myn voet zal Holland's bodem nooit meer betreden! »

« Arme zinnelooze! » zuchtte de vrouw « geloof gy dan aen niets meer dan aen hetgeen uwe kwael kan vermeerderen? Ik zeg u dat wy zullen wederkeeren, zoohaest de sterkte hier is volbouwd: nog dry maenden ten hoogste. Uw vader verklaerde dezen morgen, in myne tegenwoordigheid, aen den algemeen Stedevoogd, dat niets ter wereld, noch

schatten, noch waerdigheden, noch gevoel van pligt zelve, hem kunnen wederhouden van terug te keeren, om zyne dochter van het vreeselyk heimwee te verlossen. »

« Ach, is het wel waer, moeder? » vroeg de maegd met blyden twyfel.

« Ik zal den heer Stedevoogd Koen ¹ verzoeken dat hy het vóór u getuige, indien gy anders weigert my te gelooven. Gy zegt het wel, Aleidis : ik heb u soms bedrogen uit medelyden en uit liefde; maer ditmael toch spreek ik waerheid. »

De jonkvrouw sloeg de beide handen van vreugd te samen; met eenen lach vol geestdrift riep zy uit :

« Ik zou het lieve Holland wederzien! Oh, het schynt my zulk groot geluk, dat ik twyfel of het my nog kan gebeuren! Maer ik geloof u, moeder; ik zal my troosten in de zoete hoop die my is gegeven; niet meer treuren, blymoedig zyn, wachten, verduuldig wachten, tot dat het uer myner verlossing slaet..... »

Zich hervattende, alsof eensklaps een ander gepeins haer door den geest schoot, vroeg zy op uiterst vrolyken toon :

« Ach, moeder, hoe mogen onze vrienden het ginder toch al stellen? De Wisselaersvrouw? De heer

¹ De algemeene Stedevoogd of *Gouverneur-generaal* in Indië, voor de Nederlandsche Maetschappy, was te dien tyde Johan Pietersz. Koen.

Koopman? De kleine Lise van den Kruidenier? De goede vrouw Pietersen? Zy was reeds zoo ziekelyk. Misschien! Ach, neen, verjagen wy die yselyke gedachte!.... En Walter? — Die zal reeds Doctor zyn, niet waer? Wie weet of nog wel iemand van al die vrienden aen ons denkt! »

Vrouw Van den Broeck schudde het hoofd met droevig ongeduld. Zy wist door ondervinding dat zulke gepeinzen de kwael harer dochter vermeerderden en haer telkens in diepere treurnis deden vervallen. Om de samensprack eene andere wending te geven, veinsde zy geene acht op Aleidis' klagt te hebben geslagen, en zegde :

« Nu, myn kind, gy belooft my regtzinnig dat gy, wel te moede, het oogenblik van onzen terugkeer afwachten zult, niet waer? »

« Ja, moeder, ik ben reeds zoo verheugd, ik gevoel my zoo sterk! »

« Dat gy in Amboina treurdet, dit kon men nog begrypen; het is een schrael oord, en de ziltige lucht ontstelt er de zenuwen ¹; maer hier in Java is de natuer zoo mild! Alles glanst er van pracht en schoonheid; al wat de mensch verlangen kan, is er in overvloed..... En zoo iemand, die ooit den voet op

¹ « De Neerlanders hebben niet gaerne hun verblijf op Amboyna, alzoo het een schraele en zobero oort is. » JOHAN NIEUHOFF, *blz.* 38.

Java heeft gezet, zich het aertsparadys verbeelden wilde, hoe anders zou hy het droomen? Het is wel een zeer natuerlyk gevoel, de zucht die ons naer het vaderland doet snakken; maer het mag niet tot zoo verre eene dweepery worden, dat het ons blind zou maken voor de wonderheden en de weldaden, die de Schepper met volle handen over dees gezegend oord der aerde heeft uitgestrooid. »

« Waerheid spreekt gy, moeder » antwoordde de maegd « de natuer is hier ryk, grootsch en onzegglyk prachtig..... »

Met eenen kreet van begeestering voegde zy erby :

« Ah, maer toch, niets is bekoorlyk en schoon als ons lief en rustig Holland! »

« Ja, ja! » riep de neger « Holland, schoon land; daer woont Walter, myn goede meester! »

Een strenge blik, door Vrouw Van den Broeck hem toegeworpen, deed Congo met gevouwen handen achteruit kruipen, tot by den voet van eenen hoogen Kokospalm.

Er heerschte eene wyl stilte, waerna de vrouw tot hare dochter zegde :

« Aleidis, neem nu toch een vast besluit, myn kind. Toon uwen vader dat gy inderdaed, moedig en vertrouwend, het beloofde oogenblik afwachten wilt. Het zal hem zoo verblyden! Wat hy nu voor u gaet

doen is het hoogste bewys van liefde, dat een vader zyn kind kunne geven. Zie, het opperbevel over deze nieuwe streken is hem op voorhand toegekend; hier zal de voornaemste stapel zyn van Holland's magt in Oostindië, en uw vader zou dus, na den algemeenen Stedevoogd, de eerste plaets bekleeden; ja, hem is zelfs de hoop niet ontzegd, om mettertyd algemeen Stedevoogd over gansch Nederlandsch Indië te worden. Wat kan meer zynen hoogmoed en zyne mannelijke eerezucht vleijen? En eventwel, Aleidis, hy gaet die eerlyke toekomst verzaken uit liefde tot zyne dochter! »

« O, late de bermhartige God my naer Holland wederkeeren » zuchtte Aleidis « dan zal ik mynen goeden vader beloonen voor zyne oneindige liefde. Alles wat hem maer kan verblyden..... »

Op dit oogenblik galmde er een kanonschot door de lucht; — het was de groet van een schip dat de haven binnenzeilde.

Aleidis sprong regt en schouwde in de rigting van het strand; zy scheen uitermate ontroerd en beefde in al hare lidmaten.

« Arme zinnelooze, waerom toch zulke ontsteltenis? » zuchtte hare moeder. « Het is het schip *de Pyl*, dat op kondschap naer Bantam werd gezonden, en last had om heden terug te zyn. Men verwacht het sedert dezen morgen. »

De neger was, by het hooren van het schot, in den kokospalm geklommen, en hing, op zestig voet hoogte, als een aep aen den stam des booms. Hy insgelyks blikte met aengejaegde nieuwsgierigheid zeewaerts.

Eene wyl zag Aleidis met glinsterenden blik naer hem op, en scheen hem te vragen wat hy bespeurde; maer de onverschillige uitdrukking van Congo's gelaet ontmoedigde haer. Zy zette zich weder in stilte nevens hare moeder, doch hief onophoudend het oog naer den slaef, die moeite deed om zich tot in den kruin des booms te verheffen.

Ook de dienstmeid was door de rollende galmen des kanons gewekt geworden, en had zich opgeregt. Ziende echter dat hare meesteres en nog beiden in dezelfde houding onder het lustbosch zich bevonden, had zy zich, zonder spreken, weder tegen den stam van den Billingsbing nedergezet.

« Maer wat belang stelt Congo toch in elk schip dat aenkomt? » morde Vrouw Van den Broeck. « Men zou zeggen dat hy iemand verwacht; — want hy toch lydt aen de landziekte niet? »

« Gy weet het immers wel, moeder? » bemerkte Aleidis. « De eenvoudige meent dat Walter Pietersen naer Oostindië zal komen. Er leeft eene goede ziel in Congo; de arme slaef herinnert zich van Holland

niets anders, dan dat iemand hem daer beschermde en liefhad, als ware hy geen zwarte verstooteling op deze wereld geweest. »

« Hy is gek, en helpt er nog toe om u ziek te maken.... Dael neder van dien boom, Congo! En hou u stil, of ik zal den Hopman over u klagen. »

De neger liet zich uit den kokospalm glyden, en bleef met gebogen hoofde en gevouwen handen staen.

« Kom, Aleidis » sprak Vrouw Van den Broeck opstaende « wy zullen nu naer de Factory terugkeeren. Uw vader wacht my op dit uer. Toon hem een bly aengezigt, myn kind; en dank hem met welgemoedheid voor zyne liefderyke pooging by den algemeenen Stedevoogd. »

« Het is hier zoo goed en zoo frisch, moeder » smeekte de maegd. « Daerbinnen in de Factory, tusschen al dat zwoegend volk, is de lucht zoo loom en zoo verstikkend. O, blyf nog wat met my in de schaduw dezer boomen! »

« Neen, Aleidis, ik moet naer binnen. Dan, het is slechts voor een oogenblik. Blyf gy, indien gy het verlangt; ik keer toch aanstonds tot u weder. Denk intusschen niet meer aen de dingen die u bedroeven. »

Door een teeken bevoel zy de meid zich nevens Aleidis neder te zetten, en rigtte hare stappen naer de Factory.

De maegd zag hare moeder eene wyl achterna; dan sloeg zy den blik ten gronde en zonk weg in gepeinzen, niettegenstaende dat Rosalia aen hare zyde was komen zitten, en, door losse vrolyke woorden, hare aendacht poogde op te wekken.

Zoohaest Vrouw Van den Broek achter de omheining der Factory was verdwenen, sprong de neger naer den kokospalm en liep tegen den stam op, tot onder de kruin; maer nauwelyks had hy den blik zeewaerts gerigt, of hy begon op eene verrassende wyze te kryten, en riep met blyde gebaren :

« Holland! Hoezee! Holland! »

De naem van het beminde vaderland was almagtig op het gemoed der maegd. Zy sprong regt en vroeg sidderend :

« Congo, wat ziet gy? »

« Het komt uit Holland! » juichte de neger.
« Het dek is vol bootsgezellen en soldaten. O, mag Congo gaen zien? »

Zonder op de toestemming der Jonkvrouw te wachten, liet de neger zich langs den stam des booms nederglyden, raapte den zonnescerm van den grond op, duwde hem in de hand der dienstmeid, zette den korf met vruchten haer op den schoot, en dan, eenen vreugdekreet in de lucht werpende, sprong hy vooruit

en liep over de vlakke als een pyl die eenen boog ontschiet.

Toen hy de haven had bereikt, zag hy eene bende soldaten op het strand staen, en booten die van het aengekomen schip naer wal vaerden, om een gedeelte der manschap aen land te brengen.

Eenige lieden uit de Factory, waeronder ook Hollandsche vrouwen en kinderen, waren komen toegesneld, en drukten de hand van vrienden en bekenden, of vroegen naer tyding uit het vaderland.

Congo liep met zonderling ongeduld rond de soldaten, beschouwde elk hunner van hoofd tot voeten, en luisterde alles af wat er werd gezegd. Reeds had men hem meer dan eens met ruwheid teruggestooten; doch hy keerde telkens weder, en ging en liep rond de soldaten, alsof hy iemand onder hen poogde te herkennen.

Eindelyk, door de vruchteloosheid zyner poogingen ontmoedigd, zette hy zich tegen eenen pael op de hurken neder, en hield met droefheid het oog naer de booten gerigt, die nog van het schip naer wal kwamen.

Reeds lang had hy daer beweegloos gezeten, toen zyn blik op eens begon te glinsteren, en een twyfel-lach zyne witte tanden tot eenen gryns van verrassing ontblootte.

Verre van hem stond een jonge soldaet, wiens kleedy eenen minderen overste of *Serjant* aenduidde. Congo kon zyn gelaet slechts gedeeltelyk zien; want, tot het geven van bevelen aen de manschap van eene der aengekomene booten, hield de Serjant zich met den rug landewaerts gekeerd. De ontsteltenis des negers vermeerderde echter, naer mate eene blyde overtuiging hem in den boezem zonk.

Eene beweging van den jongen overste liet Congo toe zyn gelaet gansch te beschouwen.

Dan sprong de neger met luid geschreeuw van den grond op, liep tot den Serjant, viel geknield vóór hem ten gronde, greep en kuste zyne handen, besproeide ze met tranen, en was zoo zeer door ontroering overmand dat hy geen enkel verstaenbaer woord kon spreken.

Al de omstanders schouwden met verwondering op dit tooneel; velen lachten om de vreemde gebaren des negers; zelfs de Serjant staerde een oogenblik verbaesd op den zwarten slaef, die hem zoo onverwachts de handen had aengegrepen. Eensklaps herkende hy hem, hief hem sidderend van den grond op, en riep:

« Hemel, het is Congo! Myn goede Congo! Wat doet gy hier?... Zyn uwe meesters ook te Jakatra?... En Aleidis? »

Maer de arme neger was zoo blyde en zoo verrukt, dat hy niet hoorde wat men hem vroeg. Hy danste, schreeuwde en wrong zich de leden tot zulke verrassende bogten en kronkelingen, dat een algemeene schaterlach onder de omstanders oprees.

De jonge Serjant scheen wel op eene andere wyze, doch niet minder ontsteld dan Congo. Hy liet den neger in zyne buitensporige vreugdebewyzen voortvaren, ging tot den Hopman der soldaten, sprak eene wyl met hem, en dan, voorby den zwarten slaef in de rigting van een heestergebosch stappende, zegde hy:

« Volg my, Congo, en hou u stil! »

Zoohaest zy verre achter het digte loover en uit het gezigt der soldaten en matroozen geraekt waren, hield de Serjant den neger staen, greep hem de handen en riep met vreugd en vriendschap in de stemme:

« Myn arme Congo, wat zyt gy groot geworden! Ik herkende u schier niet meer. Gy toch hebt Walter niet vergeten; uwe blydschap getuigt van de trouw uws harten. »

Congo vouwde de handen te samen, en ze biddend ten hemel heffende, riep hy uit:

« Dank, dank God, ik zie mynen goeden meester! Vier jaren staet Congo by de zee, by de wyde, stomme zee; nu toch is hy daer, myn meester! Dank,

gezegend, lieve Heer van hierboven, gy hoordet ook het gebed van den zwarten slaef! »

« Wat spreekt gy reeds goed Hollandsch! » zegde Walter. « Het is waer, er zyn vier lange jaren verlooppen..... Nu, poog te bedaren, Congo, en aenhoor my met kalmte. Is Hopman Van den Broeck te Jakatra? En zyne echtgenote? »

De neger knikte bevestigend met het hoofd.

« En Aleidis, is zy getrouwd? »

« Neen; maer zy is krank, zeer krank. »

« Aleidis krank! Hemel, wat heeft zy? »

De slaef legde zich den vinger op de linker zyde der borst en antwoordde :

« *Sakit Haly*, zeggen de geele menschen : ziekte aen het hart ¹. »

« Maer gy doet my beven, Congo! Het is toch niet erg met haer? »

« Erg, meester; het duert reeds dry jaren; zy is als eene bloeme die eenen vergiftigen worm in den wortel heeft. »

De Serjant liet het hoofd op de borst vallen, en murmelde eene onverstaenbare klagt.

« Wees niet droef, goede meester » zegde Congo, hem de hand nemende. « Myne jonkvrouw zal nu

¹ « *Sakit Haly*, dat is pyne aen het harte. » NIEUWOP, blz. 257.

welhaest genezen. Ach, wat zal zy blyde zyn! Kom, kom, zy is niet verre van hier. »

Dit zeggende, trok Congo den Serjant by de hand, om hem naer de vlakte te leiden. Walter, in gepeinzen dwalend, liet hem begaen en volgde hem eene wyl in stilte.

Eensklaps hield Congo den jongeling staen, wees hem met den vinger een gebosch van hooge boomen, en zegde :

« Zie, meester, ginder verre, by den grooten Billingsbing, eene vrouw : het is Rosalia..... en onder de Pattyboomen nog eene : het is jonkvrouw Aleidis. »

Walter overspande de kracht zyner oogen en schouwde in de aangewezen rigting. Ofschoon hy de beide vrouwen wel bemerkte, kon hy echter van zoo verre hunne gestalte niet, en veel minder hun gelaet onderscheiden. Dan, de overtuiging dat hy Aleidis zag, sloeg hem met zulke ontroering, dat hy op zyne beenen wankelde en met de hand op Congo's schouder moest leunen.

De neger poogde hem met versnelde stappen te doen vooruitgaen; maer Walter, alsof eene geheime vrees hem hadde bevangen, vertraegde allengs meer en meer zynen gang, en scheen te aarzelen, of hy zynen leidsman wel zou volgen.

Congo kon zyn ongeduld niet langer bedwingen;

door eene rasse beweging sloeg hy de handen te saëm en vroeg biddend :

« Laet my bode zyn, bode van het gelukkig nieuws! Kom, kom, meester; Congo vliegt! O, myne arme Jonkvrouw, hoe gelukkig! »

En deze woorden waren nog niet uit zynen mond, of hy ylde reeds in woeste vaert over de vlakke.

Toen Aleidis en Rosalia hem zagen naderen, en hoorden hoe hy van vreugde juichte en schreeuwde, sprongen zy beiden met eenen kreet van verrassing regt; want des negers gebaren kondigden, ook voor hen, iets gewigtigs aen.

« Och, Heer, och, Heer, wat roept hy altemael? » zuchtte Rosalia. « Walter? Zou Walter wel te Jakatra aengekomen zyn? Hoor, hy zegt het toch! »

By het vernemen dezer onverwachte tyding verbleekte de Jonkvrouw plotselings, en beefde zoodanig op hare beenen, dat zy zich aen eenen boomstam vastgreep, om niet te vallen.

De meid sprong haer ter hulp en wilde haer ondersteunen; maer nu kwam Congo buiten adem geloopt, en juichte met dezelfde uitzinnige gebaren en sprongen :

« Walter, Walter, myn goede meester, is daer! Ziet, ziet ginder! Serjant, Serjant! Nu zullen wy op Java blyven; niet meer naer Holland! Hoezee! Hoezee! »

Alsof de Jonkvrouw, uit de zekerheid dat hare hoop was verwezentlykt, plotselings nieuwe krachten had geput, sprong zy weg van den boom en hief jubelend de handen boven het hoofd. Een heldere glimlach verlichtte haer gelaet, en een warmer bloed kwam hare wangen beroozen.

« Walter, het is Walter! » riep zy uit. « Ach, de goedertieren God zy gezegend om zyne bermhartigheid! Nu zal ik niet meer treuren. Walter zal my van Holland spreken; my vertellen hoe het daer gaet; het zal zyn alsof ik er my bevond. Oh, Walter, daer komt hy! »

En de ontroerde maegd klapte in de handen als een eenvoudig kind. Ook de dienstmeid en de neger sprongen en dansten van blydschap met allerlei vreugdegeroep.

De Serjant was weldra tot zoo dicht genaderd, dat men zeer goed de trekken zyns gelaets kon onderscheiden. Het scheen Aleidis te verwonderen en te bedroeven, dat hy teeken noch gebaar deed, om reeds op voorhand zyne blydschap te betuigen. Misschien was het haer eene ontmoediging, in stede van haren speelgenoot Walter, eenen man te zien naderen, wiens gestalte en houding veeleer tot ontzag dan tot gulle vriendschap konden stemmen.

Inderdaed, de jongeling, die meende dat hy met

Aleidis ook haren vader of hare moeder zou aantreffen, had zich eensklaps den wyden afstand herinnerd, die er tusschen een nederig Serjant en eenen Hopman bestaet; hy bereidde zich dus om vóór hen te verschynen met al den verschuldigten eerbied. Zoo als hy nu daer aenkwam, had hy waerlyk het voorkomen van een statig krygsman. De knevels op zyne lippen en de jonge baerd aen zyne kin zetten zyn gelaet mannelyken ernst by; hy ging met het hoofd opgeheven, en het soldatenkleed stond hem zoo wel dat Rosalia met bewondering uitriep :

« Hemeltje lief, dat is nu eerst een knap soldaet ! Men moet overtuigd zyn dat het Walter is, om het te kunnen gelooven. Hoe groot en hoe sterk is hy geworden ! »

Na dezen verwonderingskreet hielden allen, ontroerd en zwygend, den blik op Walter gevestigd, die nog slechts op weinige stappen was verwyderd, en nu met eenigzins versnelden gang nader kwam.

De jongeling beefde zichtbaer; en, alhoewel een zalige glimlach zyn gelaet beglanste, was het echter door de ontsteltenis gansch bleek. Hy ontdekte zich het hoofd en boog zich eerbiediglyk vóór Aleidis, wyl zyn mond eene groetenis stamelde.

Maer het meisje kon haer ongeduld niet bedwin-

gen; hem met uitgelaten vreugd de beide handen vattende, riep zy :

« Walter, Walter, ach, wat ben ik blyde ! Daer voor zy de goede God gezegend, dat hy u naer Oostindië liet komen. Zit daer neder nevens my. Gy aenziet my zoo treurig, Walter ? Ik ben ziek, niet waer ? Het is niets : nu zal ik haest genezen ! Hoe gaet het in Holland ? Is het leven nog altyd zoo zoet en zoo vrolyk in Amsterdam ? Ah, het is hier zulk schoon oord, Walter. Wy zullen te samen met myne moeder uit wandelen gaen; wy zullen spreken van het lieve vaderland en van ons vorig leven. Het zal my zoo veel moed geven, zoo verkwikken ! Myne leelyke kwael zal my verlaten.... Nu, Walter zeg my ook iets.... dat ik uwe stem hoore ! »

De Serjant scheen onthutst en verlegen; hy murmelde schier onhoorbaer :

« Dank, dank voor uw vriendelyk onthael, Jonkvrouw. »

« Jonkvrouw ! » riep het meisje met verwytenden glimlach. « Wat beteekent dat nu, Walter ? Hebt gy dan mynen naem vergeten ? Aleidis moet gy zeggen; ik wil voor u geene Jonkvrouw heeten. »

« Ik ben een nederig Serjant » zuchtte Walter « uw vader is Hopman; de eerbied.... »

« Eerbied ? Zyn wy geene oude vrienden ? Kom,

Walter, zoo moogt gy niet spreken; wees blyde; toon my een helder gelaet. »

In stede dat het gulhartig onthael der Jonkvrouw den Serjant zou verheugd hebben, scheen integendeel hare eenvoudigheid zyn gemoed met treurnis te benevelen. Hy had welligt gehoopt, een ernstiger en dieper gevoel in haer te vinden, dan de kindelyke blyheid die zy hem over zyne komst betuigde?

Het meisje misgreep zich over den aerd zyners aendoening en zegde, terwyl zy hem op nieuw de hand greep:

« Het doet u pyn, niet waer, my zoo mager en zoo ziek te zien? Ik dank u wel innig, Walter, voor uw vriendelyk medelyden; maer wees toch om my niet bedroefd: ik ben genezen. My is het onbegrypelyk; maer ik gevoel my zoo gelukkig en zoo sterk! Sedert dat ik u zie, schynt alles my hier zoo schoon, de lucht zoo mild, de natuer zoo lachend! Nu, zeg my hoe het komt dat gy in Oostindië zyt. Ik meende dat gy Doctor worden zoudt; en gy zyt soldaet? »

Zigtbaer was het dat Walter geweld op zich zelven deed, om de vraeg der Jonkvrouw te beantwoorden. Als hadde hy een plotselyk besluit genomen, zegde hy, eerst op schuchteren toon, en dan immer in nadruk en gevoel klimmende:

« Welaen, ik lever my over aen myn lot! misschien zou ik nooit meer met u zoo alleen zyn, Aleidis. Ik zal u zeggen hoe het komt dat ik my in Oostindië bevind. Het is met vrees dat ik u deze verklaring doe; maer ik hoop dat gy het eenen ongelukkigen jongeling zult vergeven, indien iets in zyne woorden u mogt belgen. »

« Gy verschrikt my, Walter! » zuchtte de maegd.

« Laet my spreken, Aleidis. O, mogt uw zuiver gemoed my begrypen, of ten minste my verontschuldigen! Herinner u dat gy, op den boord van het Y, toen ik, van verdriet schier bezwykend, een pynlyk vaerwel stamelde, herinner u dat gy dan aen myn oor zegdet: « Kom gy ook naer Oostindië, Walter; ik zal op u wachten. » Deze woorden hebt gy misschien uit vriendschap, uit medelyden gesproken, als den wensch van een kind dat zynen speelgenoot met vreugde zou wederzien. Mogelyk! maer deze woorden, Aleidis, hebben beslist over myn leven en over myne toekomst. Van het oogenblik af dat de Hulke, die u ontvoerde, op de kimme was verdwenen, had ik geene rust meer. Overal waer ik my bevond, dag en nacht, uit al myne gepeinzen, klonk eene stemme die my toeriep: « kom gy ook naer het Oosten, Walter! » In den eerste poogde ik die betoovering van my te jagen; uit liefde tot

myne kranke moeder, worstelde ik met wanhoop tegen het dwingend denkbeeld dat my vervolgde. Het help my niet. Myne geneeskundige studiën werden my hatelyk, en ik verzaakte voor altyd de loopbaen, tot welke myne goede ouders my hadden bestemd. Ware ik dan vry geweest van alle banden der pligt, ik hadde onmiddelyk het vaderland verlaten; maer myne moeder kon myne zorgen niet missen. In myn ongeduld verslond ik met hongerige vlyt alle boeken, alle schriften, alle geschiedenissen, die my maer van Oostindië spraken; ik wilde weten welke zon u bestraelde, welk gebladerte u zyn lommer bood, welke kruiden zich bogen onder uwen voet. Oh, gedurende die vier jaren, die vier eeuwen van ongeduld en zielepyn, overmeesterde my dikwyls de vertwyfeling; maer wanneer ik dan in eenzaamheid tranen stortte, en alle hoop my dreigde te verlaten, dan kwaemt gy, Aleidis, gy of uw geest, my weder moed in het hart spreken door het enkel woord « ik zal op u wachten! »

De Jonkvrouw had eerst den Serjant met lossen blik in de oogen geschouwd, en zoo verheugd op zyne stem geluisterd, als hadde zy eene bekorende muziek gehoord; maer welhaest had eene klimmende ontroering zich van haer meester gemaakt; en nu zat zy, met het hoofd gebogen, met schaemrood

op de wangen en met verschriktheid in de oogen, te sidderen by 's jongelings verhael. Het was echter niet zoo zeer de zin zyner woorden die haer dus ontroerden; want over haer zelve hadde zy wel iets dergelyks kunnen zeggen; maer de bezielde en indringende toon van Walter's stemme deed haer sidderen, by het vermoeden alleen van een voor haer nog onbekend gevoel.

« En zou ik u durven zeggen waerom ik soldaet geworden ben? » hernam Walter met nog meer ontsteltenis. « Ik zou het moeten zwygen, uit ontzag, uit eerbied voor u, Aleidis; maer wanneer dan zal ik het u zeggen? Ach, ik heb de hoop dat gy myne vermetelheid my zult vergeven..... en, is myn waen eene dwaesheid, heb medelyden met eenen armen zinnelooze, die gehoorzaemt aen een onweërstaenbaer lot. Aleidis, ik kon insgelyks als heelmester of geneesheer naer het Oosten komen, niet waer? My vóór u vertoonen met een weerdiger kleed dan dit van Serjant? Maer het eenige doel myns levens is Hopman te worden; en dit doel kan ik slechts bereiken langs den weg dien ik nu heb gekozen. Zyn het woorden door u gesproken, die my naer het Oosten riepen, het is eene belofte uws vaders, die my soldaet heeft gemaakt..... »

« Eene belofte myns vaders? » vroeg Aleidis met

blyde verwondering, als hadde die naem haer eenigen moed gegeven. « Heeft myn heer vader u iets beloofd, Walter? »

De jongeling sloeg den blik ten gronde en murmelde met verdoofde stemme :

« Het was insgelyks op den boord van het Y; uw heer vader zegde my : « treed in dienst der Oostindische Maetschappy; poog u te onderscheiden; word Hopman..... dan..... dan geef ik u myne Aleidis tot bruid..... »

Een scherpe gil ontsnapte uit de borst der maegd.

« Ach, heeft myn vader dit gezegd! » riep zy, de beide handen vóór het aengezigt leggende, om de tranen te verbergen die harer oogen ontsprongen.

Walter beefde en scheen uitermate bedrukt.

« Jonkvrouw » stamelde hy « indien de verklaring myner vermetele hoop u heeft gehoond, o, geloof dat niemand op aerde meer eerbied voor u koestert dan de ongelukkige, wiens leven op dees oogenblik door eene bittere onttoovering wordt verbryzeld. De arme Serjant zal heengaen om zynen dienst te betrachten. Vaerwel, Jonkvrouw, vergeet de stoutheid..... »

« Maer, maer, wat zegt gy altemael? » stotterde het meisje als verdwaeld. « Wat wenscht gy? Wat moet ik antwoorden? Myn hoofd draeit; myne

zinnen verwarren. Blyf, blyf! — Arme Walter, gy wilt Hopman worden; maer het is onmogelyk! »

« Wel, wel » viel de dienstmeid in « Hopman worden, en gy zyt alreeds Serjant? Ik beklaeg u, heer Pietersen; als gy zoo voortgaet, dan zyt gy op uw zestigste jaer nog geen Hopman. En zou myne Jonkvrouw daer naer wachten? »

« Neen, neen, gy bedriegt u » zegde de Serjant, door de woorden van Aleidis tot plotselyken moed opgevoerd. « Ik heb brieven van de heeren Bewindhebbers der Oostindischè Maetschappy aen den Algemeenen Stedevoogd; in deze brieven word ik niet slechts in zyne byzondere gunst bevolen; maer zy bevatten insgelyks het verzoek, my immer naer die plaetsen te sturen, waer gevaer is en dappere mannen noodig zyn. Ik zal myn leven honderd mael wagen; onverschrokken te midden des vyands dringen; myne oversten verwonderen door myne daden, en, moet het zyn, myn bloed by stroomen voor Hollands eere storten..... Ah, hoe zou my de moed daertoe ontbreken wanneer uw naem, Aleidis, als eene zoete sterre der hoop, my in de oogen licht! »

Zoo als de jongeling daer nu stond, met den glans der mannyke fierheid op het gelaet en het vuer der begeestering in de oogen, was hy waerlyk schoon en indrukwekkend.

Aleidis aenschouwde hem met bewondering en tevens met verschriktheid; want in haren geest zag zy hem reeds te midden des vyands, en zy sidderde by het denkbeeld dat een ongeluk hem kon treffen.

De dienstmeid volgde met verbaesdheid de korte maer krachtige gebaren, die des jongelings woorden vergezelden.

« Hemel, dat ziet er een kerel uit! » zegde zy tot Congo, die achter de banke stond. En toen zy zag hoe de Neger een mes had geopend, en grynsend daer mede in de boomen hakte, mompelde zy:

« Daer nu, die zwarte domkop ook! Wat krygt die nu? Houd u stil! »

Er klonk eene stemme uit de verte; het was een bootsgezel, die van het strand op de vlakke was gekomen en den Serjant scheen te roepen.

« Aleidis » sprak Walter diep ontroerd « zult gy my van u laten weggaen, zonder een enkel woord dat my aenmoedigen kunne? Aleidis, mag ik hopen? Mag ik denken dat gy woord zult houden? Gy antwoordt my niet! »

« Myn vader beschikt over myn lot » zuchtte de Jonkvrouw.

« Indien hy u niet dwingt tot eene andere verbindtenis, zult gy wachten tot dat ik Hopman geworden zy? »

« O, Walter, wat vraegt gy my? Ik durf u niet antwoorden! » riep de maegd bevend en met den blik ten gronde.

« Maer is het uw wensch dat ik gelukke? »

« Het is myn wensch » murmelde zy, schier onhoorbaer.

« Dank, o Heere! » riep Walter, het oog ten hemel rigtende. « Vergiffenis, myn God, ik durfde twyfelen aen uwe goedheid; en daer overlaedt gy my zoo onverdiend met levensvreugd en met geluk! »

De stemme in de verte hergalmd met meerder kracht.

« Ik mag niet langer met u blyven, Aleidis » zegde de Serjant haestig. « Men roept my ginder: mynetegenwoordigheid is by de ontscheping noodig. »

« Nu reeds? » zuchtte het meisje.

« Om uwer weerdig te worden, mag ik geene myner pligten verzuimen. Dan, ik hoop u straks weder te zien. Gelief uwe ouders te verwittigen van myne komst; zoo haest ik ginder weg kan, zal ik den heer Hopman en uwe Vrouw moeder gaen groeten. Zy zullen ook wel verwonderd zyn dat ik in Oostindië ben, niet waer? »

« O, Walter, zy zullen zoo blyde zyn! Wy spraken byna dagelyks van u..... »

« Nu, ik ga; tot straks..... »

Aleidis reikte hem stilzwygend de hand; de jongeling aenveerde ze met eerbiedige blydschap, en verwyderde zich dan in de rigting van het strand.

Een oogenblik nog bleef het meisje in bedenking op de banke zitten; doch eensklaps kwam een heldere lach haer gelaet verlichten. Zy sprong op, ylde vooruit naer de Factory, en riep:

« Rosalia, kom, kom; dat ik mynen heer vader ga verwittigen! »

« Nu, Congo, wat staet gy daer te dubben? » grommelde de meid « Neem den zonnescerm en den korf. Ziet gy niet dat onze Jonkvrouw huiswaerts keert? »

Aleidis was inderdaed reeds een goed eind vooruit. Zy hief ditmael het hoofd regt, en huppelde met lossen tred over het voetpad dat naer de Factory leidde. Er blonk eene uitdrukking van mild zielsgenoegen op haer gelaet; hare oogen glanst met een vrolyk vuer, en hare wangen waren gekleurd als in hare eerste jeugd.

Toen zy tot halver wege van het voetpad gevorderd was, zag zy hare moeder van achter de omheining der Factory tot haer komen.

Een juichingskreet ontsnapte de maegd, terwyl zy, met de handen in de hoogte, begon te loopen, als hadde nooit ziekte haer verzwakt.

Vrouw van den Broeck bleef staen en schouwde met verwondering hare dochter te gemoet. Jaren was het geleden, dat zy Aleidis niet meer zoo had zien loopen. Wat mogt het zyn dat haer dus op eens sterkte en vlugheid had teruggegeven? Een gevaer? maer Aleidis lachte, en hare gebaren getuigden van blydschap.

« O, moeder, moeder » riep de maegd « Walter is gekomen! Walter is op Java! »

« Walter? » herhaelde de vrouw verbaesd « Walter? Wie bragt u die tyding? »

« Ik heb hem zelve gezien en gesproken, moeder; hy zal straks een bezoek by mynen heer vader afleggen. Kom, kom, dat ik vader verwittige. Ach, moeder-lief, nu ben ik genezen. Gy ziet wel hoe ik loopen kan. My dunkt dat ik nooit ziek ben geweest; ik heb lust om te dansen, ik zou kunnen vliegen.... »

« Wel, wel, wat goede tyding! » riep Vrouw Van den Broeck uit. « Hy is zeker een man geworden? »

« Ja, ja, een statige man. »

« En hoe is het met zyne moeder? »

« Dat heb ik hem vergeten te vragen. »

« Maer het was toch wel van haer dat hy u eerst van al moest spreken? »

« Ja, ja; maer hy zegde my daerover niets » zuchtte Aleidis bedeesd en met schaemroode wangen.

« Nu, nu ! » mompelde Vrouw Van den Broeck verwonderd. « Wat is dit ? Van wat spraekt gy dan te samen ? »

« Hy sprak my van iets, van iets zonderlings, van iets..... »

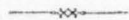
« Van wat dan ? Gy schynt verlegen, Aleidis ? Gy stamelt ? »

« Kom, moeder » antwoordde de maegd « u zal ik alles zeggen : gy zyt zoo goed voor my. Kom ! »

Zy trok hare moeder by de hand en dwong haer om met versnelde stappen ter Factory weder te keeren.

Vrouw Van den Broeck schudde het hoofd met twyfel, als hadde de komst van Walter en de ontroering van Aleidis haer stoffe tot ernstige bedenking gegeven.

Welhaest verdwenen beiden achter de omheining der Hollandsche Factory.

II.

De Factory der Hollanders, tegen de rivier Tjilwoeng en tusschen deze en de Javaensche stad Jakatra gebouwd, bestond uit een lang vierkant plein van tamelyke wydte, rondom hetwelk men nu eenen sterken muer metselde en aerden bolwerken opwierp. Aen de eene zyde, op weinige treden van de wallen, verhieven zich twee groote magazynen of stapelhuizen, waerbinnen tevens eenige fraeije en luchtige woonkamers, ten dienste van de hoogere beambten der Oostindische Maetschappy, waren voorbehouden ; aen de andere zyde stonden mindere huizen, die den soldaten tot herberge en den bootsgezellen der schepen tot tydelyke rustplaets verstrekten.

Meestal de gevels dezer gebouwen verborgen zich gedeeltelyk achter het digte loover van Kelorboomen; hier en daer vóór sommige huizen waren kleine bloemtuinen aengelegd, en zelfs de Bananas spreidde er hare breede bladen vóór de open vensters uit. Dan, er was echter te midden der Factory een effen plein uitgespaerd, welks oppervlakte door niets belemmerd was, dan door de dunne stammen van eenige Kokospalmen.

Toen de Hollanders hunne Factory hadden beginnen te versterken, was hun van wege den Pangerang of Sultan van Jakatra¹, dien zy door ryke geschenken zich gunstig hadden gemaakt, daerover geene bemerk- ing gedaen; en alhoewel de Javanen genoeg lieten blyken dat zy deze nieuwe werken met misnoegen zagen, had men de dienaers der Nederlandsche Maetschappy ongehinderd de eerste grondvesten hunner wallen laten leggen.

Sedert eenige dagen waren er eventwel onrustbarende tydingen aen den algemeenen Stedevoogd overgebracht. Volgens deze geheime berigten, zouden

¹ De Vorsten op de Indische eilanden voeren verschillende titels, als *Pangerang* (Bestuerder), *Sultan* (Koning), *Radja* (Vorst), *Panumbahan* (Prins), *Soesoehenan* of *Maharadja* (Oppervorst of Keizer).

Zie *Handleiding tot de aardrykskunde van Nederlands oostindische bezittingen*, uitgegeven door de maetschappy tot Nut van 't Algemeen. 1843.

de Engelschen en Portugiezen te Bantam, — eene groote handelstad op twaelf mylen van Jakatra, — al hunne poogingen vereenigd hebben, om den Sultan aldaer te doen begrypen, dat hy de Hollanders met geweld het bouwen der ontworpen sterkte moest beletten; ook zouden de Engelschen onlangs by den Pangerang van Jakatra dezelfde poogingen hebben beproefd, en hem geheimelyk buskruid en grof geschut aangeboden hebben, om de Nederlanders geheel van Java te verjagen.

Deze berigten waren onzeker, en openbaerden den Stedevoogd geene nieuwe kuiperyen van wege Nederlands vyanden in Indië. Hy wist wel dat Engelschen en Portugiezen noch list noch moeite spaerden, om de Hollanders, wier immer aangroeiende mededinging zy vreesden, op Java zoo veel mogelyk afbreuk te doen; daerenboven, het was weinig waerschyndlyk dat een der Pangerangs of beiden te gelyk, in vollen vrede en zonder voorafgaendelyke onderhandeling, den oorlog aen de Nederlandsche Maetschappy zouden verklaren. Wat de Stedevoogd echter eenige bekommernis inboezemde, was de omstandigheid dat de Javanen, tot het vieren van zeker godsdienstig feest, welhaest in grooten getalle omtrent Jakatra zouden vergaderen. Was het waer dat zy iets gewigtigs voorhadden, dan zou het daer worden beslist.

Welke moeite de Stedevoogd had aangewend om hunne inzigten te doorgronden, hy had daerover niets ongunstigs, doch tevens niets zekers kunnen vernemen; want de Javanen waren een listig, doortrapt en zeer geheimhoudend volk.

Ofschoon het Nederlandsch Opperhoofd zich niet aen vyandelykheden verwachtte, had hy echter de versterkingswerken met allen mogelyken spoed doen voortzetten; en, ten einde de manschap der schepen en de soldaten der Maetschappy, in zulke heete luchtstreek, niet door al te zwaren arbeid af te matten, had hy ook vele vreemde werklieden in dagloon aenveerd, als Mooren, Chinezen en Toepassen, die in de voornaemste zeehaven der Sunda-eilanden in grooten getalle wonen.

Er heerschte diensvolgens eene ongemeene bedrijvigheid binnen de Factory; en, alhoewel de zengende stralen der zon byna loodregt op den bodem nedervielen, werkte men er yverig aen het optrekken der wallen.

Het was er een onophoudend gaen en komen van arbeidslieden en werkbestierders; de bevelen klonken er in vier of vyf talen, en de zonderlingste kleederdragten wemelden er dooreen.

Men zag er Chinezen, met breede rokken en wyde mouwen, aen de muren metselen en mortel bereiden;

Toepassen of Mardykens¹, gansch in gestreept katoen gekleed, aerde aenbrengen om de wallen aen te vullen; negers, schier naekt, met hunne sterkgespiede armen de zwaerste steenblokken over den bodem wentelen..... en, tusschen deze lieden van verschilligen landaerd, de soldaten en matroozen der Nederlandsche Maetschappy, die, onder toezigt hunner Serjanten, overal mede de hand aen het werk staken, en door hun voorbeeld iedereen aemoedigden tot yver en spoed.

Op het plein wandelden hier en daer eenige voorname Javanen, die men gemakkelyk aen den geelbruinen toon huns aengezigts en aen de fierheid hunner blikken kon erkennen. Zy schouwden met wantrouwen en verborgen spyt naer de wallen; doch bovenal naer de stormkatten of verhevene batteryen, welke aen de vier hoeken der Factory werden opgericht. Dan, zy lieten hunne misnoegdheid niet blyken, en wisselden met elkander stille en geheimzinnige bemerkingen.

Aen den voet van eenen der Kokospalmen stonden dry of vier Maleische kooplieden, die, gansch onverschillig aen hetgeen rondom hen geschiedde, zich zoo druk met het kauwen van Betel bezig hielden

¹ ^u Toepassen of Mardykens zyn lantzaten van verscheide indiaensche volken. „ *Nieuhof*, blz. 217.

dat hun mond en lippen met het roode sap als met bloed schenen geverwd.

Congo, de neger van Hopman Van den Broeck, zat op de hurken, in de schaduw eens Bananas, nevens de deur van een der twee grootste gebouwen, en hield het oog in de rigting van het strand gevestigd. Wanneer hy in de verte eenen soldaet ontwaerde die de Factory binnen kwam, stond hy met aengejaegde blydschap regt, en trad een paer stappen vooruit op het plein; doch, in zyne hoop bedrogen, ging hy telkens met misnoegdheid weder onder den Bananas zitten.

Rosalia, de dienstmeid, verscheen aen de deur des huizes, en vroeg met teruggehoudene stemme:

« Welnu, Congo, hebt gy hem nog niet gezien? »

Zich opregtende, antwoordde de neger:

« Hy blyft lang weg. Wil ik naer het strand loopen om hem te halen? »

« Men heeft het u verboden; gy weet het immers wel? »

« Het is waer! » zuchtte de neger, het hoofd met ongeduld schuddende. « Wy zullen dan maer wachten, Rosalia. »

« Wat wonder voorval toch, niet waer, Congo? » zegde de meid. « Wie zou vermoed hebben, dat de ziekte onzer Jonkvrouw niets anders was dan eene

herinnering aen Walter Pietersen? Misschien heeft zy zelve het niet goed geweten; anders, hoe hadde zy dit gevoel zoo lang kunnen verbergen? Het was altyd van Holland dat zy sprak, van de vrienden in het algemeen, en van de vreugden harer kindsheid; maer dat liefde de eenige doorn was die haer in den boezem stak, dit hadde voorzeker niemand kunnen raden. Nu heeft zy hare ouders het bekend. »

« Zy heeft bekend dat zy de echtgenote van mynen goeden meester wil worden? » riep de neger van vreugde trappelende.

« Wie spreekt u daarvan, gy dwaeshoofd? » mompelde Rosalia. « Het zou eene mooie zaak zyn, dat eene Jonkvrouw zulk iets aen hare ouders ging zeggen. Zy heeft al de woorden van Walter Pietersen herhaeld. Het ging moeiljk; het wilde haer niet goed uit den mond; maer allengs, stukje voor stukje, onder beven en rood worden, kwam het toch geheel aen den dag. »

« Waert gy er tegenwoordig, Rosalia? Hebt gy zelve het gehoord? »

« Gedeeltelyk was ik erby; wat niet in myne tegenwoordigheid werd gezegd, dat luisterde ik af. »

« En hoe staet het nu daerbinnen? »

« Onze Jonkvrouw is zeer ingetogen en stil; maer er straelt zulke blydschap uit hare oogen, dat het my

telkens ontmoert als ik haer aenzie. Zy bloost als eene rooze, Congo; en wat nog het wonderst is van al, zy heeft een groen fluweelen keurslyf aengetrokken, dat sedert anderhalf jaer geen licht meer zag. De gouden bellen, die zy droeg toen wy van Amsterdam ver trokken, glinsteren haer nu weder aen de ooren, en zy deed my Japansche haerspelden op haer hoofd steken. Zy wil zich schoon en bevallig maken..... »

Congo klapte in de handen van vrolyke verras sing.

« Zy zal genezen; onze Jonkvrouw zal genezen! » juichte hy. « Daervoor weze de lieve Heer van hierboven wel duizendmael gezegend en gedankt!.... En onze meesters, Rosalia, hoe ontvingen zy de tyding? »

« Onze Vrouwe is blyde en droef terzelfder tyd : blyde als zy de vreugd van Aleidis ziet, en de verze kering dat zy inderdaed zou kunnen genezen, haer in het harte zinkt; droef als zy overweegt dat een Serjant al te verre beneden den stand harer dochter is, om te laten hopen dat hy zich ooit tot haer zal kunnen verheffen. »

« Maer de Hopman? De Hopman? » vroeg Congo met bekommernis.

« Ja, wat weet ik? » antwoordde Rosalia. « Eerst zag hy zuer, schudde het hoofd met misnoegen en scheen zeer verstoord..... »

« Ach, lieve God, ik dacht het wel! » klaegde Congo.

« Maer toen hy vernam dat Walter Pietersen naer Oostindië is gekomen om Hopman te worden, en wil wachten tot dat hy daerin zy gelukt, vooraleer hem van zyne belofte te spreken, dan is de spyt van onzen meester allengs vergaen. Nu lacht hy en schertst met dit voornemen, dat hy eene zinnelooze gedachte noemt; en hy aenziet het alles als eene zaak die niet ernstig is. Misschien is het nog iets anders dat hem wel te moede deed worden. Onze Jonkvrouw heeft den wensch uitgedrukt om nog niet zoo spoedig naer Holland te vertrekken; zy meent dat zy op Java ook wel zou kunnen genezen. Dit mag den Hopman wel zeer verblyd hebben; want hy toch had veel verdriet, omdat hy hier zyn bevelhebberschap moest verlaten. »

« Ah, Rosalia, dit is goed; nu zal de Hopman myn heer Walter ook vriendelyk onthalen, niet waer? »

« By zyn eerste bezoek, waerschylyk ja; want het is, van wege den heer Pietersen, de kwyting eener pligt. Dan, gy begrypt wel dat een Serjant niet gemeenzaem ten huize eens Hopmans mag ver keeren, en dat onze meester hem dit wel zal doen verstaen. »

« Meent gy dit, Rosalia? » vroeg de neger bedroefd.

« Hoe anders? Ik heb het den Hopman zelf aen onze Vrouwe hooren zeggen. »

Congo boog het hoofd op de borst en zweeg; doch hy wong zich de vuisten en knarste de tanden van spyt of van gramschap.

De meid aenschouwde hem met eenen schertsenden glimlach.

« En let gy maer op, Congo » zegde zy « dat gy, na dezen dag, in des Hopmans tegenwoordigheid niet meer van Walter spreekt; gy mogt anders den rottang op uwe glimmende schouders voelen. »

« En toch zal ik van hem spreken! » morde de neger.

« Gy moet het weten, Congo; al hebt gy eene huid zoo dik en zoo taai als een ezelsvel, my dunkt toch niet dat de rottang u deugd kan doen. »

« Rottang! wat let my de rottang? » riep Congo, zyne witte tanden met bitsigheid ontblootende « myn goede meester zal de Jonkvrouw hebben; hy heeft het gezegd, en het moet zyn! »

« Ja, daer kunt gy veel toe helpen, armzalige zwetser! » lachte de meid, oogschynlyk met het inzicht om den neger te plagen. « Zou men niet zeggen dat gy veel moed hebt? Kome de Hopman, dan kruipt gy langs den grond by den minsten zuren blik. »

« Het is waer » zegde de neger « ik ben een slaef.... maer de heer Pietersen is goed en barmhartig geweest jegens my, en ik zal hem dankbaar blyven en hem van nutte zyn, waer ik kan, al hing de rottang my eeuwiglyk boven het hoofd! »

« Gy zyt gek, Congo; in uwe plaets zou ik my met deze zaak niet bemoeijen. Weet gy wat de Hopman aen onze Vrouw gezegd heeft, toen zy te samen over uwe geneigdheid tot Walter spraken? De Hopman heeft gezegd dat hy u aen de geele menschen zal verkoopen. Daer zult gy het zoo goed niet hebben als by de Hollanders. »

De arme slaef begon in al zyne lidmateu te beven, en hem schoten tranen in de oogen; hy hief den blik ten hemel en zuchtte :

« Congo verkoopen? aen de geele menschen? Lieve God van hierboven, ik zal onderdanig en gehoorzaam zyn; o, behoed my toch voor zulk ongeluk! »

« Ah, ah, zie hem daer nu staen sidderen als een riet, den moedigen kerel! » spotte de meid. « Men heeft geen woord over u gesproken, Congo; het is malle praet! »

« Oh, dit is niet braef van u, Rosalia » zegde Congo met zoet verwyf in de stemme. « Gy plaegt my altoos en doet my schier van angst bezwyken.... Heb toch een beetje medelyden met my; ik doe

immers al wat ik kan, om u en myne meesters te believeu? Wees niet boos omdat ik Walter Pietersen bemin. Gy weet wel dat hy het was die my den Heer der hemelen leerde kennen; en, zoo als hy zelf het dikwyls met blydschap zegde, hy is myn vader door den Kristus. Moet ik hem dan niet dankbaer zyn? »

De meid scheen door des negers woorden getroffen.

« Nu, Congo » sprak zy « bedroef u niet; ik zeg het alles om te lachen. Een mensch kan immers niet altoos ernstig zyn? Denk toch niet dat ik verstoord op u ben, omdat gy den heer Pietersen geneigdheid toedraegt. Ik zelve, indien het my slechts mogelyk is, zal hem ook wel helpen. Het kan onze arme Jonkvrouw van de schrikkelyke landziekte verlossen en haer gelukkig maken; maer wy zyn dienaers, Congo, en wy moeten voorzigtig zyn..... »

« Ginder komt hy! ginder komt hy! » riep Congo, gansch verblyd en juichend, als hadde hy reeds al het overige vergeten « ah daer is myn wel-doener! »

« Ik ga binnen, Congo, om onze meesters te verwittigen » zegde de meid. « Breng gy den heer Pietersen maer regtstreeks naer de achterzael; daer zal men hem ontvangen; onze meester heeft er my

eene flessche Spaenschen Wyn doen gereed zetten. »

De Serjant naderde tot den neger; en, hem de hand op den naekten schouder leggende, sprak hy :

« Myn goede Congo, de vriendschap en de dankbaerheid stralen my tegen uit uwe oogen. Ik zal straks ook wat met u kouten; ik wil weten hoe gy vaerdet sedert uw vertrek uit Amsterdam. Mogt God my gunstig zyn, ik zou het erkennen door insgelyks voor uw geluk te zorgen, Congo..... »

Maer de neger was zoo zeer door ongeduld gedreven, dat hy niet scheen te hooren wat men hem zegde; hy vatte Walter's hand en trok hem door den gang voort, terwyl hy murmelde :

« Dank, dank, meester. Kom, spoed u; men verwacht u reeds lang. Congo kan niets voor u, niets dan God bidden, zoo als gy hem hebt geleerd; maer dit toch zal hy doen alle morgenden, elken avond, den ganschen dag. Kom; de Heer van hierboven zal my ten tweeden male verhooren. Houd maer moed..... Zie, daerbinnen zullen myne meesters u ontvangen. Wacht een oogeblikje; ik zal uwe komst gaen melden. »

By deze laetste woorden stiet hy eene deur open en week terug in den gang.

Het vertrek, dat de Serjant nu binnen stapte, was zeer aerdig naer de Javaensche wyze versierd. Op

den vloer lag eene dunne mat, kunstig van boomvezelen gevlochten en met allerlei zonderling bloemwerk gekleurd; de wanden waren insgelyks met glimmende matten bedekt, en in de beide opene vensters hingen van die fraeije lichtschermen, welke de Javanen uit gekloven rottangs weten te maken. Ook de zetels waren uit de afgeklovene schil van Indisch riet gevlochten; alleen de groote tafel, die in het midden der zael stond, scheen uit Europa afkomstig; doch was waarschylyk op Java, door eenen Hollandschen ambachtsman, uit onbederfbaer *Kyati* of tekhout getimmerd.

Langs de wanden, op ligte plankjes, prykten velerlei Chinesche en Japansche voorwerpen: als borden en kopjes van doorschynd porselein, afgodenbeelden van speksteen, wacijers van gesneden ivoor en eene menigte kleine onnoembare dingen, welke de Hollanders dan reeds als zeldzaamheden uit China en Japan bragten.

Tusschen de vensters hingen zweerden van sandelhout, krissen of dolken van het schoonste staal, pylen met vergiftigde punten, schilden van Rhinosterhuid, en meer andere wapens, waarvan de Indische volkeren zich tot den oorlog bedienden.

Al deze voorwerpen waren gansch nieuw voor Walter. In eene andere omstandigheid zouden zy

ongetwyfeld zyne aendacht gevestigd hebben; maer by de afwachting van een plegtig oogenblik, was hy gansch in gepeinzen verslonden en bemerkte niets van al wat hem omringde. Hem werd ook de tyd niet gelaten om iets in het byzonder te bezien; want hy was nauwelyks eenige oogenblikken alleen gebleven, wanneer reeds de stappen van verscheidene persoonen boven zyn hoofd hem aenkondigden dat men beneden kwam om hem te ontvangen.

De Hopman trad eerst in de zael, en beschouwde den groetenden Serjant met verwondering van hoofd tot voeten; er stond echter een welwillende glimlach op zyn gelaet; en het was met gulhartigheid dat hy des jongelings hand aengreep, en zegde:

« Wees welkom op Java, heer Pietersen. Zoo, zoo, gy zyt naer Oostindië gekomen? Knappe kerel, flinke soldaet! Hoe een mensch in weinige jaren kan veranderen! Toen ik Amsterdam voor de laetste mael verliet, waert gy, om zoo te zeggen, nog een kind; nu zyt gy wel ter dege een man met baerd en knevels. Het doet my vermaek dat ik u zie, heer Pietersen. »

Terwyl Walter eenige woorden van dankzegging stamelde, waren insgelyks de echtgenote des Hopmans en zyne dochter in de zael gekomen.

Vrouw Van den Broeck scheen, by hare intrede

zeer ernstig en koel; maer toen zy Walter zag, en zyn open gelaet en levendige oogen haer liefderyk en smeekend aanblikten, verscheen het vaderland met al zyne zoete herinneringen vóór haren geest, en zy ook glimlachte met heldere blydschap.

Wat Aleidis betreft, deze hield zich achteruit en zag slechts by wylen met eenen vlugtigen blik tot den jongeling op. Een hooge bos kleurde hare wangen; zy scheen beschaemd; en ware het niet geweest dat eene genster van geluk haer in de oogen glinsterde, men hadde kunnen denken dat droefheid haer gemoed benevelde.

Na dat de Hopman en zyne echtgenote eene vriendelyke groetenis met Walter hadden gewisseld, en eenige woorden tot verwelkoming hem hadden toegestuurd, zegde Van den Broeck :

« Nu, laet ons nederzitten, heer Pietersen; wy zullen wat kouten, onder het ledigen van een glas Spaenschen wyn. Daer, neem eerst dien roomer en doe my bescheid; ik drink op uw welvaren in het Oosten! »

« Ach, gy zyt wel goed, heer Hopman » murmelde Walter. « Uw gulhartig onthael treft my zoo zeer, dat ik geene woorden vind om u myne dankbaerheid te betuigen. Moge God de vurige bede aenhooren, die ik hem, by het ledigen van dit glas,

uit den grond myns harten toestuer voor uw aller geluk en voorspoed! »

« Nu, zit neder, heer Pietersen » zegde de Hopman. « laet ons wat kouten..... »

« Maer, heer Walter » vroeg Vrouw Van den Broeck, wanneer ieder gezeten was « gy hebt Aleidis niets van uwe moeder gezegd? »

« Het zou haer te zeer bedroefd hebben » zuchtte de Serjant met plotselyke treurnis op het gelaet.

« Hemel, ik vreesde het! » riep Vrouw Van den Broeck. « Eilaes, zy is aen hare ziekte bezweken, niet waer? »

« De Heer heeft haer van de aerde weggenomen, myne Vrouwe » antwoordde de jongeling « anders ware ik nooit over zee gekomen, welke onweêrstaenbare zucht my ook naer Oostindië dreef. Myne arme, kranke moeder verlaten, daertoe hadde ik nooit kunnen besluiten. »

« Ach, die brave Vrouw Pietersen, ik zal ze dus nimmermeer wederzien! Die tyding gaet my pynlyk door het hart, heer Walter. Uwe moeder was de goedheid zelve. De bermhartige God heeft haer wel zeker eene zachte dood gegund? »

« Zy is gestorven in myne armen, zonder treurnis noch smart, en vol hoop op een beter leven. Ik heb

eene boodschap van myne moeder voor u, myne Vrouwe. »

« Voor my? »

« De laetste woorden die myne moeder verstaenbaer sprak, waren eene zegening over u, over Jonkvrouw Aleidis en over den heer Hopman; eene zegening en tevens eene vurige bede voor uw aller geluk in Oostindië. De eenige last, dien zy zieltogend my heeft gegeven, is dat ik u dit zeggen zou. »

Vrouw Van den Broeck, door deze boodschap diep geroerd, boog het hoofd en bleef zwygend; Aleidis legde zich de handen vóór de oogen en stortte tranen.

« Ah, dit heet gy een vrolyk wederzien? » riep de Hopman. « Is dit het lot niet van alle menschen? en, mits de Heer het zoo heeft gewild..... Kom, Aleidis, scheid uit met dit weenen; en gy, vrouwe, geef uwe dochter het voorbeeld der zwakheid des harten niet. Zeg my, heer Pietersen, hoe gaet het ginder met onzen heldhaftigen Prins Maurits? »

« Hy is welvarend, heer » antwoordde de Serjant « en heeft nu onlangs, door het afsterven van zynen broeder Philips-Willem, het prinsdom van Oranje geërfd¹. »

¹ « In 't jaar 1618 stierf Philip Willem, prins van Oranje, en dewyl hy geene kinderen had, verklaarde hy Maurits, zyn broeder, tot erfgenaam. »
A. G. LUISCIUS, in zyn *Alg. Woordenb. art. Maurits.*

« En hoe is het met den Bewindhebber Huygens? Gy moet hem kennen: uwe moeder zegde my dat hy de goede vriend uws vaders is geweest. »

« Of ik hem kenne, heer Hopman? Hy is myn beschermer, en heeft my, van wege de Kamer der Bewindhebbers van Amsterdam¹, aenbevelingsbrieven bezorgd voor den Algemeenen Stedevoogd. Hy heeft my wel uitdrukkelyk gelast u uit zynen naem te groeten. »

« Zoo, zoo, hy is uw beschermer? Hy heeft veel invloed op de zaken der Maetschappy, en zal u mettertyd kunnen begunstigen. »

Vrouw Van den Broeck had weder het hoofd opgeheven en luisterde met zekere verstrooidheid op de samenspraek; ook Aleidis, alhoewel haer oog nog nat was van tranen, wierp van tyd tot tyd den blik op Walter.

Er heerschte nu eene korte wyl stilte; het scheen dat, na deze gewoone vragen en antwoorden, die elk wederzien kenmerken, niemand nog iets te zeggen had. Dit viel den Hopman lastig; want, ofschoon hy slechts uit beleefdheid en uit gevoel van betamelyk-

¹ *Bewindhebbers* waren zekere Raedsheeren, die in het vaderland de zaken der Oostindische Maetschappy bestuerden. Er waren kamers van Bewindhebbers te Amsterdam, te Middelburg, te Delft, te Rotterdam, te Hoorn en te Enkhuizen.

heid met den Serjant had gesproken, scheen hem dit onderhoud te kort, om nu reeds te worden afgebroken.

De glazen op nieuw inschenkende, zegde hy :

« Gy zyt gekomen met het schip *de Meeuw*, en uw Hopman is Pieter Van Ray, niet waer? Ik ken hem : een onverschrokken soldaet; maer wat ligt van oordeel en wat overvloedig van spreken..... Nu, drink nog eenen teug, en zeg my toch eens, hoe verging uwe reize? Het doet een wonder uitwerksel op geest en lichaam, niet waer, wanneer men voor de eerste mael op den grooten plas rondwalpt en, gedurende zoo vele maenden, niets ziet dan lucht en water? Gelukkig dan nog, als men eene gelukkige overvaart treft. »

« Wy doorstonden eventwel dry schrikkelyke stormen, dry travado's, heer Hopman; en wy verkeerden in groot gevaer van allen in slaverny naer Barbarië te worden gevoerd; maer de hemel behoedde ons : na een bloedig gevecht van vier uren verlieten ons de zeeroovers. »

Aleidis was regt gestaen en luisterde met ontsteltenis op des jongelings uitlegging.

« Zoo, zoo, dan hebt gy reeds den vyand onder de oogen gezien? Was de slag heet? »

« Twintig dooden en een mast afgeschoten, dien

wy aen de Kaep der goede Hoop hebben hersteld. »

« En gy, heer Pietersen, hoe hebt gy u in dien slag gehouden? Heeft het gedonder der kanons en de reuk van het buskruid u niet een beetje verschrikt? »

« Ik heb myn best gedaen, heer Hopman, tot dat een kogel my in de zyde trof en my in myn bloed op het dek nederwierp..... »

Een snydende gil bonsde uit Aleidis boezem; zy sprong tot hare moeder, sloeg haer de armen om den hals en scheen te bezwymen, terwyl zy met klagende stemme zuchtte :

« Moeder, ach, moeder, een kogel heeft hem getroffen! Zyn bloed heeft gevloten! Steun my; ik voel myne krachten bezwyken..... »

De Hopman schudde het hoofd met spytig ongeduld, en sprak :

« Nu, Vrouwe, gy weet dat ik verlang eenige oogenblikken met den heer Pietersen alleen te zyn. Gelief met Aleidis naer boven te gaen. Ik meende niet dat de zaak zoo ernstig was; nu weet ik genoeg. »

Vrouw Van den Broeck leidde hare dochter ter zael uit; beiden verdwenen zonder een woord meer te spreken.

De Hopman sloot dan de deur achter hen toe; en,

zich tot Walter keerende, die was opgestaen om te groeten, zegde hy :

« Ga weder zitten, Serjant; ik wil eene ernstige samenspraek met u hebben. Gy verbleekt? Stel u gerust; myn voornemen is niet u een bitter woord toe te sturen; maer gy moet openhartig en regtzinnig met my zyn. Welk was uw inzicht, toen gy scheep gingt om naer Oostindië te komen? »

« Myn inzicht, heer Hopman?... Myn inzicht? » stamelde de jongeling, door deze plotselyke onder-vraging verrast.

« Nu, verklaer het ronduit; gy hebt het wel aen Aleidis durven zeggen. »

Walter raapte al zynen moed te samen, en sprak, eerst met benauwdheid, doch welhaest met eene stem die sidderde van beklemden geestdrift :

« Het is de eerbied die my doet aezelen; maer vermits gy het eischt, welaen, ik zal u regtzinnig verklaren wat my naer Oostindië deed komen. Herinner u, heer Hopman, wat gy op de Tesselsche Kade, by uw vertrek, my beloofdet. Gy hebt my gezegd : « Treed in dienst der Oostindische Maetschappy; poog u te onderscheiden; word Hopman; dan geef ik u Aleidis tot bruid. » Die woorden vielen my in het hart als gensters, die welhaest tot een verteerend vuer zouden ontvlammen. Van dan af was

myn lot beslist; en, heb ik niet eerder gepoogd de voorwaerden te vervullen die gy my hebt opgelegd, heer Hopman, het is omdat de ziekte myner moeder en het heilig gevoel der pligt my het hebben belet. Ik heb nu alles verlaten, eene luisterryke loopbaen verzaekt, en my, als nederig Serjant, in dienst der Oostindische Maetschappy begeven, met den onplooi-baren wil om het lot geweld aen te doen, en met de hoop dat God myne poogingen zal zegenen. Myn inzicht, heer Hopman, was niet u nu reeds uwe belofte te komen herinneren; ik wist niet dat gy u te Jakatra bevondt; het geval alleen brengt my in uwe tegenwoordigheid. Ik wilde eerst Hopman zyn, en dan, met allen eerbied, u de kwyting uwer belofte komen afeischen. Zulks is nog myn inzicht, heer Hopman. »

Van den Broeck stond verwonderd over den toon van onwrikbaer besluit, die des jongelings stemme bezielde.

« Arme Pietersen! » zegde hy. « Ik heb waerlyk medelyden met de opgewondenheid uws geestes. Die belofte was eene scherts. Hoe kondet gy gelooven dat ik ze in ernst u deed, wyl ik u alsdan nog voor een kind aanzag? »

« My scheen ze zoo ernstig, heer Hopman » antwoordde Walter « dat ze myn leven eene nieuwe rigting en een einddoel gaf, en zy de reden werd

van al myn doen en laten. Soms stond insgelyks in my de twyfel op, of gy, indien ik Hopman werd, uwe belofte wel zoudt vervullen; maer dan stamelde myn mond onwillig de oude spreuk onzer vaderen: « een Nederlander heeft slechts één woord. »

« Maer, heer Pietersen » lachte Van den Broeck « wat zou myne belofte u helpen, indien ik zelf ze als ernstig wilde beschouwen? In den tyd dien wy nu beleven, zyt gy binnen tien jaer nog geen Hopman, al begunstigde u ook het lot; en begunstigt het u niet, dan zal de Hopmansdegen u welligt nooit aen de zyde blinken. Gy gaet toch niet vermeenen, zeker, dat ik myne dochter voor u zal bewaren, tot dat het haer van ouderdom op haer hoofd zy vergrysd? »

« Ach, heer Hopman, wees niet zoo wreed jegens my! » zuchtte de jongeling. « Beneem my de hope myns levens niet! Gelief in te zien, dat ik den Algemeenen Stedevoogd brieven breng van de heeren Bewindhebbers, waerdoor zy my aen zyne byzondere aendacht en gunst bevelen, en waerin daerenboven het verzoek staet uitgedrukt om my immer naer zulke plaatsen te zenden, waer gevaer is en stryd kan geleverd worden. »

« Dit alles kan iets doen tot uwe vervoorring; maer Hopman worden? Het is een zinnelooze waen! »

« En indien ik, tegen alle verwachting, het wierde? Zoudt gy dan uwe belofte gestand doen? »

« Zy is belachelyk, die vraeg » antwoordde de Hopman. « Ik kan toch het lot myner dochter aen geene onmogelykheid verbinden. Kom, kom, spreek my niet meer van zulke ydele gedachten. Word Hopman, indien gy kunt; en, is Aleidis nog jong meisje, dan belet u niets, my te komen herhalen wat gy daereven zegdet; maer ik neem op voorhand geene de minste verpligting aen, en behou myne gansche vryheid, om u de hand van Aleidis te weigeren, dan zelfs wanneer gy als Hopman ze my kwaemt vragen. »

Alsof deze strenge woorden den moed des jongelings gansch hadden gebroken, liet hy het hoofd, onder het slaken van eenen pynlyken zucht, op de borst vallen en bleef stilzwygend.

De Hopman aenschouwde hem een lange wyl in stilte; dan greep hy hem medelydend de hand en vroeg:

« Nu, heer Pietersen, wat zegde ik u dan zoo onredelyk of zoo hard, dat u de tranen van droefheid in de oogen staen? »

« Ach, niets, heer Hopman » antwoordde de Serjant met diep bewogene stemme, die allengs in den somberen toon der wanhoop verliep. « Gy waert wel goed voor my, en ik dank u uiterharte; maer met de

hoop, die uwe woorden my ontnemen, valt er een blinddoek van vóór myne oogen. Ik heb gedroomd, vier jaren lang gedroomd, en nu ontwaek ik met eene bloedende wonde in het hart. Alles is ydel rond my; ik rys op uit eene lange zinneloosheid..... Oh! zóó, met die wreede klaerheid, is het leven my bitter en hatelyk..... »

« Maer wat beduiden die duistere woorden, heer Pietersen? » vroeg de Hopman ontroerd « Gy zult u toch niet tot eene laffe vertwyfeling laten vervoeren, hoop ik? »

« Neen, Hopman, ik ben opgevoed in de vreeze des Heeren; maer het gevoel dat my heldenmoed en heldenwil kon geven, is gestorven in mynen boezem. Nu ben ik tot niets meer goed; ik zal naer het vaderland terugkeeren, verkwynen, en een graf zoeken aen de zyde myner moeder. Laet my u vaerwel zeggen, heer Hopman; vergeet myne vermete hoop, en vergeet den onnoozelen dweeper, die zich zoo noodlottig over den zin van eenige uwer woorden heeft misgrepen. Vaerwel, heer Van den Broeck, vaerwel! »

Hy stond op by het uitspreken van den bitteren afscheidsgroet; maer het scheen dat zyne beenen weigerden hem uit deze plaets te voeren; want, terwyl hy zich de leden wrong en doffe zuchten

slaekte, deed hy slechts twee of dry stappen om zich te verwyderen. Eindelyk, al zynen moed verzamelende, ging hy tot de deur, terwyl hy nog met de handen in de hoogte pynlyk uitriep :

« Aleidis! arme Aleidis! »

Van den Broeck, die tot dan met verbaesdheid en diepe aendoening zyne bewegingen had gevolgd, greep hem by de hand en bragt hem terug in de zael.

« Zoo vertrekt men niet! » zegde hy. « Zit nog een oogenblik daer neder, heer Pietersen. Gy zyt al een zonderlinge mensch. Ik heb my over u bedrogen: de diepte en de kracht uws gevoels verwonderen my. Zit neêr, zeg ik u. »

De jongeling liet zich naer den stoel leiden, zette zich neder en sloeg den blik ten gronde.

« Kom aen » sprak de Hopman « ik wil goed met u zyn, uit herinnering aen de vriendschap die gy en uwe moeder myn huisgezin hebt bewezen. Ik zal u dan zeggen, heer Pietersen, dat ik het als een geluk voor my en voor Aleidis zou aanzien, dat gy eens haer echtgenoot worden mogt. »

Walter had het hoofd opgeheven en aenzag den Hopman met jagenden boezem; het vuer der hoop glinsterde in zyne oogen.

« En, iets meer nog wil ik u zeggen, vermits het u redden kan van de sombere wanhoop, die u wel

inderdaed heeft aengegrepen. Ik zal myn woord houden, heer Pietersen, al is het slechts eene scherts geweest. Indien gy Hopman worden kunt, vóór dat Aleidis zelf over hare hand hebbe beschikt, — want dwingen zal ik haer nooit, — indien gy Hopman worden kunt, kom tot my, waer ik my ook bevinde; ik zal u Aleidis tot bruid schenken. Zyt gy nu te vrede? »

Walter was regtgesprongen en murmelde eenige onverstaenbare woorden van dankbaerheid, terwyl hem tranen uit de oogen sprongen; de Hopman liet hem den tyd niet om zyne blydschap en zyne erkenenis uit te storten.

« Heer Pietersen » zegde hy op ernstigen toon « aenhoor my nu met bedaerdheid. Gy zyt Serjant; uw stand is nederig, en het zou niet betamen dat het myne onderhoorigen ter wete kwame, welke betrekking, met myne toestemming, tusschen u en Aleidis bestaet. Daerom zult gy, zoohaest mogelyk, van Jakatra vertrekken, heer Pietersen. Stemt gy zonder onwil daerin toe? »

« Ach, het is myn innig verlangen, heer Hopman » antwoordde Walter. « Uw eisch is edelmoedig en gegrond; ik gevoel ook wel, wat eerbied, pligt en betamelykheid my gebieden. »

« En vermits gy met de wapens in de vuist het

regt tot eene snelle vervoordering wilt veroveren, er biedt zich eene gelegenheid aen, om onmiddelyk te beginnen. Overmorgen vertrekken twee schepen van hier naer Benjar-Massen, op het eiland Borneo. Het woeste volk, daer omtrent, heeft een tiental onzer bootsgezellen vermoord, die, om hout te halen, aen land waren gestapt. Men zal de kustbewooners van Borneo gaen leeren, hoe de Nederlanders over zulke moorderyen weten wraek te nemen. Wilt gy met dien togt mede, heer Pietersen? »

Op het aengezigt van Walter blonk een zoo heldere lach van blydschap, dat het was alsof men hem een groot geluk hadde aengekondigd.

« O, dank, dank! » riep hy « Stryden, met het zweerd in de vuist voor Holland's eere vechten; myn bloed storten tot het bereiken van het doel myns levens! Ach, ik wanhoopte, en daer lacht alle geluk my in eens en onverwachts toe. Ik zal vertrekken, heer Hopman. Wees toch zoo goed en spreek een woord, opdat myn Hopman het niet belette; want hy bemint my zoo zeer, dat hy misschien my te Jakatra zal willen houden. Het zou my wanhopig maken. »

« Nu, nu, dit heeft geen nood; ik zal de zaek met den Stedevoogd wel schikken..... Zyt gy dan inderdaed zoo dorstig naer den stryd? Gy staet daer

opgetogen alsof gy meendet dat op Borneo uw Hopmansdegen te vinden is! »

« Neen, neen, heer, dit vermeen ik niet » antwoordde de jongeling « maer dat my slechts de gelegenheid aengeboden worde : ik zal my zoo moedig en zoo onversaegd toonen, al myne pligten met zoo veel yver en trouw vervullen, dat men my wel zal moeten onderscheiden. Er kome een ernstige oorlog, en ik zal Hopman worden, of bezwyken onder de taek die ik my heb opgelegd! »

Van den Broeck aenzag den jongeling met medelyden en schudde het hoofd in diepe overweging.

« Neen » zegde hy eensklaps « naer Borneo moogt gy niet gaen. Het is er een wreed en hardnekkig volk; gy zoudt er kunnen sneuvelen zonder eer noch roem. Gy zult met het schip de *Gouden Leeuw* binnen acht dagen naer Amboina vertrekken, en daer eene betere gelegenheid afwachten. »

« O, laet my naer Borneo gaen! » smeekte Walter. « Ik bedrieg my niet over mynen toestand, heer Hopman : ik heb eenen téerlingworp aengegaen tegen de dood; de inzet is van mynentwege het leven, van harentwege een Hopmansdegen en het geluk dat gy my hebt beloofd. Laet my het spel beginnen en voortzetten; er is geen ander middel om den uitslag

te bespoedigen, en te weten wat het lot my heeft voorbewaerd..... »

Er klonken eensklaps stemmen in den gang; het was als een twist tusschen iemand die wilde binnen treden en een ander persoon die hem wilde wederhouden.

« Wacht, wacht » zegde de eene « de heer Hopman heeft gezelschap, zeg ik u. Gy zult niet binnengaen! »

« Nu, dwaze neger » morde de andere « wilt gy wel uit mynen weg wyken, of ik sla u den rottang op de schouders aen stukken. Ik kom van wege den algemeenen Stedevoogd; en gy zoudt my wederhouden? »

Van den Broeck opende zelf de deur, om te zien wie het was, die hem eene boodschap bragt.

Een schryver van den heere Koen trad binnen, en, zich buigende, zegde hy :

« Heer Hopman de algemeene Stedevoogd laet u verzoeken, dat gy onmiddelyk tot hem gelievet te komen, om den krygsraed by te wonen. »

« Zoo, zoo, is er onraed? » mompelde de Hopman.

« De Stedevoogd heeft gewigtige tydingen ontvangen; maer welke, dit is my onbekend » antwoordde de bode. « Vertoef niet, heer Hopman; er is haest. »

« Welnu, zeg den heere Stedevoogd dat ik aenstonds kome. »

Toen de bode was vertrokken, vatte de Hopman Walter's hand, en sprak :

« Ik moet u verlaten voor eene haestige zaak. Ik zal myne echtgenote daerboven verwittigen. Blyf nog een oogenblik met de vrouwen, uit betamelykheid. Ik betrouw my op uw kiesch gevoel, heer Pietersen. Straks of dezen avond zal ik verder met u spreken. In alle geval, gy zult niet meer ten mynent komen, dan om ons het vaerwel te geven als gy vertrekt ; maer naer Borneo zult gy toch niet gaen : ik wil het niet ; neen, neen, ik wil het niet..... »

En tusschen het uitspreken dezer woorden verliet hy de zael.

Walter hoorde welhaest de zware stappen des Hopmans, die zich spoedde om naer den Stedevoogd te gaen ; en lichtere stappen van Aleidis en hare moeder, die van boven kwamen om, uit welvoegelykheid, nog eene wyl met hem te kouten.

III.

De zael waer de krygsraed zou vergaderen, was op het eerste verdiep van het grootste der beide stapelhuizen gelegen, en had, door dry vensters, uitzigt op het binnenplein der Factory. Hare wanden waren naekt en droegen nog, op verschillende hoogten, de sporen der balen en vaten, die men er weleer had in geborgen. Eene groote tafel, in het midden, en een tiental leunstoelen, waren de eenige huisraed welken men er bemerkte.

In deze zael bevonden zich vyf of zes personen, die al koutende op iemand schenen te wachten. By de tafel zat Van den Broeck tusschen twee kooplieden of *Factoors* der Nederlandsche Maetschappy, en sprak

in stilte met hen over de waarschynlyke reden der onverwachte byeenroeping. Aen een der open vensters stonden twee Hopmannen, insgelyks in eene afzonderlyke samenspraek gewikkeld, en waervan de eene slechts met onophoudend knikken en eenen schaerschen « zoo, zoo! » antwoordde, terwyl de andere, met vele gebaren en levendige stembewegingen, aen zynen bedaerden gezet poogde te doen gevoelen wat zyne meening was. Degene die schier niet sprak, was Pieter Dircksz, een diklyvig man, blond van haer en knevels, en met een uiterst koelmoedig gelaet. Zyn makker was Hopman Van Ray, die, integendeel, opmerkelyk lang en mager was, en donkere haren en knevels had. Deze was, eerst sedert dien dag, met het schip *de Meeuw* op Jakatra aengekomen, en gaf aen den andere eenige uitlegging over de godsdienstige twisten tusschen de *Remonstranten* en de *Contra-Remonstranten*, twisten die alsdan groote onrust in Nederland verwekten. Van Ray scheen eene der beide partyen met vurige drift te verdedigen; doch, wat geweld hy ook deed, om Pieter Dircksz met zyn gevoelen te doen instemmen, deze bleef gansch onverschillig, en vaerde altyd voort met het murmelen van het koele « zoo, zoo! »

Hunne redekaveling, die slechts weinige oogenblikken had geduurd, werd onderbroken door de

komst van den algemeenen Stedevoogd, Johan Pietersz Koen.

Deze was een man van hooge gestalte, wiens haren reeds begonnen te vergryzen. Alhoewel zyn gelaet van eene groote bedaerdheid getuigde, vonkelde er echter in zynen blik eene verborgene genster, die liet vermoeden dat in dit magtig lichaem eene dappere en onverschrokken ziel woonde.

Met eenen koelen groet in de zaal tredende, ging hy haestig tot den grootsten leunstoel, en, zich erin nederzettende, sprak hy :

« Vergeef my, myne heeren, dat ik u een oogenblik liet wachten. Gelieft plaets te nemen; ik moet u over gewigtige zaken onderhouden. »

De aanwezige personen schikten zich rond de tafel.

« Myne heeren » zegde de Stedevoogd « gy weet dat de Javanen sedert eenige dagen in grooten getalle, tusschen Jakatra en Bantam, zyn vergaderd, tot het vieren eener godsdienstige plegtigheid. Ik had eenige vrees dat daer somwylen iets ergs tegen ons mogt beraemd worden, dewyl de Portugiezen en de Engelschen, die ondanks den vrede onze heete vyanden gebleven zyn, deze gelegenheid niet zouden verzuimen om de inboorlingen tegen ons aen te hitsen en te verbitteren. Ten einde enig kondschap te

bekomen over hetgeen er zou geschieden of behandeld worden, heb ik eenige Mooren en Chinezen als geheime verspieders tusschen de Javanen gezonden. Tot dezen morgen waren de berigten, die my toekwamen, belangloos of gunstig; allen kondigden my aen dat de Javanen volstrekt niets tegen de Hollanders in den zin hebben. — Daereven zyn my echter geheel andere inlichtingen gebragt. Een myner verspieders is in persoon tot my gekomen; en, zie hier wat hy beweert te hebben vernomen: — de Engelschen en Portugiezen hebben den Pangerang van Jakatra en zyn volk overgehaeld om ons den oorlog aen te doen, en er is door de Javanen besloten, onmiddelyk en zonder uiteen te scheiden, ons binnen onze Factory te komen belegeren. »

« Met uw verlof, heer Stedevoogd » viel een der Factoors hem in de rede « mag ik u vragen, wat soort van persoon u die tyding bragt? »

« Een Chineesch koopman, in wien ik wel eenig vertrouwen vermeen te mogen stellen » was het antwoord.

« Een Chinees! » schertste de Factor. « De Chinezen zyn de grootste logenaers en de onbeschaemdste bedriegers van gansch het Oosten. Men behoort meest altyd het tegendeel te gelooven van wat zy zeggen. »

« Die bemerkingen zullen later ter gevoegelyke plaetse komen » bemerkte de Stedevoogd met kalmte. « Ik ga voort: — de Pangerang van Bantam zou toegestemd hebben, om tegen ons met de Jakatranen op te trekken; en, iets dat wel het gewigtigste is, myne heeren: de Engelschen zouden dezen nacht, in stilte, een tiental metalen stukken uit hunne schepen aen land gebragt hebben. — Zy zullen beweeren dat zy deze oorlogswapens, alsook het noodig buskruid om er zich van te bedienen, voor eene groote hoeveelheid peper aen den Pangerang van Jakatra hebben verkocht; maer het is in der waerheid slechts eene bedekte hulp, die zy onze nieuwe vyanden verleenen..... Dit zyn de overgebragte berigten. Ik aenzoek u, de zaak te willen overwegen, in de dubbele veronderstelling dat deze tyding valsch, maer insgelyks gegrond en waer kan zyn. »

De Factor, die reeds gesproken had, en hier de geldelyke belangen of de burgerlyke overheid der Maetschappy scheen te vertegenwoordigen, vatte weder het woord en sprak:

« De berigten zyn valsch of niet valsch. Zyn ze valsch, dan hebben wy er ons niet mede te bekommeren; zyn ze integendeel gegrond, dan blyft er geen de minste twyfel aengaende hetgeen ons te doen staet; maer dewyl het ons onmogelyk is, nu

reeds te weten wat er van zy, is myn gevoelen dat wy niets mogen doen, waerdoor de Javanen meer ergwaen zouden kunnen krygen; want, zelfs in de veronderstelling dat zy geenen lust tot den oorlog hebben, zou die lust voorzeker onder hen worden opgewekt, indien zy ons zichtbare voorbereidsels tot den oorlog zagen maken. »

« Uwe meening, heer Factoor, is diensvolgens, dat wy ons moeten houden alsof wy niets wisten? »

« Ja, heer Stedevoogd, dit is myne meening. »

« En gy, heer Van den Broeck? »

« De berigten mogen waer of onwaer zyn » antwoordde de Hopman « in de onmogelykheid om daerover iets zekers te weten, zou ik, in alle geval, my bereiden alsof ze gansch op waerheid berustten. Een krygsman mag zich nooit laten verrassen; en, mogten de Javanen onze voorbereidsels met een slecht oog aenzien en ons daerom den oorlog verklaren, welnu, zy zouden ons gereed vinden om allen aenval zegepralend af te slaen. Men hoeft tot zulke bereidsels in het geheel geen gerucht te maken. Slechts eenige stukken geschut op de stormkatten gesteld; de brugge over de rivier afgebroken, om alzoo langs dien kant tegen alle toenadering beveiligd te blyven; de nachtwachten verdubbeld; de mannen geheimelyk verwittigd dat zy zich op een noodsein moeten ver-

wachten : dit is alles wat men volgens myn gevoelen behoort te doen. »

« Verschoon my, heeren, indien ik weder het woord opneem » zegde de Factoor. « En geloof, dat alleen de yver tot de belangen der Maetschappy my doet spreken. Gy zyt krygslieden, en, dewyl het uwe zending is, alle geschillen met het zweerd te beslissen, vergeet gy wel eens dat er vreedzamere middelen kunnen bestaen, om in der minne tot de vereffening van eenen twist te geraken. Ik denk dat wy, voorealer ons opentlyk tot wederstand te bereiden, eerst nog een gezantschap tot den Pangerang behooren te zenden, om van hem te weten welke zyne inzigten zyn. Wy kunnen hem voor oogen leggen dat hy den grond waerop onze Factory is gebouwd, ons voor geld heeft verkocht, en wy er dus den wettigen eigendom van bezitten; dat, indien wy nu onze Factory met wallen omringen, dit niet is om ons tegen de Javanen te wapenen; maer alleenlyk om ons tegen eenen onverwachten overval van wege onze vyanden, de Engelschen en Portugiezen, te beveiligen. Men kan hem, indien hy onwillig schynt, door eenige geschenken bevredigen; en, zoo zouden wy dan, zonder verlies van volk noch tyd, welligt onze sterkte voltooid krygen, en den last die ons is gegeven, ongehinderd kunnen volbrengen. »

De Stedevoogd knikte met het hoofd, als deelde hy in het gevoelen des Factoors.

« Er is myns dunkens veel goeds in uwe rede, heer Factor » bemerkte hy. « Dan, of wy, van onze zyde wel gansch werkeloos moeten blyven, dit is een punt dat nader dient te worden overwogen. Wat denkt Hopman Van Ray over deze aengelegenheid? »

« Ik, heer Stedevoogd? Wat ik denk? » antwoordde Van Ray. « Ik denk dat de zaak gansch klaer is, en dat zoo vele en lange woorden, als ik hier hoor, overbodig zyn. »

« Ik dank u voor de heuschheid! » mompelde de gekwetste Factor.

« Nu, ja, ik ben soldaet en weet myne redenen in geene doekjes te draeijen » ging Van Ray voort. « Ik zeg dat wy, in stede van ons te laten overvallen, zelve de aenvallers zouden moeten zyn. Laet ons metterhaest onze mannen onder de wapens brengen, en, eer iemand het merke, op de stad Jakatra en op de Javanen losbreken. »

« En zoo deze aenval mislukte! » lachte de Factor met minachting in de stem.

« Mislukken? Zoo! gy meent dat de Javanen tegen de Hollanders zouden kunnen staen? Men vertrouwe my twee honderd man, en als ik den

ganschen boel ginder niet het onderste boven werp, zeg dan dat ik een armzalige zwetser ben. »

« Oordeel niet zoo ligtzinnig, Hopman » zegde de Stedevoogd. « Volgens de berigten zyn de Javanen wel vier duizend man sterk. »

« Kom, kom, heer Stedevoogd, wat doet het getal? Wanneer hebben de Nederlanders hunne vyanden geteld? En daerby, de Javanen zyn slechts met bogen, zweerden en lanssen gewapend. Met eenige vuerroers, met wat kruid en lood, dryft men eene wolk zulker vyanden overhoop de bosschen in. »

« Gy bedriegt u, Hopman » bemerkte de Stedevoogd « de Javanen zyn een fier, een moedig en hardnekkig volk; maer, zoo als gy zegt, zy zyn ten onzen gelukke zeer slecht gewapend. Dan, geloof niet dat men er zoo ligtelyk mede omspringen kan; zy zyn goede soldaten en wyken niet zoo spoedig als gy het meent. Uw gevoelen zal eventwel in acht genomen worden..... Onze vriend Pieter Dirksz heeft zyne meening nog niet gezegd? »

« Het is my al gelyk, wat er wordt beslist » antwoordde Hopman Dirksz.

« Hoe verstaet gy dit? » vroeg de Stedevoogd met eenige verwondering.

« Zoo eenvoudig schynt my de zaak, heer Stede-

voogd, dat ik niet eens naer de lange rede van den heer Factoor heb geluisterd. »

De Factoor sprong regt en viel met bitsigheid uit :

« Men komt in den krygsraed om te beraedslagen, en wie te hoogmoedig is om op eens anders rede te luisteren, die zou veel beter doen in deze vergadering niet te verschynen. Myne woorden acht gy ongegrond of overbodig; nu, laet hooren of gy iets beters weet? »

« Zoo, zoo! gy neemt het op dien toon, heer Factoor? Nu, nu, 't is ook wel. »

« Maer dit zyn geene redenen! »

« Gelief u neder te zetten, heer Factoor » sprak de Stedevoogd, altyd even koel. « Ik zal Hopman Dirksz aenzoeken zyn gevoelen nader te verklaren. »

« Ziehier hoe ik in my-zelfen redeneer, heer Stedevoogd » antwoordde Pieter Dirksz. « Als de Javanen niets in den zin hebben, zullen zy wegblyven; als zy zich door de Engelschen en Portugeezen hebben laten misleiden, zullen zy komen; en als zy komen dan zullen wy, eerst met schroot en kogels en daarna met spies en degen, zoodanig eronder schieten en roffelen, dat ze om het overschot hunner rekening in langen tyd niet zullen vragen. Ik ben, even als myn vriend Van den Broeck, van meening, dat wy eenige voorzorgen behoeven te

nemen; maer, voor het overige, gerust en zonder kommer mogen slapen als te voren. »

De Stedevoogd zette zich meer op zyn gemak in den leunstoel, alsof hy zich tot eene lange aenspraek bereidde.

« Myne heeren » zegde hy « elk uwer heeft zyn gevoelen bekend gemaekt. Nu zal ik insgelyks u verklaren, hoe ik, na u gehoord te hebben, over de zaak denk. De meening van Hopman Van Ray schynt my vermetel en roekeloos. Ons vaderland is in vrede met Engeland, met Portugael en insgelyks met de Javanen. Wy mogen de eersten niet zyn om dezen vrede te breken; want daerdoor zouden wy, jegens de vereenigde Staten van Nederland, ons eene groote verantwoordelykheid op den hals laden. Wat de rede van den heer Factoor betreft, zy behelst goede gedachten, waeruit ik zal poogen voordeel te trekken; onder anderen ben ik voornemens een gezantschap tot den Pangerang te zenden. Ik deel eventwel het gevoelen van Hopman Van den Broeck en van Hopman Dirksz; namelyk, dat wy in stilte ons moeten bereiden om in geen geval, door welke omstandigheid ook, te worden verrast. Dien ten gevolge zal elk uwer doen wat zyne pligt medebrengt, om de maetregelen te verwezentlyken die ik u ga voorschryven. Tot by het einde van den dagarbeid

zal men zich houden alsof men van niets wist; maer zoohaest de vreemde werklieden de Factory hebben verlaten, zal men met al de manschappen de handen aen den arbeid slaen, om geschut op de stormkatten te zetten, en metterhaest nog eenige aerde op de minstgevoorderde plaetsen der wallen te voeren. Onderwyl zal ik zorgen dat er nog een deel buskruid, lood en kogels van de schepen binnen de Factory worde gebragt. Van elk vaendel zullen twintig man den ganschen nacht met brandende lonten onder de wapens staen en schildwachten op en buiten de wallen uitzetten, om acht te geven op hetgeen in de nabyheid mogt geschieden. »

« Zeker, heer Stedevoogd » viel de Factor in « gy zyt volstrekt meester om te gebieden wat u goeddunkt; wy hebben hier geen ander regt dan, als enkele raedgevers, ons gevoelen uit te drukken. Laet my eventwel toe, u te doen bemerken, dat gy in uwe voorzorgen verder gaet dan de andere leden van den Raed. De maetregelen die gy voorschryft, zouden niet vollediger kunnen zyn, indien de vyand reeds onder onze wallen stond. »

« Juist zoo, heer Factor » antwoordde de Stedevoogd « in den oorlog zyn alle halve middelen schadelyk. Niets doen, of goed doen; alleen tusschen deze beide uiteinden is er te kiezen. Dan, reeds

morgen, even na het opgaen der zon, zal er een gezantschap van vier personen tot den Pangerang worden gezonden, en ik verzoek u, heer Factor, alsook den heer Hopman Van den Broeck, die insgelyks de Maleische tale zeer goed spreekt¹, van dit gezantschap te willen deel maken. Het doel dezer vergadering is aldus bereikt. Gy kent myne inzigten; nadere bevelen zullen u, van mynentwege, des noods worden gegeven of gezonden. »

De Stedevoogd stond op; de andere leden, behalve Pieter Dircksz, verlieten insgelyks hunne zetels, en begonnen met elkander verder over het onderwerp der beraedslaging te kouten. Ook de Stedevoogd sprak met den Factor en poogde hem te doen begrypen, dat de voorgeschrevene maetregelen de eenige waren die men in zulke omstandigheden kon nemen. Met deze uitleggingen scheen de Factor te vreden, op voorwaerde dat het gezantschap des anderen daegs zeer vroeg zou vertrekken.

Op eene vraeg van Hopman Van den Broeck antwoordende, was Pieter Van Ray bezig met de

¹ Op al de eilanden der Sunda, en meest overal in het Oosten, leerden reeds alsdan de beschafde of handeldryvende standen de Maleische taal (van het eiland Malacca herkomstig), die om hare zoetheid en rykdom is vermaerd. Het was in deze taal dat de Europeanen met de inboorlingen spraken.

onverschrokkenheid zyner mannen te roemen. De Stedevoogd, door de luide stem en de overdrevene gebaren van Van Ray aengetrokken, naderde hem en zegde :

« Inderdaed, Hopman, by de berekening onzer heirkraft, die nu, met de bootsgezellen der schepen, tot ongeveer zes honderd koppen kan belooopen, heb ik uwe mannen natuerlyker wyze opgenomen. Ik twyfel eventwel, of zy nevens onze oude soldaten zullen kunnen staen. Het zyn meestal wervelingen, niet waer, die eerst in dienst der Maetschappy zyn getreden, en nog niet, of ten minste niet ernstig, in het vuer zyn geweest? Zy zien er zwak en moedeloos uit. »

« Wat? zwak en moedeloos, heer Stedevoogd? » riep Pieter Van Ray. « Myne mannen zyn leeuwen, ware leeuwen! »

« Men zou het niet zeggen; en, in alle geval, Hopman, het is onmogelyk : wy weten immers wel, hoe nieuwaengekomene wervelingen door den band altyd zyn? »

« Gy hebt gelyk, heer Stedevoogd; maer met myne mannen heeft een gansch byzonder geval zich opgedaen. Ik had een jong Serjant aen boord. Wat die kerel in het lyf heeft, begryp ik niet. Van den eersten dag dat wy in zee waren, heeft hy met de

manschap van niets gekout dan van oorlog, van stryden, van roem, van vaderland, van de oude Batavieren, en wat weet ik altemael! Hy is onge-meen geleerd en welsprekend, en heeft myne mannen het hart zoo vol drift en strydlust gegoten, dat hy zelfs van den zwakste eenen held heeft gemaekt. Ja, ja, het is geene scherts; wat ik nu zeg, is my door de voorvallen metterdaed gebleken. »

« Hoe heet die Serjant? » vroeg Hopman Van den Broeck.

« Zyn naem is Walter Pietersen; hy heeft te Amsterdam gestudeerd om Doctor te worden; maer de zucht naer stryden alleen heeft hem soldaet gemaekt. »

Van den Broeck glimlachte, alsof het hem verblydde den lof van Walter te hooren; misschien ook wel omdat hy eene andere reden van Walter's dapperheid kende.

« Van dien Serjant heb ik iets gezien » hernam Pieter Van Ray « dat men slechts van eenen ouden krygsman zou verwachten. Het was in een schrikke-lyk gevecht tegen Afrikaensche zeeroovers..... »

« Het schynt, inderdaed, dat die ontmoeting nog al heet is geweest » bemerkte de Stedevoogd. « Vertel ons eens, in korte woorden, hoe de zaak is afgeloopen. »

« Gy zult het gansche verhael in myn dagboek vinden, heer Stedevoogd. »

« Maer wy? » viel Van den Broeck in. « Wy zyn nieuwsgierig..... »

« Nu dan, ik voldoe u geerne » zegde Pieter Van Ray. « Ziehier het gebeurde : — Wy waren op de hoogte van negen-en-dertig graden, de koers zuid-west met eene styve koelte, toen wy op den namiddag, te loefwaert van ons, twee Turksche schepen met volle zeilen op ons zagen afkomen. Myne mannen waren inderdaed versaegd; want er scheen voor ons geen uitkomen aen, en de slaverny in Barbarië was het eenig lot dat ons wachtte. Ik maende iedereen aen om zyn leven duer te verkoopen en eerder, met schip en al, in de lucht te springen dan ons in de handen der Afrikanen te leveren. Myn woord ware misschien ontoereikend gebleven; doch daer sprong myn Serjant op een stuk geschut, en begon van daer, in eene aenjagende rede, myne mannen met zulke vurige woorden aen te spreken, dat ze ten einde van geestdrift weenden, en, allen te gelyk, God tot getuige riepen dat zy, met my en met hunnen Serjant, voor Holland's eere wilden sterven. Het was geen gezwets, myne heeren; zy hebben hun woord gestand gedaen. — Dadelyk maekten wy den overloop klaer en het grof geschut vaerdig; musket-

ten, pieken, sabels, en wat tot zulke hantering van noode is, werd voor den dag gehaald. Voorts werd de bloedvlag ontvouwen en de trompet opgesteken, om iedereen ten stryde aen te moedigen. — Toen de twee schepen, die van volk krielden, ons genaderd waren, loste de admiraal der zeeroovers zyn geschut op ons, en brak, by deze eerste losbranding, onze bazaensraê aen twee stukken. Wy raeften elkanderen op zyde. Toen dacht het ons ook, onze tyd te zyn; en wy bliezen hem de geheele laeg in de romp, waerdoor wy ongetwyfeld onder zyn volk zoo al wat raeften; want, dewyl de Turk ligter geballast was dan ons schip, zoo konden wy hem ook beter treffen. Maer de Turken bleven ons niet schuldig; de kogels van kanonnen en musketten lagen welhaest als de hagel op ons schip, en wy hadden reeds vyf of zes dooden en nog meer gekwetsten. Het ging er leelyk. Myn Serjant deed wonderen; men zou gezegd hebben dat hy zich op eene kermis waende; hy lachte en juichte onder het schieten, en hield, door zyne bezielde woorden, myne mannen het hart op de regte plaets. Wy verwachtten en wenschten dat de Admiraal ons aen boord zou klampen; maer hy had een schot onder water gekregen, en had daer zoo veel mede te doen, dat hy een weinig van ons afdeinsde. — Onder-tusschen vermaenden wy elkander nogmaels, tot den

lesten man te vechten, dronken daerop den wyn eens rond, en wierpen er veel buskruid in, om des te hardnekkiger te zyn. Weinig rust werd ons gelaten; nu ging het spel eerst voor goed beginnen. De beide schepen kwamen te gelyker tyd op ons af, en schoten weldra zoo schrikkelyk met schroot en kogels, dat vele myner mannen onder den voet geraekten. De Turksche Admiraal stond achter op het schip, met eenen tulband op het hoofd; myn Serjant Pietersen, die een ongemeen handig schutter is, zegt eensklaps tot my: « Hopman, die heiden met zynen tulband moet van daer geligt worden. Let op, hy gaet! » En, inderdaed, de Serjant legt aen, lost zyn schot, en de Admiraal tuimelt naer beneden. Dan, op hetzelfde oogenblik krygt myn Serjant eenen kogel in de zyde en stort met een gil achterover op het dek. Het deed my waerlyk pyn, zulk moedig soldaet te zien vallen, en ik gebod seffens, hem in de kajuit te dragen en zyne wonde te verbinden; maer, alhoewel hy veel bloed verloor, wilde de Serjant niet weg van het dek. Men moest hem daer verbinden; en, gedurende al den tyd dat dit gevecht nog duerde, bleef hy de manschap door zyne woorden aenmoedigen tot onplooibaren moed. Het ging er weldra op zyn ergste; wy waren omhuld met rook en vuer; de donder der kanons, de knal der musketten,

het gekraek van het brekende wand, de zegekreten der Turken, het gekerm onzer gekwetsen..... het was een akelig tooneel, myne heeren, zoo als ik, die er reeds velen heb bygewoond, nog geen heb gezien. Eindelyk, toen de nacht ging naderen, riep er een, in goed Nederduitsch, van het Turksch admiraal-schip tot ons, dat wy ons overgeven zouden; maer ik, met de brandende lont in de hand, zwoer hem dat de roode haen er na kraeijen zou, indien zy ons aen boord durfden leggen; en ik deed hem verstaen, dat wy het schip in de lucht zouden doen springen met vyanden en met al. Men schoot al voort, en zoo kwam de nacht; men riep ons toe, dat men ons zoo niet zou verlaten en dat het, den morgen daerop, weder op nieuw zou beginnen. Er rees met den nacht eene styve koelte; wy zetten alles by wat wy maer konden en namen eenen anderen koers. Des anderendaegs zagen wy geene Turksche schepen meer, en dankten God, die ons zoo wonderlyk uit de handen dezer Barbarische zeeroovers had gered. Dit is gansch myn verhael, heeren; het overige laet zich raden. »

« En uw moedige Serjant? » vroeg de Stedevoogd.

« Die is hier met my te Jakatra » antwoordde Van Ray. « Hy heeft eenen brief voor u, heer Stedevoogd, van de Bewindhebbers der Kamer van

Amsterdam, en zal morgen u een verhoor verzoeken, om u dezen te overhandigen. »

« Zyne wonde was dus niet doodelyk ? »

« Neen ; een kogel had hem in de zyde getroffen, doch was op eene ribbe afgeschampt. Na eenige weken bedlegerig te zyn gebleven, was myn Serjant hersteld en nog veel moediger dan te voren. Het is een kerel die het verre zal brengen, wees daer zeker van. »

« Nu, nu, wat zie ik ? » riep een der Factoors, die op dit oogenblik even door het venster keek. « Ik bedrieg my niet ! »

« Wat ziet gy dan zoo verrassend ? » vroegen de anderen, tot het venster naderende.

« Daer ginder, ten einde van het plein, aen de poort der Factory, zes Javaensche Orang-kays ! De Dommagon of bevelhebber van Jakatra is erby ¹. Zy staen by de poort te wachten, om te worden ingeleid. Wy meenden een gezantschap naer den Pangerang te sturen ; maer hy is ons vóór en zendt ons zelf zyne afgeveerdigden. Nu ten minste zullen wy iets zekers gaen vernemen. »

¹ *Orang-kay* beteekent in de Maleische tael zoo veel als *eerbiedweerdig man*, en men duidde door dit woord in het algemeen voornamen personen en ouderlingen aan. *Tomungung*, of *Dommagon*, gelyk Nieuwhof het schryft, is zoo veel als Landvoogd.

De Stedevoogd zag door het venster in de aengedeuide rigting ; en dan zich tot de aenwezigen keerende, zegde hy :

« Heer Hopman Van den Broeck en gy, heer Factoor, ik verzoek u, metterhaest tot de Javaensche Orang-kays te gaen, en hen in myne tegenwoordigheid te brengen, indien zy zulks verlangen. Gy, myne heeren, zult gelieven hier te blyven, om te hooren wat deze gezondenen ons te zeggen hebben. »

Van den Broeck en de Factoor daelden de trappen af, om hunnen last te gaen volbrengen, — en bereikten weldra de plaats waer de Javanen stonden.

Van den Broeck, die de Maleische tale magtig was, vroeg de Javanen wat zy verlangden ; en dewyl zy hem verklaerden dat zy het Opperhoofd der *Orang-Wollanda*, — zoo noemden zy de Hollanders, — eene boodschap van wege den Pangerang of Sultan wilden brengen, verzocht hy de gezanten hem te volgen. Hy poogde onderwege met hen eene redekaveling aen te knopen, in de hoop dat hy misschien iets gewigtigs uit hen zou vernemen ; doch de gezanten toonden genoeg dat zy niet tot spreken waren geneigd.

Langzaam, fier en met sluwe blikken ronschouwend, stapten de Javanen over het plein. Zy waren tamelyk schoon en sterk van lichaamsbouw, geelbruin van kleur en plat van aengezigt, met gitzwarte

tanden, hooge kaken, groote wenkbrauwen, en oogen welke byna gelyk die der Chinezen waren gevormd. Hun haer was zwart en glimmend. Hun kleedsel bestond in een kleed *Jarit* geheeten, by de eenen van zyde, by de anderen van fyn gebloemd katoen, en dat hun tot aen de knien daelde. Over hunnen eenen schouder hing een lang stuk doek, dat twee of drymael rond hun lichaem was geslagen en nevens hunne zyde in zwierige plooijen nederviel. Hun bovenlyf was eventwel naekt, en zy gingen barrevoets. Voor hoofddeksel hadden zy een eenvoudig zyden mutsje. Aen hunne linkerheup glinsterde het gevest van den *Kris* of ponjaerd, dien de Javanen nooit nederleggen ¹.

Tusschen den Dommagon of Bevelhebber van Jakatra en zyne gezellen, bestond uiterlyk geen ander onderscheid, dan dat de eerste meer goud aen zyn kleedsel droeg, en het gevest van zynen *Kris* met meer kostbare gesteenten was bezet.

Een der Javanen droeg een klein kistje of schryn van rood sandelhout, zeer fraei met goud en peerlemoer ingelegd.

Wanneer de Gezanten door Hopman Van den Broeck ter raedzael werden ingeleid, stonden de

¹ De *Kris*, een nationaal wapen der Javanen, is een dolk of ponjaerd met slanggewys lemmet, die vreeselyke wonden slaet.

Hollanders, elk op zyne vorige plaets, by de tafel regt. De Javanen schikten zich omtrent de vensters, achter hunnen Dommagon. Buiten eenige schier onhoorbare woorden tot groetenis, sprak hier niemand, en er heerschte eene wyl plegtige stilte, tot dat de Stedevoogd, in goed Maleisch, de Gezanten vroeg ter welker oorzake hy de eer had hen binnen de Hollandsche Factory te ontvangen.

De Dommagon nam het kistje uit de handen van eenen zyner gezellen en opende het. Hy haelde er een blad van den *Lontar* of Jager-boom uit, waerop iets scheen geschreven te staen. Dan antwoordde hy den heere Stedevoogd in de Maleische tael :

« Myn Meester en Sultan, *Wydurk Rama*, Pangerang van Jakatra, zendt door my, zynen Dommagon, dezen ola aen de Hollanders die op zyn grondgebied wonen. »

En, met het oog op den ola gevestigd, gaf hy er lezing van, als volgt :

« Vermits de Orang-Wollanda misbruik hebben gemaakt van myne goedheid jegens hen, en zich vermeten hebben, zonder oorlof hunne Factory te versterken, zoo heeft het my goedgedacht hun myne gunste te ontnemen en hun een langer verblyf op den grond van Jakatra te verbieden. Myn wil is nu, dat zy onmiddelyk de Factory verlaten. Doen

zy dit op staenden voet, dan zal ik genadig genoeg zyn om alles wat hun toebehoort, volk en goederen, hun te laten medevoeren; doen zy het niet, dan zal ik hen allen ter dood brengen en hunne goederen verbeurd maken. Ik eisch een stellig antwoord door mynen Dommagon, die u dezen ola overbrengen zal. Bedenkt niet lang en stort u niet in het verderf door zinnelooze overmoedigheid; niet verre van uwe Factory wachten vyf duizend onversaegde mannen op een teeken van mynen vinger, om uwe muren tot gruis te verbryzelen. Steun niet op uwe donderbusen; ik ben er ook goed van voorzien.

WYDURK RAMA ¹. »

De leden van den krygsraed aenzagen elkander vragend; zy verstonden allen genoeg Maleisch, om te weten wat de Dommagon hun had voorgelezen. Pieter Van Ray scheen blyde en wreef zich de handen; Pieter Dircksz zette zich neder en aenschouwde de Javanen met eenen glimlach van mispryzen; de Factor scheen droef en schudde het hoofd. Slechts de Stedevoogd en Van den Broeck behielden eene plegtige en fiere kalmte.

« Poog, in Gods naem, tyd te winnen, heer Stedevoogd » zegde de Factor in het Hollandsch.

¹ De naem van den toenmaligen koning van Jakatra wordt aldus opgegeven door *J. Nieuhof*, in zyne *Gedenkw. zee- en lantreise*, blz. 223.

« Wy zyn niet bereid om zulken aenval af te weeren; want..... »

Een strenge blik van den Stedevoogd en eenen zuren glimlach der Hopmannen, deden het woord op zyne lippen vergaen.

De Stedevoogd sprak op zeer bedaerden toon tot de Gezanten :

« Heer Dommagon, gy hebt my van wege den Pangerang van Jakatra, eene tyding gebragt, die my grootelyks verwondert; en wel zeker hebben onze vyanden, de Engelschen en Portugiezen, uwen edelmoedigen Sultan bedrogen. Heb ik zelf niet, in uwe tegenwoordigheid, heer Dommagon, den Pangerang uitgelegd wat wy voornemens waren, tot versterking onzer Factory, te verrigten? Heb ik hem niet verklaerd, dat wy deze maetregelen alleenlyk namen om ons tegen eenen overval van wege onze vyanden te beveiligen? En zegde de Pangerang niet, heer Dommagon, dat hy geene redenen zag om ons het bouwen der ontworpen sterkte te beletten? »

De Dommagon zweeg en liet den Stedevoogd nutteloos op een antwoord wachten.

« By aldien de Pangerang » ging deze voort « eenige redenen van misnoegen tegen de Hollanders vermeent te hebben, zyn wy bereid om daerover met hem, in der minne, te handelen en hem alle bevre-

diging te geven, die Nederland's eere niet zou te kort doen. »

Met koude hardnekkigheid in de stemme, zegde de Dommagon :

« Myn Sultan wil de Factory hebben. Geene gezanten zal hy ontvangen. Hy weet dat de Hollanders altoos hunnen toevlugt nemen tot vele woorden, om hun doel, regtveerdig of onregtveerdig, te bereiken. Nu wil hy van zulke dingen niet meer hooren, en heeft my wel strengelyk geboden, hem een kort en vast antwoord op zynen ola te brengen. Zyt gy bereid om morgen vroeg uwe goederen op de schepen te laden, en, eer de nacht kome, Jakatra voor altyd te verlaten? Ja of neen? »

De heer Stedevoogd Koen sloeg den blik nederwaerts en bleef eene wyl in diepe overweging verzonken. Dan hief hy weder het hoofd op, en zegde even kalm tot den Gezant :

« Heer Dommagon, zie hier ons antwoord : de Hollanders houden geerne vrede met de inwoners dezer landen, en het spyt hun zeer dat zy hunne vriendschap met den Pangerang van Jakatra door de listen hunner vyanden verbroken zien. Eventwel, vermits gy hun onregtveerdig den oorlog verklaert, zullen zy dezen oorlog aenveerden, en u welhaest doen erkennen dat gy u hebt misgrepen. Zeg den Pangerang

van mynentwege dat de Hollanders den grond, dien hy hun tot het bouwen dezer Factory heeft verkocht, zullen verdedigen, zoolang er een hunner eene spies in de vuist houden kan ¹; en zeg hem nog daerenboven, dat wy hem verantwoordelyk maken voor de schade die ons wordt toegebracht. Aen al de rampen die uit dezen oorlog spruiten kunnen, zal hy alleen schuld hebben, en niet wy. Gaet, heeren, verlaet deze Factory; en vermits uw Sultan van geene onderhandeling wil hooren, worde dan voortaan het kanon de eenige bode tusschen ons! »

« Het zy zoo, beslisse vuer en zweerd voortaan tusschen de Orang-Jawa en de Orang-Wollanda! » mompelde de Dommagon.

De Javanen keerden zich zwygend naer de deur, en verlieten de zael met langzame treden. Op last van den Stedevoogd, werden zy door eenen der beide Factoors gevolgd en vergezeld.

Wanneer zy verdwenen waren, sprak de Stedevoogd in allerhaest tot de leden van den krygsraed :

« De oorlog is verklaerd! Gy zyt allen beproefde soldaten; het is nutteloos, u tot vlyt en onversaegd-

¹ Eenige jaren te voren hadden de onzen (de Nederlanders) reeds eene woning gehad te Jakatra, aen den zeekant, beoosten de rivier Tangerang, waertoe zy den grond van den koning gekocht hadden.

heid te vermanen. Gy zult u herinneren dat gy Nederlanders zyt. Dan, indien iets u tot meerdere krachtinspanning kan aendryven, moet het voorzeker de gedachte zyn, dat van het behoud dezer plaets de toekomst van ons vaderland in Indië afhangt. Verloren wy ons standpunt op Jakatra, dan zou Amboina welhaest volgen; en de naem van Holland zou wellicht, in dees werelddeel, gansch worden vergeten. Behouden wy integendeel onze sterkte te Jakatra, dan zal onfeilbaer deze plaets voor ons het hart van Indië worden, en eene bron van magt, rykdom en roem voor ons dierbaer vaderland. Gaet nu tot uwe mannen; doet allen arbeid voor eenige oogenblikken staken; onderzoekt de wapens en de lonten. Ik zal onmiddelyk bevel geven, om alle vreemde werklieden uit de Factory te zenden. Straks, als uwe vaendels vergaderd zyn, zullen wy maetregelen nemen, om het geschut op de stormkatten te zetten en ons tegen allen nachtelyken overval te beveiligen. Gaet nu met spoed! »

De Hopmans verlieten de zael. Van Ray juichte met vrolyken moed; Dirksz stond langzaam van zynen stoel op en ging de laetste uit, terwyl hy mompelde :

« Zoo, zoo! De geele menschen zyn hun leven moede! Bah, waerom loopen? Er is tyd genoeg. »

Toen Hopman Van den Broeck beneden gekomen was, versomberde eensklaps zyn gelaet, en hy sloeg den blik nederwaerts, terwyl hy zich naer zyne wooning begaf.

« Myne arme Aleidis! » murmelde hy in gepeinzen. « Zal de schrik hare ziekte niet verergeren? Zal zy die nieuwe beproeving wel kunnen doorstaen? »

Het hoofd opheffende, zag hy den Serjant Walter, die over het plein stapte.

Van den Broeck zegde hem onder het voorbygaen :

« Er is geen middel meer om te vertrekken, heer Pietersen. De oorlog is verklaerd. Morgen zal het kanon reeds over de vlakke donderen. »

Walter sloeg het oog ten hemel, en scheen, met blydschap, God voor deze gelukkige tyding te danken.

In zyne wooning tredende, om een klein musket te nemen, zegde Van den Broeck tot zyne vrouw en tot zyne dochter :

« Eilaes, ik heb slecht nieuws voor u. Het is oorlog; de Javanen komen ons belegeren..... »

Vrouw van den Broeck verbleekte; Aleidis integendeel beantwoordde die tyding door eenen glimlach, en riep, tot groote verwondering des Hopmans, op blyden toon :

« Oorlog? Het wordt oorlog! »

« Nu, nu, wees niet bevreesd, vrouwe » zegde Van den Broeck tot zyne echtgenote « het zal misschien niet lang duren..... Ik moet uitgaen, om de mannen te vergaderen. Straks kom ik tot u weder. Houd u sterk; de echtgenote van eenen Hopman moet zich aen zulke dingen verwachten. Tot straks, tot straks! »

Onder het uitspreken dezer woorden verliet hy zyne wooning, en liep over het plein om zich tot zyne soldaten te begeven.

IV.

Byna den ganschen nacht hadden de Hollanders gearbeid, om kanons op de stormkatten te stellen en de muren hunner vesting, bovenal naer de zyde der stad Jakatra, met aengebragte aerde nog eenigzins op te hoogen.

De oversten, zelfs de Stedevoogd, hadden de mannen geen oogenblik verlaten en elk tot vlyt en moed aengepord; want zy hielden zich verzekerd dat men, by het aenbreken van den dag, eenen hevigen aenval der Javanen zou af te weeren hebben.

Twée uren vóór dat het eerste morgenlicht zich op de kimme zou vertoonen, had men echter allen

arbeid doen staken, om de soldaten eene korte rust te gunnen. Zy waren meestal op het plein vergaderd en zaten daer ten gronde, met het geweer in de eene hand en de vonkende lont in de andere.

Boven de wallen stonden eene menigte schildwachten, die over en weder stapten en met den blik door de duisternis poogden te dringen, om te raden, wat er in de verte mogt gaende zyn. Men hoorde inderdaed een dof en verward gebruis, een schier onvatbaer doch magtig gegons, als hadden, op eenen onzekeren afstand van de Factory, duizende en duizende menschen gewaekt en gezwoegd.

Zag men, boven de wallen en over het gansche plein, het vuer der lonten in de nachtelyke donkerheid als bewegende stallichten vloten, veel meer zulker gloeiende punten kon men echter boven den vlakken grond van eene der stormkatten, in eenen digtgesloten kring, vergaderd zien.

Hier was een goed gedeelte van Hopman Van Ray's Vaendel gelegerd, om in geval van onvoorziene aenranding oogenblikkelyk by de hand te zyn. Walter Pietersen, de Serjant, zat er op het affuit van een kanon, tusschen een dertigtal soldaten, die allen in stilte en met ontsteld gemoed op hem luisterden.

De Luitenant, een oud krygsman, leunde met den elleboog op het kanon en scheen insgelyks met vermaek de geschiedenissen te hooren, die Walter op zulken bezielden toon en met zoo veel vaderlandschen geestdrift wist te vertellen. Nevens den Luitenant stond de Vaendrig, een jong en ridderlyk officier, in wiens boezem de aenjagende woorden des Serjants eenen innigen strydlust en eene heete zucht naer roemryke feiten verwekten.

Deze Vaendrig had, gedurende de overvaart van Amsterdam naer Jakatra, eene byzondere achting en geneigdheid voor Walter getoond; en, alhoewel het verschil van stand zulks scheen te moeten beletten, was er niettemin tusschen den Serjant en den Vaendrig eene regtzinnige en vaste vriendschap ontstaen. Hy was de eenige mensch aen wien Walter gedeeltelyk had geopenbaerd, welk gevoel en welke hoop hem naer Oostindië gedreven hadden. Nu ook was het de jonge Vaendrig, die alleen zich eenige toestemmende bemerkingen toeliet, en bywylen het verhael des Serjants onderbrak, om het, door eene vriendelyke goedkeuring, meer klem en nadruk by te zetten.

Dat Walter, op zulk oogenblik en in het midden

der duisternis, aen het vertellen was geraekt, dit had zyne oorzaak in een byzonder geval. Dien nacht had de Stedevoogd aen de wachten het woord *Batavia* tot leus of herkenningsteeken gegeven, en eenigen der soldaten, die niet goed wisten wat die naem eigentlyk beteekende, hadden aen hunnen geleerden Serjant eene verklaring daerover gevraegd.

Walter had hun dan uitgelegd dat, ten tyde der Romeinen, *Batavia* de naem van Holland was; en dit had hem gelegenheid gegeven om te verhalen, hoe Claudius Civilis, aen het hoofd der Batavieren, meer dan eens de Romeinsche Legioenen had verslagen, en het gansche Keizerryk naby zynen val had gebragt. Hieruit trok hy de vereerende slotrede dat het oude *Batavia* en zyne inwooners, reeds vooraleer het licht des Kristendoms hen kwam beschynen, vermaerd waren om hunne vryheidsliefde en om hunne uitstekende dapperheid. Hy voegde er, tot staving, de getuigenissen der Romeinsche schryvers zelve by, en bezwoer eindelyk zyne mannen, dat zy in dezen oorlog zich weerdig zouden toonen van het edel en manhaftig bloed welk zy, als Batavieren of Nederlanders, van hun roemryk voorgelacht hadden overgeërfd.

Door de bemerkingen en vragen zyner gezellen daertoe aengespoord, had hy verder, met eenen vlugtigen blik, de gansche geschiedenis van Holland doorloopen, om, dwars door alle eeuwen, den heldenmoed zyner bewooners te doen uitblinken. Meer byzonderlyk den oorlog tegen Spanje beschouwende, verhaelde hy de wisselvalligheden van dien langen reuzenstryd, de honderde gevechten, die van deze worsteling eene onafgebroken keten maken, waervan elke schakel een schitterende veldslag is. Hy roemde de staetswysheid van den Prins van Oranje, den heldenmoed en het krygsbeleid van Prins Maurits, en de onplooibare standvastigheid van Holland's volk, dat, gedurende eene halve eeuw, zyn goed en bloed voor de vryheid had opgeofferd.

Dan, overstappende tot eene andere bron van magt en roem voor Nederland, toonde hy, hoe uit eenige visschersschuiten en kleine kustschepen, die zich verstoutten tegen de magtige Spaensche Gallioenen zelve te stryden, eene aanzienlyke vloot was ontstaen; en hoe de Hollandsche vlag nu over al de zeeën der aerde wapperde, en ook door de grootste volkeren met eerbied, zoo niet met vrees of nyd, werd begroet. Hy vertelde van vele gevechten op

zee, en onder anderen van den Admiraal Wolfart Hermans, die, ten jare 1601, met slechts vyf schepen, acht groote Portugiesche Gallioenen en twee-entwintig Galeijen, in de haven van Bantam, durfde beschieten en er een gedeelte van in den grond boorde; hoe de Admiraal Steven Van der Hagen, in 1605, het eiland Amboina den Portugiezen afhandig maekte, hun kasteel veroverde, en deze sterkte, welke sedert dien de stapel van Nederland's handel in Oostindië was gebleven, den naem van Victoria gaf.

Toen reeds een ligte schemer op de kim aankondigde dat de morgenstond naderde, was Walter juist bezig met het verhael van den grooten zeeslag vóór Gibraltar, waer de heldhaftige maer ongelukkige Admiraal Heemskerk, in 1607, eene ontzaggelyke Spaensche vloot vernielde en den schoonsten zegeprael bevocht, die Nederland's zeemagt ooit te beurt viel. De Serjant schilderde met levendige kleuren en met sidderende stem, de hitte van den stryd en de onversaegdheid van Holland's bootsvolk.

« Ja » zegde hy « de kanons van wederzyde braekten onophoudend dood en verdelging uit duizend en duizend monden; de hemel was een kolk van rook en vuer; vele schepen stonden in brand; de zee

scheen rood van bloed; kanonballen en kogels vielen op de manschap als een moorddadige regen; men hoorde niets meer dan het gebulder der kanons, het gehuil der gekwetsten en het gekraek der brekende masten..... Het lot is onzeker: niemand kan gissen wien God den zegeprael zal gunnen..... Op dit oogenblik wil Heemskerk het geluk geweld aendoen, en, door eene stoute pooging, het bloedig pleit ten voordeele van Holland beslissen. Hy ziet den Spaenschen Admiraal achter dry Gallioenen liggen, en besluit, kost wat kost, hem te naderen, en hem aen boord te klampen. Heemskerk moedigt zyne mannen aen tot die stoute onderneming; hy belooft honderd Realen aen dengene die de Spaensche admiraelsvlag zal nederhalen; en geeft daerop bevel om, dwars door de andere vyandlyke schepen, op den Admiraal aen te zetten. Deze bemerkt het inzicht der Hollanders en hakt zyn ankertouw los om de wyk te nemen; maer Heemskerk, die als een arend op hem losschiet, heeft hem welhaest bereikt en klampt hem vast. Hier begint nu een allerschrikkelykst gevecht; de Spanjaerden weeren zich dapper; bloed vliet in stroomen tusschen de beide schepen; vriend en vyand vermengen zich, kampen man tegen man, en huilen van

razerny onder het stryden. Welhaest echter zyn de Hollanders op het dek van den Spanjaerd geraekt, en een hunner heeft de admiraelsvlag des vyands nedergehaeld. Heemskerk, die vóór den grooten mast van zyn schip staet en met koelen moed den stryd beheerscht, ofschoon ballen en kogels hem rond het hoofd fluiten, ziet de Spaensche vlag nederdalen, en juicht by dit voorteecken van eenen roemryken zegeprael; maer op dit oogenblik komt er een kanonbal en slaet onzen dapperen Admiraal den bil van het lyf weg. Heemskerk valt neder in zyn bloed; zyne wonde is doodelyk, want het been is hem tegen het lichaem afgerukt..... Wat zou elk ander mensch in zulken toestand doen? Om hulp verzoeken, zyne wonde doen verbinden, en zyne gansche levenskracht verzamelen op de enkele hoop dat er misschien nog behoudenis overblyft? Wat doet Heemskerk, integendeel? Hy voelt de dood hem in den boezem zinken; hy weet dat hem slechts een enkel oogenblik nog is gegund. Met eenen moed, zoo koel dat hy elkeen verbaest, spreekt hy nog eenige woorden, om zyne mannen tot aenhoudendheid aen te sporen; hy benoemt den Kapitein Pieter Willemsz Verhoef tot bevelhebber op het schip; en aen degenen die wee-

nend hem omringen, zegt hy, terwyl hy de oogen voor eeuwig sluit : « Treurt niet over my, gezellen; myn lot is schoon : ik gaf Holland myn leven..... den Heere beveel ik mynen geest! » En dan viel hem het hoofd op de borst, — en Nederlands groote Admiraal lag dood, terwyl nog ballen en kogels de lucht doorkliefdten boven zyn lyk ¹. Ziet, mannen, zoo sterft een echte zoon van Nederland..... »

Hier werd Walter in zyn verhael onderbroken door de komst eens Korporaels, die van de wallen afdaelde en tot den Luitenant zegde :

« Heer Luitenant, de schildwachten beweeren, dat zy in de verte eene onafzienbare menigte Javanen ontwaren. Ik bemerk insgelyks wel een zeker gewemel van menschen in de schemering; doch het is my niet duidelyk, wat het kan zyn. Nu breekt de dageraad aen; nog eenige oogenblikken en wy zullen weten, wat het zonderling gebruik van dezen nacht beteekent. Kom eens zien op de wallen, heer Luitenant. »

De officier stapte den Korporaal achterna en werd door de meeste mannen op de wallen gevolgd. Allen staerden in de rigting der stad Jakatra en over-

¹ Zie over dien roemweerdigen zeeslag en over Heemskerk's heldendood, VAN METEREN, *Nederlandsche Historie*. 28^e Boek.

spanden de kracht hunner oogen, om te kunnen raden, wat het was, dit grauw en donker gordyn, dat in den nachtelyken nevel scheen te bewegen en over den grond te vlotten.

Welhaest echter nam de morgenklaarte merkelyk toe, en men begon alsdan de vyandyke drommen te onderscheiden, die in de verte, tusschen de stad Jakatra en de Hollandsche Factory, stonden geschaerd.

Walter wreef zich de handen van blydschap, en riep tot zyne gezellen :

« Mannen, het zal ernstig worden! Hier zullen wy gelegenheid vinden, om te toonen dat ons nog zuiver Nederlandsch bloed door de aderen vloeit. Ik wenschte dat wy reeds met de geele menschen aen den gang waren; my hygt de borst van moed en strydlust! »

« Walter, Walter » riep de Vaendrig op begeesterden toon « wy zullen vechten als Leeuwen voor Holland's eer. Laet de boel ginder maer eens in de war gaen, dan zal ik myn vaendel te midden des vyands dragen en u allen dwingen tot wonderen van onversaegdheid! »

« Maer wat maken de Javanen aen den linker

kant van hun leger? » mompelde de Luitenant. « Zy schynen my in menigte vóór eenen wagen gespannen en vervoeren eenen zwaren last. Ik zie, in het zwakke morgenlicht, iets blikkeren als ware het een metalen stuk geschut? »

« Dit is het inderdaed, heer Luitenant » antwoordde de nevensstaende schildwacht. « Misschien zyn myne oogen beter aen de schemering gewend; ik ontwaer ginder, regt vóór u, in de rigting van Jakatra, eene stormkat; en daer, aen den anderen vleugel van het vyandyke leger, nog eene. ¹ »

« Waerlyk » antwoordde de Luitenant « ik meen ze insgelyks te bemerken. Ah, dit is nu de verklaring van het gebruik dat wy den ganschen nacht hebben gehoord. De Javanen hebben aerde aengevoerd en stormkatten opgeworpen. Zy zullen ons dus ook met kanonkogels begroeten. Ja, ja, de zaak zal erger worden dan wy hebben gemeend. »

« Zie, zie, een Hollander op de Javaensche stormkat! » zegde de schildwacht. « Hy heeft eenen langen jas, en eenen hoed met veder en band! »

¹ Men besloot de sterkte der Nederlanders met eenige schansen daer Engelsch geschut op geplant werd.

« Wat? een Hollander op de vyandlyke stormkat? » lachte de Luitenant. « Dit is de Engelschman, myn jongen, de Engelschman, die in vrede is met ons vaderland en hier de Javanen kanons en buskruid geeft, en hun leert hoe zy ons moeten bestryden; maer dat ik er eenen onder myne handen kryge! »

« Houdt u goed, makkers! » riep de Vaendrig. « Ginds is de heer Stedevoogd, die met onze Hopmannen de wallen beklint. »

De Stedevoogd Koen, door de Hopmannen Van den Broeck, Dircksz en Van Ray gevolgd, verscheen een weinig verder boven den wal, en blikte eene lange wyl naer het vyandlyk leger, welks ontelbare drommen in de verte waren ontplooid. Hy bemerkte insgelyks de stormkatten, en kon nu reeds het geschut bemerken dat men erop had gesteld.

Walter en zyne makkers hielden het oog op den Stedevoogd gerigt; en, daer deze nu met de Hopmannen sprak, poogden de soldaten aen zyne gebaren en aen de beweging zyner lippen te raden wat hy zegde. Wel klaerblykend raedpleegde de Stedevoogd met de Hopmannen over hetgeen men, in de omstandigheid waerin men zich bevond, te doen had : of men den vyand binnen de Factory zou

verwachten, en of het niet beter ware hem in het veld aen te tasten, zyn geschut te vernagelen en zyne stormkatten neder te halen?

« Hoezee, voor onzen dapperen Hopman! » riep Walter met teruggehoudene stemme. « Hy zegt dat wy den vyand over het lyf moeten loopen. O, mogt hy het pleit winnen! »

« Hoe kunt gy weten wat onze Hopman zegt? » bemerkte de Luitenant met eenen glimlach. « Hy staet wel vyftig stappen van ons af. »

« Maer ziet hoe hy zyne spies ten gronde stoot en de gebalkte vuist tot den vyand steekt » antwoordde de Serjant. « Het vuer der dapperheid vonkelt hem in de oogen!.... Zoo! de Stedevoogd knikt ja; hy schynt onzen Hopman gelyk te geven.... »

Een kanonschot bulderde over de vlakte, en de kogel vloog huilend over het hoofd van den Stedevoogd weg. Deze bleef onbewogen staen en zette nog eene wyl zyne samenspraek met de Hopmannen voort, tot dat men een besluit scheen genomen te hebben.

« Ah, daer dalen onze oversten van de wallen » riep Walter « het gaet beginnen! »

En, velen der soldaten met geestdrift de handen drukkend, zegde hy :

« Mannen, broeders, laet u de borst zwellen door het gevoel der pligt; verheft uwe harten tot de heldhaftigheid der voorvaderen; ons bloed gaet vlieten voor Holland's eer! Ik mag op u staet maken, niet waer? Gy zult my volgen; my uwe hulp leenen, om dingen te doen, die ons Vaendel roemryk moeten onderscheiden? Gy zult zegepralen of sterven met uwe oversten, en met my, met Walter, uwen Serjant en uwen vriend? »

Met tranen van ontroering in de oogen beloofden de soldaten, dat zy hunne oversten onverschrokken zouden volgen; en bovenal zwoeren zy, hunnen Serjant nooit te verlaten, al moesten zy ook al te samen met hem te midden des vyands sneuvelen. Men zou dien dag van Hopman Van Ray's Vaendel hooren gewagen; en de nieuw aengekomene wervelingen zouden de oude soldaten toonen, dat ook hun het hart aen de goede zyde lag.

Reeds lang waren zy dus bezig met elkander tot onversaegdheid aen te manen, en nog was hun geen het minste bevel toegekomen. Van tyd tot tyd vloog nog een kanonbal over hunne hoofden; en, alhoewel zy onder elkander over de onhandigheid der Javanen schertsten, benevelde allengs de spyt hun

gemoed, dewyl zy meenden dat zy zich, in hunne hoop op eenen onmiddelyken stryd, hadden bedrogen.

Dan, zy zagen weldra eene talryke bende gewapende bootsgezellen de wallen beklimmen. Een gedeelte dezer mannen kwam op de stormkat, en hun overste boodschapte den Luitenant, dat hy werd afgelost en met zyne soldaten zich naer het binnenplein der Factory moest begeven. Terzelfder tyd hoorde men de trommen der Vaendels *vergadering* slaen.

Toen de Luitenant met zyne mannen op het plein kwam, waren daer alreeds de twee andere Vaendels in gelederen geschaerd; en hy insgelyks schikte zyne soldaten op de hun bestemde plaets, aen den linker vleugel.

De Hopmannen stonden vóór de slagorde byeen, en schenen met aendacht te luisteren op hetgeen de Stedevoogd hun zegde. Waerschyntlyk deelde hy bevelen uit en verklaerde, met nauwe byzonderheden, hoe hy den ontworpen aenval begreep en wilde uitgevoerd zien.

De krygsmagt, welke hier gereed stond om ten stryde te gaen, beliep tot iets meer dan dry honderd

man, en was verdeeld in dry Vaendelen of Kompagnien. Elke dezer bestond uit ongeveer vyftig Muskettiers en vyftig Piekeniers. De eersten hadden een musket of vuerroer tot wapen, dat zy met de regterhand nevens hunnen voet regt hielden, terwyl zy in hunne linker het vorket droegen, waerop, onder het schieten, hun musket moest rusten. Tusschen hunne vingeren glinsterden de twee brandende einden der lont; want in dien tyd kende men het gebruik der vuersteen niet.

Over den schouder van elken Muskettier was een breede bandelier geworpen; aen dezen hingen, vóór de borst en aen koordjes, een tiental lederen maetjes, die ieder eene lading buskruid behelsden, en telkens op voorhand werden gevuld. Aen dien draegband, langs de regter zyde, hing nog een lederen zakje met looden kogels, en vóór en achter, nog twee opgewonden strengen vuerlont, tot voorraad.

De Piekeniers hadden geen ander wapen dan eene spies of pick, van ongeveer tien voet lengte, en vooraen met een puntig yzer voorzien. Zy droegen yzeren stormhoeden, een harnas, eenen ringkraeg en breede bilplaten, in dier voege dat zy nagenoeg gansch met yzer waren bedekt. Dewyl, eventwel,

armen en beenen van zulk zwaer beschutsel vry bleven, verhinderde deze uitrusting geenszins de snelheid hunner bewegingen.

De Hopmans droegen eene spies gelyk de Piekeniers; de Luitenants kon men herkennen aen een ander soort van lans, die men *pertuisane* noemde, en welke van wederzyde eenen platten en scherpen weêrhaek had; de Serjanten onderscheidde men aen den hellebaerd, zynde dit eene esschenhouten schacht van vyf voet lengte, voorzien van eene breede lans, om te steken, en eene byl, om te hakken. Dit wapen, in de hand van een moedig en goed afgerigt soldaet, kon vreeselyk worden, wanneer men, by eene nadering, den vyand man voor man te bekampen had.

Vóór elke kompagnie stond een officier met een vaendel, dien men, uit hoofde van zyn ambt, Vaendrig noemde ¹.

Na eene wyl nog op de uitleggingen en bevelen des Stedevoogds te hebben geluisterd, gingen de Hopmannen tot hunne Vaendels.

Pieter Van Ray deed den Luitenant, den Vaendrig,

¹ Al de byzonderheden over de wapens en inrigting der vaendels of kompagnien, te dien tyde, hebben wy getrokken uit het werk: *Vertoogh van de kryghsoeffeninge* enz. door Johan Boxel.

de twee Serjanten en de dry Korporaels vóór de slagorde tot hem komen, en zegde hun :

« Wy gaen tot den vyand. U aenmoedigen tot dapperheid ware overbodig; wy hebben elkander op zee leeren kennen. Ziet hier welken last wy van den heer Stedevoogd hebben ontvangen. De dry Vaendels zullen ieder afzonderlyk de Javanen aenvallen. Wat de twee anderen te verrigten hebben, raekt ons niet. Wy moeten de stormkat innemen die vóór den regter kant der Factory is opgeworpen, de stukken vernagelen, en, is het mogelyk, 's vyands werken op die plaets gansch vernielen. Dan, overweegt wel dat eene te groote strydhaftigheid ons verderfelyk worden kan; zy zyn duizenden, wy slechts dry honderd. Indien wy onvoorzigtiglyk tot in hun midden drongen, zouden wy onfeilbaer allen neêrgesabeld worden, al kon ook elk onzer twintig vyanden dooden. Het pynt my dat ik zoo tot u moet spreken; ik ook zou liever met blinden moed op die halfnaekte Indianen losbreken; maer de Stedevoogd wil het niet, en hy heeft gelyk. Zegt dus aen de mannen, dat zy wel acht moeten geven op het minste bevel hunner oversten, en bovenal dat zy de wyk moeten nemen en langzaam uit den stryd wederkeeren, zoo haest zy uit

de Factory een enkel zwaer kanonschot hooren galmen. Dit is het sein tot eenen algemeenen aftogt; wie het niet in acht neemt, zal uit het Vaendel gebannen worden en, met het eerste schip het beste, als ongehoorzaem en onweerdig, naer Holland worden vervoerd. Zoo zyn de uitdrukkelyke bevelen van onzen heer Stedevoogd. Hy zal boven de wallen staen, en zien welk Vaendel zich het best gedraegt. Gaet nu; elk doe zyne pligt! »

Er naderde op dit oogenblik een soldaet, die den Hopman eenen hamer en eenige lange nagelen aenbood. Walter werd teruggeroepen, en de Hopman zegde hem, terwyl hy hem den hamer en de nagelen ter hand stelde :

« Serjant, ik betrouw op u voor het vervullen van het voornaemste gedeelte onzer zending. Gy zult u by de Piekeniers houden, en, wanneer ik u daertoe bevel zal geven, zult gy de stormkat beklimmen en metterhaest de stukken des vyands vernagelen. Zie dat gy uwen slag niet mist. Loop nu haestig naer uwe plaets; daer slaet de trom : wy vertrekken..... »

Het Vaendel van Hopman Van den Broeck bewoog zich het eerst; hierop volgde het Vaendel van Dircksz, en eindelyk het Vaendel van Pieter Van Ray. Gansch

het kleine leger stapte, op de maet van den trommelslag, langzaam over het plein.

Walter moest met zyne kompagnie voorby het huis waer Aleidis woonde; op dit plegtig oogenblik klopte hem het hart fel in den boezem, by het naderen dezer plaets. Ging hy niet naer een gevecht dat welligt vreeselyk en moorddadig kon zyn? En indien de dood hem trof? Dan zou hy haer nimmer op aerde wederzien!

Deze gedachte deed hem sidderen; en het was vol ontroering dat hy, in het voorbygaen, den blik op Van den Broeck's wooning hield gerigt.

Daer zag hy Aleidis vóór het open venster staen. Zy schonk hem eenen onuitsprekelyk zoeten glimlach, waeruit medelyden, hoop en liefde hem tegenstraelden; en, dan de handen samenvouwende en de oogen ten hemel heffende, scheen zy Walter te willen doen begrypen, dat zy, gedurende den stryd, God voor hem zou bidden.

De jongeling werd nog dieper geroerd, sloeg het gezigt ten gronde, en ging droomend voorby; maer welhaest hief hy het hoofd weder op. Er blonk een heldere glimlach op zyn gelaet, en het vuer des heldenmoeds vonkelde hem in de oogen. Aleidis

volgde hem met den geest, en terwyl hy zyn leven ging wagen om harer weerdig te worden, zou zy zynen naem met den naem haers vaders ten hemel sturen! Voor hem bidden! Dit gepeins vervulde hem met blakende begeerte tot den stryd; zyne borst zwoegde van ongeduld.

Buiten de Factory gekomen, werden de Vaendels op grooten afstand van elkander verwyderd. Dirksz zou tegen de stormkat ter linker zyde optrekken; Van den Broeck zou den middelsten drom der Javanen aentasten, en Van Ray zou de stormkat aen de regter zyde poogen te veroveren¹.

Het bevel tot den optogt werd gegeven, en de Vaendels stapten langzaam vooruit over de vlakke.

Toen men binnen scheut genaderd was, begonnen de Muskettiers hunne vuerroers te lossen; en telkenmale dat een gelid het geweer had ontladen, trad het volgende gelid eenige stappen vooruit, om insgelyks

¹ „Achtervolgens het voorgenomen besluit, zoo hebben d' onzen hun volk gewapent en in drie troepen verdeelt. D' eerste en voornaemste wierdt door Pieter van den Broek gevoert. De tweede stont onder Pieter Dirksz, en de derde trok met Pieter van Ray op. Hier mede vielen d' onzen uit, en bestormden 's vyants vesten op drie wyken t' effens. „

vuer te geven. Zoo naderde men wel langzaam, doch onophoudend tot den vyand.

De kogels troffen meest altemaal hun doel, want de geweeren, wanneer men ze afschoot, werden op de vorketten gelegd, en dit vaste rustpunt gaf eene groote juistheid aen het schot. Daerenboven, de Javanen stonden in digte drommen, en, ofschoon zy nog op verren afstand verwyderd waren, boorden eventwel de kogels gemakkelyk door hunne schier naekte lichamen.

Toen de vyand merkte dat de Hollanders het op hunne stormkat gemunt hadden, schaerden zy in allerhaest eene groote menigte boogschutters vóór die versterking, en begonnen eene wolk pylen naar de Hollanders te zenden. Dezen, in de gedachte dat de pylen met venyn mogten vergiftigd zyn, schenen te aarzelen om zich langen tyd aen dit yzingwekkend gevaer bloot te stellen; en smeekten den Hopman het bevel af, om tegen den vyand te mogen inloopen.

Van Ray deed de Piekeniers vooruitkomen en deelde ze in twee benden; de eene stelde hy onder bevel van den Luitenant, en het andere onder bevel van Serjant Walter. In allerhaest zegde hy, hoe zy de stormkat te gelykertyd langs twee zyden zouden

aenvallen. Hy intusschen zou met de Muskettiers langzaam vooruit dringen en den vyand spel genoeg leveren.

Op het woord : Vooruit ! begonnen de twee trommelaers storm te slaen, en de Muskettiers, zich in twee vleugels verdeelende, braken met onversaegden moed op de Javaensche boogschutters los.

Voor de Javanen was de spies of piek een schrikelyk wapen; want het had zulke lengte, dat de Indianen getroffen werden, zonder hunne zweerden of hunne krissen te kunnen gebruiken. Ook lagen er in korten tyd eene menigte hunner in hun bloed te spartelen.

Walter deed wonderen met zynen hellebaerd; hy sloeg, hy hakte, hy stak langs alle kanten; de helmbyl bliksemde in zyne handen; en, hadde hy zich alsdan het bevel des Hopmans niet herinnerd, hy ware ongetwyfeld alleen dwars door de Javanen tot aen den voet der stormkat doorgedrongen.

Welke vreeselyke slagting Walter en zyne Piekeniers onder de vyanden ook aenregtten, er kwamen er nieuwen en altyd nieuwen, om de gesneuvelden te vervangen. Het was een geschreeuw en een gehuil van de Javanen op gansch de slagorde, dat men niets

meer hoorde dan eenen enkelen doch ontzaggelyken galm, waeronder zelf de knal der kanonnen verdoofde.

Eindelyk hadden de Piekeniers, niet zonder ook al eenige mannen te verliezen, zoo vele Javanen geslagt, dat hunne lichamen als een dyk lagen opgehoopt en den vyand tot borstweer verstrekten. Dan, er kwam eventwel een soort van aarzeling onder de Javanen, en zy schenen te willen terugwyken voor den onweêrstaenbaren aendrang der Hollandsche Piekeniers.

« Mannen, mannen! » riep Walter eensklaps. « Nog eene pooging! Vooruit, vooruit! Aen ons de stormkat! »

En, door zyn voorbeeld aangemoedigd, wierpen de Piekeniers alles omverre wat hunnen loop verhinderde, en klommen, hunnen dapperen Serjant achterna, tot boven de vyandyke sterkte.

Over zulke vermetelheid verbaesd en door de spiesen der Piekeniers vreeselyk teruggedreven, zaktten de Javanen, langs den anderen kant, de stormkat af.

Walter vernagelde in een oogenblik de vier stukken geschut, welke hier gesteld waren. Dan stak hy zynen hoed boven zynen hellebaerd en zwaeide hem in de

hoogte, terwyl het zegewoord: « Hoezee! Hoezee! » uit zynen mond over de vlakke galmde.

Maer daer zag hy eensklaps, hoe zynen Luitenant, beneden de stormkat, en zelfs zynen Hopman met de Muskettiers, plotselings door een duizendtal Javanen waren omsingeld geworden, en wanhopig tegen die pletterende overmagt worstelden. Een schreeuw van razerny ontsprong zynen boezem, toen hy zynen vriend, den Vaendrig, zag sneuvelen, en het vaendel der kompagnie, onder zyn oog, door een Javaensch veldoverste, werd gegrepen.

« Makkers, gauw! Stormt naer beneden! » kreet hy. « De vyand heeft ons vaendel! »

Wanneer de Muskettiers, overrompeld zoo als te dezer plaetse, hunne vuerroers niet meer gebruiken konden, waren zy niet zeer sterk in den stryd; en, alhoewel zy zich met den kolf der musketten verweerden, en vele vyanden den kop insloegen, toch werden er veler onder hen gewond, en ook eenigen vonden eene spoedige dood, by dezen onverwachten overval. Ongetwyfeld zouden zy allen bezweken zyn, indien Walter met zyne zegevierende Piekeniers niet van de stormkat ware nedergedaeld om hun ontzet te brengen.

De Serjant viel met zyne mannen de Javanen onverwachts van achter aen, en wierp er eenen ganschen hoop ten gronde, vooraleer zy zich konden omwenden, ten einde hem het hoofd te bieden. Hy boorde met razerny door de Javaensche drommen en naderde tot zynen Hopman. Door deze afleiding van des vyands aanval kreeg insgelyks de Luitenant de handen vryer, en kon zich met de overige mannen van het Vaendel vereenigen.

Nu, allen te gelyk versterkt, begonnen zy met nieuwe woede op de Javanen te hakken, te steken en te slaen, tot dat er een ydele kring rond hen zich vormde.

Walter zag het Hollandsch vaendel, op eenige stappen boven de gelederen des vyands wapperen.

« Hopman » riep hy « mag ik eens eene vermete le pooging wagen? Ons vaendel is genomen. Laet my het herwinnen, ik smeek u! »

Een toestemmend gebaer zyns Hopmans was hem genoeg.

« Volgt my, volgt my, Piekeniers! » schreeuwde hy. « Ons vaendel terug, of de dood! »

En met zyne getrouwe gezellen door de Javanen boorende, gelyk de logge romp van een oorlogschip,

in een orkaen voortgezweept, de zee doorklieft, wierp hy alles omverre wat hem hinderde in zyne heldhaftige vaert. Met zyne byl kloof hy het hoofd van den Javaenschen overste, die met het Hollandsch vaendel wilde vlugten, en bragt, strydend als een leeuw, dit eereteken terug by zynen Hopman.

Op dit oogenblik galmde er een uiterst zwaer kanonschot over de vlakke. Iedereen herkende dat die rollende donder uit de Factory was opgegaan. Het was dus het sein tot den terugtogt.

Immer strydende, en door de Javanen van naby gevolgd, weken de Hollanders langzaam achteruit, tot onder het bereik van het geschut der Factory.

Wanneer van daer nog eenige ladingen schroot onder de Javanen waren gezonden geworden en er eene schrikkelijke vernieling hadden aangeregt, gaf de vyand zyne vervolging op, en deinsde terug naer zyne eerste standplaets, op de hoogte der stormkatten.

By de poort der Factory stond Congo, die op eenen hoop aerde was geklommen en de soldaten te gemoet blikte, als poogde hy iemand tusschen hen te herkennen. Walter zag den zwarten slaef van verre en deed hem een teeken met de hand. Een schreeuw

van blydschap bonsde op uit Congo's borst, terwyl hy boven den hoop aerde eenen dwazen sprong maekte en juichend de armen in de lucht hief; maer even ras nam hy zynen loop naer de poort en verdween als een pyl binnen de Factory.

Het was blykbaer voor Walter, dat de neger daer gestaen had als bode van Aleidis, om haer de tyding zyner behoudenis te brengen. Alhoewel gansch afgemat van dien heeten kamp en nog sidderend van zenuwjagt, vergat de Serjant al het gebeurde, om met gebogen hoofde aen haer te denken, wier liefde-ryke belangstelling hem in den stryd had gevolgd.

Toen Hopman Van Ray met zyne dappere soldaten het binnenplein der Factory bereikte, waren daer alreeds de Vaendels van Van den Broeck en Dircksz in slagorde geschaerd, om door den Stedevoogd in oogenschouw te worden genomen.

Gedurende het gevecht had men, zoo veel mogelyk, de gekwetsen van het slagveld naer achter gedragen. Dezen waren nog al talryk en lagen op matten onder de kokosboomen, waer de heelmeeesters bezig waren hunne wonden te verbinden.

Van den Broeck had onder den middeldrom der Javanen geene mindere vernieling aangeregt; Dircksz

was er niet in gelukt, de stormkat aen den linkerkant te overweldigen; doch zyne mannen hadden honderde vyanden vóór hunne voeten neêrge worpen; en men kon het genoeg zien, want zy waren meer dan de anderen met bloed besmeurd. Pieter Dircksz had eene wonde aen het hoofd; alhoewel ze nog niet verbonden was, wandelde de koelbloedige Hopman vóór zyne mannen, en zegde den Luitenant, die hem aenried tot den heelmeeester te gaen :

« Nu, nu, het is niets : een lapje vleesch met wat haer, dat my op het voorhoofd hangt; de chirurgyn zal my dat straks wel weder op de regte plaets vastkleven. »

De Hopmannen, door den Stedevoogd vóór de slagorde geroepen, werden voorcerst aenzocht hem hun verlies op te geven. Het bleek uit dit verslag, dat men in dezen eersten stryd niet minder dan vyftig dooden had gelaten, iets dat, op eene magt van dry honderd soldaten, als een zeer aenzienlyk verlies moest worden beschouwd.

Ook was er over het gelaet des Stedevoogds eene uitdrukking van kommer verspreid, en hy schudde nadenkend het hoofd, terwyl hy zegde :

« Myne heeren, ik heb het sein tot den terugtogt

gegeven, omdat ik de overtuiging kreeg dat onze dappere Vaendels, ondanks hunne onversaegdheid, eventwel gevaer liepen van onder de overmagt des vyands te bezwyken. Wy moeten ons oorlogstelsel veranderen. Wel mogen wy over het gebeurde, als over eenen zegeprael, roemen; want wy hebben meer vyanden nedergeveld dan wy al te samen in getal zyn; maer nog twee of dry zulker overwinningen zouden onfeilbaer ons verlies voor gevolg hebben. De vyand kan zyne gelederen altyd vernieuwen; wy kunnen geen enkel gesneuveld soldaet vervangen. Wy zullen morgen overwegen, of er geen middel zou kunnen gevonden worden, om een of meer onzer schepen zoo dicht onder den wal te halen, dat het geschut de legerplaets des vyands en zyne stormkatten moge bereiken. In afwachting zullen wy binnen onze muren blyven en ons by het verdedigen onzer vesting bepalen. Doet my nu metterhaest verslag over uwe verrigtingen, en noemt my diegenen uwer mannen die, boven anderen, door hunne onversaegdheid en hunnen moed hebben uitgemunt.»

Van den Broeck en Dirksz voldeden eerst aen dit verzoek en noemden den Stedevoogd eenige hunner soldaten. Dezen zouden dan, tot belooning, eene of

meer maenden handgeld ontvangen. Ook werden vier of vyf, in de plaets hunner gesneuvelde makkers, tot Serjant of Korporael benoemd.

Toen de beurt van Hopman Van Ray gekomen was, en hy begon te verhalen van Walter's daden: hoe hy alleen met eenige mannen de stormkat had ingenomen, hoe hy de omringde Muskettiers had ontzet, en hoe hy het genomen vaendel te midden uit den vyand had teruggehaeld, dan scheen de Stedevoogd met groot behagen te luisteren, en gaf zyne goedkeuring, ja zelfs zyne bewondering, door gebaren te kennen.

Hy wenkte daerop met den vinger eenen persoon, eenen Schryver of eenen Koopman, die op eenige treden achter hem stond, en gaf hem in stilte een bevel, waerna de geroepen persoon zich in de rigting der magazynen verwyderde.

De Stedevoogd, zich tot de Hopmans keerende, begon met hen meer byzonderlyk over hunnen nieuwen toestand te spreken, en zegde hun welke maetregelen zy te nemen hadden, om de gekwetsten te doen verzorgen, om de manschap een weinig rust te gunnen, en eventwel tegen alle verrassing beveiligd te blyven. De bootsgezellen zouden nog tot den

avond de wallen bewaken; maer dan moest weder de helft der Muskettiers de nachtwacht houden. Tot dan zou men de vuerroers, met de brandende lonten erby, in reken zetten, en onderwyl de vermoeide soldaten wat laten slapen.

Nu kwam in de verte de persoon terug, dien de Stedevoogd naer de magazynen had gezonden; hy hield eenen degen en eenen zyden sluijer op den arm en eenen gryzen vilten hoed met eene wapperende veder in de hand.

« Hopman Van Ray, doe uwen Serjant Walter Pietersen vóór my verschynen! » bevoel de Stedevoogd.

Van Ray deed eenige stappen en riep den aengewezen Serjant by zynen naem.

Walter, door zynen Hopman geleid, verscheen vóór den Stedevoogd. Deze zegde hem :

« Serjant, gy hebt u met eere gedragen en eene onversaegdheid getoond, die het myne pligt is, in name des vaderlands, te loonen. Het vaendel dat gy te midden uit de vyandyke scharen hebt teruggehaeld, zy voortaan u toevertrouwd. Walter Pietersen, ik benoem u tot Vaendrig, in de plaets van hem die heden zyn leven op het slagveld voor Holland's roem

ten beste gaf. Leg uwen hellebaerd neder, gord dezen degen aen, hang u dezen sluijer over den schouder, en wees een weerdig en ridderlyk officier! »

De mannen van Walter's Vaendel, die zagen hoe de Stedevoogd zelf hem den sluijer omhing en den hoed met de veder hem op het hoofd zette, juichten luid, alsof deze eere hun zelven geschiedde, en riepen hunnen nieuwen Vaendrig een drydubbel Hoezee toe.

Walter had het hoofd op de borst laten vallen; hy stond te beven van gelukkige ontroering, en verdwaelde in de zielstrelende gedachte, dat hy nu reeds, als eene belofte op meerderen roem, den gewonnen degen aen Aleidis zou kunnen toonen.

Zich naer zyne wooning rigtende, zegde de Stedevoogd tot Walter :

« Vaendrig, kom met my. Gy hebt gister avond eenen brief van de heeren Bewindhebbers ten mynent afgegeven; ik moet een oogenblik met u over den inhoud van dit schryven spreken. »

De nieuwe Vaendrig volgde den Stedevoogd. Eenigen tyd daarna verliet hy de wooning van het Opperhoofd, en meende tot zyn Vaendel te gaen; maer Hopman Van den Broeck, die hem op het

plein scheen af te wachten, greep hem de hand, en deze drukkende, zegde hy :

« Ik wensch u geluk, geluk uiterharte, heer Vaendrig! Ik had geen volle betrouwen in uwe grootsche beloften; maer nu moet ik wel bekennen dat gy magt en moed genoeg bezit om u roemweerdig te onderscheiden. Aleidis is zoo blyde over uwe verheffing! Kom, toon haer uwen nieuwen degen en uwen schoonen sluijer. »

« Vergeef my, heer Hopman » stamelde Walter, met ontsteltenis « ik moet my naer myn Vaendel haesten; de Stedevoogd heeft my met eene boodschap voor mynen Hopman belast. »

« Ik zal u niet lang wederhouden: gy zyt nog maer Vaendrig, heer Pietersen » antwoordde Van den Broeck, met eenen schertsenden doch minzamen lach. « Dan, gy hebt u, volgens het verslag van mynen gezel Pieter Van Ray, zoo heldhaftig gedragen, dat ik meer dan te voren, achting en geneigdheid voor u gevoel. Kom, ga met my tot Aleidis. Groet haer slechts, dat zy u zie, en vertrek dan tot het vervullen van uwen last. Kom, Vaendrig, het zal haer zoo verheugen! »

Van den Broeck trad met Walter in zyne wooning,

en zegde, terwyl hy de deur der zael openstiet, waer zyne echtgenote en zyne dochter zich bevonden :

« Vrouwen, ik heb de eer u onzen vriend, den Vaendrig Walter Pietersen, voor te stellen. »

« Walter, Walter, gy zyt Vaendrig! » kreet Aleidis, de beide armen openende, als wilde zy den jongeling om den hals vliegen; maer zy omhelsde hare moeder, en riep :

« Hy is Vaendrig! O, hoe goedertierend en hoe mild is God! »

« Nu, Aleidis » sprak de Hopman, zyne dochter by den arm vooruitbrengend « geef den Vaendrig de hand en wensch hem geluk; want hy moet oogenblikkelyk weder op zynen post. »

Verbleekend van ontroering, legde de maegd hare hand in de hand des jongelings. Beiden sidderden en bleven sprakeloos; maer zy wisselden, met eenen enkelen oogslag, eene gansche samenspraek van hoopvolle en gelukkige woorden.

« Ga nu waer de pligt u roept, heer Vaendrig » zegde de Hopman « en wilt gy na den middag, meer op stade, een uertje met ons komen kouten, gy zult welkom zyn; want, ik zie het wel, gy zult my toch nog dwingen tot het vervullen myner belofte. »

« Dank, dank al te samen! » stamelde Walter, terwyl hy, gansch buiten zich zelve en met tranen in de oogen, uit de zaal ging en des Hopmans wooning verliet.

Deze film is beschikbaar gesteld door het KITLV, uitsluitend op voorwaarde dat noch het geheel noch delen worden gereproduceerd zonder toestemming van het KITLV. Dit behoudt zich het recht voor een vergoeding te berekenen voor reproductie. Indien op het originele materiaal auteursrecht rust, dient men voor reproductiedoeleinden eveneens toestemming te vragen aan de houders van dit auteursrecht.

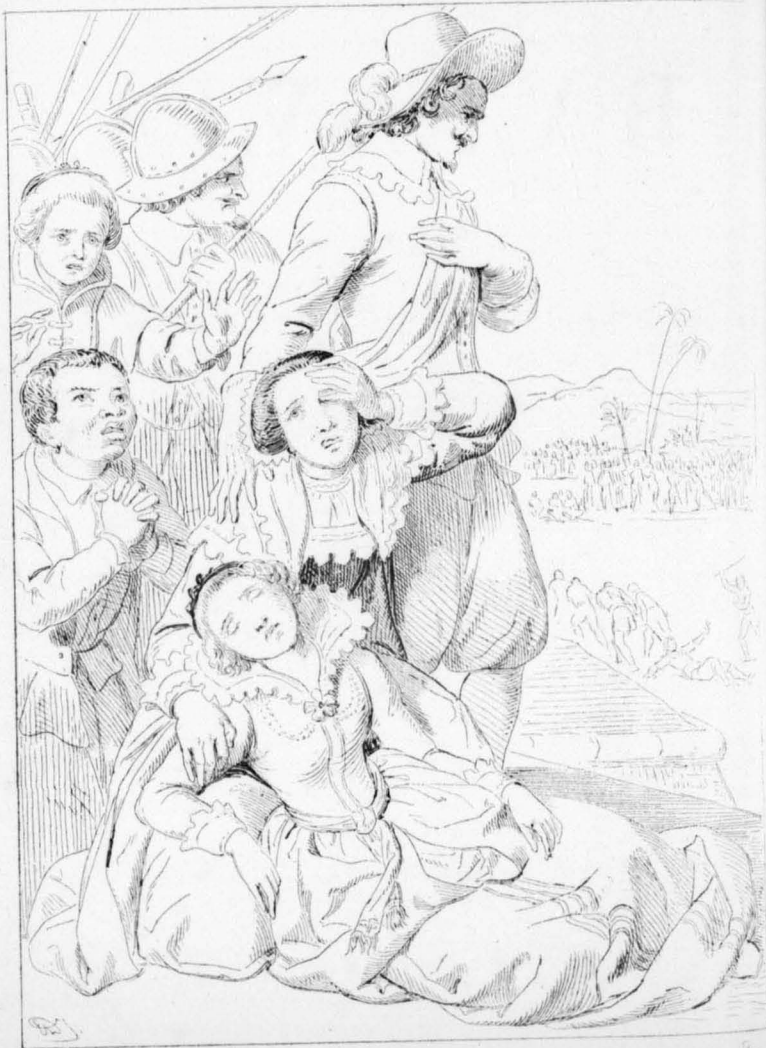
Toestemming voor reproductie dient men schriftelijk aan te vragen.

This film is supplied by the KITLV only on condition that neither it nor part of it is further reproduced without first obtaining the permission of the KITLV which reserves the right to make a charge for such reproduction. If the material filmed is itself in copyright, the permission of the owners of that copyright will also be required for such reproduction. Application for permission to reproduce should be made in writing, giving details of the proposed reproduction.

SIGNATUUR MICROVORM:

*SHELF NUMBER
MICROFORM:*

M META 0397

BATAVIA

HISTORISCH TAFEREEL UIT DE XVIIe EEUW,

DOOR

Hendrik Conscience.

Met twaelf platen door Ed. Najardin.

—
TWEDE DEEL.
—

ANTWERPEN,

DRUKKERY VAN J. P. VAN DIEREN EN COMP., UITGEVERS.

1858

V.

Vyf dagen waren er verloop en sedert den eersten uitval der Hollanders. Dewyl zy niet twyfelden, of de vyand zou de Factory bespringen, hadden zy zich nacht en dag gereed gehouden om eenen stormloop af te slaen.

De afwachting van zulken aenval, hoe geweldig hy ook mogte zyn, bekommerde de Nederlanders niet zeer. Eene der twee grootste zyden hunner versterking was beschut door de rivier Tjiliwoeng, die schier onder den muer voorbyvloot; van dien kant had men dus niets te vreezen, en men kon

al de beschikbare magt aanwenden, om de zyde welke naer de stad Jakatra uitzag, te verdedigen. Daerenboven hadden de soldaten, en byzonderlyk de bootsgezellen, den verloopen tyd waergenomen, om den wal in die rigting merkelyk op te hoogen en met grof geschut te bezetten.

Waerschyntlyk hadden de Javanen in den stryd tegen de Hollandsche Vaendels eene aenzienlyke menigte dooden en gekwetsten gehad, en was hun, by den indruk dier schrikkelyke slagting, de moed een weinig ontzonken; misschien, zoo als een Chi-neesch overlooper het den Stedevoogd was komen berigten, hadden zy alle verdere pooging uitgesteld, tot de aenkomst van nieuwe hulpbenden en van meer grof geschut, dat hun door de Engelschen van Bantam was beloofd.

Hoe het zy, de Javanen waren nog altyd op dezelfde plaets gelegerd; de scharen die zy, vóór hunne legerplaets, op een kanonschot afstand van de Factory, bestendig onder de wapens hielden, schenen de gansche vlakke tot aen de stad Jakatra te beslaen. Van de Hollandsche wallen gezien, ver-toonde die wolk menschen zich als een krielende mierenzwerm.

Op de stormkat die door Walter Pietersen over-weldigd was geworden, hadden de Javanen of eerder de Engelschen nieuwe stukken geplaatst. De vyand bepaelde zich by het onverpoosde schieten met kanonballen, die, uit hoofde van den verre afstand en by gebrek aen goede rigting, meest over de Factory heenvlogen, en tot nu toe, niet meer dan twee soldaten hadden getroffen ¹.

De Hollanders antwoordden, van hunnen kant, insgelyks door het lossen van grof geschut, en bragten ongetwyfeld den vyand meer schade toe, aenge-zien hunne stukken zwaerder waren, verder konden reiken en beter waren gerigt.

Sedert vyf dagen hoorde men dus niets dan den aenhoudenden donder der kanons en het fluiten der ballen. In den eerste had dit ontzaggelyk gebulder de mannen in onrust gehouden en de vrouwen en dienaers met angst vervuld; maer men had zich welhaest aen het hooren van den knal der kanonnen gewend; en nu reeds scheen men er weinig acht

¹ " Er stont mede eene hooge stormkat gestoffeert met zwaer metale geschut, dat d' Engelanders van hunne schepen gelicht en daerop geplant hadden.... Het grof geschut donderde gedurigh aen wederzyden. "

JOHAN NIEUHOF, blz. 220.

meer op te geven; want de vrouwen en kinderen der soldaten en bootsgezellen liepen over het plein en wandelden achter de wallen, alsof er geen gevaer meer voor handen ware geweest.

Van den Broeck had Walter Pietersen in zyne wooning ter maelyd genoodigd.

De jonge Vaendrig, met eene uitdrukking van geluk doch tevens van eerbiedigheid op het gelaet, zat tusschen den Hopman en zyne echtgenote. Aleidis bevond zich aen de andere zyde der tafel, nevens Pieter Dircksz, haers vaders zwaerlyvigen vriend, die nog het hoofd met eenen doek omwonden had.

De maelyd was nog niet opgediend; maer men dronk, in afwachting, een glas Spaenschen wyn, en sprak in gezelligen kout over verschillende zaken.

Congo, de slaef, hield zich achter de gasten met een wit linnen op den arm, en gaf acht om wyn te schenken waer het mogte noodig zyn. Wanneer het echter gebeurde dat Walter sprak, dan scheen de neger zynen dienst te vergeten, om in bewondering te luisteren op hetgeen de Vaendrig zegde; en meer dan eens moest het strenge woord van zynen meester hem uit de achteloosheid opwekken.

Aleidis was schier niet meer kennelyk; hare

wangen bloosden; een stille, doch heldere glimlach zweefde op hare lippen, en, hoe zeer ook ingetogen en zedig, glinsterde haer blik van moed en blydschap.

Sedert dat Walter zich om zyne onversaegdheid door iedereen had doen bewonderen, en hy den Vaendrigsdegen zoo roemvol had veroverd, was Van den Broeck ten zynen opzigte zeer minzaam en vriendelyk geworden, en had onbewimpeld getoond dat hy de genegenheid, die er tusschen de beide jonge lieden bestond, niet afkeurde. Wel is waer dat hy niettemin zyne belofte en de voorwaerden tot hare vervulling, staende hield; maer hy achtte zich zoo zeker dat Walter, gelyk de zaken nu stonden, inderdaed Hopman worden kon, dat hy hem reeds eenigermate behandelde als den verloofde zyner dochter, en zelfs aen zynen vriend Dircksz de reden van Walter's komst naer Indië had bekend gemaekt. Daerenboven was de Vaendrig, ondanks dit gulhartig onthael, zoo bescheiden en zoo eerbiedig jegens Aleidis, dat Van den Broeck zelf zich meer en meer voelde aangedreven tot hoogschatting en vriendschap voor den kieschen jongeling.

De schynbare toestemming harer ouders had Aleidis geheel verlost van de vrees, dat hare hoop

en hare genegenheid hun mogten mishagen. Nu had een gevoel van geluk en dankbaerheid den dwang en de beschaemdheid in haren boezem vervangen. Hare stem, wanneer zy deel nam aen de samenspraek, was helder, vry en betooverend, door den toon van levenslust die haer bezielde.

Hare moeder sprak weinig en scheen tusschen angst en vreugde te vloten. Wel bekommerde haer de onophoudende knal der kanons, die hare wooning deed daveren, en haer telkens kwam herinneren dat hun toestand vol gevaer was, maer dan zocht zy troost en kracht op Aleidis gelaet, waer haer blik immer zielsgenoegen verrastte, en de voortekenen eener spoedige herstelling mogt lezen. Haer eenig kind, hare goede liefderyke Aleidis, had zy naer het graf zien wandelen, en haer moederhart had reeds op voorhand het schrikelykst ongeluk beweend; nu zag zy de levenskracht, als door een wonderwerk, in hare dochter wederkeeren, en alles zegde haer dat de bermhartige God de dood van haer kind had afgekeerd. Alhoewel deze oorlog haer verschrikte, by de gedachte dat allen die zy beminde, in een dreigend gevaer verkeerden, troostte zy zich echter in de welgemoedheid harer dochter, en verborg hare innige benauwdheid.

De samenspraek der gasten had zich sedert eenigen tyd op de beschouwing van Nederland's spoedige ontwikkeling gevestigd. De jonge Vaendrig, die de geschiedenis zyns vaderlands goed kende, antwoordde op eene vraeg van Aleidis' vader :

« Inderdaed, Hopman, het is eene wonderheid, welke onuitputtelyke krachten het Hollandsche volk in zyne reuzenworsteling tegen Spanje heeft getoond. Gering in getal en levend op een zeer beperkt grondgebied, vond het nochtans, in zyne vryheidsliefde en in de taeiheid van het Nederlandsch gemoed, toereikende middelen om, gedurende veertig jaren, de eens veroverde onafhankelykheid tegen de twee magtigste koningryken der aerde te verdedigen. Terwyl zyne krygsbenden opvolgend de ontzaggelyke legerscharen van Alva, van Requesens, van Don Juan en van Parma overwonnen, of ze door vermoeidheid en uitputting deden bezwyken, zond het uit al zyne haven eene wolk schepen, om de vereenigde vloten van Spanje en Portugael te gaen opzoeken en, ook op den Oceaen, den vyandyken scepter te verbryzelen, wiens gebied alsdan over de vier werelddelen zich uitstreckte. Ja, te midden van zulken oorlog, die de aenwending van al de krachten eener grootere natie

zou hebben vereischt, durfde Nederland nog het ontwerp vormen, om Oostindië, en den speceryhandel aldaer, aen Spanje en Portugael te gaen betwisten..... »

« Wonderlyker nog » bemerkte Van den Broeck « het waren burgers en kooplieden die dit stout ontwerp vormden. Men zegt dat de eerste vloot uit niet meer dan zes schepen bestond. »

« Met uw oorlof, uit vier slechts, heer Hopman » wedervaerde Walter. « Het is ten jare 1595, dat negen Hollandsche kooplieden zich vereenigden, om de vaert op Sumatra en Java te beproeven. Deze vereeniging gelukte in hare eerste ondernemingen, en haer voorbeeld deed er anderen ontstaen, tot dat al deze mindere handelsgenootschappen, in 1602, onder de bescherming der Vereenigde Staten van Nederland, zich tot eene enkele Maetschappy versmolten. Zoo vormde zich de magtige Oostindische Maetschappy, in wier dienst wy nu staen ¹. »

« Maer » viel Pieter Dircksz in « om van wat anders te spreken : volgens dat ik uit de woorden des Stedevoogds meen verstaen te hebben, zouden

¹ VAN METEEREN, *Nederlandsche Historie*, fol. 370 en 463.

de Nederlanders het eiland Amboina verlaten, om hier, by Jakatra, den algemeenen stapel van den handel der Maetschappy te vestigen. Dit schynt my niet voorzigtig. »

« Gy bedriegt u » antwoordde Van den Broeck « dit is het inzicht der Bewindhebbers niet. Amboina zal men niet verlaten; maer het is te verre van de Sunda-straet gelegen. Men hadde waerschylyk aen het versterken onzer Factory te Jakatra niet gedacht, indien de Portugiezen en Engelschen ons niet in onzen handel op de Sunda-eilanden dwarsboomden en ons met vyandyke aenvallen bedreigden, ondanks het twaelfjarig wapenbestand, dat nu tusschen deze twee koningryken en de Vereenigde Staten van Nederland is gesloten. Ik mag u niet verder verklaren, wat de Stedevoogd my, aengaende de inzigten der Bewindhebbers, toevertrouwd heeft; maer zyt zeker, indien wy hier onze vesting kunnen behouden, zal eens ons vaderland over Oostindië gebieden..... Ah, daer zyn de spyzen! Nadert tot de tafel, heeren, en zeggen wy het dankgebed; — want, ik verberg het niet, de Spaensche wyn heeft mynen eetlust aengevuurd. »

Rosalia, de dienstmeid, door Congo geholpen, had

eenige geregten opgedischt, en was dan weder uit de zaal verdwenen.

Terwyl iedereen de spyzen nuttigde, heerschte er eene lange stilte, slechts nu en dan door eene enkele korte bemerking onderbroken.

Eensklaps deed een hevige slag het huis op zyne grondvesten waggelen, en een luid geratel van verbryzelde tichelen liet zich hooren. Het was een kanonbal die door het dak was gevlogen.

De moeder van Aleidis en de jonge Vaendrig sprongen beiden regt en verbleekten; de anderen integendeel bleven onverstoord zitten, en drukten hunne aendoening niet anders uit dan door eenen schertsenden glimlach.

Dat Vrouw Van den Broek by het verrassend gerucht had geschrikt, dit mogt natuerlyk schynen; maer dat Walter, de dappere Walter, bevend was opgesprongen, dit begreep niemand.

« Zoo, zoo, heer Pietersen » mompelde Dircksz, met eene uitdrukking die niet vleijend was « uwe zenuwen zyn nog zoo trefbaer! Gebrek aen gewoonte; het zal overgaen mettertyd. »

De Vaendrig was weder gaen zitten, en bleef zwygend; het schaemrood kleurde zyn voorhoofd,

als hadde zyne eigene beweging hem verrast en onthutst.

Het hoofd met onverborgen misnoegen schuddend, bemerkte Van den Broeck :

« Gy moet u zelve nog in acht nemen, heer Pietersen. De koelbloedigheid is voor een soldaet hooger te schatten dan de dapperheid; want indien gy aen het hoofd van een Vaendel stondt, en dat de mannen zulke beweging in u verrasten, zouden zy misschien allen versaegd worden en den moed verliezen. Het is jongheid en gebrek aen gewoonte, zoo als heer Dircksz zegt. »

Walter, onder deze veronderstelling als verpletterd, wist in den eersten niet wat antwoorden. Slechts als hy zag dat zyn stilzwygen Aleidis bedroefde, deed hy zich zelve geweld aen, en sprak op bedaerden, zoeten toon :

« Heeren, het is moeiljelyk, voor eenen man in mynen toestand, zich over zulke aendoening te verontschuldigen; maer laet my toe de ontsteltenis van Vrouw Van den Broeck voor u te verregtveerdigen; misschien zult gy dan geen gevoel van verwyf tegen my meer behouden. Ik vraag met allen eerbied aen Vrouw Van den Broeck, of zy gebeefd heeft voor

haer zelve? Toen de verrassende slag hare ooren trof, heeft haer blik zich plotselings op diegene gerigt, die zy meer dan haer eigen leven lief heeft. Zy heeft gesidderd omdat het gevaer iemand kon bedreigen die haer boven alles dierbaer is..... Meer zal ik u tot myne verschooning niet zeggen; maer ik hoop, heeren, dat uw hart my zal begrypen. »

Walter had deze laetste woorden met zulke diepte van gevoel gesproken; en zyne uitlegging, ondanks hare bondigheid, was zoo klaer en zoo aengrypend, dat ze iedereen ontroerde.

« Braef zoo, wel gezegd; gy zyt een knappe kerel! » riep Dirksz. « Ik heb ook eene vrouw en een kind gehad. Als ze met my waren, be kroop my insgelyks een soort van angst. Men is nooit onversaegd wanneer het gevaer tevens iemand bedreigt die men lief heeft. »

Van den Broeck drukte des Vaendrighs hand.

« Ik bedank u voor uwe bescheidenheid, Walter » murmelde hy. « Gy zyt een brave borst van een jongen. »

Aleidis had het hoofd gebogen en sidderde van geluk, by de gevoelvolle bekentenis, haer zoo kiesch en zoo bedektelyk toegestuerd. Hare moeder knikte

bevestigend met het hoofd, en dankte den Vaendrig door eenen goedkeurenden blik.

« Het is wonder » sprak Dirksz, na een oogenblik stilte « hoe onhandig die Javanen zyn; reeds eenige honderde ballen hebben zy ons toegezonden, en ter nauwernood de daken onzer magazynen op vier of vyf plaetsen getroffen. »

« En nochtans, ziet men niet zelden Engelschen en Portugiezen zich op hunne stormkatten vertoonen » bemerkte Van den Broeck.

« Dat zullen kooplieden zyn » wedervaerde Dirksz. « Wat kennen die van schieten? Zy begeven zich slechts tusschen de Javanen, om ze tegen ons op te hitsen. Indien zy hun niets anders weten te raden, dan zoo nutteloos hun buskruid te verkwisten, zal ginder het gekrielt en gezwermt en al het gerucht welhaest op rook uitdraeijen. »

« Men zal hun den tyd niet gunnen om het spel moede te worden » zegde Van den Broeck. « Ik heb dezen morgen tamelyk lang met den Stedevoogd gesproken. Hy had eerst de gedachte om voordeel uit de aanwezigheid onzer schepen te trekken, laten varen, uit hoofde dat de zee te hol stond, en men dit voornemen niet zonder groot gevaer kon werkstellig

maken. Nu de wind wat bedaerd is, zal men booten uitzenden, om de diepte by de kust te peilen. Vindt men eenen gunstigen ankergrond, dan zal men de schepen nader by den wal brengen, en zich gereed houden om de Javaensche legerplaets duchtig te beschieten. En zoohaest daer eenige schade en verwarring is veroorzaakt, zullen wy ten tweeden male ter Factory uittrekken, en onzen aenval vernieuwen. »

« Zoo, zoo » mompelde Dirksz « ik zal dus gelegenheid vinden om hun rekening over myne wonde te vragen? Nu, nu, wat gy daer zegt, is goed nieuws. »

Zich tot Walter rigtende, sprak hy :

« En gy, heer Pietersen, gy gaet weder wonderen doen, niet waer? Ik zie dat uwe oogen beginnen te flikkeren, by het enkel gedacht dat men stryden zal..... Maer wat vroeg ik u daer? Een Vaendrig mag niet stryden; ten minste, hy heeft er byna nooit gelegenheid toe. Het Vaendél is een hinderlyk wapen; men kan er zich niet goed van bedienen, zelfs niet tot verdediging. »

« Ik heb gisteren een verhoor van den heer Stedevoogd bekomen en hem daerover betoogingen gedaen » zegde Walter. « Hy heeft my beloofd dat hy, indien er moet gevochten worden, my gelegen-

heid en middel zal geven, om my eener uitzonderlyke vervoordering weerdig te maken. Dank moet de heer Stedevoogd hebben om zyne goedheid : hy wil my helpen, zegt hy, tot het bereiken van het doel myns levens..... »

« Hebt gy hem dan van uwe hoop gesproken? » onderbrak Van den Broeck, verwonderd.

« Neen, heer Hopman » antwoordde de Vaendrig « maer ik moet gelooven dat hy weet, welk gevoel my naer Oostindië deed komen. Hebt gy zelf hem er niet van gesproken, dan zal waerschylyk de Bewindhebber Huigens, die het van myne moeder vernam, hem erover geschreven hebben. »

« Nu, het is niet erg » bemerkte Van den Broeck.

« Het voornaemste is dat de heer Stedevoogd u gunstig zy en uwe vervoordering wensche. »

Op blyden toon zegde Walter :

« By het uitgaen my minzaam op den schouder slaende, heeft hy my laten hopen dat, indien ik nog eens my kan toonen, de eerste openvallende Luitenants-plaets voor my zal zyn. Luitenant!.... en dan nog eenen stap! O, ik ben begunstigd door eene onzichtbare magt; er is iemand in den hemel die my beschermt! »

« Zoo, zoo » zegde Pieter Dirksz glimlachend « de Stedevoogd heeft u insgelyks zyne genegenheid geschonken? Ik weet niet hoe het komt; maer gy zyt slechts weinige dagen op Java, en reeds bemint u iedereen. Myne soldaten zelven spreken met voorliefde en bewondering van u. Doe u best, Vaendrig; gy zult het verre brengen. »

« Ah, ik zal myn best doen, heer Hopman! » antwoordde Walter met geestdrift in de stemme. « De liefde tot myn vaderland, ja, de zucht naer roem en eer alleen ware daertoe eene voldoende dryfveer; maer my wacht tot belooning een leven van geluk en blydschap. Moest de dood my immer dreigend vóór oogen staen, ik zou ze trotsen, ze uitdagen, ze verachten, om in den stryd tegen haer den lauwertak te veroveren, die my regt moet geven tot de onschatbare weldaed, welke heer Van den Broeck, in zyne edelmoedigheid, my heeft beloofd. — En ik zal, ik zal hem veroveren, indien niet..... maer, neen, de goede God zal het gebed myner moeder daerboven verhooren! »

Congo, die met den linnendoek op den arm achter zynen meester stond, had in vergetelheid op de laetste woorden des jongelings geluisterd, en door

zonderlinge gebaren zyne begeestering betuigd. Zelfs ontsnapte hem, by het einde, onwillig een scherpe kreet.

« Wat heeft toch die gekke kerel! » morde Van den Broeck. « Hy is als betooverd om by u te zyn, heer Pietersen, en hy loopt u van verre achterna waer gy gaet. Zoohaest hy u maer ziet, is er geen goede dienst meer van hem te bekomen. Verbeeldt u, heeren, dat ik hem dezen morgen, by myn ontwaken, in deze zael verraste, met eenen schild aen den arm en een groot zwaerd in de vuist, en hakkende in het ronde, alsof hy tegen eenen ganschen hoop vyanden hadde gevochten! Het zyn uwe woorden, Vaendrig, die mynen slaef zoo oorlogzuchtig hebben gemaakt. Indien zyne zinnen maer niet aen het hollen geraken, dan is er niet veel kwaed by. »

En zich tot den neger keerende, zegde de Hopman dreigend :

« Zie dat gy u stil houdt, en uwen dienst doet gelyk het behoort! »

De slaef voegde de handen te samen, en vroeg smeekend :

« Goede meester, mag Congo een woord in uwe tegenwoordigheid spreken? »

De houding des negers was zoo biddend, en de uitdrukking zyns gelaets zoo ongewoon, dat Van den Broeck eenigzins nieuwsgierig werd, om te weten wat zyn slaef hem mogt te zeggen hebben.

« Nu, spreek! » bevoel hy.

« Meester » stamelde de neger « ik ben een arme slaef en heb geen vaderland; maer ik heb Holland leeren beminnen. My was het zoo goed en zoo vrolyk in Amsterdam. Ik haet de geele menschen, omdat zy Holland's vyanden zyn. Laet Congo met u ten stryde gaen; laet hem zyn leven wagen voor Holland's eer. Ik bid u, weiger hem deze gunste niet; hy zal toonen dat het hart hem goed is onder zyne zwarte huid..... »

« Wat, wat praet gy altemael? » lachte Van den Broeck. « Heb ik het niet gezegd, heer Pietersen? Daer hebt gy zelfs in het hart myns negers den heldenmoed ontstoken! Kom, Congo, stel die malle gedachten uit uw hoofd. »

« Zoo, zoo » morde Dirksz « Congo wil soldaet worden. Nu, nu, de tyd kan komen dat men alle mannen, zwart of wit, noodig hebbe. Wie weet? wy zyn hier nog niet weg..... Maer wat hoor ik daer? De trom! Slaet zy niet alarm? »

Men hoorde inderdaed eensklaps eene trom het noodgeroffel slaen. Onmiddelyk ontstond hetzelfde sein aen al de hoeken der Factory, en ook een of twee trompetten mengden hunne schetterende toonen tusschen den rollenden galm der trommen.

Allen sprongen met verrassing regt.

« Daer zyn de Javanen die ons komen bestormen! » riep Van den Broeck.

En zyne vrouw en zyne dochter omhelzende, zegde hy met veel koelbloedigheid :

« Houdt u gerust, vrouwen; de zaek is niet zeer gevaerlyk; en hebt veeleer medelyden met die domme Javanen : zy komen zich nutteloos onder onze wallen laten doodslaen. Tot straks, tot straks! »

Aleidis sprong vooruit naer Walter, greep zyne hand en murmelde :

« Ga, Walter; uwe moeder daerboven zal niet alleen voor u bidden. Goeden moed, goeden moed! »

Congo liep tot zynen meester, die reeds in den gang was, en smeekte om mede in den stryd te mogen gaen; maer Van den Broeck stiet hem terug en gebood hem te huis te blyven.

Op het plein was reeds een gedeelte der soldaten, ter vergaderplaets, in gelederen geschikt; de overigen

zag men van alle kanten met hunne wapens komen aengeloopen.

Iedereen schouwde met vragende verwondering op den Stedevoogd, die een weinig verder van ongeduld stond te trappelen en door gebaren de oversten tot zich riep.

Zoo haest hy zich door de Hopmannen omringd zag, sprak hy in allerhaest tot hen :

« Men seint van onze schepen de komst eener Engelsche vloot van tien of elf zeilen, met de bloedvlag in top ¹. In vollen vrede worden wy onverwachts door eene aanzienlyke zeemagt aengevallen. Het is een snood verraed. Ik heb bevelen gezonden, opdat men alles tot eene hardnekkige tegenweer gereed make, en booten naer wal zende om manschap op te nemen. Ik zelf zal, als Admiraal, my op de vloot begeven. Ongeveer zestig Muskettiers heb ik noodig om onze twee grootste schepen gevoeglyk te bemannen. Hopman Dirksz, geef my metterhaest dertig Muskettiers, onder geleide van uwen Luitenant;

¹ « Toen men hier malkanderen dus dapper in het hair gezeten had, zoo kwam de zeevooght der Engelschen met el kloeke oorlogsschepen van Bantam..... De Engelschen lieten de bloetvlagge waeijen..... »

JOHAN NIEUHOF, *blz.* 221.

Hopman Van Ray, gy insgelyks zoo veel; maer gy moet ze onder het bevel van Vaendrig Pietersen stellen. Vertrouw het Vaendel tot onze wederkomst aen uwen oudsten Serjant. Hopman Van den Broeck, gy zult, als opperhoofd der Factory, my vervangen gedurende myne afwezigheid. Houdt goede wacht, laet u niet verrassen; het oogenblik is voor ons allen gekomen, om te toonen wat de Nederlandsche moed te midden des gevaers vermag..... Spoedig nu; men leide de aengewezen Muskettiers naer het strand!....¹»

Dit laetste bevel sprak de Stedevoogd uit terwyl hy reeds eenige stappen naer de poort der Factory had gedaen. Nu liep hy strandewaerts, en werd byna onmiddellyk opgevolgd door de zestig Muskettiers, onder geleide des Luitenants van Hopman Dirksz en des Vaendrigs Walter.

Van den Broeck nam dadelyk het opperbevel over de bezetting der Factory; hy stelde eene sterke wacht by de poort en deed de overige mannen achter de borstweer der wallen stand grypen, om

¹ « Derhalven voer de opperstevooght der Hollanders zelf aen boort, en zakte met zyne byhebbende schepen, en onverschrokken moet, op de Engelschen af, na hy de bewaring op het slot aen den Hopman Pieter van den Broeck had bevelen. »

JOHAN NIEUHOF, *blz.* 221.

tegen allen aenval gereed te zyn. Hy zelf, met zyne gezellen Dirksz en Van Ray, begaf zich op de stormkat die naer het strand uitzag, en schouwde van daer zeewaerts in.

De Javanen hadden hun kanonvuer gestaekt en waren als eene wolk naer het strand geloopt; daerop had Van den Broeck insgelyks het geschut der Factory doen zwygen, en er was dus, zonder dat men het wiste, een soort van tydelyken wapenstilstand tusschen de landlegers gesloten.

Van wederzyde beseft men, dat het lot dezès oorlogs op zee ging beslist worden; van wederzyde staerde men met overspannen oogen naer de vyf hollandsche schepen, die alle zeilen in top heschen, hun overloop klaer maekten en hunne ankers ligten.

De booten, die naer wal gezonden waren om den Stedevoogd en de Muskettiers aen boord te brengen, bereikten welhaest de schepen, en werden met een drydubbel « hoezee! » begroet.

Op de kimme, in het nevelig verschie, ontwaarde men de Engelsche schepen, die eerst als kleine witte vlekken zich hadden vertoond, doch allengs grooter en grooter werden, en eindelyk zoo dicht waren genaderd, dat men op hun dek de vuerroers en bylen

in de handen der bootsgezellen kon zien glinsteren.

De Hollandsche schepen hadden intusschen de ankers geligt en zeilden noordoostwaerts op, om van tusschen de eilanden der baei te geraken en den vyand te gemoet te loopen.

Op de stormkat, van waer de dry Hopmannen de beweging der vloten naspeurden, waren vele kooplieden en ongewapende dienaers der Maetschappy vergaderd; ja, er bevonden zich ook vrouwen en kinderen, die door de staking van het kanonvuer en door de nieuwsgierigheid waren uitgelokt om den zeeslag van verre te zien.

Toen de eerste losdondering van het grof geschut het begin des gevechts aankondigde, werden de harten aller aenschouwers beklemd. Van den Broeck en zyne ambtgenoten schenen zelve door diepen angst getroffen. De Hollanders hadden hier slechts vyf schepen; de vyandyke vloot naderde integendeel met elf sterke Jachten en Gallioenen. In dezen ongelijken stryd ging er over het bestaen en het behoud van Nederland's magt in Oostindië worden beslist. Verklaarde het lot zich voor de Engelschen, dan was niet alleen de Factory van Jakatra voor Holland verloren; maer alle andere bezitting en alle verdere

handel zouden hun door de yverzucht der Engelschen op de eilanden der Sunda worden ontnomen en belet.

Het was de vernietiging van Nederland's toekomst, van de bron zyns rykdoms, van zyne hoop op roem en grootheid! De vrees dat, op dezen dag, zulke noodlottige slag hun vaderland kon treffen, deed het hart der Hopmannen en der soldaten van benauwdheid in hunnen boezem sidderen. Geen was er die zyne gewaerwordingen door woorden lucht gaf; allen hielden zwygend de oogen op den stryd gerigt, en er heerschte op de wallen der Factory eene plegtige en droeve stilte.

Boven het kamp der Javanen galmden integendeel blyde juichingskreten; men stak er de handen in de hoogte en zwaide er dreigend met zweerden en krissen, als wilde men de Hollanders doen verstaen, dat er geene hoop tot behoudenis voor hen meer overbleef.

Hoe onversaegd de Hollanders zich ook getoond hadden, toch konden de Javanen niet gelooven, dat vyf schepen tegen elf sterkere, die insgelyks met moedig volk bemand waren, zouden kunnen staen.

De beide vloten waren intusschen zoo dicht tot elkander genaderd, dat de ballen hun doel begonnen

te treffen. De lucht beefde onder het gebulder der kanons, en wolken rook klommen van de oppervlakte der zee hemelwaerts.....

Nog eene wyl bleven de Hopmannen, zwygend en met jagenden boezem, het gevecht beschouwen, dat nu eerst voor goed aen den gang zou gaen.

« Ziet, ziet! » riep Van Ray eensklaps, op den toon der blydschap « onze Stedevoogd verandert zyne rigting; ik wed dat hy op het Engelsch admiraelschip gaet aanzetten. Onze jongens zullen den Engelschman aen boord klampen. Ik gave tien jaer van myn leven indien ik erby mogt zyn! Dit zal eerst eene slagtery worden; ik voel het aen het kloppen van myn hart! »

« Ik denk dat gy u over het inzicht des Stedevoogds misgrypt » bemerkte Van den Broeck « hy is koelbloedig en zal zich zoo vermetel tegen eenen overmagtigen vyand niet wagen. »

« Daer! ziet gy, hoe hy regtstreeks op het Engelsch admiraelschip aenzcilt? Hy is hem byna op zyde en zoekt hem de gansche laeg in de romp te blazen..... Nu, wat heb ik u gezegd? »

Eene schrikkelyke losbarsting van talryke kanons rolde donderend over de zee, en de bezaensmast van

den Engelschen admirael plofte met wand en zeilen op zyn dek.

Men hoorde het « hoezee! » der Hollandsche bootsgezellen, dwars door het kanongebulder, dit duchtig treffen begroeten.

« Best zoo! best zoo, jongens! » mompelde Pieter Dircksz. « Nu de haken en dreggen uit! Den vyand aen boord geklampt! »

Inderdaed, men kon aen het gekrielt en geloopt, op het dek van het Hollandsch admiraelschip, erkennen dat de manschap zich gereed maekte, om zich aen de romp van den Engelschman vast te hechten en hem aen boord te springen; maer twee andere schepen des vyands, het gevaer huns admiraels bemerkende, deden nu de grootste poogingen om hem ter hulp te komen; en, vooraleer de Hollandsche Stedevoogd zyn voornemen kon uitvoeren, waren zy hem digt genoeg genaderd om hem tot eigen verdediging te dwingen.

Van hunnen kant drongen de Hollandsche schepen insgelyks rond hunnen admirael te samen, om hem ontzet te doen.

De slag, die tot dan toe slechts op afstand was geleverd geworden, trok zich nu in eenen nauweren

kring te samen; en, by het onophoudend lossen der kanons en musketten, ontstond er eene dikke rookwolk, die al de schepen met een ondoordringbaer floers omhulde.

Van op de stormkat kon men niets meer zien dan de vale bliksem, welke de rookwolk soms kwam verlichten, wanneer eene gansche laeg kanons te gelykertyd losborst, en het vuer hunner ingewanden zich tot eene enkele vlam vereenigde. Men hoorde, in den schoot van den gryzen nevelberg, niet alleen het gedonder der kanons en het geknal der musketten; maer tevens een onbeschryfelyk gebruis van stemmen, een verward geschreeuw, een dof gekraek, dat de zenuwen pynlyk aendeed, en, by de onzekerheid van hetgeen er in de geheimenis der rookwolk mogt geschieden, de harten der aenschouwers van vrees en angst, van moed en hoop, deed sidderen en jagen.

Niet lang duerde de slag op deze hevige wyze voort; na een half uer tyds scheen de nevel zich weder over de vlakke der zee uit te spreiden. Welhaest opende hy zynen schoot, en liet op nieuw de strydende schepen afzonderlyk zien. Het scheen dat de Hollandsche vloot, die nu door de beweging

des gevechts onder den wind was geraekt, moeite deed om door magt van zeilen oostwaerts uit den slag te wyken en zich van den vyand te verwyderen ¹.

Op dit oogenblik werd de aendacht der Hopmannen door een nieuw schouwspel opgewekt. Uit de verte kwam eene groote sloep gevaren, die vol soldaten scheen en een groot getal riemen voerde. Zy stevende met merkelyke snelheid, dwars door de kanonballen der Engelschen, naer het strand, en was vervolgd door twee andere gewapende sloepen, die alle geweld van riemen inspanden om haer te bereiken. Deze twee zouden haer waerschylyk niet inhalen; maer eene derde sloep, die van een ander schip was gezonden en schains hare baen ging doorsnyden, zou haer welligt den weg versparren, en aldus de andere booten tyd geven om mede de nagejaegde sloep te bereiken.

« Het zyn Hollanders die vlugten! » riep Van Ray. « Wat mag dit beduiden? Zou de slag verloren zyn? »

¹ « Wanneer nu de Hollanders bemerkten, dat hun de vyant te machtig was, zoo hebben zy hunne zeilen bygezet en zyn, al vechtende, oostwaerts aengesteven, na Amboyna, om zich met meerder macht te versterken. »

« Arme broeders ! » zuchtte Van den Broeck, ter-
wyl hy de beweging der sloepen volgde, en wel voorzag
dat de Nederlanders hun lot niet zouden ontkomen.
« Dry tegen een ! En wy moeten van hier ze zien
bezwyken, ze zien vermoorden onder onze oogen !
O, het is pynlyk ! »

« Nu, nu, dat hoeft men eerst na te zien » mom-
pelde Dirksz. « Zulk sloepgevecht, het is als op
vasten grond; men grypt er malkander lyf om lyf
aen. Het kan nog zonderling keeren. Daer, daer, ze
zyn aen den gang ! Wat is dat voor een kerel, die
op den voorstevan staet en zoo wild met zynen hel-
lebaerd onder de Engelschen hakt ? Ziet, hy heeft
er al vier van de voorste bank gevaegd. Best zoo,
best zoo, myn jongen ! »

« Hemel, het is Walter Pietersen ! » kreet Van
den Broeck « Dat God hem behoede ! »

« Ja, ja, het is de Vaendrig, inderdaed » bemerkte
Dirksz. « Het zou spyt zyn dat hy moest bezwyken;
hy is een heldhaftige borst. Ziet, ziet hem te werk
gaen als een leeuw ! »

Van Ray zegde niets duidelyks; maer hy morde
met heesch keelgeluid en stond te trappelen van
woede en droefheid. Zyn Vaendrig, de dappere

Walter, verkeerde in levensgevaer en ging onfeilbaer bezwyken; want de twee sloepen, die hem hadden vervolgd, waren niet meer dan eenen steenworp van hem verwyderd.

« Ah, ah! » riep Van den Broeck met blydschap uit « daer geven de Engelschen het op! Hy zal ontkomen, hy zal ontkomen! »

Walter Pietersen en zyne dappere gezellen hadden eerst zoo hevig onder de mannen der vyandyke sloep geschoten, en daarna zoo schrikkelyk eronder gehakt en geslagen, dat deze weldra zich lieten afdryven, om de twee andere booten in te wachten; maer de Hollanders, dit ziende, hadden hunne riemen in het water gelegd en waren in een oogenblik zoo verre vooruit geraekt, dat de Engelschen, wat geweld zy ook deden, hen niet meer konden bereiken.

De Hollandsche sloep, nog immer door hare vyanden vervolgd, liep tusschen de Factory en het Javaensche kamp onder den wal. Hare bemanning meende aen land te springen en naer de Factory te gaan; maer eene wolk Javanen, die in alleryl was komen toegelopen, stond op het strand en versparde hun den weg.

« Makkers » riep Walter « de vyand van voren,

de vyand van achter! Er is geen keus. Booren wy een gat in dit geele gebroed! Komt op; volgt my! Vooruit! Nederland, Nederland! »

By dezen oproep sprongen de Hollanders, ten getalle van ongeveer dertig man, aen wal, en begonnen eenen hopeloozen stryd tegen de Javanen.

Het was eene wonderheid, hoe Walter, reeds overdekt met bloed, de Javanen onder den bliksemenden slag van zynen hellebaerd vóór zyne voeten nederwierp, en hoe zyne gezellen, met de kolven hunner vuerroers, als met knodsen, de schedels hunner vyanden verpletterden.

Dan, het getal der Nederlandsche helden verminderde spoedig, en reeds stond Walter op vyf of zes lyken zyner gezellen. Hy hilde van spyt en wanhoop, daer hy de zegepralende dood hem aengrynzen zag, en de naem zyner vriendinne, als een treurig vaerwel, van zyne lippen viel. Hy ging bezwyken en hy begreep het. Alsof die akelige overtuiging zyne krachten hadde verdubbeld, alsof hy besloten ware zyn leven toch duer te verkoopen, wierp hy zich met nieuwe razerny tegen den drom der Javanen op, en velde een tiental vyanden neder. Het help echter niet; de kring waerbinnen hy met zyne mannen tegen

den aendrang des vyands worstelde, vernauwde zich zoodanig, dat de dappere Vaendrig zyne laetste hoop op behoudenis voelde vergaen..... Maer eensklaps ontstond, in zyne nabyheid en achter de Javanen, de Nederlandsche zegekreet : « Holland! Hoezee! Hoezee! »

Toen Hopman Van den Broeck, van op de stormkat, de Javanen zag vooruitstormen, om de manschap der sloep aen te vallen, bevoel hy met schroot onder den vollen drom der vyanden te schieten. Hy sprong van den wal, vergaderde in allerhaest een zestigtal Piekeniers en ylde met deze bende ter poort uit, om de strydende Hollanders te ontzetten.....

Door de spiezen der Piekeniers van achter aengevallen en door het schroot van vier zware stukken by hoopen neêrgemaeid, namen de Javanen in allerhaest de wyk en deinsden terug tot buiten het schot der kanons. Walter was gered!

Van den Broeck sprong den heldhaftigen Vaendrig aen den hals, en toonde niet minder blydschap over zyne behoudenis, dan of Walter zyn eigen zoon ware geweest.

Gansch ontroerd over dit liefderyk onthael, wist de jongeling niet hoe zyne dankbaerheid uit te

drukken; hem schoten tranen in de oogen, en hy blikte hemelwaerts, om God voor zyne genade te zegenen.

De Hollanders waren bezig met hunne dooden en gekwetsten van tusschen de lyken hunner vyanden op te nemen.

« Welnu, myn dappere Walter, hoe zyn de zaken ginder vergaen? » vroeg de Hopman met zichtbaren kommer.

Terwyl hy met de eene hand iets in de borst van zyn wambuis scheen te zoeken en met de andere het bloed en het zweet van zyn aengezigt vaegde, antwoordde de Vaendrig :

« Het heeft niet lang geduerd; maer het is er schrikkelyk heet geweest : op ons admiraelschip stroomde het bloed in beken over het dek. O, Hopman, ik heb de dood zien lachen; zy meende ditmael den teerlingworp tegen my gewonnen te hebben; maer myne moeder, daerboven, heeft gezegepraeld! »

En eenen gesloten brief uit zyn wambuis halend, sprak hy :

« Hopman, dit heeft de Stedevoogd my gelast u ter hand te stellen. Het is eene boodschap van groot gewigt; want de Stedevoogd smeekte ons met saëm-

gevoegde handen, ze u toch te brengen, al hadde slechts een enkel onzer zyne gezellen overleefd. »

Van den Broeck brak het zegel en liet den blik op den inhoud der boodschap vallen. Wat er in te lezen stond, moest niet lang zyn; want even ras gaf hy bevel om ter Factory weder te keeren. Aen het hoofd zynor mannen stappende, bezag hy nog meer dan eens den brief, en scheen na te denken over hetgeen de Stedevoogd hem schreef.

Wanneer allen binnen de Factory getrokken waren, wenkte Van den Broeck zyne twee ambtgenoten Dircksz en Van Ray, en zegde hun :

« Luistert, wat de Stedevoogd my schryft : — Ik verlaet den slag, ten einde niet nutteloos zoo vele dappere Nederlanders onder de overmagt des vyands te doen bezwyken. Ik vertrek om de Hollandsche schepen in de andere havens der Sunda op te zoeken. Aen u vertrouw ik de wacht en het opperbevel der Factory. Verdedig ze tot den laetsten man. Wanhoop niet : ik keer spoedig weder, om roemvol wraek te nemen over een snood verraed. — De Luitenant van Hopman Dircksz is gesneuveld; ik benoem den Vaendrig Walter Pietersen in zyne plaats.

JOHAN PIETERSZ KOEN.

Eenige oogenblikken bleven de Hopmannen in beraedslaging, waerna Van den Broeck eenen trommelaer wenkte en hem bevel gaf om vergadering te slaen. Zoohaest de meeste mannen, die niet als wachten boven de wallen waren uitgezet, in het midden des pleins te samen waren gekomen, deed het nieuw opperhoofd hen eenen kring vormen; en, na hun de boodschap des Stedevoogds te hebben voorgelezen, sprak hy met koelbloedigheid in de stemme :

« Makkers, gy hoort het; aen onzen moed, aen onze onversaegdheid is de behoudenis der Factory toevertrouwd. Wy zyn te samen door vuer en zwaerd beproefd; ik zou u lasteren, indien ik aen de onplooibaarheid van uwen heldenwil dorst twyfelen. Onze vyanden zyn talryk, inderdaed, en, onze toestand is gevaerlyk misschen; maer hoe zouden wy den roem behalen dien wy zoeken, indien ons nooit gelegenheid wierd gegeven om te toonen wat de Nederlandsche moed vermag? Doordringt u van de gedachte, dat de geest des vaderlands over dezen grond zweeft en zynen blik op u gevestigd houdt. Verstomt en beschaemt uwe vyanden, niet alleen door uwe onverschrokkenheid, maer ook door uw onwrikbaer geduld; — en zegge de geschiedenis, ter eere van

Nederland, hoe eens drie honderd zyner zonen, op Java verlaten, manmoedig en zegevierend tegen duizende en duizende vyanden hebben gestaen. Waerschyntlyk juichen Engelschen, Portugiezen en Javanen reeds over onzen val; waerschyntlyk verdeelen zy reeds onder elkander de rykdommen, die Nederland hier voor eenen vreedzamen handel heeft verzaamd; maer, gezellen, zweert het met my, dat de God der hemelen het hoore, slechts over onze lyken zetten zy den voet in deze Factory! Wy zullen ze behouden, of ze verdedigen tot den laetsten man! En, blyft de overwinning aen het verraed, geen Nederlandsch oog zie dien snoonen zegeprael!»

Een ontzaggelyke kreet antwoordde op des Hopmans aenspraek; al de mannen hieven de spiezen, en vuerroers in de hoogte en herhaelden den eed. Uit hun verward geroep kon men alleenlyk de woorden «Hoezee! Holland! tot den laetsten man! tot de dood!» onderscheiden.

«Ik dank u, in den naem van ons dierbaer Nederland» zegde Van den Broeck, diep bewogen. «Gaet nu, en behoudt met dien schoonen heldenmoed ook het even lofbaer gevoel der pligt. Ik zegen den Heere, dat hy my aen het hoofd van zulke dappere mannen

heeft gesteld. Gaet, broeders; wy zullen zamen nog wonderen doen op dezen grond!»

De mannen meenden zich te verwyderen; doch Hopman Dircksz deed zyne soldaten een teeken, dat zy zouden blyven. Hy ging daerop tot Walter, die wat verder by zyn Vaendel stond, en zich door Congo met eenen doek het bloed van de kleederen liet vagen. Den Vaendrig by de hand nemend, leidde Dircksz hem vóór de gelederen zyner kompagnie, en riep tot zyne soldaten:

«Mannen, uw dappere Luitenant is in den zeeslag gesneuveld; maer de Stedevoogd stelt eenen heldhaftigen officier in zyne plaets. Hier deze Vaendrig, dien gy allen reeds kent, bewondert en bemint, is u tot Luitenant gegeven. Dat hy u welkom zy!»

«Hoezee, hoezee, voor onzen Luitenant!» riepen de mannen, met herhaelde galmen en met betuigingen van blyden eerbied.

«Ik, Luitenant?» stamelde Walter, van verrassing bevend. «Ach, het is niet mogelyk!»

Van den Broeck, die nader was gekomen, greep Walter's hand en zegde hem:

«Ik wensch u geluk, heer Pietersen. Verwonderlyk is wel zulke spoedige vervoordering; maer won-

derlyk en roemvol is uw gedrag. Ga voort, Luitenant, ik zal myne belofte met vreugde vervullen. »

En hem een weinig naer het midden des pleins leidende, toonde hy hem in de verte Aleidis, die vóór hare deur stond en met verlangen naer de soldaten scheen uit te zien.

« Zy wacht u » sprak hy. « Haer hart klopt angstig misschien; want zy zal door Congo geweten hebben dat gy op de vloot waert. Ga haer gerust stellen en haer troosten. Ik heb nog eenige bevelen te geven, en dan kom ik insgelyks. Wy zullen ter loops een glas Spaenschen wyn op uwe vervoordering drinken. »

Walter, overladen met geluk en gansch wegdwalend in eene zoete hoop, rigtte zyne stappen naer Van den Broeck's wooning. Reeds van verre zag hy twee armen verwelkomend tot hem gerigt, en hoorde eene liefderyke stem, die vol blyden geestdrift uitriep :

« Dank, God! Hy leeft, hy leeft! »

VI.

Onmiddellyk na den zeeslag was de Engelsche vloot tusschen de eilanden, in de baei van Jakatra, voor anker komen liggen. Ofschoon zy met haer geschut de Factory niet kon bereiken, ontnam zy echter, door hare tegenwoordigheid, den Hollanderen alle hoop op het bekomen van eenigen onderstand langs de zee, vóór dat de Stedevoogd met de beloofde hulp terugkwame.

Niet anders meenende, of de Javanen, door de schynbare overwinning der Engelschen verstout, en nu door hen krachtdadig geholpen, zouden ongetwyfeld de Factory met geweld bespringen, gaf Van

den Broeck bevel, om de bōrstweer en den vestingmuer met balen koopwaren uit de magazynen der Maetschappy op te hoogen. De kostelykste stoffen : gebloemde kleederen van Camboja, ruwe zyde van China, fyne katoenen van Bengalen, ja zelfs gouden en zilveren lakens van Japan, werden boven de onvoltrokken muren opeengestapeld, met dunne palen bevestigd en van binnen met aerde gesteund ¹. Daer elkeen, nacht en dag, met yver en goeden wil had gearbeid, bereikten de wallen, in minder dan twee dagen, eene onbeklimbare hoogte; en welligt was het aen deze omstandigheid alleen te danken, dat de Javanen schier twee weken lieten verloopen zonder iets tegen de Factory te ondernemen.

Intusschen waren de Hollanders niet werkeloos gebleven. Om de goederen der Maetschappy, ondanks den nood, zoo veel mogelyk te sparen, hadden zy de voltooiing der wallen voortgezet, met er aerde op te voeren. Naermate die arbeid voorderde, bragten zy opvolgend de kostelyke koopwaren terug in de magazynen.

¹ De belegerden moesten, by gebrek aen tyd en volk, hunne borstweer met fyn lynwaed, katoenen kleeden en kostelyke goederen verzekeren.

Zie JOHAN NIEUHOFF, blz. 220 en 221.

De soldaten waren met eenen wonderbaren geest van eensgezindheid en yver bezielde; en, alhoewel in zulken bedenkelyken toestand de tucht en het ontzag voor de overheid meest altyd verzwakken, had men hier nog geen teeken van mismoed of onwil bespeurd.

Aen Walter Pietersen en aen zynen onbeperkten invloed op de manschap, was men deze voordeelige stemming der gemoederen verschuldigd. De jonge Luitenant was altyd te midden der soldaten, arbeidde met hen, sprak hen in begeesterde tael van vaderland en eer, vertelde hun van Nederland's ouden roem, en deed hunne harten zwellen van trotschheid en heldenmoed. Daerby was er iets zoo zoet, zoo minzaam en zoo edel in al wat hy deed of zegde, dat de gansche bezetting, zoo wel de vrye lieden en dienaers als de soldaten en zelfs de Hopmans, den dichteryken jongeling bewonderden en beminden. Hy was de vriend van allen; en, wanneer er iets moeilijks, hetzy de opoffering der rustbeurt of eenen overmatigen arbeid, van de mannen moest worden geëischt, dan was een enkel woord van den Luitenant een bevel, waeraen men zich met liefde en blydschap onderwierp.

De Hollanders hadden zich, in de eerste dagen na het vertrek der vloot, zeer verwonderd dat de Javanen hen onverstoord aen het voltrekken hunner vesting lieten voortgaen, en konden niet begrypen dat de vyand niet ten minste ééne pooging beproefde, om hen in hun werk te stooren. Nog meer echter klom hunne verwondering, toen zy, den tienden dag, een gezantschap van den Pangerang zagen verschynen, om hun voorstellen tot vrede te doen.

Zonder veel betrouwen in de regtzinnigheid der Javanen te stellen, had de krygsraed echter niet geweigerd in onderhandeling te treden, dewyl men daerdoor tyd kon winnen om op de beloofde hulp te wachten; en nog meer omdat men schaersheid van buskruid begon te vreezen en men onderwyl den voorraad zou kunnen sparen.

Het gezantschap was op dien dag reeds tweemaal over en weder van de Factory naer het Javaensche kamp gegaen, en bragt telkens nieuwe voorwaarden, die de Nederlanders geheel en al verwierpen, omdat het slechten der wallen en het afbreken der vestingmuren erin waren begrepen. De Pangerang eischte daerenboven eene aenzienlyke schadeloosstelling in gemunt zilver.

Als laetste en onherroepelyke voorwaarden van vrede, had de Hollandsche krygsraed een ontwerp van verdrag gezonden, waerby werd voorgesteld dat men den Pangerang zes duizend realen zou vereeren; maer dat de Factory zou blyven zoo als zy nu was, tot dat de terugkeer van den heer Stedevoogd Koen gelegenheid tot het openen van nieuwe en beslissende onderhandelingen zou geven.

De Javaensche afgezanten waren daerop heengegaen, zonder dat men verder iets meer over deze zaak had vernomen; en men begon dan algemeen te gelooven dat de onderhandelingen over den vrede zonder gevolg zouden blyven. Er was eventwel tuschen de gezanten en het Nederlandsch Opperhoofd bepaeld, dat men de vyandelykheden niet zonder voorafgaendelyke verwittiging zou voortzetten; en, vermits de Javanen tot dan toe uit hunne stormkatten nog niet hadden gevuerd, mogt men nog eenige hoop op eenen voordeeligen vrede blyven koesteren.

Een brief, in de Maleische tael, dien men des nachts met eenen pyl over de muren der Factory had geschoten, was den Hollanderen de verklaring komen geven van de zonderlinge houding hunner vyanden. Volgens dit schryven zou de Pangerang van Bantam,

onder bedreiging van oorlog, den Engelschen verboden hebben de Hollanders op Javaenschen grond te bestryden. De Bantamsche Vorst had dit gedaen, dewyl hy vreesde dat de Engelschen niet alleen de goederen der Nederlandsche Maetschappy, maer ook de Factory, zouden in bezit nemen, en deze oorlog diensvolgens voor de Javanen geen en anderen uitslag zou opleveren dan eene verandering van vyand. Omdat de Engelschen niet geerne hun ryk en welvarend kantoor te Bantam zouden vernietigd zien, durfden zy nu niet opentlyk in den storm tegen de Hollandsche Factory deelnemen. Deze weigering tot werkelyke hulp had, volgens den geheimen brief, den Pangerang van Jakatra zeer tegen de Engelschen verbitterd, en daeruit was zyne onverwachte neiging tot vrede voortgesproten. Alhoewel de Javanen een bedriegelyk en listig volk waren, mogten de Nederlanders, zegde het berigt, zich voor deze zaak verzekerd houden, dat de Pangerang hun regtzinnige voorstellen had gedaen.

De brief was onderteekend met den naem van Anachoda Wattyng, een Javaensch Chinees, dien Van den Broeck, vóór het begin dezes oorlogs, als een vriend der Hollanders had leeren kennen.

Men meende dus geene redenen meer te hebben om den Pangerang te mistrouwen; eventwel, by de overweging dat de brief zelf een list kon zyn, besloot men den loop der zaken rustig af te wachten, en intusschen de versterkingswerken der Factory gansch te voltooijen.

Om den yver der bezetting te steunen en haren goeden wil te beloonen, had Van den Broeck beloofd, dat hy, op den dag dezer voltooiing, aen elken soldaet en aen elken dienaer der maetschappy, eene goede maet Spaenschen wyn en eenige andere verversching zou doen uitdeelen, en dat men den afgedanen arbeid door een vrolyk feest zou vieren. De krygsraed had beslist dat men te dezer gelegenheid de Factory, of liever de vesting, eenen naem zou geven; maer dat men dien naem voor de bezetting geheim houden zou, ten einde het feest, door de verrassing, meer indruk op de gemoederen zou maken.....

Den dertienden dag na het vertrek der vloot, was men bezig met den laetsten hoek der borstweer te voltrekken, en alles scheen aen te duiden dat binnen weinig tyds, binnen een uer misschien, het beloofde feest zou kunnen beginnen.

Op het plein zag men vele soldaten die, juichend

en zingend, allerlei vlaggen aen lange bamboezen vastknoopten; er waren er roode, blauwe, geele en groene, ja zelfs veelkleurige, doch geene enkele witte; want men wilde den vyand niet doen denken dat men om den vrede wenschte.

Wat verder zaten eenige andere mannen rond eenen kleinen groenen boom, die met bonte wimpeltjes, met kransen en met roozen van verguld papier was gesierd. Nog immer ging men voort met aen dezen Meiboom snoeren van glinsterende glaspeerlen te hechten en hem schoon en prachtig te maken, gelyk men in het lieve vaderland gewoon was te doen, om eene gelukkige gebeurtenis te vieren.

Een weinig achter den Meiboom stonden vier Serjanten, die iets op hunne schouders geladen hadden, dat met een omhulsel van drykleurig katoen was overtrokken. Het was eene ongemeen groote plank van onbederfbaer Tekhout, waerop men, met reusachtige letteren, den nieuwen naem der Factory had geschilderd, en welke gedurende het feest plegtiglyk zou worden ontsluijerd.

Nevens een der twee groote magazynen waren een twintigtal vrouwen en ruim zoo vele kinderen in eene dubbele rei geschaerd. Zy hadden hunne beste

kleederen aengetrokken en zich het hoofd gesierd met de weinige bloemen, die nog in de Factory waren overgebleven; in de hand hielden zy eenen Moringatak, een Banaenblad, of het loover van eenen Kokospalm. Op aller gelaet stond een heldere glimlach, en aller oogen glinsterden van blydschap; want ginds, by de deur van het andere magazyn, was men bezig met groote tafels te schikken; en nu verscheen men reeds met eene menigte flesschen Spaenschen wyn en korven en potten vol drooge en opgelegde vruchten. Van deze lekkernyen zouden de vrouwen en kinderen insgelyks hun deel hebben; en zy hadden nu reeds zoo lang in angst en in drukken arbeid geleefd, dat de aenkondiging van een vrolyk feest hunne harten van verlangen deed jagen.

De mannen met de vlaggen en met den Meiboom, de vrouwen en kinderen, de trommelaers en trompetters, en wie daer nog bereid stond, verwachtten elken oogenblik het teeken tot den aenvang van het feest, dat hen van boven de wallen moest worden gegeven.

Daer zwoegden een zestigtal soldaten en dienaers aen den laetsten arbeid. De meesten bragten aerde aen, in manden of op kleine handkarren, en schudden deze boven de borstweer, in de opening die nog

moest worden opgevuld; anderen schikten de aerde met spaden, om de verschansing de vereischte vormen te geven; anderen nog sloegen staken en palen in den grond, om het werk te bevestigen.

Walter Pietersen stond te midden der arbeidende soldaten en moedigde hen aen door zyne bezielde woorden en door zyn voorbeeld. Voor alsdan toch behoefden de mannen deze aenmoediging niet, om hunnen arbeid met spoed voort te zetten; want alhoewel het zweet hun van het aengezigt druipte, toonden zy zulke kluchtige haest en zegden zulke geestige dingen op de bloodheid der Javanen en op de teleurstelling der Engelschen, dat de aenschouwers zich niet van lachen konden wederhouden.

Hopman Van den Broeck en zyne gezellen, Dircksz en Van Ray, stonden op den wal en zagen, tusschen vriendelyken kout, vergenoegd op den yver der soldaten; zy insgelyks wachtten met verlangen naer het oogenblik dat het teeken tot de algemeene vreugde mogt worden gegeven.

Eindelyk was er aerde genoeg aengebragt om de laetste opening der borstweer gansch aen te vullen; nog eenige bewerking met de spade, en de versterking der Factory zou gansch voltooid zyn.

De Serjant, die hier als werkmeester over de arbeiders gebod, stak welhaest zynen rottang in den grond, en zwaiede zynen hoed in de hoogte, terwyl hy uitriep:

« Hoezee, hoezee! het is gedaen! »

Al zyne gezellen herhaelden den kreet en zonden de galmen van hun vrolyk gejuich over de Factory.

Op een teeken van het Opperhoofd begonnen de trommelaers vergadering te slaen, de trompetters mengden hunne schetterende toonen tusschen den blyden roep der trommen. — Iedereen liep van de wallen, om zich op het plein naer de aangewezen plaets te begeven.

Onderwege zegde Van den Broeck tot Walter Pietersen:

« Nu, Luitenant, loop en hael Aleidis met hare moeder; ik heb hun beloofd dat gy hun leidsman zoudt zyn gedurende het feest. »

Sidderend van blydschap, by het ontvangen dezer vereerende zending, sprong Walter vooruit en bereikte welhaest de wooning des Hopmans.

Rosalia, de dienstmeid, stond vóór de deur, en antwoordde op zyne vraag om hare meesteressen van zyne komst te gaen verwittigen:

« Ga binnen, heer Luitenant; men wacht u reeds

lang. Myne Jonkvrouw weet sedert een half uer niet meer waer blyven van ongeduld. Zy heeft zich zoo mooi gemaakt dat gy haer niet meer zult herkennen. »

Inderdaed, toen de jongeling, door Rosalia geleid, in de zael trad, vond hy Aleidis gereed om hem te volgen. Slechts des Hopmans echtgenote behoefde nog eenige oogenblikken om haer kanten hoofdhulsel te schikken. — Even als aen elke andere vrouw binnen de Factory, was haer bevolen dat zy op dezen dag vóór de manschap moest verschynen, in hare rykste en plegtigste kleedy.

Alhoewel des Hopmans dochter genoegzaam beko- rend was door de reine schoonheid waarmede de natuer haer had begiftigd, scheen nu de pracht, maer bovenal de kiesche schikking harer kleedy, hare aengeborene bevalligheid nog te verheffen.

Op een lang kleed van wit satyn, droeg zy een groen fluweelen keurslyf, dat haer de tengere leden nauw afteekende; daerover een doorschynend hulsel van zyden waes, met gouden en zilveren stipjes doorwerkt, dat de kroon heurer blonde haren als met eenen sneeuwigen mist bewolkte en achter haer byna tot aen den grond nederviel. Geluk en zielsge- noegen lichtten uit hare blauwe oogen; en het was

met eenen kreet van kindelyke blydschap dat zy den Luitenant begroette.

« Walter, Walter! » riep zy « is het gedaen? Gaet men den Meiboom planten? Ah, dat zal eerst een echt vrolyk feest zyn! »

« Het is gedaen, Aleidis » antwoordde hy. « Luister hoe de manschap juicht! Uw heer vader zond my om u te halen. O, ik dank hem uit de diepte myns harten: hy is zoo goed voor my. »

« Wie hadde dit toch durven hopen? » zegde Aleidis. « De bermhertige God heeft zyne genade zoo zichtbaer en zoo mildelyk over ons uitgestort. Het is nog zoo weinig tyds geleden, dat ik de dood voor oogen zag; zoo weinig tyds dat wy sidderen moesten, by de vrees van in de handen der wreede Javanen te vallen. Ik ben genezen; gy zyt reeds Luitenant; myn heer vader bemint u; onze Factory is met sterke vestingen omringd..... Wy zullen dezen grond, voor Nederland's roem en voordeel, kunnen behouden, en..... en gelukkig zyn op aerde, Walter! »

« Wy moeten ons spoeden, Aleidis » bemerkte de Luitenant « anders zullen wy welligt het dankgebed te laet komen; en, zoo als gy zegt, God heeft ons te zichtbaer beschermd, om niet al te samen, uit de

volheid van ons erkentelyk gemoed, aen Hem een vurig loflied toe te sturen, vooraleer men zich overgeve aen de vreugd. »

« Moeder, moeder » smeekte Aleidis « haest u toch! Het dankgebed mogen wy zeker niet missen; myn heer vader zou over onze traegheid zich verstooren. »

« Een paer spelden nog te steken, en ik heb gedaen » antwoordde Vrouw Van den Broeck. « Zoek my myn gebedenboek, Aleidis; want ik kan den aangewezen Psalm niet goed van buiten. »

« Ik wel! » riep Aleidis « ik heb hem sedert dry dagen zoo menigmael in stilte gezongen, dat Congo, onze neger, door het toeluisteren, hem van my afleerde, en nu ook al van den morgen tot den avond het gevoelvolle gebed in zich zelve murmelt.... Kom, moeder, nu zyt gy gansch prachtig en naer behooren opgeschikt. »

« Gelief Aleidis den arm te geven, heer Luitenant » zegde Vrouw Van den Broeck op vrolyken toon. « De Hopman wil dat gy op dezen blyden dag haer leidsman wezet. »

De jongeling, door deze minzame uitnoodiging verrast, scheen te aarzelen, en stamelde eene eerbie-

dige verontschuldiging; maer Aleidis had reeds zynen arm gegrepen en trok den jongen overste lachend door den gang, tot by de deur. Hier stonden Congo en de dienstmeid, elk met eenen grooten zonnenscherm, om hunne meesteressen te volgen, zooals de gewoonte in Oostindië het eischte. Rosalia droeg daerenboven nog twee opgerolde matjes onder den arm.

Toen des Hopmans huisgezin op het plein trad, waren reeds al de soldaten, de ambtenaren, de vrye lieden, de dienaers, de vrouwen en kinderen, in gelederen achter elkander geschaerd, als moesten zy eenen plegtigen ommegang doen.

Aen het hoofd der schaer stonden de trommelaers en trompetters; daer achter de mannen met den Meibbom, en de Serjanten met het omhulde naembord; dan de soldaten met de vlaggen, en de vrouwen en kinderen met de loovertakken. De overige manschap volgde achteraan, elk onder zyn Vaendel.

Het gejuich was geheel vergaen; er heerschte eene volledige stilte.

Op het oogenblik dat Walter met de beide vrouwen de plaets der vergadering zou bereiken, dreunden de trommen onder een kort geroffel en de gansche

schaer, oversten en minderen, zonk met plegtige godsvrucht geknield ten gronde.

Aleidis en hare moeder knielden insgelyks neder, op de matjes die Rosalia met haest voor hen had uitgespreid.

De galmen van een statig gezang, door dry honderd monden den Heere toegestuerd, verhieven zich in strenge toonen boven de biddende schaer; en, als een ontzaggelyk loffied, klommen de volgende woorden ten hemel :

„ Ick heb den Heer lief, want hij heeft verhoort
„ Mijn stem ende bidden in mijn swaer klagen :
„ Ick sal hem bidden in mijn quade dagen,
„ Omdat hij hem tot mij neijght, na sijn woort.

—
„ De stricken des doots hadden mij omvaên;
„ Ick was beladen met angsten der hellen;
„ Ick was in noot, in suchten en quellen;
„ Doch ick riep des Heeren naem alsoo aen :

—
„ O, Heer, verlost mijn ziel uijt desen noot :
„ En ick bevont dat hij was seer weldadigh,
„ Seer vriendelick en oock seere genadigh;
„ Die wel behoedt d'eenvoudige seer bloot.

„ Want als ick neder lagh onder den voet,
„ Geholpen heeft mij onse Godt almachtig;
„ Dies weest te vreden, o mijn ziele klachtig,
„ Nadien dat de Heer u dees weldaet doet.

—
„ Gij hebt, Heer, mijn siel bevrijt van den doot,
„ Mijn oogen van tranen, mijn voet voor vallen;
„ Dies wil ik wandelen mijn dagen allen
„ Vromelick voor u, o mijn Godt seer groot! „

Er was iets zoo plegtig en zoo indrukwekkend in dit eenvoudig dankgebed, door Nederlanders, onder den hemel van Oostindië, en binnen de enge muren eener belegerde sterkte, den Heere toegezonden, dat vele vergryse soldaten zelve eene traen van ontroering over hunne wangen voelden rollen.

Eventwel, toen de trommels, door een nieuw geroffel, het einde van den lofzang aenkondigden, verscheen weder de heldere feestlach op aller gelaet.

De voorste mannen der schaer hieven den Meiboom in de hoogte; de vrouwen en kinderen staken hunne loovertakken boven hun hoofd; de soldaten zwaaiden de vlaggen, wimpels en vaendels in de lucht; en, terwyl de trommelaers en trompetters het vaderlandsche lied *Wilhelmus van Nassauwen* aenhieven,

en de gansche vergadering met wemelende handen onophoudend het blyde « hoezee! » herhaelde, begaf de stoet zich langzaam en statig vooruit. Hy keerde eerst rond het plein, en naderde dan tot den kant der vesting, die naer de vyandyke legerplaets uitzag, om, in het gezigt der Javanen zelve, den Meiboom te planten en hun te toonen dat den Hollanderen de moed nog niet was ontzonken.

Walter Pietersen had met Aleidis en hare moeder eenen korteren weg gevolgd, om de plaets te bereiken waer de Meiboom zou worden gesteld; want de jonge Luitenant was door den krygsraed gelast, by deze plegtigheid, eenige aenmoedigende woorden tot de manschap te rigten.

Toen de stoet boven de wallen verscheen en de Javaensche legerplaets in het gezigt kreeg, werden alle wimpels en vlaggen hooger opgestoken, en handen en hoeden gezwaaid. Er brak een ontzettend gejuich uit alle borsten los, en de kreet « Nederland! Nederland! Hoezee! Hoezee! » donderde in lange galmen over de vlakke en rolde hoorbaar tot boven de stad Jakatra.

De Javanen, niet wetende wat er binnen de Factory mogt omgaen, en verrast door het gezigt

der wapperende vlaggen, kwamen in menigte uit hunne hutten en tenten, en traden vooruit in het veld.

Vol nieuwsgierigheid en verwonderd, hielden zy den blik naer de muren der Hollandsche vesting gerigt.

De Meiboom werd geplant en met een drydubbel « hoezee! » begroet. Dan, op een teeken van Hopman Van den Broeck, beklom Walter Pietersen een hoopje aerde, dat met inzicht nevens den Meiboom was opgeworpen; en, terwyl ieder het hoofd ontdekte, en zich stil hield om hem te hooren, sprak hy, op diepgeroerden en begeesterden toon:

« Gezellen en vrienden, de krygsraed heeft my de vereerende taek opgedragen, u eenige woorden toe te sturen, om u de beteekenis te verklaren van den naem door hem aen deze Factory gegeven, en die welhaest vóór uwe oogen zal verschynen. Het is de glansryke naem van een volk, wiens heldenmoed, reeds vóór zestien eeuwen, het overmagtig Roma deed beven; de naem van eenen nyverigen stam, die, door de taeiheid van zyn gemoed en door zyne werkzaamheid, den woesten Oceaen zelve een vruchtbaar vaderland ontwong; de naem eener kleine

natie, die nu reeds veertig jaren tegen de magtigste koningryken der aerde in het worstelperk staet, heldendaden op heldendaden stapelt, en de wereld verbaest door de onuitputtelijke van hare krachten en de onplooibaarheid van haer geduld; de naam van een sterkmoedig geslacht, dat met geringe middelen en in weinige jaren, zich eene ontzaggelyke zeemagt heeft weten te scheppen, en zyne zegevierende vlag over al de zeeën der wereld doet wapperen; de naam van eenen grond, waerop vryheidsliefde, trouw, godsvrucht en edelmoed wonen, van eenen grond die niets dan helden teelt: helden in den handel, heiden in den arbeid, helden in de kunst, helden in den stryd.... Welke naam zou dit kunnen zyn gezellen? Oh, gy hebt het reeds geraden: het is de oude naam van ons dierbaar en roemryk vaderland!

Op dit oogenblik rukten de Serjanten het doek van de plank, en hieven ze boven hunne hoofden.

« Batavia! Batavia! » was de schreeuw die, als een blyde welkomgroet, uit dry honderd borsten in de hoogte klom, en, tienmael opnieuw aengeheven, in magtige toonen boven de Factory hergalmde.

Met oogen die van bewondering glinsterden, had

Aleidis den blik op den welsprekenden Luitenant gevestigd gehouden, en had, van ontroering hygend, hem, om zoo te zeggen, de woorden uit den mond gezien. Wat was hy schoon en indrukwekkend voor haer, de dichterlyke jongeling, wiens zoete doch indringende stemme iedereen van medegevoel en geestdrift deed sidderen!

Walter Pietersen deed teeken dat hy nog verlangde te spreken; en, toen eindelyk de stilte weder was hersteld, hernam hy met nog meer nadruk:

« Ja, broeders, weze *Batavia* voortaan de naam van dezen milden grond! Hy worde alzoo, in de toekomst, een ander vaderland voor al wien het Nederlandsch bloed in de aderen vloeit. God zelve wil het! Hy heeft onzen moed gesteund, ons geduld verstaeld, en onze vyanden met dwaelzin geslagen. Waer niets dan ondergang, slaverny en dood ons lot scheen te moeten worden, heeft de Heer ons roem en zege voorbereid. Wy zullen gehoorzamen aen zynen roep, niet waer? Wy zullen Batavia, het nieuwe Holland, verdedigen en behouden, al eischte nog de volvoering onzer schoone taek reusachtige poogingen en stroomen bloeds? Ja! want de kleine plek gronds, van waer nu ons dankgejuich ten hemel stygt, is de sleutel der

Sundastraet, der Moluksche zee, der baen naer China en naer Japan. Kunnen wy hem behouden, dan zal eens Nederland's maegd, als koninginne der Oosterwereld, van hier den sceptor zwacijen over het rykste oord der aerde. Heeft de krygsraed aen dezen grond den naem van ons geliefd Nederland gegeven, het was niet alleen opdat wy hem van nu afaen zouden beminnen en verdedigen als een tweede moederland; maer ook opdat vyanden en vreemdelingen, by het lezen van dien naem, zich zouden herinneren dat binnen deze muren, met het bloed der oude Batavieren, heldenmoed en onversaegdheid wonen. Nog een oogenblik, en dit opschrift zal buiten onze wallen, in het gezigt der Javanen en der zeevaarders aller natiën, worden opgehangen. Het getuige aldus van onzen onwrikbaren wil, om nimmermeer ons nieuw vaderland te verlaten..... Schenke de goede God ons voortdurend zyne bescherming; blyve Holland's vlag boven deze muren wapperen, en worde het Batavia, dat wy nu stichten, eens de rykdom, de glorie en de magt van ons dierbaer Nederland! — Hoezee! Batavia! Batavia! »

Men antwoordde niet onmiddelyk op den roep des redenaers; zelfs toen hy reeds had opgehouden

te spreken, bleven de aenhoorders nog onder de beheersching zyner stem. Dan, dit stilzwygen duerde slechts een kort oogenblik; er bonsde welhaest een zegevierend geschreeuw in de hoogte; en het woord « Batavia! Batavia! » werd uit volle borst den Javanen toegestuurd, tot dat het naembord, met koorden aen eenen pael bevestigd, buiten de muren uitgeworpen was en den vyand als eene uitdaging in de oogen blonk.¹

Dan gaven de trommels het sein tot de uitdeeling van den wyn: soldaten, dienaers, vrouwen en kinderen stormden juichend van de wallen en liepen, in volle vaert, naer het groote magazyn, waer de voorraedtafels stonden.

Van Ray en Dirksz waren Walter de hand komen drukken en hadden hem hunnen dank betuigd voor zyne bezielde aanspraak. Van Ray, de ridderlyke en gevoelvolle krygsman, had hem bovenal in vurige

¹ « In dezen staet waren de zaken, als die van binnen, gedachtig den roem huurer voorouderen, door diergelyke daden by de voortreffelykste der natien op 't hoogste vereerd, van besluit wierden om aen deze schans te geven den naem BATAVIA. Zy lieten dien naem met groote letteren boven de waterpoort vastspykeren. Zeker ter gelukkiger ure voor hunne nazaten! »

A. G. LUISCIUS, in zyn *Algemeen Woordenboek*, art. *Batavia*.

woorden zyne bewondering uitgedrukt en hem eene eeuwige vriendschap toegezegd.

Aleidis stond met de tranen in de oogen; by elke loftuiging, die den jongen Luitenant werd toegestuurd, vonkelde er geluk en hoogmoed in den blik der maegd; zy was zoo trotsch over haren vriend, dat zy op dit oogenblik onwetend iedereen in haer hart liet lezen.

Toen de Hopmannen zich hadden verwyderd, om de uitdeeling te gaen bywoonen en bewaken, vatte Aleidis des jongelings hand, en zegde nog vol ontroering:

« Ach, Walter-lief, wat hebt gy schoon gesproken! Er is iets in den toon uwer stem dat betoovert, iets dat den boezem doet zwellen en hem vervult met vertrouwen en met moed. O, ik dank God, dat hy u een hart gaf zoo vol grootheid! »

Ook Aleidis' moeder getuigde dat de plechtige rede haer diep had geroerd.

Terwyl Walter eenige woorden van verschooning murmelde, en, met kloppenden boezem, den liefderyken lof uit den mond zyner vriendinne ontving, voelde hy dat iemand achter hem, in stilte, zyne hand kuste en er twee heete tranen op vallen liet. —

Het was de neger, die meer dan anderen door Walter's woorden was geroerd geworden, en, op de knien achter hem zittend, tranen stortte als een kind.

De Luitenant, zeer gevoelig voor die wonderlyke liefde van den slaef tot hem, hief hem van den grond en zegde:

« Troost u, Congo. Indien de Heer ons genadig blyft, zal er ook voor u een dag der verlossing komen. Uw hart is edel genoeg om in eene vrye borst te kloppen. Heb vertrouwen; misschien zal ik eens uwe banden slaken, en u tot vaderland, dit zelfde Holland geven dat gy zoo zeer bemint. »

De neger sprong op met eenen zonderlingen kreet, en, terwyl zyne tranen overvloediger nog hem uit de oogen borsten, liep hy tot Rosalia, greep haer als uitzinnig by den arm en riep:

« Hebt gy het gehoord? Congo, Congo zal een Hollander worden, een vry mau! »

« Kom, kom » morde Rosalia « houd uwe handen van myn lyf; gy zyt gek genoeg om te worden gebonden! Hollander? Gy? Ge denkt zeker dat ge die zwarte huid zoo maer afleggen kunt? Neem den zonnenscherm, en laet my gerust met uwe malle treken! »

Op dit oogenblik naderde Hopman Van den Broeck tot zyn huisgezin. Na den Luitenant eenige woorden van gelukwensching te hebben toegestuurd, nam hy den arm zyner echtgenote en stapte eenige treden met haer op den wal vooruit, gewis om haer in de verte de legerplaets des vyands te wyzen en haer uitleggingen over zyne stelling te geven.

Onderwyl stonden Aleidis en Walter, arm aen arm, op eenigen afstand, en spraken in stilte van voor hen blyde en gewigtige dingen. Ongetwyfeld waren zy bezig met ontwerpen te vormen voor de toekomst, en zegden zy elkander hoe zy hoopten een zoet en gelukkig leven op aerde te slyten. De woorden : Holland, Amsterdam, het Y, vielen menigmael, op den toon der liefde en der blyde verwachting, van hunne lippen. De Oosterzonne was wel glansryk en de Oosternatuer wel betooverend van mildheid en pracht; maer niets toch kon in hun hart de zucht naer den dierbaren geboortegrond verdooven. Zy zouden op Holland's bodem woonen, en hunne kinderen zouden daer, met de frissche lucht der weelderige landouwen, arbeidzaamheid, trouw en heldenmoed inademen, om, onverbasterd en onverzwakt, de voorvaderen weerdig te blyven.....

Deze samenspraek, de eerste van dien aard welke de jonge lieden tot dan hadden durven wagen, ontroerde hen met een onzeggelyk gevoel van zielevreugd; en, voorwaer, zy zouden het feest en de gansche wereld vergeten hebben, indien niet van uit het midden der Factory de schallende kreet « Batavia! Batavia! » en de aenjagende toonen der trompetten, hun waren komen herinneren wat er geschiedde.

De Hopman verliet den wal en wenkte Aleidis, dat zy met den Luitenant zou volgen, om de vreugdebedryven der bezetting te gaen bywoonen.

Op het plein zag het eruit als op eene boerenkermis in Nederland. Men hoorde er niets dan blyde galmen en vrolyke liederen; gansche scharen soldaten en daerachter hunne vrouwen, insgelyks arm aen arm, en met de drinkkan in de hand, liepen er juichend en zingend over en weder, en herhaelden by poozen den naem van het Oostindisch vaderland. « Batavia! Batavia! » klonk het tusschen het verwarde feestgejubel. Aen het eene einde der vlakke plaets stonden twee trompetters onder eenen Kokosboom; zy bliezen de vrolykste deuntjes, terwyl op de maet van hun lied een aental vrouwen, kinderen

en soldaten, in eenen rondendans, om den boom heenslingerden.

In het midden waren eenige soldaten bezig met eene komedie te vertoonen. Op een paer groote tafels zag men vyf of zes kerels in zonderlinge kleeding; een hunner verbeeldde eenen Engelschman of eenen Portugies; een ander had zich de borst met donker geel geverwd, zich een veelkleurig doek over den schouder geslagen en zich eenen kris van bordpapier in den gordel gesteken; en, dus toegetakeld, geleek hy niet slecht naer eenen Javaenschen Orangkay.

Wat deze mannen tot elkander zegden, was moeijelyk te verstaen; dan, uit hun gedreun en uit hunne gebaren kon men genoegzaam begrypen, dat hun spel eene scherts was op hunnen eigen toestand en op de teleurstelling hunner vyanden.

Na vele kluchtige woorden, na eenen hevigen twist en zelfs na een vuistgevecht, werden den Portugies of Engelschman een groote neus opgezet, den Javaen de kleederen van het lyf gerukt, en beiden, onder de toejuiching en het gejuuw der aenschouwers, van de tafel gesmeten en met schande weggejaegd.

Aleidis vond niet veel genoeg in deze ruwe spotterny, hoe zeer ze ook vrouwen, kinderen en soldaten scheen te behagen. Meer lust vond het meisje om het schouwspel te gaen zien, dat men op een tiental stappen van daer bereidde.

Daer had men insgelyks een paer breede tafels gesteld. Op dit tooncel zaten vier mannen met reusachtige pypen, die tot groot vermack, der omstanders, wolken rook uit mond en neus in de hoogte zonden, of liever *tabak dronken*, zoo als men dan zegde.

De gewoonte van tabak te rooken begon in dien tyd, vooral onder soldaten en matroozen, zich te verspreiden. De Spanjaerden en Portugiezen hadden den tabaksplant uit Amerika naer Oostindië overgevoerd, en de volkeren aldaer den lust tot rooken doen opvatten. Sedert dat de Hollandsche handel in deze streken zich had uitgebreid, hadden vele zeevaarders er de gewoonte van rooken aengenomen. Dit gebruik werd eventwel, voor alsdan, in het vaderland nog zeer gelaekt en bestreden. Het waren bovenal de Hollandsche vrouwen, die eenen onverwinnelyken afkeer voor den tabak toonden.

Zoohaest des Hopmans huisgezin tot vóór het tooneel der tabaksdrinkers was genaderd, stond een

hunner regt; en, terwyl hy nog heviger uit zyne monsterachtige pyp begon te rooken, zong hy het volgende lied, onder allerlei vieze gezigten en gebaren :

Isser iemant uijt Oostindiën gekomen
Die er wat van weet?
Heeft hij daer niet van den toeback vernomen?
Gheeft mij bescheet?
Is hij wel goet
Voor 's menschen bloet?
Segghet mij, vroed?

Al de vroukens sijnder seer vileijnich
Teghen den toeback,
En sij achten sijne deugt seer weijnig,
Gheven hem een lack :
Sij segghen er van
Dat daer door de man
Verdrooghen kan :
Is daer iet van?

Toeback drincken is een goede medecijne;
Stelt u te vrêe!
D'asschen is goed voor de tandepijne,
Wrijft se daer mée;
Soo is de rooek
Voor den man oock,
Al is't maer smooek,
Beter dan loock.

Alle dinghen doet in goeder maten,
Naer 's wijs bevel!
Al te veel waer seker beter ghelaten,
Dat weten wij wel.
Soo drinckt dan hier
Naer u plaisier
Een pijp of vier
Bij wijn of bier! ¹

De zanger zette zich ernstig neder en vaerde voort met rooken, terwyl zyne aenhoorders, door luid handklap en door eenen langen schaterlach, hunne vreugde betuigden..... maer nu kwam er eensklaps eene verrassende vlotting onder de hoopen volks die op het plein wemelden. Iedereen liep in de rigting der poort, zonder te weten wat het was, dat daer de algemeene nieuwsgierigheid mogt opwekken.

Een plegtig en talryk gezantschap van den Pangerang verscheen op dit oogenblik binnen de muren der Factory. De Dommagon van Jakatra stapte met den *Sjahbandar* of Ryksontvanger aen het hoofd van een tiental voorname Orang-kays. Dan volgden, wel twintig dienaers met korven en kisten, die allen met doeken van geele zyde waren overdekt.

¹ Gedeelte van een lied der XVIe eeuw, dat in zyn geheel voorkomt in *Willems' Oude Vlaemsche Liederen*, n. XL.

De Javanen, anders een ernstig en ingetogen volk, toonden nu den Hollanderen, die hun te gemoet kwamen en hen met verwondering bezagen, een zeer vriendelyk gelaet en lachten hun minzaam tegen. Dit deed elkeen denken dat zy eene gunstige tyding bragten; en te meer werd dit vermoeden gesterkt, by de overweging dat de kisten en korven, waermede de dienaers waren beladen, niets anders konden bevatten dan geschenken, door den Pangerang het Nederlandsch Opperhoofd aangeboden.

Reeds had Van den Broeck, by het eerste berigt van de komst der Javaensche Orang-kays, de leden van den krygsraed doen roepen; en zy hielden nu vóór des Hopmans wooning, gereed om het gezantschap te ontvangen.

Na de gewoone pligtplegingen werden de gezanten en hunne dienaren binnengeleid.

De Hollanders, niet twyfelende of er moest iets gewigtigs op handen zyn, vergaten hun feest en stonden wachtend vóór Van den Broeck's wooning, in de hoop dat zy, by het vertrek der Javanen, zouden weten was er was verhandeld of geschied.

Het gezantschap bleef nog al eenen geruimen tyd met de leden van den krygsraed. Eindelyk toch ver-

schenen de Orang-kays weder op het plein; en men bemerkte dat zy hunne kisten en korven in des Hopmans wooning hadden gelaten.

Alzoo de krygsraed de Orang-kays volgde, om hen tot buiten de poort te vergezellen, riep Van den Broeck eenen trommelaer tot zich, en gebod hem vergadering te roffelen; doch hy zegde terzelfder tyd aen een Serjant, dat de manschap zonder wapens zou te zamen komen, om eene verblydende mededeeling te ontvangen.

Wanneer de soldaten reeds in gelederen zich hadden geschikt, en vrouwen, kinderen en dienaers zich vóór de slagorde hadden verzameld, om ook te hooren wat er zou worden afgekondigd, kwamen de leden van den krygsraed van de poort terug en begaven zich te midden van het vergaderde volk.

Hopman Van den Broeck ontvouwde een papier en zegde tot de manschap :

« Gezellen, gy weet dat de Pangerang van Jakatra, sedert eenige dagen, ons door zyne gezanten voorstellen van vrede deed aanbieden. De krygsraed heeft deze voorstellen van de hand gewezen, omdat ze van ons eischten dat wy de muren dezer vesting zouden slechten, en aldus ons zouden verplicht hebben om,

ten minste gedeeltelyk, den eed te verbreken dien wy in het aenschyn des Heeren hebben afgelegd. Wy hebben integendeel den Pangerang een ontwerp van verdrag toegezonden, waerby wy voorstelden, hem eene zekere geldelyke schadeloosstelling te verzeeren, indien hy toestemt ons onverstoord in het bezit onzer vesting te laten, tot den terugkeer van den algemeenen Stedevoogd. De Pangerang heeft het voorgestelde vredeverdrag aenveerd, op voorwaarde dat wy de schadeloosstelling in zekere mate zouden verhoogen; en wy, in aenzien van het hooge belang dat wy voor het vaderland aen het behoud dezer sterkte moeten hechten, hebben de verhooging niet geweigerd. Dit verdrag is het papier dat ik u vertoon; de Pangerang van Jakatra heeft het met zynen naem onderteevend ¹. Zyne Orang-kays hebben, tot getuigenis van huns vorsten regtzinnigheid, den krygsraed de gewoone geschenken aenge-

¹ « De Dommagon, des konings broeder, zeide.... by aldien de Hollanders nu de katte met het nieuwe bolwerk niet wilden afbreken, dat men hen dan ten allerminste met een zom van 8,000 ryxdaelders moest beschenken. Na vele en menigvuldige veranderingen, daer deze inboorlingen geduurigh van zwanger gaen, braghten zy ten laetsten eenige stukken op 't papier, die aen wederzyden bevestight wierden. »

boden. Alhoewel wy immer op onze hoede moeten zyn, zoo denken nochtans uwe opperhoofden, dat wy redenen hebben om op des Pangerangs aengenomen verbindtenis gansch te betrouwen. Te dezer gelegenheid betuig ik u plegtiglyk onzen dank voor uwen goeden wil en voor uwen schitterenden moed.... en, ten einde op dezen blyden dag u nog meer redenen te geven, om God te zegenen en u hartelyk in zyne weldaden te verheugen, verkondig ik, in naem des krygsraeds, het einde der vyandlykheden tusschen ons en de Javaensche vorsten. Gaet, mannen, zet uw vrolyk feest voort : het is vrede! »

« Hoezee ! het is vrede ! Batavia ! Batavia ! » hergalmde boven de luisterende schaer; en allen liepen uit elkander, en verspreidden zich, en jubelden over den vrede als over eenen schitterenden zegeprael.

Van den Broeck naderde tot zyne dochter en greep glimlachend Walter's hand.

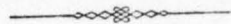
« Gy alleen, Luitenant, schynt met dezen onverwachten vrede niet in uwen schik » zegde hy. « Ofschoon gy het verbergen wilt, zie ik het toch wel in uwe oogen. Gy vreest dat gy de voorwaarden van ons verdrag niet spoedig genoeg zult kunnen vervullen, niet waer? Troost u en houd moed, Walter;

zoohaest de Stedevoogd op het nieuwe Batavia komt, zal ik hem uwe benoeming tot Hopman vragen, als het regtveerdig loon uwer onverschrokkenheid en als eene byzondere gunste voor my. Twyfel niet; hy zal my deze vraeg gereedelyk toestaen. »

Walter wilde den Hopman voor zyne minzame woorden danken; doch Aleidis, door de zoete verzekering haers vaders opgetogen, riep met blydschap uit :

« Ziet, ziet, ginds by de trompetters beginnen onze mannen eenen kluchtigen dans! Kom! kom! myne moeder roept ons..... »

En zy rukte den jongeling voort, en liep juichend met hem door het jubelende volk.

VII.

Des anderendaegs reeds wandelden de Javanen in groote menigte tot onder de muren der Factory, en stuerden, met betuigingen van vriendschap, het woord tot de schildwachten die boven de vesting stonden. Vele Orang-kays, gevolgd van dienaers met geschenken en ververschingen, vertoonden zich vóór de poort en werden binnengelaten; maer het getal dezer bezoekers werd in korten tyd zoo aanzienlyk, dat de krysraed het voorzigtig vond den toegang tot de Factory te verbieden, zoohaest er meer dan dertig Javanen zich binnen de poort zouden bevinden.

Dit mistrouwen scheen de Javanen zeer te ver-

wonderen en te mishagen; en nog meer belgde het hen, te zien dat geen enkel Hollander de sterkte verliet, om met hen, in het open veld of te Jakatra, te verbroederen.

De Pangerang deed eenen gezant daerover zyne spyt betuigen, in bewoordingen die lieten vermoeden dat, indien men hem zulk wantrouwen bleef toonen, hy den vrede zou verbreken en den oorlog met nieuwe kracht zou voortzetten. Hierby voegde de gezant dat des Pangerangs Orang-kays en soldaten, ziende de Hollanders op oorlogsvoet blyven, alsof er in het geheel geenen vrede gesloten ware, insgelyks de wapens niet wilden nederleggen, en weigerden naer hunne *Dheso's* of dorpen weder te keeren.

Op deze klagten had de krygsraed zoo goed en zoo bevredigend mogelyk geantwoord, en betuigd dat hy bereid was, den Pangerang en zyn volk al zulk bewys van vertrouwen te geven als hy zou gelieven te verlangen, indien dit slechts, van wege de Hollanders, kon worden gedaen zonder hunne krygswetten te schenden, die hun geboden, zoo wel in vrede als in oorlog, hunne sterkte voor alle verrassing te behoeden.

Over deze verontschuldiging en over de betuiging

van bereidwilligheid verklaarde de Pangerang zich voldaan; en deed ter zelfder tyd het Opperhoofd der Hollanders uitnoodigen, om overmorgen de lieden te vergezellen die hem de beloofde acht duizend realen moesten brengen. Te dezer gelegenheid zou de Javaensche vorst den Bevelhebber der Hollanders een schitterend feest aanbieden, en het een toereikend kenmerk van vriendschap en vertrouwelykheid byzetten, om zyne mannen te overtuigen dat er geene vyandelykheden meer te vreezen waren. Hy drong erop aan dat het Opperhoofd der Hollanders zelf tot hem kwame, dewyl het hem, als Sultan en als vorst, niet betaemde zulke bewyzen van vriendschap aan eenen minderen persoon te geven.

Na rype overweging erkende de krygsraed dat het gevaerlyk zou zyn, des Pangerangs welwillende uitnoodiging af te wyzen; en hy besloot dat Hopman Van den Broeck overmorgen tot den Pangerang zou gaen.

Alhoewel de bekende listigheid der Javanen de Hollanders nog immer op hunne hoede deed zyn, meenden zy echter dat zy ditmael eenen regtzinnigen vrede hadden gesloten. Het was dus zonder ernstige bekommernis dat Van den Broeck deze zending aan-

veerdde. Zyne echtgenote alleen zag hem met stillen angst de toebereidsels tot zyn bezoek by de Javanen maken; doch, vermits het zyn plicht was de beslissing des krygsraeds te vervullen, onderwierp zy zich met verdueligheid en verborg de vrees die haer ontstelde¹.

Op het bepaeld uer stonden, in het veld tusschen de Factory en de Javaensche legerplaats, een twintigtal Orang-kays en hoogere dienaers van den Pangerang, met den Sjahbandar aen het hoofd, op den Bevelhebber der Hollanders te wachten, om van wege den vorst hem tot geleide te verstrekken.

Van den Broeck verscheen welhaest buiten de poort der Factory; en, na dat hy nog de hand zynere gezellen had gedrukt, kwam hy vooruit naer de Javaensche eere wacht. Buiten zynen zwarten slaef, die den grooten zonnescerm hield, was de Hopman slechts vergezeld door eenen koopman of schryver en vyf soldaten. Deze laetsten waren zonder ander wapen dan hunnen degen; twee hunner droegen een koffer, dat de zes duizend realen bevatte; de dry

¹ " Dieswegen bedachten zy eenen list om de Hollanders te bedriegen, en kregen zoo veel geloofs, dat de stadhouder, Pieter van den Broeck, op ernstig verzoek van de voornaemste Javanen, uit het kasteel trad om den koning met zyn gezelschap te vereeren. "

anderen waren beladen met eenige stukken kostelyk doek en met een paer Japansche Kewangs, of sabels, waervan de handgreep zeer kunstig met zilveren versiersels was ingelegd. Deze voorwerpen zouden den Pangerang, boven de beloofde schadeloosstelling, in naem der Nederlandsche Maetschappy, worden vereerd.

De Orang-kays ontvingen den Hopman met allerlei betuigingen van hoogachting en vriendschap; en, toen hy aen de zyde des Sjahbandars zich bevond, bleven allen uit eerbied een weinig achter, zoo dat de hoofden der beide gezantschappen de anderen vooruit waren. Onderwyl spraken de Orang-kays met den Hollandschen koopman; — en, zoo minzaam koutende, begaven allen zich langzaam naer de legerplaats, waer de Pangerang het Nederlandsch Opperhoofd, in tegenwoordigheid zyns volks, wilde onthalen.

Op eenigen afstand van de eerste stormkat, stond eene groote menigte Orang-Ketjil, of gemeen volk, meest vrouwen, kinderen en arme lieden, die uit nieuwsgierigheid waren komen toegelopen, om de Hollandsche Gezanten te zien.

Toen eventwel de Orang-kays nader kwamen, openden de Orang-Ketjil hunne schaer met eerbied,

en, zich van wederzyde uit de baen verwyderende, boden zy het gezantschap eenen breeden doorgang.

In dezen hoop Javaensch volk kon men moeijelyk de mannen uit de vrouwen onderscheiden; allen droegen een katoenen kleedje met zwarte bloemen op eenen witten of valen grond; allen hadden zich het haer in eenen bos boven het hoofd gebonden en zich het lichaem, omdat het een plegtige dag was, met olie bestreken. Onder de menigte kon men ook Chinezen, Maleijers, Mooren, Celebezen, Molukkanen, Timorezen en menschen van nog meer verschillenden landaerd erkennen.

Hopman Van den Broeck maekte, over deze verscheidenheid van volkeren op Java, eene bemerkning, en rigtte des aengaende eene vraeg tot den Sjahbandar, die aen zyne regter zyde ging. Des Pangerangs Ryksontvanger, die, buiten de oude en nieuwe talen van Java, insgelyks goed Portugiesch sprak en veel met Europeanen in betrekking was geweest, mogt tusschen zyne landgenoten voor een geleerd en wellevend man aanzien worden. Ook haestte hy zich het Hollandsch Opperhoofd de verlangde uitleggingen te geven. Langzaam tusschen het volk voortstappende, zegde hy in sierlyk Maleisch :

« Ziet gy, heer Opperhoofd, de Javanen die, als ik, met onze oude letteren en *wayongs* of tooneelgedichten zyn bekend, vermeenen redenen te hebben om te denken dat wy, met de Brahminen van groot Hindostan, eenen zelfden oorsprong hebben. In vroegere eeuwen werd er op gansch Java geenen anderen godsdienst beleden, dan alleen de leer van Boedha, die ons eene drydubbele Godheid ter aanbidding voorstelde, namelyk *Brahma*, den schepper; *Vishnoe*, den onderhouder; en *Sieva*, den verdelger¹. Het *Kawi*, de oude Javaensche tael, waerin onze gedichten zyn opgesteld, bevat insgelyks onwedsprekelyke bewyzen, dat wy met de volkeren van Hindostan tot een zelfde menschengeslacht behooren. In het binnenland van Java bestaen nog vele Dheso's of dorpen, ja gansche stammen, die de leer van Boedha volgen; en op het eiland Bali, dat gy klein Java noemt, is de Boedha-leer nog de algemeene godsdienst. In die tyden, heer Opperhoofd, waren de Javanen een magtig, geleerd en zeer beschaefd volk. Bewyzen daarvan zyn de prachtige denkgebou-

¹ Zie *Handleiding tot de aardrykskunde van Ned. Oostind. bezitt. door de maatsch. tot Nut van 't Algemeen*, 1843.

wen en tempels, die nog in het binnenland gevonden worden, en, hoe vervallen ook, van onze vorige grootheid spreken ¹. Getuigen daarvan zyn insgelyks onze gedichten, welke ik meer dan eens met bewondering heb hooren pryzen door Portugiesche Priesters, die zich de moeite niet hadden ontzien om het oude Kawi aen te leeren ². Dan, volgens onze overleveringen, moet het omtrent dry eeuwen geleden zyn, dat de Arabieren Java veroverden en ons de leer van den profeet Mahomet mededeelden. Sedert dien tyd hebben wy vele inlandsche oorlogen doorgestaen; verschillige volkeren, door den rykdom dezès oords aengelokt, hebben zich tusschen ons gemengd. Onder den druk van tegenspoed en vreemden invloed, heeft

¹ Van zulke reusachtige denkgebouwen treft men er nog vele op Java aen. Een der voornaemste overblyfsels is te Brambanan, in het midden des eilands gelegen, en bekend onder de naem van *Chandi Sewu* of de *duizend tempels*. Sir Stamford Raffles, in zyne *History of Java* vol. I, pag. 5, zegt: " In weinige ons bekende landen kan men uitgebreider overblyfsels vinden van tempels aen eenen ouden Godsdienst toegewyd..... Edele gebouwen welker puinhoopen den aenschouwer met bewondering en eerbied zullen slaen. "

² De Javanen bezitten nog vele oude gedichten. Een der voornaemste is de *Brata Yudha* of de Heilige Oorlog. Het bevat 1719 *pada* of strofen. Sir Stamford Raffles roemt de schoonheid, de verhevenheid en de ware poëzy dezer samenstelling, die vermoedelyk omtrent het jaer 706 werd gemaakt.

de Javaen schier de bewustheid van zich zelven verloren..... »

Hier matigde de Sjahbandar zyne stem en sprak op stilleren toon :

« Ik weet wat myn land weder zou kunnen verlossen, en ik heb meer dan eens poogingen aangewend, om anderen myne gedachten te doen deelen; maer noch de Sultan, noch de Orang-kays, noch de gemeene man begrypen wat ik wil zeggen. Een al te mild en te ryk land is een ongeluk voor een volk, heer Opperhoofd. Een gemakkelyk leven ontzenuwt den man; nood en begeerten zyn de prikkels, die den mensch sterk en groot maken. Gy, Hollanders, komt uit eene andere wereld tot ons; zoo doen insgelyks Portugiezen, Spanjaerds en Engelschen. Het is gewis eerzucht en rustelooze werkzaamheid, die u allen aendryven. Mettertyd zult gy den Javaen in zyn eigen vaderland u dienstbaer maken; want hy gevoelt zich de kracht niet, om palen aen de indringing der vreemden te stellen. Wil men zyne *Adats* of overgeleverde wetten hem laten, en de grafstedes zyner vaderen eerbiedigen, dan zal hy zich verduuldig bukken onder eene magt, welke hy meent niet te kunnen wederstaen. »

Zy waren nu reeds binnen de legerplaats gekomen en stapten tusschen eene dubbele rei Javanen, met tombaks of pieken, voort.

« Maer, heer Sjahbandar » bemerkte de Hopman « my dunkt dat uwe mannen niet zonder moed noch zonder vaderlandsliefde zyn. Getuige dit hunne tegenwoordigheid te dezer plaetse. »

Weder sprak de Sjahbandar met teruggehouden stem en op treurigen toon :

« Vaderlandsliefde? De Javanen, myne landgenoten, zouden inderdaed nog vatbaer zyn voor zulk gevoel; maer onze vorsten en opperhoofden kennen niets dan weelde, pracht en eigenbaet. Weet gy waerdoor het den Hollanderen, zoo gering in getal, mogelyk was aen eenige duizenden Javanen zoolang wederstand te bieden? Door uwen moed, meent gy? Neen, neen! Onze Pangerang, de Pangerang van Bantam, de Engelschen en de Portugiezen hebben onophoudend getwist en elkander strikken gespannen, om te weten wie de rykdommen zou krygen die binnen uwe Factory berusten. Vaderlandsliefde? Lage er slechts een sprankel vaderlandsliefde in onze harten, dan ware er morgen geen enkel vreemdeling op Java meer te vinden! Nu is het vrede. Geve

Boedha dat die vrede regtzinnig zy! Want waertoe kan de oorlog ons dienen, dan om Portugiezen en Engelschen ten koste der Hollanders te verheffen, en onzen val te verhaesten? »

« Vreest gy dan, heer Sjahbandar, dat deze vrede van wege uwen Sultan niet regtzinnig zy? » vroeg Van den Broeck met bekommernis.

« Ik heb er geene byzondere reden toe » antwoordde de Sjahbandar.

« Nochtans, gy, die een voornam staetsdienaer des Sultans zyt, gy zoudt het weten, indien er iets te vreezen ware? »

« Neen, heer Opperhoofd, men bemint my niet in den *Dhalm*¹ ginder. » En hy wees naer de vorstelyke wooning, die boven de huizen der stad zich verhief. « Onze Pangerang leent zyn oor slechts aen twee menschen: aen den Dommagon en aen den oppersten *Panghoeloe*, dit is het hoofd onzer priesters. Deze beiden haten my als iemand die nieuwigheden invoeren wil..... Nu, heer Opperhoofd, wy genaken de plaats waer myn Sultan u zal ontvangen. Volg my; ik zal u zeggen wat u te doen staet. »

¹ *Dhalm* is het paleis des Sultans.

Zy traden op een breed plein, dat rondom met gewapende Javanen, in diepe gelederen geschaerd, was afgesloten. Aen eene zyde van dit vierkant plein was de grond een weinig opgehoogd, om den Pangerang, die nog afwezig was, tot zitplaats te dienen. Over deze verhevenheid lagen veelkleurige doeken en kunstig versierde matten gespreid. Van wederzyde, doch op eenigen afstand, hielden zich een aental Orang-kays, met den blooten kris in de vuist. De Dommagon scheen over deze wacht te gebieden. Er stonden insgelyks een tiental Panghoeloe's of Mahometaensche priesters, in witte kleedy en met tulbanden op het hoofd.

Regt over des vorsten zitplaats, aen de andere zyde van het vierkant, bevonden zich zyne Gamelangspelers of muzikanten. Zy waren zeer talryk en hadden verschillende speeltuigen; namelyk : *gongs*, of groote koperen schalen en bekkens, waerop met een stok geslagen werd; *kempoets*, zynde eene menigte kleine *gongs* in een raem opgehangen; *jaron-bonangs*, speeltuigen van koperen of bamboezen plaatjes; *rebaps*, of tweesnarige vedels; en *tifa's*, een soort van trommels.

Zoo lang de Pangerang afwezig was, werden al

deze speeltuigen zoo zacht geraekt en zoo stil geroerd, dat men niets hoorde dan een schier onvatbaer gerinkel en gedommel; maer by de verschyning des vorsten zou men daarmede een oorverdoovend gedruisch maken ¹.

De Sjahbandar leidde het Hollandsch Opperhoofd tot op vier of vyf stappen van de zitplaats des Pangerangs, en toonde hem daer eenige kostelyke matten, die ter aerde lagen gespreid. Deze waren voor hem en zyn gevolg bestemd.

Van den Broeck zette zich neder, nevens den Sjahbandar; de koopman met de voornaemste Orang-kays, die het gezantschap hadden vergezeld, namen wat meer naer achter plaats; de soldaten met het koffer en de geschenken bleven regtstaen. Congo hield nog altyd den zonnescerm boven zyns meesters hoofd.

De Hopman beschouwde eene wyl de krygsbenden die hem hier van alle kanten omringden, en verwonderde zich dat de Javanen, met zulke magt,

¹ De eerste reizigers, en onder anderen F. Valentyn, spreken van de muziek der Javanen als van een afgryselyk gerammel. Sir Stamford Raffles zegt integendeel dat de Javaensche muziek, ofschoon zy veel gerucht maakt, nooit de ooren verscheurt, maer zacht van toon is, als het geluid van harmonica's.

geene ernstigere poogingen tegen de Factory hadden beproefd. Hy erkende innerlyk dat de Sjahbandar gelyk had, wanneer hy zegde dat er morgen geen vreemdeling meer op Java zou te vinden zyn, indien de Javaensche oversten met een echt gevoel van vaderlandsliefde waren bezielde geweest.

Dus in gedachten zyne oogen langs de schaer latende gaen, bemerkte Van den Broeck, ten einde van het vierkant, eenige Engelsche en Portugiesche kooplieden, die hem van verre bezagen en spottend schenen te glimlachen. Hy meende op het gelaet dezer benyders van den Nederlandschen handel eene kwaedvoorspellende uitdrukking te verrassen, en vlotte weg in kommervolle overweging; maer de Sjahbandar, die meende dat hy de gewapende mannen aenschouwde, zegde hem :

« De groote schaer die vóór u staet, heer Opperhoofd, is het leger van mynen Sultan : het zyn de krygslieden van Jakatra. De Orang-kays met hunne glinsterende klewangs zyn de *Pannatoe's*, of hoofden der groote dorpen; en die weinige anderen, wier toembak met zilver is ingelegd, zyn de *Adhipati's*, of hoofden van vele dorpen. Achter u, en aen de twee diepste zyden van dit vierkant, staet het hulp-

leger, door den Pangerang van Bantam ons toegestuurd. Het is goed voor u, dat de vrede gesloten is; want binnen eenige dagen moeten er nog twee duizend Bantammers in ons leger komen, onder geleide van den Dommagon, broeder des Bantamschen Sultans. Ware de vrede vóór zyne komst niet geteekend geweest, men hadde er voorzeker niet meer van durven spreken; de Bantamsche vorst is zeer oorlogzuchtig. Indien ik wel onderrigt ben, heeft de bevelhebber der Bantamsche benden eenen bode naer zynen Sultan gestuurd, om te weten of hy den vrede wel mag aenveerden. De Bantamsche vorst zal zich eventwel laten paeijen met een gedeelte van het geld dat gy brengt. »

Van den Broeck luisterde schier niet op des Sjahbandars verklaring. Hy zag hoe de Mahometaensche priesters, die by des Pangerangs zitplaats stonden, hunne oogen met vurigen haet en koelen spot op hem gerigt hielden, zonder echter hun gevoel door eenig ander gebaer uit te drukken.

De Hopman voelde zich diep in zyne waardigheid gekrenkt; en, terwyl hy door eenige toornige woorden zyne ontevredenheid te kennen gaf, wilde hy regtspringen; maer de Sjahbandar weêrhield hem en zegde :

« Blyf bedaerd, heer Opperhoofd; om uws levens wille, spreek geen enkel woord tot de Panghoeloe's! »

Zyne spyt uit voorzichtigheid verkroppende, bleef de Hopman morrend zitten.

« Ziet gy daer dien Panghoeloe met zyne lange witte kleederen? Het is onze Opperpriester. Hy is een onverzoebare vyand der Hollanders en beoordeelt integendeel, zoo veel hy kan, de Portugiezen en Engelschen. Weet gy waerom? Het is om eene zonderlinge reden. Sedert oude tyden bestaet, onder de volkeren der Sunda, de voorzegging dat onze landen zullen worden ingenomen door menschen, wit van huid, rood van haer en groot van neus, met kattenoogen,¹ en gansch gekleed, zelfs aen handen en voeten¹. Eerst heeft men gemeend dat de Portugiezen de voorspelde vreemdelingen waren; te Bantam denkt men nu dat het de Engelschen zyn; maer hier, te Jakatra, heeft de Panghoeloe iedereen de overtuiging gegeven, dat geene andere veroveraers dan de Hol-

¹ Er was eene voorzegging op de eilanden der Sunda, dat hunne landen zouden ingenomen worden door een vreemd volk, wit van kleur, met kattenoogen, rood haer en eenen grooten neus, gansch gekleed, ja zelfs en handen en voeten.

Zie VALENTYN'S *Beschryving van oud en nieuw Oostindië*, Dordrecht, 1724-26, Deel IV, bladz. 422.

landers door de voorzegging zyn aengeduid. De Panghoeloe is zelf zoo vast in die gedachte, dat gy voorwaer geen vrede zoudt bekomen hebben, indien hy alleen erover hadde mogen beslissen..... Ik hoor aen het geruisch des volks dat de Pangerang nadert. Houd u stil, heer Opperhoofd, en staet niet op vóór dat myn Sultan u ertoe doe aenzoeken..... »

Eensklaps borsten al de gongs, de kempoels, de jaron-bonangs, de rebaps en tifa's in een verschrikelyk gerucht los, en vervulden de lucht met een verward gerinkel van schalen en bekkens, met de sidderende toonen van koperen platen en met het koortsig geroffel van trommels. Het was een geronk, een geklingel, een gedommel, dat de Hollanders voor dit sidderend Gamelangspel zich de ooren zouden gestopt hebben, indien niet gewigtige redenen hen tot ingetogenheid en geduld hadden gedwongen.

De Pangerang verscheen aen het eene einde des vierkants. Alle hoofden bogen zich, en aller oogen rigtten zich ten gronde; want het was zeer oneerbiedig, den blik op des vorsten aengezigt te vestigen.

Eenige voorname Orang-kays stapten, met opgeheven klewangs, van wederzyde nevens hunnen Sultan. Achter hem volgden een twintigtal dienaers, die

elk een ryk versierd voorwerp tot zyn gebruik in de hand droegen : de eene hield de Sirie- of Beteldoos, de andere een dop met welriekende kalappus-olie, een derde tabak, een vierde een vonkend hout, een vyfde zyne *Tsjeripoe's* of mulen; en nog vele anderen meer volgden met gouden beeldtenissen van verschillende dieren.

Er waren insgelyks zes jonge *Radhen's* of edelen, die achter den vorst eene zilveren bank en een fluweelen kussen droegen.

Na deze dienaers kwamen wel dertig of veertig Javaensche meisjes, allen zeer kostelyk gekleed, met badjo's of vesten van zilveren laken en korte kleedjes van satyn of veelkleurig katoen. Hun hoofd was gesierd met gouden platen en met bloemen; en hun haer, hals en armen dermate met welriekende olie bestreken, dat eene geurige wolk hen omringde. Zy waren de *Bedojo's* of 's vorsten danseressen.

Langzaam trad de Pangerang over het plein, beklom de verhevenheid en zette zich neder op den *Dampar* of zilveren bank. Zyne dienaers schikten zich van wederzyde huns meesters, op uitgespreide matten; de danseressen traden achteruit en bleven vóór de Gamelangspelers wachtend staen.

Op een schier onzichtbaer teeken des Sultans, staecten de muzikanten hun oorscheurend gerinkel; en er spreidde zich over de plaets eene diepe stilte, die te meer indruk deed wyl zy op een hevige gerucht volgde.

De Javaensche vorst, Wydurk Rama, was een man van middelbaren ouderdom. Zyn gelaet scheen van ligter geele verwe dan dit zyner Orang-kays; hy hield de oogen half gesloten, en er was in zynen blik iets linksch en sluw, dat listigheid of misschien bekrompenheid van geest verraedde. Wanneer hy by geval den mond opende, kon men zien dat zyne tanden, van het overmatig Betel kauwen, zoo zwart als ebbenhout waren, iets dat men insgelyks by de meeste Orang-kays, en, min of meer, by alle Javanen bemerkte. De Sultan droeg eenen rooden tulband op het hoofd, waer tusschen een snoer van edele gesteenten was geslingerd. Een *dotot kobar*, of slepend kleed van geele zyde, viel in lange plooijen achter hem neder; een kostbare sluijer, met goud en zilver doorwerkt, was hem eenige malen om den middel geslingerd. De greep van den kris, dien hy aen de regter zyde voerde, glinsterde van diamanten, en de scheede ervan was uit welriekend en gevland hout

gesneden en met versierselen van kostbare metalen ingelegd. Aen alle vingeren der handen droeg hy ringen. Hy was blootsvoets; ook een gedeelte zynor borst was naekt, en daerop kon men zien dat hy insgelyks zyn lichaem met kalappus-olie had bestreken, en, even als de meeste Orang-kays, het nog daerenboven met eene pap van gewreven Sandelhout en andere verwstoffen had besmeerd ¹.

Na eene lange wyl stilte, gedurende welke niemand zich op het plein had verroerd, wendde de Sultan den blik naer de zyde waer de Bevelhebber der Hollanders was gezeten. De Sjahbandar, dit ziende, regtte zich op, trad tot op eenigen afstand vóór zynen vorst, en wachtte daer met gebogen hoofde. Slechts op het bevel des Pangerangs durfde hy hem naderen; en zegde dan, schier ter aerde buigende, dat het Opperhoofd der Hollanders was gekomen, om hem de beloofde schadeloosstelling benevens nog eenige geschenken aen te bieden.

Toen de Sultan, na eenige vragen nopens de acht

¹ Volgens Sir Stamford Raffles bstryken de Javanen zich het lichaem met geel poeder (boré kuning), met zwart poeder (boré erang) of met andere, die zy noemen *boré sari* en *boré klambak*. De vorst gebruikt echter alleenlyk helder geel poeder.

duizend realen, hem bevel gaf om het Hollandsch Opperhoofd vóór zyn aenschyn te brengen, boog de Sjahbandar zich nog dieper en verwyderde zich met de woorden *Cahoela sampejan*, dat zoo veel beteekent als *slaef onder uwe voeten* ¹. — Niemand mogt den Sultan verlaten zonder dezen onderdanigen groet uit te spreken.

De Sjahbandar deed den Hollandschen Bevelhebber en de mannen met de geschenken vooruit treden, en leidde hen vóór zynen vorst.

Op dien stond waren de oogen van het gansche leger op de Hollanders gerigt, om te zien welk onthael de Sultan hun zou doen; want er waren bekende pligtplegingen, waerop men zyne genegenheid jegens de vreemdelingen zou kunnen afmeten.

De vorst noemde den Hollandschen Bevelhebber met den naem van *Radhen-senapati*, dat Opperveldheer beteekent, en verzocht hem de geschenken te toonen. Deze werden vóór des Sultans voeten nedergelegd. Hy gaf in den eerste weinig acht op de ryke stoffen en Japansche klewangs; maer wilde het koffier geopend hebben om het geld te zien.

¹ F. VALENTYN, *Beschryving van oud en nieuw Oostindïë*.

Na een oogenblik zyne oogen met onverborgen vreugd op het gemunt zilver te hebben gevestigd gehouden, deed hy het koffer weder sluiten, en nam dan ook de stoffen en de klewangs in de hand.

Op een teeken, door hem gedaen, kwamen eenige hofdienaers toegetreden, namen het koffer en de geschenken van den grond op, en verwyderden zich met den Sjahbandar aen hun hoofd, over het plein, om het geld en de stoffen naer den Dhalm, of het paleis, te dragen.

De Pangerang wees Van den Broeck eene mat nevens zyne zyde; en, wanneer de Hopman, om hem te believen, zich had nedergezet, zegde de vorst in de Maleische tael :

« Radhen-senapati, ik dank u voor de geschenken. Myn Sjahbandar zal het zilver tellen en u straks daarvan eene kwytshelding ter hand stellen. Wy hebben aldus vrede? Ik hoop dat de Orang-Wollanda zich erkentelyk zullen toonen voor myne goedheid. »

Van den Broeck antwoordde op zeer ingetogen toon en met vele betuigingen van vriendschap en eerbied; en poogde den Pangerang te doen begrypen dat de Nederlanders dezen oorlog niet hadden gewenscht noch veroorzaekt; dat zy integendeel bereid

waren om zelfs groote opofferingen zich te getroosten, indien deze tot het behoud van den vrede met de Javanen konden bydragen. Hy sprak insgelyks eenige klagten over het gedrag der Engelschen en Portugiezen uit; maer de Pangerang luisterde sedert eene wyl niet meer op zyne rede, en bood hem, uit gewoonte of uit verstrooidheid, zyne Pinangdoos aen. Zich verontschuldigende, zegde de Hopman dat hy niet gewoon was Sirie of Betel te gebruiken. De vorst aenzag hem met eenen glimlach van misachting, welke den moedigen Nederlander in eene andere omstandigheid het bloed in de aderen hadde doen koken. Zonder op deze spytigitte uitdrukking van zynen gast schynbaer te letten, nam de Sultan, Wydurk Rama, uit de dooze een Sirie-blad, dat met wat schulpkalk was bestreken, legde er een stukje Areka-noot tusschen, met wat Kamfer, plooidde het te samen en stak het in den mond ¹.

Even ras naderde een dienaar met een zilveren vat, om des Sultans speeksel te ontvangen, dat nu, rood als bloed, hem op de lippen stond.

Zonder nog den Hopman aen te spreken, kauwde

¹ Deze gewoonte van Pinang of Betel te kauwen is schier algemeen onder de oostindische volkeren.

de vorst eene lange wyl zynen Betel; en sprak intusschen eenige stille woorden met den grooten Panghoeloe.

Van den Broeck was niet wel te moede. Ofschoon de Pangerang, door hem nevens zich te doen zitten, door hem den eernaem van Radhen te geven, en zelfs door hem zyne Sirie-doos aen te bieden, in het openbaer scheen te willen toonen dat er regtzinnige en hartelyke vriendschap tusschen de beide volkeren heerschte, kwam het den Hopman voor, alsof dit alles slechts veinzery was, en de Javaensche vorst geheel andere gevoelens in den boezem droeg. Dan, zoo als hy daer nu tusschen duizende vyanden zich bevond, zonder middel tot tegenweer en zonder hoop op bystand, verborg hy zyne ontevredenheid en zyne vrees. Hy deed zelfs geweld om te gelooven dat hy zich bedroog, en dat hy, ten onregte, kwaed vermoeden had in de zonderlinge en trotsche handelwys des Sultans.

De vorst deed een teeken met den vinger aen de Gamelangspelers. Deze begonnen uit al hunne kracht op gongs, kempoels en tifas te rammelen, terwyl de jonge meisjes zich tot den dans schenen te bereiden.

Er kwam eerst eene enkele Bedojo uit de rei der

danseressen. Het was eene maegd tamelyk bevallig van gestalte en gelaet, maer byzonder bruin van verwe en met zulke zwarte tanden in den mond, dat ze tusschen hare donker roode lippen als geslepen gitsteenen blonken. Zy boog zich dansend vóór den Sultan, wipte zich met eenen luchtigen sprong achteruit, en begon, niet zonder zwier noch zekere bekoorlykheid, te dansen. Weldra sprong er eene tweede Bedojo vooruit tot nevens hare gezellin. Beiden dansten langen tyd tegenover elkander, nu zich verwyderend, dan weder naderend, en immer, door eene driftige gebarentael, dingen uitdrukkend welke de Hollanders niet konden begrypen.

Eindelyk schenen de twee Bedojo's in twist geraekt en draeiden in vlugtige kringen achter elkander, tot dat eene van beiden de handen tot hare wachtende gezellinnen uitstak, als om hunnen bystand in te roepen. Dan traden de veertig meisjes te gelyk in den dans en begonnen, met allerlei gebaren, houdingen en sprongen, zoodanig door een te slingeren, dat het oog erop verbysterde. Men kon genoeg bemerken, dat deze dans door zekere regelen was beheerscht; want soms stonden de meisjes allen te gelyk stil en sprongen dan weder even eenstemmig op. Nu

ondervonden de Hollandsche aenschouwers insgelyks, dat het Gamelangspel, hoe verward ook in schyn, niet zonder maet was, vermits de Bedojo's klaerblykelyk naer deze maet hunne bewegingen wisten te schikken.

Op eenen anderen tyd zou Van den Broeck in dezen zonderlingen dans veel genoeg genomen hebben; want het was inderdaed nog al een aengenaem schouwspel, de veertig Bedojo's, uitgekozen tusschen de schoonste maegden van Jakatra, in luchtige en bevallige wendingen door elkander te zien zwieren; maer de Hopman was te zeer in duistere en kommervolle gepeinzen verzonken, om veel aendacht op de jonge danseressen te geven. De muziek der gongs en kempoels was hem zelfs pynlyk en ontstelde zyne zenuwen. Ook wenschte hy innerlyk dat het spoedig mogte eindigen; en, toen eindelyk dans en gamelangspel ophielden, kwam voor de eerste mael een ligte glimlach des Hopmans gelaet verhelderen.

Weder heerschte er eene volledige stilte gedurende eene wyl.

De Sultan nam eenen nieuwen pinangdop in den mond; en, zich opregtend, stapte hy van de verhevene

zitplaats op het plein, en ging langzaam vooruit, zonder naer den Hopman om te zien. Al de dienaers en de eerewacht van Orang-kays volgden hem.

De Dommagon kwam tot de Hollanders en deed hun teeken dat zy zich insgelyks in den stoet begeven zouden; en wanneer aen deze uitnoodiging was voldaan, bleef hy zelf, tot gezelschap, aen de zyde des Hopmans.

Van den Broeck stapte langen tyd voort zonder eenige bemerking te maken, dewyl hy den Dommagon voor eenen vurigen vyand der Hollanders aanzag. Men leidde de Nederlandsche gezanten met inzicht door de legerplaats rond en vóór de slagorde van al de benden die hier onder de wapens stonden. Zoo wilde de Pangerang indruk op hun goed doen, en hun toonen over welke ontzaggelyke krygsmagt hy op dit oogenblik kon beschikken.

Op zekere plaats gekomen, waer de gelederen der gewapende Javanen uitnemend diep waren, keerde Van den Broeck toevallig het hoofd om, en zag hoe een zeker getal Orang-kays en mindere soldaten hunne krissen en klewangs dreigend en met wraekzuchtigen spot tot hem uitstaken. Door dezen hoon gewond, zegde hy tot zynen Javaenschen leidsman :

« Heer Dommagon, ik weet niet wat ik denken moet over het zonderling onthael dat wy hier genieten. Zoo lang ik nevens uwen heer Sultan bleef gezeten, schouwden de Panghoeloe's my in de oogen, op eene wyze die wy in Holland ten minste onheusch zouden noemen..... »

Den vinger op den mond leggende, suisde de Dommagon, als verschrikt :

« Spreek niet van de Panghoeloe's, heer Opperhoofd! Indien zy het hoorden, zou u welligt kwaed geschieden. »

« Kwaed geschieden? » herhaelde de Hopman op terughoudend, doch eventwel spytigen toon. « Maer ik ben tusschen de Javanen gekomen als afgezant, heer Dommagon; ik vertegenwoordig hier den Sultan van myn land, en gy moet, volgens de wetten aller volkeren, my in die hoedanigheid eerbiedigen. Ik vermeen dat my hier in geen geval kwaed geschieden kan. Zoo iemand uwer tot zoo verre durfde vergeten wat men verschuldigd is aen den Sultan en bovenal aen het magtige volk, in wiens naem ik ben gekomen, ware het genoeg om tusschen de Javanen en de Hollanders eenen bloedigen oorlog te doen ontstaen, die voorwaer zou

duren tot dat uwe stad Jakatra met al hare inwooners van de aerde zou verdwenen zyn. »

De Dommagon glimlachte en deed eene beweging van ongelooft.

« Gy haelt de schouders op? » zegde Van den Broeck met beklemde gramschap. « Onze algemeene Stedevoogd kan elken dag met eene talryke vloot terugkeeren. Meent gy dan, heer Dommagon, dat de Javanen, by zyne terugkomst, tegen de Hollanders zullen kunnen staen? Wees niet overmoedig..... »

« Maer, heer Opperhoofd » viel de Dommagon hem in de rede « ik begryp niet waerover gy u beklaegt. Heeft myn Sultan u niet aen zyne zyde doen zitten? Heeft hy u zyne Sirie-does niet aengeboden? en bovenal, heeft hy zyne Bedojo's niet vóór uw aenschyn doen dansen? Meerder eere kan hy den *Soesoehoenan*, dit is den keizer van Mataram, niet bewyzen. Nu volgt gy hem naer zynen Dhalm; hy zal u in het binnenste zynen wooning onthalen, met u eten, u aen zyne moeder Ratoe Kentjono voorstellen..... Wat kunt gy meer verlangen? »

Van den Broeck wist niet veel op deze redenen te antwoorden, alhoewel zy hem niet bevredigden.

« Het moet dan zyn, heer Dommagon » bemerkte

hy « dat velen uwer Orang-kays en soldaten hunnen Sultan niet al den verschuldigden eerbied toedragen. »

« O, wat durft gy zeggen! » mompelde zyn leidsman.

« Indien uw Sultan my inderdaed vriendschap heeft bewezen, gelyk ik het moet gelooven, hoe komt het dan dat Orang-kays, en zelfs gemeene krygslieden, met hunne krissen my durven bedreigen? »

« Gy hebt u over hun inzicht misgrepen, heer Opperhoofd » lachte de Dommagon « of, is het waerlyk gebeurd, dan zullen waerschyglyk de Bantammers het gedaen hebben. Zy zyn verstoord omdat de Sultan den vrede met u aenveerdde. Ik meende dat de Orang-Wollanda niets vreesden! Blyf gerust: er zal u geen het minste leed geschieden. »

Zy waren nu reeds binnen de stad Jakatra gekomen, en stapten door eene lange straet, tusschen eene dubbele haeg krygslieden voort. De huizen waren hier allen zeer zindelyk en fraei van bamboes en rottangs gebouwd, met een afdak dat tevens voor regen en zonneschyn beschutte, en overlommerd was met loofryke boomen.

Achter de gelederen der soldaten en tusschen de

ry der boomen vóór de huizen, stond eene groote menigte volks, vrouwen, kinderen en oude lieden, te saëm gedrongen. Wanneer de Sultan voorbyging, bogen allen het hoofd en zonken ten gronde; maer by den doorgang der Hollanders betoonden zy, door een gegryns van haet, dat zy hun niet geerne, dus vereerd, achter hunnen vorst naer den Dhalms zagen gaen.

Eindelyk naderde de stoet tot des Sultans paleis, — een zeer groot en verheven huis, dat zich slechts door zyne uitgestrektheid en meerdere pracht van de andere huizen onderscheidde.

Op een soort van voorhof gekomen, waer de gewyde Waringa-boom zyne breede kruin ontvouwde¹, zegde de Dommagon tot Van den Broeck, dat hy alleenlyk met den koopman en zynen zwarten dienaer in het binnenste des Dhalms mogt treden; de soldaten zou men in een ander vertrek onthalen.

Deze laetsten werden diensvolgens door eenen Orang-kay langs eene zydeur weggeleid, en Van den Broeck volgde stilzwygend den Dommagon, die hem,

¹ *Ficus religiosa* (*Ficus indica*). Deze boom staet vóór alle tempels in het Oosten, dewyl men gelooft dat de Indische God of Propheet *Boedha* onder zyne schaduw de menschen heeft onderwezen.

tusschen twee ryen Orang-kays, tot in een vertrek bragt waer geene gewapende mannen zich bevonden. Hier zegde hun de Dommagon dat hy zou gaen vernemen, of hy het gezantschap tot den Sultan mogt leiden; — en, in den grond der zael achter een nederhangend doek verdwynend, liet hy de Hollanders gansch alleen.

De neger sloeg de handen ten hemel; alsof het lange stilzwygen hem verstikt hadde, zuchtte hy :

« Oh, de Heer van hierboven verlosse mynen goeden meester uit den strik ! »

« Wat wilt gy zeggen, Congo? » vroeg Van den Broeck. « Gy vreest dus insgelyks voor verraed? Weet gy iets? »

« Hoe wy hier gekomen zyn, weet ik » mompelde de neger « hoe wy hier uitgeraken zullen, dit weet ik niet..... »

De Hopman schouwde met kommervollen blik in het ronde. Hy bemerkte dat de doorgang, langs waer zy in deze zael gekomen waren, door eene dikke schaer Orang-kays, met opgeheven klewangs en bloote krissen, was afgesloten. Hem scheen het dat hunne oogen flikkerden en dat op hunne lippen een moorddadige glimlach speelde.

Zyn gezel de koopman, het mistrouwen op zyn gelaet bemerkende, vroeg :

« Maer, heer Bevelhebber, wat vreest gy? Zou ons hier een ongeluk wachten? De Pangerang heeft ons toch zeer minnelyk onthaeld? »

« Op het slagveld sterven is niets » mompelde Van den Broeck in zich zelve « maer door deze lafaerds als een hond vermoord worden, en met honderd krissen doorstoken! Hadde ik de voorzegging geloofd, die op het droef gelaet myner echtgenote te lezen stond..... Myne arme Aleidis, myn ongelukkig kind! Toch, ik zal myn leven duer verkoopen : zy zullen weten wat het bloed van Hopman Van den Broeck hun zal kosten! »

By deze woorden legde hy de hand aen het gevest zyns degens, als wilde hy hem uit de scheede trekken; doch de koopman weêrhiel hem, en deed hem begrypen dat zyne vrees ongegrond kon zyn. Deze Oostindische volkeren hadden zulke zonderlinge gewoonten, dat een vreemdeling zich daerover op zyn eigen oordeel niet mogt betrouwen.

Er trad een voornaem Orang-kay van achter het behangsel der deur, en sprak zich buigende :

« Myn Sultan roept de Orang-Wollanda in zyne *bangsal*¹. Gelieft my te volgen. »

Van den Broeck, met de hand aen zynen degen, de koopman en de neger stapten den Orang-kay achterna; maer nauwelyks hadden zy den voet in de tweede zael gezet, of er sprongen wel veertig Orang-kays van achter het voorhangsel. Eer de Hopman en zyne gezellen eene enkele beweging konden doen om zich te verdedigen, waren zy alle dry ten gronde geworpen. Men hield hun armen en beenen vast, men sloot hun den mond met doeken, men zwaiede de glinsterende krissen dreigend boven hun hoofd, en onderwyl bonden eenige anderen hunne armen en beenen met koorden.

Alzoo Van den Broeck en bovenal de neger geweld deden om zich los te rukken, werden zy tot bloedens toe met vuisten geslagen, met voeten gestampt en deerlyk mishandeld.

In een kort oogenblik waren echter hunne leden zoo vast gebonden, dat zy zich in geener wyze meer konden verroeren.

Dan sleepte men deze dry slagtoffers van het

¹ Dit is de halle of groote zael des Vorsten, anders *mendopo* geheeten.

snoodste verraed langs den grond, door twee of dry vertrekken. Onderwege konden zy de woedende kreten en het hulpgeschreeuw der Hollandsche soldaten hooren, die men insgelyks onverwachts op het lyf was gevallen.

In het diepste van den Dhalm was een soort van kelder of krocht. De Orang-kays sleurden de Hollanders tot by den ingang van dit duister hol, smeten ze van boven neêr in de diepte, en lieten ze daer gebonden liggen. — Dan liepen zy tot hunnen Sultan, om hem te melden dat hun verraderlyke aenslag ten volle was gelukt ¹.

¹ " Maer hy wiert op zyne aenkomst ten hove, met zyn byhebbend gevolg, aengetast en vastgezet, en met yzere boeiens aen handen en voeten gesloten. "

VIII.

Zoo lang de dag duerde en zelfs tot diep in den avond, verwonderde het niemand in de Factory dat Hopman Van den Broeck nog niet was wedergekeerd. De Javanen hadden de gewoonte, by feesten en vergaderingen, zich tot laet in den nacht te vermaken. Men zag in het Javaensche kamp nog vele lichten glinsteren, en men hoorde er nog de vreugdegelmen der menigte. Waerschyntlyk was het Nederlandsch Opperhoofd door des Pangerangs vriendelyk en vereerend onthael tot dan wederhouden.

Eventwel, toen eindelyk de diepste duisternis de

legerplaets der Javanen omhulde, en alle gerucht er was vergaen, begonnen de Hollandsche soldaten te vreezen dat hun Opperhoofd het slagtoffer van eenig verraed mogt geworden zyn. De krygsraed vergaderde in het midden des nachts, en beraedslaegde met klimmenden angst over hetgeen men in dezen twyfelachtigen, doch dreigenden toestand kon doen. Er werd eindelyk beslist dat men den morgenstond afwachten zou, om iemand op kondschap uit te zenden, en dat men intusschen met brandende lonten zou waken en zich gereed houden, om allen onvoorziene aenval af te weeren.

Men opperde insgelyks de vraeg, wat men doen zou, indien de Javanen inderdaed den Bevelhebber en zyn gevolg hadden vermoord.

In den eerste vervulde zulke veronderstelling al de leden des krygsraeds met woede en verontweerdiging, en men sprak van niets minder dan van eenen uitval met al de beschikbare magt, en van de vernietiging van 's vyands leger; maer Pieter Dircksz bragt hen welhaest tot een klaerder besef van hunnen toestand. Hy legde hun vóór oogen dat de Javanen waerschyntlyk door nieuwe hulpbenden waren versterkt geworden, en nu niets anders wenschten dan de

Hollanders uit hunne vesting te kunnen lokken; dat er schaerschheid van buskruid was en men den laetsten voorraad tot dien aeval zou verbruiken; dat men diensvolgens, byaldien men teruggedreven werd, zich niet meer zou kunnen verdedigen, en de overgaef der Factory het onfeilbaer gevolg eener onvoorzigtige pooging kon worden; dat eene wrackneming over een gepleegd verraed hun het hoofdoel van hun streven niet mogt doen voorbyzien, en dat zy slechts ééne zaak moesten beoogen, namelyk het nieuwe Batavia aen Nederland te behouden.

Allen erkenden met spyt dat de redenen van Pieter Dirksz gegrond waren. Zy benoemden, ten allen gevalle, Pieter Van Ray tot Opperhoofd; en scheidten dan uiteen, om voor de veiligheid der Factory te gaen zorgen. Hoe zeer de afwezigheid des Bevelhebbers hen ook bekommerde, bleef er hun echter nog eene vaste hoop dat de komende dag hunne vrees zou beloochenen.

Meer droefheid en meer angst waren er in het huisgezin des Hopmans. Langen tyd had Vrouw Van den Broeck hare bekommernis verborgen, en zelfs hare poogingen by die van Walter gevoegd, om Aleidis te overtuigen dat zy ten onrechte zich door

eene geheime ontsteltenis liet overmeesteren; maer wanneer Walter Pietersen hunne wooning had verlaten, om te gaen waer zyn dienst hem riep, en dat de nacht reeds verre was gevoorderd, borst Aleidis eensklaps in tranen los. Hare snikken, hare kwaedvoorspellende klagten, overweldigden ook het hart der moedige vrouw. Beiden bleven wakend en weenend zitten, tot dat het eerste morgenlicht door de vensterschermen drong, en Walter hen kwam troosten, met hun te zeggen dat een Serjant en een Soldaet de Factory gingen verlaten, om naer de redenen van des Hopmans uitblyven te vernemen. Alhoewel hy zelf innerlyk beefde by het vermoeden van een yselyk ongeluk, veinsde hy echter eene groote gerustheid, en verzekerde de vrouwen dat zy welhaest zich in eene goede tyding zouden verheugen.

De Serjant en zyn makker verlieten inderdaed de Factory; maer tot elks verbazing en schrik, keerden zy niet weder. Wanneer zy reeds meer dan een uer vertrokken waren, zonder dat men iets van hen vernam, stuerde de krygsraad eenen tweeden Serjant naer het kamp der Javanen; doch deze bleef insgelyks weg.

Wat de bezetting nog het meest in haer pynlyk

vermoeden bevestigde, was dat men sedert het opkomen der zon nog geen en enkelen Javaen buiten de legerplaets had gezien. De vorige dagen had men moeite gehad om hunnen overmatigen toevloed tot de Factory te beletten; deze plotselyke verandering in hun gedrag moest eene reden hebben, en welke andere kon het zyn dan de vrees dat de Hollanders zich zouden wreken?

De soldaten stonden boven den wal en schouwden veldewaerts in, over de baen naer Jakatra. Meest allen raesden van woede, en vielen in wraekgeroep tegen de verraderlyke Javanen uit. Sommigen schreeuwden zelfs dat men te wapen loopen moest en eenen uitval wagen. De oversten poogden hun te doen begrypen dat zulks, voor alsnu ten minste, gansch onmogelyk was; maer de manschap scheen niet geneigd om de zaak met bedaerdheid in te zien.

Alzoo iedereen met overspannen blikken het oog naer buiten op des vyands legerplaets hield gerigt, zag men, aen het begin der baen, van Jakatra naer de Factory, dry Javanen verschynen, en eenen vierden persoon, die, door hen geleid, alleen vooruitstapte, en welhaest in volle vaert, met eenen brief in de hand, naer de Factory kwam gelopen.

« Het is Van den Broeck's neger! Het is Congo! Wy zullen weten wat er is geschied! » was de algemeene kreet.

Eene wyl nog schouwde men den neger in het veld te gemoet; maer wanneer hy de vesting ging naderen, daelden de meeste mannen van de wallen en liepen naer de poort, om te vernemen welke tyding hy hun bragt.

Op al de vragen, die men Congo by zyne verschyning in de Factory toestuerde, antwoordde hy:

« Zy zitten gevangen; men zal hen vermoorden. Waer is Luitenant Pietersen? Zeg, zeg, waer is de Luitenant? »

En als verdwaeld rondblickende, poogde hy Walter tusschen de menigte te ontdekken.

Hopman Van Ray naderde hem, greep hem by den arm en dwong hem tot stilstaen. Dan herinnerde Congo zich, dat hy gelast was eenen brief aen den krygsraed te bestellen. Dezen aen den Hopman behandelende, zegde hy:

« Gisteren heeft men mynen meester en de anderen verraderlyk aengevat, ons gebonden, ons mishandeld, ons in een duister kot geworpen. Men zal den Hopman brengen; hy wil tot den krygsraed

spreken ; het staet geschreven in dien brief. Waer is Luitenant Pietersen? »

« Ik zag hem daer straks in Van den Broeck's wooning gaen » zegde hem een soldaet.

Terwyl Van Ray den brief ontsloot en de leden des krygsraeds wenkte om hem te volgen, liep Congo over het plein naer het huis zyns meesters.

Hy vond Vrouw Van den Broeck en Aleidis, borst tegen borst, zitten weenen, en zag den Luitenant met de hand vóór de oogen by het venster staen.

Zyne komst wekte hen alle dry uit den angst, waerin zy schenen bedolven te liggen. Iedereen sprong hem te gemoet, met eenen koortsigen lach, waerin, by de vrees voor eene schrikkelyke tyding, ook de hoop op een gelukkig berigt te lezen stond.

Congo verschrikte; nu eerst beseftte hy dat hy onvoorzigtig was geweest en zyne meesteressen mischien eenen doodelyken slag ging toebrengeu, door hun zonder voorbereiding het schrikkelyk nieuws te melden.

Op de eerste vragen welke hem werden toegestuurd, antwoordde hy stamelend, dat hy eerst iets in het byzonder aen den Luitenant te zeggen had, — en hy wilde met dezen in eene andere kamer gaen;

maer Aleidis sprong hen in den weg en gebod den neger, op hartverscheurenden toon, dat hy zeggen zou wat haren armen vader was overkomen. In haren angst sprak zy van moord en van dood.

De neger bleef staen en borst in tranen los. Dan zegde hy :

« O, myne Vrouwe, myne Jonkvrouwe, het is erg genoeg; overdryf het ongeluk niet : myn meester leeft..... »

« Ah, hy leeft! » riep des Hopmans echtgenote, met eene soort van blydschap in de stemme. « Zeg dan, Congo, wat is hem geschied, dat gy tranen stort? »

De neger aenschouwde den Luitenant, als om hem te vragen, of hy het bevel zynr meesteresse mogt gehoorzamen. Walter Pietersen deed hem een teeken met de oogen, dat hem tot voorzigtigheid scheen te vermanen.

« Spreek, o, Congo, spreek, om Gods wille! » smeekte de Jonkvrouw.

« Ik zal spreken » zegde de neger tusschen zyne tranen. « Ware ik magtig genoeg om al die snoode Javanen onder mynen voet te verpletten, er leefde er morgen geen enkele meer!.... Wy komen gisteren

in hunne legerplaets; de Pangerang streelt mynen meester valschelyk; hy doet hem nevens zyne zyde zitten en laet zyne Bedojo's vóór hem dansen. Dan noodigt hy hem ter maelyd in zynen Dhalm; wy volgen zonder achterdocht; maer nauwelyks zyn wy binnen de wooning van den verraderlyken vorst, of men grypt ons aen, en..... en dan..... »

« Congo, verberg ons de waerheid niet! » riep Aleidis, wel bemerkende dat de slaef niet regtuit durfde spreken.

« En dan » hernam de neger « dan bond men ons de armen met koorden, en men leidde ons in eene kamer, waer vele Orang-kays..... ons tot nu hebben bewaekt. »

« Ach, myn arme vader, men bond hem met koorden! » snikte het meisje. « De booze Javanen hebben hem mishandeld: hy is geen man om zich zonder wederstand te laten binden. O, myn God, zy hebben hem gewond misschien! »

Walter weêrhiel zich en bleef bedaerd in schyn; maer zyne vuist wrong het gevest zyns degens zoo woedend, dat hem de vingeren hoorbaer kraekten.

« Neen, myne Jonkvrouw, gy bedriegt u » zegde de neger. « Men heeft mynen meester geen leed

gedaen. Hy heeft zich niet verdedigd, omdat..... omdat men hem zynen degen had ontnomen..... en men heeft de koorden van zyne armen losgemaekt, zoohaest hy in de kamer was die hem tot gevangenis was bestemd..... »

« Hemel, wat zie ik? » gilde Aleidis. « Congo, er is bloed in uw linker oog! En gy beweert dat men u niet heeft mishandeld? »

« Ik? my? » stotterde de slaef « ja, ik kreeg eenen vuistslag, eenen enkelen. »

« Congo, Congo, gy zegt ons de waerheid niet! » klaegde Vrouw Van den Broeck, terwyl zy eensklaps het hoofd in de handen legde en overvloedig begon te weenen.

Wanneer de Jonkvrouw dus hare moeder in bittere tranen smelten zag, sprong zy tot den Luitenant, en, de handen biddend tot hem uitstekende, riep zy :

« O, Walter, gy zyt moedig; uw woord is almachtig op de manschap. Toon nu dat gy mynen ongelukkigen vader dankbaer zyt voor zyne goedheid; ach, toon dat gy zyn kind liefhebt! Verlos, verlos hem uit de handen zyner moordenaers! Ik zal u voor deze wel-daed beloonen, u beminnen, u zegenen tot op myn doodbed! »

« Zeg my niets, Aleidis » mompelde de jongeling met sidderende stem « myn bloed kookt van verontwaardiging en wraekzucht. Kan geweld, onversaegtheid of heldenmoed uws vaders banden breken, wees dan zeker dat het uer zyner verlossing haest zal slaen! Blyf bedaerd, vriendinne; wel is de ramp groot, wel stort myn hart ook tranen van medelyden en van razerny; maer indien men uwen heer vader aen lyf noch leden heeft gehinderd, dit is een bewys dat de Javanen het niet op zyn leven gemunt hebben. Hopen wy dat God hem zal beschermen tot dat wy hem kunnen verlossen.... Weêrhoud uwe tranen, en laet my Congo eenige vragen toesturen. — Nu, Congo, zeg my, verliet gy den Hopman even vóór uwe komst binnen de vesting? »

« Neen, heer Luitenant, het is nu ongeveer twee uren geleden. Men had den Hopman tot den Pangerang geleid; maer dat hem sedert dien geen leed is geschied, weet ik zeer goed. »

« Waerom zond men u terug naer de Factory? »

« Ik heb eenen brief voor den krygsraed gebragt, heer Luitenant, eenen brief van den Dommagon, zoo als de Orang-kays, die my buiten de legerplaets bragten, my zegden; en wat de brief bevat, weet ik

insgelyks. Volgens de Orang-kays, zou myn meester aen den Pangerang oorlof gevraegd hebben, om tot de manschap onzer Factory te mogen spreken. De Pangerang heeft het toegestaen, en men zal den Hopman tot onder de wallen brengen..... »

« Ah, ik zal mynen armen vader zien! » zuchtte Aleidis tusschen hare tranen. « Gevangen, gebonden! maer toch myne oogen zullen hem levend aenschouwen! »

« Dan, heer Luitenant » hernam de neger « er staet iets in den brief dat u meest van allen betreft. By het minste schot, by het minste teeken tot aenval, by den schyn alleen eener pooging om mynen meester te verlossen, zullen de Javanen.... hem onder de oogen der bezetting doorsteken. »

Een angstschreeuw bonsde op uit de borst der maegd, en weder kwam zy met saêngevoegde handen vóór Walter staen.

« O, vergeet de bede welke ik u deed! » smeekte zy. « Doe niets tot zyne verlossing. Uit liefde tot my, versmacht alle wraekzucht in uw hart. Zy zouden mynen armen vader dooden, Walter! »

Op dit oogenblik werd de deur geopend, en er trad een Vaendrig in de kamer. Deze zegde met haest :

« De krygsraed beveelt dat ik onmiddelyk den neger Congo vóór hem leide..... Luitenant, u moet ik verwittigen dat uwe tegenwoordigheid op de wallen hoogst noodzakelyk is. De manschap is niet te stillen. De krygsraed heeft verboden dat iemand zich roere zonder bevel; hy hoopt op u, om iedereen tot het gevoel der pligt terug te roepen. Gelief met my te gaen, heer Luitenant, ik zal u, van wege den krygsraed, berigt geven van hetgeen er op handen is. »

« Kom, moeder » riep Aleidis « kom, wy gaen mynen ongelukkigen vader zien. »

« Neen, Aleidis, blyf hier » zegde Walter « ik zal u komen roepen als het tyd is. »

Vrouw Van den Broeck greep hare dochter by de hand en trok ze zwygend tegen hare borst; zy omhelsde haer tusschen bittere klagten, en belette haer dus den Luitenant te volgen.

In den gang zegde Congo aen het oor des jongelings :

« Ach, heer Pietersen, ik heb het ergste, uit medelyden met de smart onzer Jonkvrouw, verborgen : men heeft mynen armen meester met vuisten geslagen, met voeten geschopt, en hem deerlyk mishandeld. »

Walter beefde van beklemde woede; het hoofd viel hem moedeloos op de borst en een dor keelgeluid was zyn eenig antwoord.

Op het plein hield de Vaendrig hem nog eenen oogenblik staen, en zegde hem zeer haestig wat de brief, door Congo gebragt, den krygsraed had berigt. Hy verliet hierop den Luitenant en ging met Congo naer het andere stapelhuis, waer de krygsraed nog in zitting was vergaderd.

Walter Pietersen begaf zich op de wallen; en yverde daer om de manschap te doen begrypen, dat de minste pooging tot wraek het leven van den gevangenen Hopman kosten zou; hy bezwoer hen dat zy toch, uit liefde voor hun ongelukkig Opperhoofd, hunne wraekzucht en hunne verontwaardiging zouden bedwingen.

Het was hem in den eerste moeijelyk, de opgewonden gemoederen tot bedaren te brengen; maer toen men eene wolk vyanden uit de Javaensche legerplaets zag treden, toen hunne diepe scharen zich hadden ontplooid en, als een onafzienbare muur, van aen de stad Jakatra tot op het zeestrand waren uitgespreid, dan beseftte eenieder dat een uitval onmogelyk was. Stomme moedeloosheid vervulde al de harten, en de

bezetting hield, met gebogen hoofde, den somberen blik op de bewegingen des vyands gevestigd.

Terwyl de Hollanders, met het hart vol wanhoop en droefheid, op de wallen in afwachting bleven van hetgeen er ging geschieden, waren de Javanen bezig met de noodige toebereidsels te maken tot de wreede proeve die zy den gevangen Hopman wilden doen doorstaen, in de hoop dat hem de moed wel zou ontzinken, en zy dus, zonder verlies van een enkel man, hun doel zouden bereiken.....

Eenige Orang-kays traden in de krocht, waer Van den Broeck sedert den dag te voren had gelegen. Zyne handen had men des morgens losgemaakt, om hem eenig voedsel te laten nemen; want men wilde, om zekere geheime redenen, zyn leven sparen. Nu ontbond men insgelyks zyne voeten; maer men deed hem eerst eenen strop om den hals, en trok hem by dezelve voort, tot in eene zael des Dhalms.

Hier zaten de Dommagon, de groote Panghoeloe en nog eenige andere hoogere dienaers des Sultans. Grynsend van haet, zegde de Dommagon tot den Hopman:

« De Orang-Wollanda zyn een verwaend en vermetel volk. Gy durft met eenige honderd man

tegen duizende en duizende krygslieden staen; en gy hoopt dan nog, uwe vesting op het grondgebied van mynen Sultan tegen zynen wil te behouden? Wel zeker, indien myn Sultan slechts een teeken met zynen vinger hadde willen geven, er ware in eenen enkelen dag van uwe sterkte geen steen meer te vinden geweest. Maer myn Sultan wil het Javaensche bloed niet nutteloos vergieten; en hy heeft nu het middel gevonden om u tot de overgaef uwer Factory te dwingen. Men gaet u tot onder de muren der vesting leiden; en zoo gy weigert uwe mannen het bevel te geven om ons de sterkte, met al wat zy bevat, onmiddelyk over te leveren, dan zullen honderd krissen u het trotsche hart in den boezem doorsteken. Overweeg wat gy gaet doen. Wordt ons de Factory geleverd, dan zullen wy u en al de Orang-Wollanda naer Bantam brengen, waer zy met Engelsche en Portugiesche schepen Java kunnen verlaten. Weigert gy, dan zal uw bloed heden nog tot den laetsten druppel worden gestort, en al uwe mannen zullen eene wreede dood sterven op onzen grond. »

Op Van den Broeck's gelaet verscheen een grimlach van mispryzen, die den Dommagon zynen kris uit de scheede deed trekken en hem van woede deed

knarsetanden; maer de Hopman scheen door deze bedreiging geenszins ontsteld, en antwoordde:

« Indien gy meent door den verraderlyken aanslag, waarvan ik het slagtoffer ben, de Hollandsche Factory te winnen, dan hebt gy het mis, heer Dommagon; en zeg uwen heer Sultan vry, dat hy zich in zyne hoop zal bedrogen zien. »

« Ydel gezwets! Wanneer het koude stael der kriszen, in het vleesch uwer borst, de baen naer uw hart zal beginnen te zoeken, dan zult gy wel anders spreken. »

« Beproof het. Ik ben een zoon van Nederland! » antwoordde Van den Broeck, op den toon van diep misprijzen.

« Hoe? gy zoudt eerder zulk schrikkelyk einde aanveerden, dan in uwen hatelyken hoogmoed te plooijen? »

« Eerder honderdmael de dood onderstaen dan myn vaderland te verraden! Al uwe poogingen zyn te vergeefs: de Factory zult gy niet krygen. »

« Waenzinnige! » schreeuwde de Dommagon, over zulke koele hardnekkigheid verbolgen. « Gy hoopt te sterven in een oogenblik? Neen, neen, ik zal, door duizend kleine wonden, u het bloed doen aftappen;

u zoo lang, u zoo yselyk doen pynigen, dat gy van zelve om genade zult smeeken. Oh, twyfel er niet aen, gy zult zwichten voor myns Sultans wil! »

« Onedel gebroed! » viel Van den Broeck met verontweerdiging uit « gy zyt twintig man tegen éénen, en gy durft de overwinning aen den stryd niet vragen! Snood verraed, vuige list, verachtelyk bedrog zyn uwe wapens!.... En gy, Panghoeloe, gy die de aenrader dezer heldendaden zyt, meent gy niet dat het uwen propheet Mohammed vereeren moet, zyne zonen dus eerlyk en moedig te zien? »

De Panghoeloe liet eenen schreeuw van razerny, sprong tot den Hopman en gaf hem eenen schrikkellyken slag in het aengezigt.

« Dit zal u den propheet leeren lasteren, kristen hond dat gy zyt! » bulderde hy.

Alsof dit een teeken tot meerdere mishandeling ware geweest, trokken de Orang-kays, die het Hollandsch Opperhoofd vasthielden, hem by den strop aen zynen hals, achterover en sleurden hem langs den grond. Allen stampten hem met den voet en vertrappelden zyne leden; sommigen spuwden hem in het aengezigt, en de Dommagon sloeg hem het gevest van zynen kris zoo wreedelyk op het hoofd,

dat Van den Broeck, hoe moedig ook, eenen grievenden smartkreet slaekte.

Wanneer de Javanen aen het onmenschelyk werk zich eindelyk vermoeid hadden, deed men Van den Broeck weder regtstaen.

« Welnu? » riep de Dommagon « zult gy uwe mannen de overgaef der Factory gebieden of niet? Let op uw antwoord: dit mael doe ik uw lichaem onder de voeten der slaven vermalen! »

Nog zweefde op Van den Broeck's gelaet dezelfde stille grimlach van mispryzen; maer in zyne oogen blonk iets verborgen, iets als een geheim inzicht. Het was op kalmen toon en in schyn met onderwerping dat hy zegde:

« Men leide my by de vesting; ik zal tot de Hollanders spreken. »

« Zult gy hun bevel geven om ons de Factory af te staen? »

« Ik zal het hun verzoeken. »

« Gy meent ons te bedriegen? » riep de Dommagon. « Een stellig gebod zult gy hun doen! »

« Nu, het zy zoo » antwoordde Van den Broeck « ik ben tot alles bereid. »

Op het gelaet der Orang-kays verscheen een zege-

vierende lach; zy verblydden zich, by de gedachte dat zy des Hopmans hardnekkigheid hadden doen plooijen, en reeds waenden zy zich in bezit der Hollandsche vesting en der aenzienlyke goederen en gelden, welke zich erin bevonden.

De gevangene werd uit de zael en buiten den Dhalm geleid; onderwege zegde de Dommagon nog op dreigenden toon tot hem:

« Geef acht; de dood zal nevens uwe zyde staen, om te hooren wat gy zegt. Een twyfelachtig woord, — en twintig krissen booren u door de borst! »

Van den Broeck antwoordde niet meer, en liet zich gedwee door de legerplaets leiden. By poozen werd hy nog wreedelyk door de Orang-kays gestooten en geslagen; doch hy stapte onbewogen voort en scheen voor deze mishandelingen ongevoelig.

Van verre bemerkte hy eenige Europische kooplieden, ongetwyfeld Engelschen en Portugiezen, die met eene uitdrukking van medelyden op het gelaet, hem zagen voorbyleiden, en door hunne houding getuigden dat zy geen deel aen het verraed genomen hadden.

Was het veinzery van hunnentwege of hadden de

Javanen inderdaed, alleen en zonder raed van vreemden, hunnen snooden aanslag gepleegd?

Van den Broeck werd met den strop aen den hals buiten de legerplaets en in het veld gebragt. Hy zag zyne gezellen boven de wallen staen, en, tusschen hen, twee vrouwen die, reeds van op grooten afstand, de armen tot hem uitstaken.

Het gezigt zyners echtgenote en zyners dochter schokte hem hevig en deed zyne krachten voor een oogenblik bezwyken. Er kwam eene droeve traen onder zyne wimpers glinsteren; het hart klopte hem angstig in den boezem, en het hoofd viel hem zwaer op de borst.

Indien hy, uit liefde tot zyn vaderland, zich der dood toewyde, dan zouden die ongelukkigen hunnen echtgenoot, hunnen vader, onder hunne oogen zien vermoorden! Die slag zou welligt ook hun het hart verbryzelen; en, spaerde God hun het leven, zy zouden, by de herinnering van zulk gruwelyk schouwspel, van schrik en rouw verkwynen! Zyne zoete Aleidis, zyn zwak en teeder kind, oh, geen twyfel, zy zou bezwyken by het gezigt van haers vaders akelige dood!

Terwyl al de krygsmagt der Javanen nog eenige

stappen op het veld vooruitging, werd de gevangen Hopman, slechts door een dertigtal Orang-kays vergezeld, langzaam naer de Factory geleid. Onderwege werden hem de schrikkelykste bedreigingen in de ooren gestort, en elk oogenblik de krissen naer zyn hart gerigt; maer hy hield het gezigt onafkeerbaer op zyne echtgenote en op zyne dochter gevestigd¹.

De rampzalige vrouwen vergoten overvloedige tranen, en hunne gebaren getuigden van eene bovenmatige smart. Ook de oogen der Hollandsche krygslieden blonken van droefheid en van razerny; maer, in de overtuiging hunner onmagt en bukkend onder eene wreede noodzakelykheid, stonden zy als met stomheid geslagen boven de wallen, en zagen met sombere blikken den naderenden Hopman te gemoet.

Hadden eenigen der moedigsten nog de hoop behouden op de mogelykheid tot het beproeven eener pooging om den gevangene te verlossen, die hoop verdween nu echter geheel; want de Javanen namen weldra eene zydelingsche rigting door het veld, en

¹ " Zy bragten den gevangen Stedehouder, aen handen en voeten geboeit, met een strop om den keel, tot aen de muren des kasteels, en dreighden hem te dooden, by aldien hy zyn volk tot het overgeven des kasteels niet wilde aenmanen. "

toonden dat zy den Hopman niet omtrent de poort, maer aen de tegenovergestelde zyde der Factory zouden nader brengen.

De bezetting begaf zich met langzamen tred en in stilte naer dien kant der wallen.

Van den Broeck hoorde nu reeds de stem van Aleidis, die met hartverscheurende galmen zynen dierbaren naem, als eenen kreet der wanhoop, hem toestuerde; — hy zag de tranen als twee beken over het aengezigt zynen echtgenote stroomen, en nevens haer het doodbleek gelaet van Walter, wiens oogen gloeiden met een duister vuer.

Eindelyk hield men hem staen; al de Orang-kays rigtten hunne krissen op zyne borst, en de Dommagon zegde hem :

« Nu, gebied uwe mannen de overgaef; zoo niet, ontvang deze grond uw lyk! »

De Hopman scheen te twyfelen; het gezigt zynen Aleidis, die akelig kermde en de lucht met hare droeve gillen vervulde, beroofde zyn gemoed van de noodige kracht, om deze yselyke beproeving zegepralend te doorstaen; maer, na eene wyl onder den slag des medelydens te hebben gebeefd, hief hy eensklaps het hoofd op; en, terwyl zyne oogen met den

glans der heldhaftigheid waren verlicht, zegde hy, tot de Hollandsche bezetting, eerst op schynbaer bedaerden toon en dan immer in begeestering klimmende :

« Broeders, men voert my aldus tot onder uwe oogen, met de hoop dat ik u zal gebieden, het nieuwe Batavia te verlaten. Wat ik u ook zeggen moge, wat ongeluk my ook bedreige, vergeet niet wat gy uw vaderland verschuldigd zyt. Moet ik het leven verliezen, denkt allen dat zulk lot ieder onzer dagelijks kan treffen, en dat de plaets waer ik nu voor Hollands eere ga sneven, insgelyks een roemvol slagveld is. Dierbare echtgenote, teêrgeliefde dochter, troost u beiden in de overtuiging dat ik u ten minste eenen onbesmetten naem tot erfdeel nalaet.... »

De Orang-kays verstonden niet wat de Hopman zegde; eventwel scheen het hun duidelyk te zyn dat hy hun bevel niet volbragt. Zy bedreigden hem op nieuw met hunne krissen en eischten woedend dat hy de overgaef der Factory zou gebieden.

« Ik ben bezig met hun die overgaef aen te raden » antwoordde Van den Broeck. « Laet my spreken; misschien zal het my gelukken, hun te doen begrypen dat alle wederstand nutteloos geworden is. »

Het woord op nieuw tot zyne gezellen sturende, zegde hy :

« Houdt moed, broederen; uwe vyanden zyn verdeeld en twisten om den buit; zy wanhopen van de overwinning. Blyft uwen eed gestand; verdedigt de Factory tot den laetsten man; neemt een voorbeeld aen uw Opperhoofd : hy aanveerdt uit liefde tot zyn land, in tegenwoordigheid zynner arme vrouw en zynner ongelukkige dochter, eene schrikkelyke dood. Blyft in gevaer en ramp u alzoo herinneren dat gy Nederlanders zyt. Vaertwel, steune de Heer uwe dapperheid, tot den wederkeer van onzen Stedevoogd; vervulle Hy uw hart met een onwankelbaer gevoel der pligt, en schenke Hy ons duerbaer Nederland ook hier eenen glansryken zegeprael! Vaerwel, vrouw, vaerwel, myn kind! Hoezee! Batavia, Batavia! »

Alhoewel de Hollandsche soldaten, by dit bewys van heldenmoed, tranen van ontroering stortten, kwam niet te min de laetste oproep des Hopmans hen tot geestdrift vervoeren, en allen te gelyk staken de handen in de hoogte en riepen met magtige galmen :

« Tot de dood, tot de dood! Batavia, Batavia! »
Dan merkten de Orang-kays dat de Hopman hen

had bedrogen. In stede van hem met hunne krissen te doorsteken, sloegen zy hem zoo wreedelyk met vuisten in het aengezigt dat het bloed hem uit den mond sprong. Terzelfder tyd rukten zy hem met den strop achterover en sleurden hem over den grond, in de rigting hunner legerplaats ¹.

Een dubbele schreeuw, zoo grievend dat hy als een doodkreet de lucht doorkloof, verhief zich van de wallen der Factory. Twee vrouwen waren daer gevoelloos ten gronde gevallen.

Terwyl men eenen Luitenant, eenen neger en eenige soldaten zich rond de vrouwen zag verdringen, om hun hulp te brengen, vlotte het overige gedeelte der bezetting in woeste zwoeging over de wallen. Schrikkelyke verwenschingen, razende wraekkreten, bloedige bedreigingen gingen op uit den schoot der menigte; het was alsof een plotselyke opstand in de Factory ware losgeborsten. Inderdaed, de manschap was, tot uitzinnigheid toe, in wraeklust ontstoken,

¹ « Daer en tegen heeft de Stedevoogd hen, als een dapper kryghshelt en voorvechter van zyn volk en vaderlant, tot de bewaring van hunne sterkte vermaent en aangemoedigt, om dezelve tot den laetsten adem toe, te beschermen. Waerom de Javanen..... hem met de strop achter over rukten, en, als een onredelyk dier, langs d'aerde weder na het hof sleepten. »

en wilde, trots alle gevaer, uit de poort, om Van den Broeck te verlossen. Hopman Van Ray en Hopman Dircksz spanden alle moeiten in, om de ontstelde gemoederen te bedaren; doch veel eer dan hierin te gelukken, schenen zy door hunne woorden de verbittering der soldaten nog aen te vuren.

Door deze betwisting liet men de Javanen den tyd om den Hopman tot in hun leger te sleuren; en vooraleer de woedende Hollanders tot een algemeen besluit konden geraken, waren de Orang-kays met hunnen gevangene achter hunne slagorde verdwenen. Dan erkenden de Nederlandsche soldaten dat het te laet was, en alle pooging tot verlossing des Bevelhebbers moest worden opgegeven. Zy schouwden in de pynlykste wanhoop op Walter Pietersen, die nu, met des Hopmans ongelukkige dochter op de armen, de wallen afdaelde; zy staerden vol vertwyfeling op Vrouw Van den Broeck, die, bleek als eene doode, met wankelende stappen aen den arm van eenen Vaendrig naer hare wooning sukkelde; sommigen sloegen den grond met den kolf hunner vuerroers; anderen rukten zich de haren uit; allen vervloekten hunne onmagt, en riepen den Hemel om wrack.

Deze film is beschikbaar gesteld door het KITLV, uitsluitend op voorwaarde dat noch het geheel noch delen worden gereproduceerd zonder toestemming van het KITLV. Dit behoudt zich het recht voor een vergoeding te berekenen voor reproductie. Indien op het originele materiaal auteursrecht rust, dient men voor reproductiedoeleinden eveneens toestemming te vragen aan de houders van dit auteursrecht.

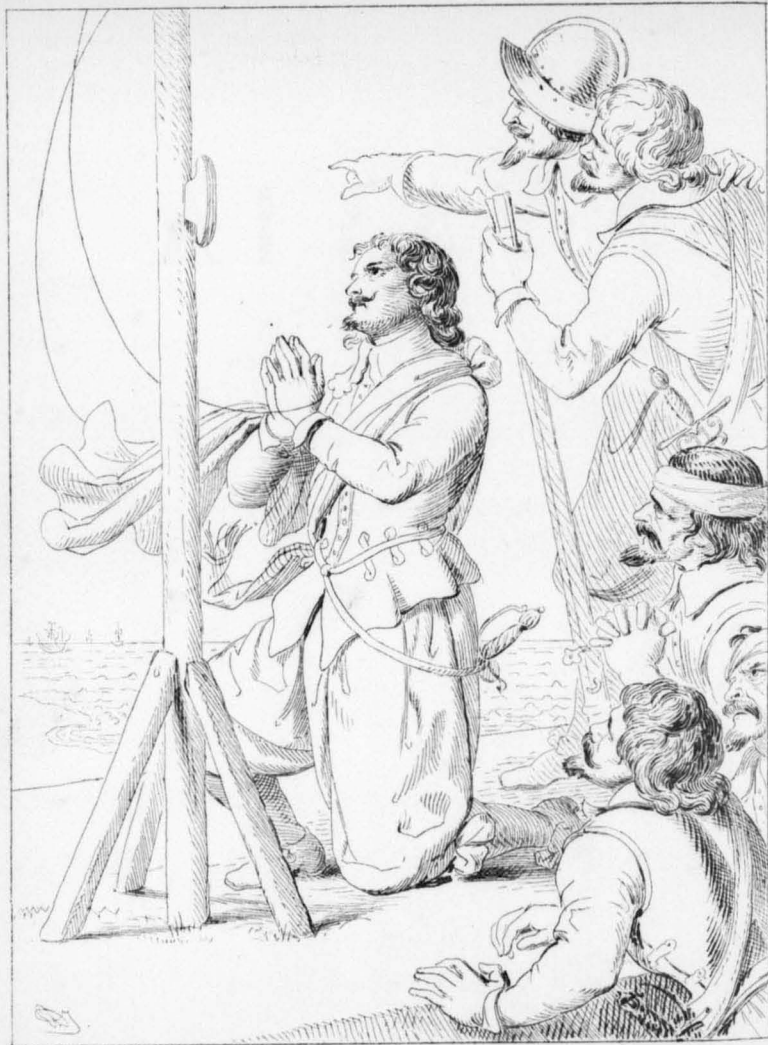
Toestemming voor reproductie dient men schriftelijk aan te vragen.

This film is supplied by the KITLV only on condition that neither it nor part of it is further reproduced without first obtaining the permission of the KITLV which reserves the right to make a charge for such reproduction. If the material filmed is itself in copyright, the permission of the owners of that copyright will also be required for such reproduction. Application for permission to reproduce should be made in writing, giving details of the proposed reproduction.

**SIGNATUUR
MICROVORM:**

***SHELF NUMBER
MICROFORM:***

M META 0397

11.

BATAVIA

HISTORISCH TAFEREEL UIT DE XVIIe EEUW,

DOOR

Hendrik Conscience.

Met twaelf platen door Ed. Du Jardin.

—
DEEL I.
—

ANTWERPEN,

DRUKKERY VAN J. P. VAN DIENEN EN COMP., UITGEVERS.

1858

IX.

Eenige uren later zat de Sultan van Jakatra weder onder de opene lucht, ter plaetse waer hy den dag te voren het Nederlandsch Opperhoofd, met eenen valschen schyn van vriendschap, had onthield. Nu ook was het plein omringd met digte gelederen van gewapende Javanen, en stonden nevens hem de voornaemste Orang-kays en eenige Panghoeloes. De Gamelangspelers hielden zich regt over hunnen Sultan, aen de andere zyde des vierkants; maer de Bedojo's of danseressen waren ditmael niet tegenwoordig.

Vóór den Sultan stond de Dommagon, benevens

een Portugiesch koopman. Deze laetste, die door een lang verblyf op Amboina de Hollandsche tael min of meer had aengeleerd, was op last van den Dommagon tot de gevangene soldaten gegaen, met de hoop dat hy hen zou hebben kunnen overhalen om hun Opperhoofd den afstand der Factory aen te raden; maer zyne moeite was vruchteloos gebleven, dewyl hy al de Hollanders even hardnekkig had gevonden.

Nu was de Portugies bezig met verslag zynere zending te doen. Men kon zien op het gelaet der Orang-kays, doch meer nog op het gelaet der Panghoeloes, dat dit verslag hen allen in hevigen toorn deed ontvlammen. De onplooibaarheid der Nederlanders ontrukte hun kreten van woede en wrackzucht. Alleen des Pangerangs wezenstrekken bleven onbewogen.

Op dit oogenblik verschenen, aen het ander einde des vierkants, eenige Orang-kays met de gevangenen.

« Daer is het hoogmoedig gebroed! » mompelde de Sultan. « Ik wil zelf nog eene pooging beproeven; en, mispryzen zy langer mynen wil, dat dan hun bloed vóór myne voeten stroomme! »

Van den Broeck en zyne gezellen, door eene sterke

wacht geleid, stapten langzaam over het plein. Nu had men hun elk rondom den hals eenen houten blok geklonken, die tevens hunne schouders en hunne bovenarmen omsloot, op zulke wyze dat zy, even als dieren, met een jok waren belast, en hoofd noch armen konden roeren.

Hun gelaet behield nochtans eene stille doch fiere uitdrukking, en, op de spottende gebaren en woorden der Javanen, antwoordden zy slechts door eenen kalmen grimlach, die meer dan eenen hunner vyanden met verbaesdheid, zoo niet met bewondering sloeg.

Zy waren voorafgegaen door vyf sterke mannen met kromme zweerden of klewangs. By de woeste wreedheid, die op de wezenstrekken dezer krygslieden stond ingedrukt, en by den bloeddorst die in hunne blikken vonkelde, zou men hebben kunnen raden dat zy uitgekozen waren om de beulen der Hollanders te zyn.

Achter de gevangenen volgden eenige ongewapende dienaers, welke vyf zeer lange bamboesstammen droegen. Het was de gewoonte der Javanen, de hoofden hunner gedooide vyanden op zulke verhevene masten ten toon te stellen.

Men bragt de Nederlanders tot op het midden

des pleins, tusschen de Gamelangspelers en den Sultan, en dwong hen daer ter aerde neder te zitten.

Van den Broeck schouwde met koelen trots den Dommagon en de Panghoeloes in de oogen. Hy bemerkte dat men, vooraleer hem en zyne gezellen te vermoorden, nog eene laetste mael zyne standvastigheid wilde beproeven; want de Sultan hield een schrift in de hand, waerschyntlyk het verdrag tot overgaef der Factory, dat men den gevangen Bevelhebber reeds ter onderteekening had aengeboden.

Alzoo de Hopman het hoofd een weinig afwendde, zag hy, achter eenige Orang-kays, den Sjahbandar staen, die hem by zyne komst in de legerplaets tot leidsman had gediend, en hem zoo zonderling over de Javanen had gesproken. De Sjahbandar scheen droef en staerde met eene uitdrukking van medelyden op de gevangene Hollanders; en toen zyn oog den verwytenden blik des Bevelhebbers ontmoette, kruiste hy de twee handen zich vóór de borst en boog het hoofd, als iemand die schaemte gevoelt of die zyne onschuld wil betuigen.

Op een bevel des Dommagons bragt men Van den Broeck tot aen den voet der verhevenheid, waerop de Sultan was gezeten.

Deze stond regt, toonde den Hopman het schrift dat hy in de hand hield, en zegde met eene verrassende koelheid in de stem :

« Hoogmoedige ! gy zyt onweerdig dat ik, Pangerang en Sultan van Jakatra, u het woord toesture; maer ik wil de bron myner goedheid uitputten om u, in het graf zelf, over uwe hardnekkige dwaesheid te doen schamen. Ziehier een verdrag, waerby de Factory, met het krygstuig en al de goederen die zy bevat, my wordt afgestaen. Door dit verdrag neem ik de verbindtenis aen, u en al uwe gezellen, ook uwe vrouwen, kinderen en dienaers, vry en zonder boeijen naer Bantam te voeren, en u de middelen te bezorgen om Java te verlaten. Waerom zoudt gy weigeren dit verdrag te teekenen, dat ik u aanbied als een bewys myner grootmoedigheid? Want zeker, hoe trotsch en vermetel de Orang-Wolanda ook zyn, onmogelyk is het hun de Factory tegen mynen wil te behouden. Morgen, — heden reeds misschien, — zullen nog twee duizend mannen van Bantam myn leger komen versterken; myne bondgenoten, de Engelschen, zullen meer en grootere vuermonden aen land brengen en nieuwe stormkatten opwerpen. In weinige dagen zal uwe Factory tot zoo

verre verdelgd zyn, dat de landwind haer stof over de zee zal verspreiden. Het doet echter myn harte wee, zoo velen myner moedige onderdanen tot het bereiken van zulk gering doel op te offeren, en ik wensch dat het bloed moge worden gespaerd. Wees gy ook beter beraden; wyd uwe makkers niet, uit ydele styfhoofdigheid, aen eene zekere en nuttelooze dood. Daer! teeken dit verdrag met uwen naem, en ik breek uwe banden oogenblikkelyk.»

Van den Broeck antwoordde op des Pangerangs aenspraek met kalme weerdigheid in de stemme :

« Heer Sultan, de grond der Factory hebt gy den Hollanderen voor geld afgestaen; hy behoort ons in vollen eigendom toe; wees verzekerd dat wy hem zullen behouden. Vermoord my en myne gezellen; neem onze vesting stormenderhand in, zoo gy kunt, verstrooi haer stof over de zee..... Nutteloos! Holland zal het bloed zyner zonen honderdvoudig wreken, en, wie weet, heer Sultan, of het uwen vorstelyken zetel niet zal verbryzelen, tot straffe van het snoodst verraed? »

De Pangerang sidderde van beklemde woede by het hooren dezer bedreiging; een Panghoeloe sloeg den Hopman met de vuist op het hoofd; de Orang-

kays zwaelden bulderend hunne krissen. Een woord des Sultans riep hen echter tot stilte.

« Teekent gy dit verdrag met uwen naem? » vroeg de vorst.

« Laet af met die nuttelooze poogingen, heer Sultan. Gy hebt besloten ons te doen vermoorden: volvoer uw besluit. Hoop niet dat wy, uit liefde tot het leven, ons vaderland zullen verraden; myne gezellen en ik, wy zyn bereid tot de dood. »

De Sultan schudde het hoofd met bittere gramschap; maer, alsof hy nog immer eenige hoop hadde behouden om den Hopman te overtuigen, bedaaerde hy weder en zegde :

« Gy zyt zinneloos en dwaes; uw hart is als eene steenrots, waerop de pylen der rede en des gevoels vruchteloos zich verstompen. Gy hebt in de Factory eene vrouw en een kind. Men gaet u met krissen doorbooren; uw bloedend hoofd zal, op eenen bamboes gestoken, in het veld vóór uwe makkers worden ten toon gesteld. Uw kind en uwe vrouw zullen dagelyks kunnen zien, hoe de vogelen der lucht het vleesch van uwen schedel scheuren..... »

Een pynlyke schreeuw ontsprong des Hopmans borst.

« Dit is het akelig tooneel dat gy de uwen voorbereidt » hernam de Sultan. « En wanneer zy dus eenige dagen die afschuwelyke martelie zullen doorgestaen hebben, dan zal de Factory in onze magt vallen. Op uwe vrouw en op uw kind zullen myne mannen het vergoten bloed wreken..... Ik zie reeds, vóór de oogen van mynen geest, hunne lyken met duizend wonden doorboord en hunne hoofden op bamboezen nevens het uwe! O, gy zyt vader, overweeg wat gy gaet doen. »

Over des Hopmans wangen rolden glinsterende tranen, en zyne borst hygde zwoegend. Het yselyk vertoog, door den Sultan hem voorgeschetst, had hem den boezem met angst en benauwdheid vervuld. Hy ook zag, in den geest, hoe zyne ongelukkige vrouw en zyn arm kind, van op de wallen der Factory, verkrampend van pyn en huilend van schrik, zyn hoofd op den bamboes zagen verheffen..... De lydende vader huiverde, en hem bloedde het vermorseld hart in den boezem.

De Sultan liet hem een oogenblik onder den druk dezer smartelyke ontroering, en zegde dan op zegevierenden toon :

« Nu, herinner u dat gy vader zyt, en doe, uit

liefde tot uw kind, wat gy, als krygsman, hebt geweigerd. Teeken het verdrag, dan schenk ik u myne vriendschap en de uwen myne bescherming. »

Van den Broeck hield den blik ten gronde en antwoordde niet. Hy scheen gansch in vergetelheid weggedwaeld en had misschien de laetste woorden des Pangerangs niet gehoord; maer een Orang-kay greep hem by het haer, rukte zyn hoofd achterover en bulderde :

« Myn Sultan spreekt! Onbeschaemde, hoort gy niet? »

« Welnu, teekent gy het verdrag? » herhaelde de vorst.

« Nooit! nooit! » antwoordde de Hopman, het hoofd schuddend.

« Ydel mensch! » riep de verbitterde Pangerang. « Het zy dan zoo : worde uw onwil versmacht in uw bloed..... Men leide hem by zyne gezellen : zy gaen sterven! »

Hy keerde zich tot de Panghoeloe's en sprak nog eenige woorden met hen; de beulen hielden hunne klewangs gereed, en schouwden naer den vorst, om op het teeken tot het vermoorden der gevangenen te letten.

Op dit oogenblik deed zich, aen het verre einde van het vierkant, eene zekere onstuimige beweging onder de Javaensche krygslieden bemerken, en er steeg boven de scharen des legers een suisend gerucht in de hoogte, alsof iets hunne verwondering hadde opgewekt. De Sultan en zyne Orang-kays vergaten eene wyl de gevangenen, en blikten met nieuwsgierigheid in de verte, om de oorzaak van het gerucht te vernemen.

Even ras verklaerde zich het raedsel. Eene Europeische vrouw, vergezeld van eenen zwarten slaef, kwam, met gebaren van smart en wanhoop, het plein opgetreden. Toen haer oog op den geboeiden Hopman en op de beulen met de opgeheven klewangs viel, ontvloog haer een snydende schreeuw; zy deed eenen stap naer de gevangenen en stak de handen kermend vooruit, als wilde zy enen hunner om den hals vliegen; maer dan herinnerde zy zich, waerom zy hier gekomen was, keerde zich om, liep tot by des Pangerangs zitplaats, viel geknield vóór zyne voeten, en riep met de armen biddend opgeheven :

« O, heer Sultan, genade, genade voor eene ongelukkige vrouw ! By de borst uwer moeder, ik smEEK u, vergun my het leven van mynen armen echtge-

noot! Zie mynen doodelyken angst, zie myne tranen, aenhoor myn kermen! O, grootmoedige Sultan, genade, genade! »

De Pangerang scheen in den eerste zeer verrast, aldus eene witte vrouw vóór zyne voeten te zien knielen, en er glimde een sprank van medelyden in zyne oogen. Op zyne vraeg tot verklaring, antwoordde de Portugiesche taelman :

« Heer Sultan, het is de echtgenote van het Hollandsch Opperhoofd; zy bidt om genade voor haren man. »

Terwyl de vorst, in twyfel, den blik hield gerigt op de vrouw die hare armen biddend tot hem opstak, trad de groote Panghoeloe nader en sprak eene wyl in stilte met hem. De Sultan wenkte den Portugies, en zegde hem welk antwoord hy van zynentwege de vrouw te geven had.

Zich tot Vrouw Van den Broeck keerende, sprak de Portugies in verstaenbaer Hollandsch :

« Regt u op, Vrouwe. De Sultan van Jakatra zal uwen echtgenoot genade schenken, indien hy een verdrag tot afstand der Factory wil teekenen. Beproof of gy hem tot dien afstand kunt overhalen. De Sultan gunt u eenige oogenblikken. Weigert gy dit enig

middel tot zyne redding, of gelukt gy niet in uwe pooging, dan zal men den Hopman onder uw oog vermoorden en zyn hoofd op eenen bamboe den vogelen ten roof geven. Ga; geve God uwe woorden kracht, want uw toestand is inderdaed gruwelyk! »

De arme vrouw slaekte eenen gil van blydschap, als ware de eenige hoop die haer werd gelaten, een onverwacht geluk voor haer. Zy sprong op, en ging tot haren man. Nevens hem nederzinkend, legde zy haren arm over den blok, waarmede hy was geboeid; en, zoo zyn hoofd nadertrekkend, omhelsde zy hem teederlyk, terwyl de tranen nog overvloediger harer oogen ontstroomden.

« Eilaes, ongelukkige vrouw, wat hebt gy gedaen! » zuchtte Van den Broeck. « Uit liefde tot my, komt gy u overleveren in de handen dezer moordenaers; gy komt tegenwoordig zyn by myne dood! Ik zal aldus tweemaal sterven! O, Heer, waerom spaerdet gy my die martelie niet? »

Maer zy legde hem de hand op den mond en verstikte zyne bittere klagt. Met eenen dwazen lach op de lippen, zegde zy :

« Van den Broeck, gy moogt niet sterven; ik zal u redden; ik heb het aen Aleidis beloofd; zy wacht

myne wederkomst. Ach, indien ik haer uwe dood melden moest, hare ziel ontsnapte, met eenen laetsten angstkreet, uit haer lichaem..... Teeken den afstand der Factory! »

De Hopman hield den blik ten gronde en schudde ontkennend het hoofd.

« Oh, gy zoudt weigeren! » kreet de vrouw, van wanhoop verkrampend. « Het is niet mogelyk! Dat gy, onverschrokken en versteend in uwen heldenmoed, sterven kunt, dat begryp ik : gy zyt man..... maer dat gy, ter zelfder tyd, uwe vrouw en uw kind zoo koelbloedig den doodslag wilt geven, neen, neen, dat zult gy niet doen! Niet waer, Van den Broeck, gy zult u herinneren dat gy vader zyt? Gy zult medelyden hebben met my en met uw arm kind? Blyf niet onverbiddelyk. Wy kunnen de Factory niet behouden, en onze dood zou toch nutteloos zyn voor het vaderland. O, teeken het verdrag! »

« Arme vrouw, de smart doet u dwalen » zegde de Hopman. « Eilaes, hoe moeten schrik en lyden uwen geest verbysteren, dat gy, zoo moedig, thans my eene lafheid aenraedt! »

« Lafheid? O, spreek zoo niet, Van den Broeck! » klaegde zy met saëmgevoegde handen. « Beschuldig

myn moederharte niet. Ik zit geknield vóór u neder; wat ik van u afsmeek, is niet myn leven, niet uw leven; maer 't is het leven van myn kind!

« Ach, vrouwe, doe my niet wankelen tusschen eer en schande! » zuchtte de Hopman met eindelooze smart in de stemme. « Aenhoor my met bedaerdheid. Indien ik mynen pligt als Nederlandsch krygsman blyf betrachten, zal eens het vaderland mynen naem met dankbaerheid noemen, en het zal u en myn kind, ook na myne dood, beschermen en omringen met eerbied. Zwicht myn moed in tegendeel onder de bedreiging van Holland's vyanden, lever ik het nieuwe Batavia en zyne dappere bezetting in handen der Javanen, dan zal myn naem ten eeuwigen dage worden gevloekt, als een zinnebeeld des verraeds en der lafheid. Waer zou ik my verbergen voor zulke schande? Waer zou ik vlugten? Oh, gy zelf zoudt hem niet meer eerbiedigen, den gevallen krygsman, die Holland's eere tegen eene onzekere hoop op het leven zou hebben verkocht. Welke yselykheid! Gevloekt door myne gezellen, die ik zou geleverd hebben; verfoeid door myn vaderland, dat ik zou verraden hebben; my schamend voor myne vrouw en myn kind, wier naem ik zou onteerd hebben.....

En zulk leven zou ik poogen te behouden door trouweloosheid; zulk leven zou ik u en myn kind schenken door eene laffe daed? Uw hart is grootmoedig; o, vrouwe-lief, oordeel gy zelve! »

De ongelukkige moeder sloeg zich huilend de handen vóór de oogen en bleef zwygend.

« Ik wist het wel! » murmelde de Hopman met eene soort van fiere voldoening in den blik. « Er klopt een Nederlandsch hart in uwen boezem, Vrouw..... »

« Myn kind, myn arm kind! » kreet zy op grieveden toon.

« De Heer van hierboven zal ons kind beschermen » zegde de Hopman. « Walter Pietersen zal haer troosten; en, in de geheugenis van haers vaders trouw, zal zy krachten vinden om dien slag te dragen. Wy moeten allen eens sterven, vrouw; niet elkeen heeft als ik den keus eener roemryke dood! »

Zy sloeg op nieuw hare armen om den hals haers echtgenoots, zoende hem en sprak met het vuer der begeestering in den blik :

« Hoe bewonder ik u, Van den Broeck! Hoe grootsch, hoe verheven zyt gy in myne oogen! Neen, neen, besmet u niet door lafheid; blyf zoo het Neêr-

landsch bloed getrouw dat u door de aderen vloeit. Ach, dat de goede God en het dankbaer vaderland ons kind beschermen! Ik verlaet u niet meer; ik zal uwen moed steunen en uwe trouwe gezellinne zyn tot in de dood! »

De onderwerping zyner dierbare echtgenote trof den Hopman verschrikkelyk; nu borst ook uit zyne oogen een bittere tranenvloed, en, als brake hem het hart in den boezem, liet hy het hoofd voorover vallen en zuchtte met scheurend keelgeluid :

« Oh, gruwelyk! gruwelyk! »

De Portugiesche taelman kwam by hen, en vroeg :

« Welnu, Vrouwe, zal de Hopman tot de overgaef der Factory besluiten? De Sultan zendt my, om u te verwittigen dat hy binnen een oogenblik het noodlottig teeken gaet geven. — Wat zal ik hem zeggen? »

Hy wachtte eene wyl op een antwoord; doch de verschrikte vrouw durfde niet spreken, in de overtuiging dat haer woord de dood haers echtgenoots zou verhaesten.

« Wat zal ik den Sultan zeggen? » herhaelde de Portugies.

« Zeg hem dat een Hollandsch krygsman zyn

vaderland niet verkoopt » antwoordde Van den Broeck.

De Portugies scheen bedroefd en schudde het hoofd met medelyden.

« Ik bewonder uwen grootschen heldenmoed » zegde hy « en ik betreur dat ik, als werktuig, tot de volvoering van een wreed vonnis my moet laten gebruiken. Beschuldig my toch niet; ik ben slechts by geval als koopman op Jakatra, en heb geen deel in het verraed waervan gy het slagtoffer zyt. Het hadde my verblyd, den Sultan te mogen melden dat gy u aen zynen wil onderwerpt; maer, vermits gy zyne voorstellen verstoot, moet ik hem het woord overbrengen dat het teeken uwer dood zal zyn. God zy uwe ziel hierboven genadig! »

Vóór den Sultan gekomen, zegde de Portugies hem, dat de vrouw tot alsdan in hare pooging niet had kunnen gelukken, en dat het Hollandsch Opperhoofd weigerig bleef.

Dit berigt scheen den Pangerang zeer te verdrieten, en men kon bemerken dat hy niet geerne het beslissend bevel tot het vermoorden der Hollanders gaf. Inderdaed, het doel der Javanen, toen zy het Nederlandsch Opperhoofd, door valsche voorstellen

van vrede, binnen hunne legerplaets lokten en hem by verraed gevangen namen, was niet hem te dooden; maer wel, door bedreigingen van moord, hem tot de overgaef der vesting te dwingen. Nu zagen zy zich, door des Hopmans standvastigheid, in hunne hoop te leur gesteld, en zouden hem uit enkele verbittering dooden.

De Pangerang, vooraleer het teeken te geven, wenkte den Dommagon en den grooten Panghoeloe tot zich, en zegde spytig :

« Al die welberekende listen en al die moeite zullen ons dus tot niets hebben gediend? De gevangene is onplooibarer dan een Djatiboom. Alle bedreigingen zyn uitgeput; er blyft ons dus niets over dan het bevel te geven tot zyne dood? »

« Nog een middel kunnen wy beproeven, een krachtig en schier onfeilbaar middel, heer Sultan » antwoordde de Panghoeloe. « Zeggen wy den Hopman, dat wy eerst zyne vrouw onder zyne oogen zullen doen vermoorden. Zulke bedreiging zal hem het hart verbryzelen, en hy zal het verdrag teekenen; wees er zeker van. »

« Gy meent het, Panghoeloe? » morde de Sultan met ongeloof. « Wat hy om zyn eigen leven te redden

niet heeft willen doen, zal hy het doen uit liefde voor eene vrouw? »

« De witte menschen hebben nooit meer dan eene vrouw, heer Sultan » antwoordde de Panghoeloe « en zy beminnen haer al zoo zeer als hunne kinderen. Doe de vrouw ter aerde rukken, doe de klewangs boven haer hoofd glinsteren; en de kristen hond zal bezwyken, geloof my. »

« Uw raed kan goed zyn » zegde de Pangerang. « Wy zullen, ten allen gevalle, dit middel nog beproeven; en, blyft het nutteloos, men make dan een spoedig einde met hun leven..... »

Op dit oogenblik verhieven allen het hoofd met verbazing, en schouwden in de verte, als luisterden zy op eenig onverwacht gerucht.

Inderdaed, men hoorde eensklaps, op weinigen afstand, een groot geklingel en gerommel van gongons en tifa's.

« Daer is de Dommagon van Bantam met zyne twee duizend man! » zegde de Sultan. « Wy zullen zyne komst afwachten. Het voegt niet dat hy, om tot ons te komen, door vergoten bloed zou moeten stappen..... Het verwondert my dat hy zoo onverwachts ons nadert; waerom hoorden wy niet

eerder zyne gongons? Het is als wilde hy ons verrassen! »

Nauwelyks had hy deze woorden gesproken, of digte scharen Orang-kays, met uitgetogen krissen en klewangs, drongen langs eene zyde op het plein. Hun getal was zoo groot, en zoo lang duerde hun toevloed, dat zy allens de gansche vlakke overdeden, en welhaest den Sultan aen het gezigt van zyn eigen leger onttrokken. De broeder des Konings van Bantam ging als bevelhebber aen hun hoofd; in de eene hand hield hy eenen glinsterenden kris, en in de andere een kistje, dat onder eenen doek van geele zyde was verborgen.

De Sultan erkende aen dit geele doek, dat hy hem eenen brief van den Bantamschen vorst ging behandigen; doch de beweging der nieuwe benden scheen hem te verwonderen en eenigzins met vrees te slaen.

De Bantammers, digt ineen gesloten als een muer, kwamen vooruit tot by den Sultan, en schenen hem van alle zyden binnen hunne gelederen te willen sluiten. Eindelyk toch bleef hunne slagorde vóór des vorsten zitplaats staen.

De Bantamsche Dommagön klom op tot vóór

den Pangerang, die zich had opgeregt, nam den brief van onder den geelen doek en reikte hem dien over.

Maer niet zoohaest had de Jakatrasche vorst de oogten erover laten gaen, of de bleekheid der dood spreidde zich over zyn gelaet, en hy begon zichtbaer te beven.

Hem geen tyd latende tot een antwoord, zegde de Bantamsche Veldheer met dreigende stemme :

« Gy hebt gemeend mynen broeder en Sultan te kunnen bedriegen en verraden; maer hy heeft uwe snoodheid ontdekt en my gezonden, om u te straffen. Ons deedt gy gelooven dat men de Hollandsche vesting afbreken zou; en gy hebt ze reeds geheimelyk aen de Engelschen verkocht! Gy beloofdet ons de helft der Hollandsche goederen, en gy waert er maer op uit om alles voor u alleen te behouden. Nu is uw Pangerangschap verbeurd verklaerd; gy zyt geen Sultan meer; ik moet u heden nog naer Bantam doen voeren..... »

De Sultan wilde eenige verontschuldigungen stamelen; maer de Bantammer stelde hem zynen kris op de borst en riep :

« Geef u gevangen, of dit gaet erdoor, zoo waer als myn broeder, de Sultan van Bantam, leeft! ¹ »

Het hoofd buigend, sprak de Pangerang van Jakatra met tranen in de oogen :

« Mohammed heeft my verlaten! Doe met my naer uwen wille. »

Zich tot de verstomde Orang-kays en Panghoeloes keerende, bulderde de Bantammer :

« Wie uwer zich den Sultan van Bantam onderwerpt, zal genade vinden in zyne oogen! Wie uwer het hoofd niet bukt voor zynen wil, zal heden nog het stael onzer krissen in zynen boezem voelen! »

Al de omstaende Orang-kays, Panghoeloes en dienaers bogen diep ten gronde, en murmelden op den toon eener volledige onderwerping :

« *Cahoela sampejan*, slaef onder uwe voeten, heer Dommagon. »

« Het is wel » antwoordde de Veldheer. « De Sultan, myn broeder, zal uwen goeden wil beloo-

¹ « Deze (de Dommagon van Bantam) trok terstont met vier duizent zoldaten op, en trad, komende te Jakatra, ongevraecht by den koning.... en paste hem de naekte ponjaert op zyne bloote borst, zeggende : koning, geef u gevangen of dat gaet er deur. »

nen..... Ik zie hier de Engelschen niet? Oogenblikkelyk wil ik de Opperhoofden der Engelschen vóór my gebragt hebben. Men ga ze halen! »

De Jakatrasche Orang-kays, om den nieuwen meester te believeen, toonden zich bereid om naer de Engelsche stormkat te gaen, ten einde zyne begeerte te volbrengen. Op een teeken van toestemming liepen zy, om ter snelste, over het plein en verdwenen tusschen het geboomte.

Reeds had de Bantamsche Dommagon den afgezetten vorst, als krygsgevangen, aen eenige trouwe Orang-kays overgeleverd. Met de armen op de borst gekruist, de oogen vol tranen en het hoofd gebogen, stond de bedroefde Pangerang op het plein, tusschen de glinsterende krissen zynere bewakers.

Intusschentyd was de Bantammer in samenspraek met de Panghoeloes, en deed zich waerschyndlyk verslag geven over den toestand der zaken te Jakatra; men sprak hem ongetwyfeld van de gevangen Hollanders; want hy stuerde meer dan eens zynen blik naer den kant waer zy geboeid zaten. Dewyl de digte gelederen zynere mannen hen verborgen, kon hy hen echter niet zien.

Na eene wyl kwamen de Orang-kays met vier

Engelsche kooplieden op het plein, en bragten ze vóór den Veldheer. Deze aanzag hen met bitteren trots, en sprak :

« Myn broeder, de Sultan van Bantam, had u toegelaten, de Hollandsche schepen op zee te bevechten en te vernielen; maer hy had u verboden, de wapens op Javaenschen grond te voeren. Gy hebt zynen wil miskend, vermits gy hier, op hope van de Factory der Hollanders in handen te krygen, stormkatten hebt opgerigt en er geschut uit uwe schepen hebt op gesteld. Nu ben ik te Jakatra, met eene genoegzame magt om u tot gehoorzaamheid te dwingen. Gy zult heden nog uw geschut op uwe schepen terugbrengen en den Jakatraschen bodem geheel verlaten. Indien gy slechts door een woord u tegen den wil myns broeders verzet, zal hy uwe Factory en al uwe goederen te Bantam verbeurd maken, en, des noods, al de Engelschen in de gevangenis doen werpen. Gaet, en dat ik niet meer van u hoore ! »

De Engelschen spraken eenige stille woorden tot elkander, om te overwegen wat hun te doen stond. Aen het behoud hunner Factory te Bantam was voor hen zoo aanzienlyk veel gelegen, dat zy slechts door het toestemmend « *Ingge of het zy zoo* »

antwoordden, buigend zich omkeerden en het plein verlieten.

De Veldheer zag de Engelschen eene wyl achterna, en deelde dan aen verschillige zyner Orang-kays bevelen uit, om het spoedig wegnemen van het Engelsch geschut te verzekeren ¹.

Terwyl dit gebeurde, zaten de Hollanders nog immer, met den dwangblok op de schouders, achter de Bantamsche benden ten gronde. De beulen hadden hunne klewangs laten nedergaen; want reeds wisten zy dat een nieuwe Sultan hun meester was geworden.

Vrouw Van den Broeck zat geknield nevens haren echtgenoot, en schouwde biddend ten hemel; op haer gelaet glanste een heldere glimlach der hoop. Elk voorval in hun lot, elke verandering kon eene redding zyn !

De Sjahbandar naderde alsdan langzaam tot Van den Broeck en zegde hem :

« Sta op; gy hebt voor het oogenblik de dood

¹ « D'engelsen waren niet wel te vreden, als zy gevoelden, dat hen de Bantammers muilbanden. Dies bragten zy al hun grof geschut, dat zy van hunne schepen hadden kunnen lichten, weder aen boort. »

JOHAN NIEUHOFF, blz. 223.

niet meer te vreezen. Misschien, heer Opperhoofd, hebt gy my in uw hart beschuldigd van medepligtigheid aen verraed? Gy bedriegt u. Wat ik sedert gisteren zie, verontweerdigt en bedroeft my. Ik heb ten uwen voordeele gesproken; maer wat kan ik doen? Men verwerpt mynen raed. Ik ben hier tusschen myne landgenoten als een vreemdeling. »

« Ach, ik beschuldig u niet, heer Sjahbandar » antwoordde Van den Broeck. « Maer zeg my toch, ik bid u, wat geschiedt er dan te dezer plaetse? »

Het hoofd ter zyde neigend, suisde de Sjahbandar :

« Wat er geschiedt? Bedrog, verraed, verrassing. Onze Sultan wilde den Bantamschen vorst en tevens de Engelschen bedriegen; de Engelschen wilden den Sultan van Bantam en tevens mynen Sultan bedriegen, — en het einde is dat de Sultan van Bantam al de anderen bedriegt. Zoo gaet het op Java. Waer de moed verdwynt, daer treden list en valsheid in zyne plaets. »

« En wat staet ons nu te wachten, meent gy? »

« Ik weet het niet. Wat myn Sultan Wydurk Rama wenschte, dat wenscht ook de Sultan van Bantam : uwe Factory en de goederen en gelden die zy bevat; maer of hy tot dezelfde middelen zynen

toevlugt nemen zal, dit is iets dat niemand dan hy alleen kan weten. Men zou eerder het spoor der slang op den rotssteen ontdekken dan de geheime inzigten onzer Pangerangs. »

De gelederen der Bantammers, vóór de Hollanders, openden zich; en by de gevangenen kwam een Orang-kay, die hun bevoel voor den Veldheer te verschynen, en hen tot by de verhevene zitplaets leidde.

Vrouw Van den Broeck knielde neder, stak de armen vooruit en smeekte om genade.

De Veldheer daelde tot haer af, hief haer van den grond op, en zegde eenige troostende woorden, welke de vrouw wel niet verstond, maer die toch haer hart vervulden met blydschap en met hoop.

« Men doe de gevangenen den dwangblok af! » gebod de Veldheer.

Wanneer zyn bevel was uitgevoerd, en de Hollanders ongeboeid vóór hem stonden, zegde hy in de Maleische tael tot Van den Broeck :

« Gy zyt het Opperhoofd der Orang-Wollanda, en gy weigert uwe mannen het bevel te geven om de Factory te verlaten? Ik ben gekomen nochtans om uwe sterkte met geweld in te nemen, en niets kan

my dit beletten. Ik heb het verdrag gezien dat men u aangeboden heeft; my dunkt het redelyk genoeg. Ik vraag u nog eens, of gy met goeden wille het wilt teekenen of niet?»

« Heer, het zou my voorwaer verblyden, indien ik u mynen goeden wil in iets anders kon betuigen » zegde Van den Broeck « maer op zulke vraag ontkennend antwoordende, doe ik niets anders dan de onverbiddeplijge pligt vervullen, die my als Nederlandsch krygsman is opgelegd. Den afstand der Factory teeken ik niet. »

« Is dit wel uw laetste woord? »

« Het is myn laetste en onveranderlyk woord. »

Vrouw Van den Broeck vouwde weder de handen en scheen den Bantamschen Veldheer om goedertierenheid te smeeken.

« Die vrouw is uwe echtgenote? » vroeg hy den Hopman. « Zeg haer dat gy niet meer voor uw leven hebt te vreezen. Het vertrooste haer, te weten dat geen sterveling met myn oorlof u nog aen lyf of leden zal hinderen. »

De Hopman haestte zich de blyde verzekering aen zyne echtgenote te vertalen. Zy, van geluk schier dwalend, begon te weenen, en riep in geestdrift uit :

« Gezegend moet gy zyn in der eeuwigheid, o God, die myn gebed hebt verhoord! »

En de hand des Veldheers aengrypend, besprengde zy ze met tranen, terwyl dankbare woorden van hare lippen rolden.

« Neen, men zal u niet meer mishandelen noch den dwangblok aendoen » zegde de Veldheer tot den Hopman « maer gy zult nog heden, met uwe gezellen, als krygsgevangenen naer Bantam worden gevoerd. Wat deze vrouw betreft, myn wil is dat zy terugkeere naer de vesting van waer zy gekomen is. Zeg haer dit. Ik heb andere zaken te bezorgen en kan my niet langer met u ophouden. Verwittig de vrouw; ik zal myne Orang-kays bevelen haer buiten de legerplaets te leiden. »

Toen Vrouw Van den Broeck verstond dat zy zich van haren echtgenoot moest scheiden, begon zy groot misbaer te maken, en smeekte den Veldheer, in woorden die hy niet verstond, haer toch mede naer Bantam te laten reizen. Maer de Veldheer overtuigde den Hopman, dat eene vrouw, als gevangene, niet zeker was dat men haer immer zou eerbiedigen. Van den Broeck sprak haer van Aleidis, en bragt haer vóór oogen hoe gelukkig nu alles nog was afgelopen,

aengezien de Heer hem had verlost van eene schier zekere dood. Eindelyk scheen de vrouw, half getroost, zich in het denkbeeld dezer scheiding eenigzins te schikken. Zy omhelsde, nog weenend, herhaelde malen haren echtgenoot, en volgde dan, vergezeld van haren dienaar Congo, de Orang-kays die haer ter Factory moesten geleiden.

Van den Broeck en zyne makkers werden door eene sterke wacht over het plein naer den Dhalm gevoerd.

X.

Door des Hopmans echtgenote hadden de Hollanders de gevangenneming van den Pangerang van Jakatra vernomen; en, dewyl de Bantamsche Veldheer gunstiger jegens hen scheen gestemd, vleidden zy zich met de hoop dat hy op eene regtzinniger wyze met hen over den vrede zou onderhandelen.

Toen zy eventwel, reeds des anderendaegs, eene ongewoone beweging in het vyandlyk kamp bemerkten, en zagen hoe men daer met de drukste werkzaamheid zware bamboezen te samen bragt, waerschylyk om er stormladders van te maken, dan twyfelden zy niet langer, of de Javanen zouden,

onder het beleid van den nieuwen Veldheer, de Factory met woede aengrypen.

De zekerheid van zulken aenval vervulde de Nederlandsche oversten en soldaten met angst. Het scheen hun inderdaed onmogelyk, dat zy, indien de Javanen door eenen moedigen Veldheer werden aengevoerd, den storm van zes duizend vyanden zouden kunnen wederstaen. Wel mogten zy eenigzins op de medehulp hunner talryke kanons betrouwen; maer er was niet meer buskruid in de vesting dan men tot zulke verdediging, indien zy niet te lang moest duren, noodig had ¹. In de veronderstelling zelfs dat men erin gelukte, dezen eersten storm af te slaen, dan zou men zich beroofd zien van alle middelen om eenen tweeden aenval af te wachten, en de Factory met hare gansche bezetting zou onfeilbaer in de magt der valsche en wreede Javanen moeten vallen.

Dan, hoe dreigend en hoe schrikkelyk deze toestand ook ware, de Hollandsche krygslieden verloren daerom den moed toch niet. Met het volle besef van

¹ " De Hollanders waren nu byna ten einde van bussekruit, en zagen, zonder middel van dit kruit, geen kans, om hunne schans tegens zoodanige vyanden, die hun nacht en dagh in de wapenen hielden, te beschermen. "

het nakend gevaer, behielden zy den vasten wil om op den grond van het nieuwe Batavia, tot in de dood getuigenis te geven van Nederland's magt en van zyner zonen onplooibare dapperheid.

Alhoewel de wanhoop van Aleidis en hare moeder Walter Pietersen de tranen uit de oogen had gerukt en zynen boezem met wee en treurnis vervulde, onthief de overtuiging des gevaers zynen geest op nieuw tot den vurigsten heldenmoed. Hy was het, die door zyn tooverend woord en door zyn medeslepend voorbeeld, al de mannen in oversaegdheid deed blaken, en den wil om eene roemryke dood te sterfen, in hun hart drukte en onderhield.

Met alle haest werden er dan maetregelen genomen om de bestorming des vyands af te weeren, of ten minste hem de overwinning zoo duer als mogelyk te doen koopen. Men wapende alle dienaers; zelfs de vrouwen en kinderen moesten tot de heldhaftige verdediging helpen; want, terwyl de mannen boven de wallen met vuerroer en spies tegen den stormenden vyand zouden slaen, zouden de vrouwen het vuer onder ketels met ziedende olie stoken, en deze vloeiende brandstof boven de muren brengen, om ze op de half naekte Javanen te storten. Het grof geschut

werd tot aen den mond met schroot geladen; de Muskettiers verlieten den wal niet meer, en stonden of zaten daer onophoudend met de brandende lonten in de hand en met het oog naer den vyand gerigt.

Congo, de neger des Hopmans, had een breed zweerd omgord en voerde denzelfden hellebaerd, waarmede Walter Pietersen, na den zeeslag, wonderen had gedaen. De arme slaef scheen gelukkig, dat hy nu, onder het oog des Luitenants, als een vry man voor Nederland's eere mogt vechten. Zyne fierheid en de woorden van begeestering en strydlust, die hem gedurig ontvielen, waren, zelfs in dezen dreigenden toestand, een voorwerp van jok en vermaek voor de mannen der bezetting. Congo stoorde zich echter in hunne scherts niet, en riep tot alle antwoord :

« Laet de geele menschen maer komen. Wy zullen zien! Wy zullen zien! »

Niet lang bleven de Nederlanders in afwachting van het vreeselyk oogenblik. Den derden dag, even na het opgaen der zon, stonden al de Javanen, ten getalle van zes duizend, vóór hunne legerplaets tot den aenval gereed. Velen hunner droegen ladders van bamboezen gemaakt en ander stormtuig, dat men, ter oorzake van den verren afstand, niet kon

erkennen. Een ontzettend gerucht van gongons galmde over de vlakte, en er steeg, uit den schoot der vyandyke scharen, een verward geraes als het hommelen van eenen ontelbaren biënzwerf.

Binnen de wallen der Factory klommen wolken rook in de hoogte : daer stonden de vrouwen en kinderen der soldaten rond meer dan twintig ketels met ziedende olie. Wie by de ketels niet noodig was, hield zich boven de muren, gereed tot het inspannen aller krachten, en wel besloten om veeleer te sterven dan eenen enkelen stap te wyken.

Welhaest bewoog de vyand zyne onafzienbare slagorde en trad langzaam in het veld vooruit. De Hollanders schoten in den eerste niet, en lieten de Javanen tot op halve dragt van het geschut naderen; maer dan, van hun schot zeker, brandden zy te gelyk hunne volgeladene stukken los. Wonderlyk en ongeemeen bloedig was het uitwerksel dezer eerste verdediging. Veertig vuermonden braekten dood en verdelging in de slagorde der Javanen, en wierpen, onder het oog der Hollanders, gansche gelederen ten gronde. Door dit plotselyk verlies met schrik geslagen, bleef de vyand eene wyl aerzelend en deinsde zelfs eenigzins achteruit. Onderwyl laedden

de Hollanders hunne stukken op nieuw en brandden ze nog meer dan eens en met even schrikkelijk gevolg los.

Het scheen dat de Javanen niet wisten tot wat te besluiten. De bezetting zag wel hoe de oversten heen- en wederliepen, om hunne mannen tot den storm aen te moedigen; zy hoorden wel, in de tuschenpoozen van het kanongebulder, hoe de gongons hun aenjagend gerinkel verdubbelden; doch het moest zyn dat de Javaensche krygslieden niet veel neiging gevoelden, om tegen het geschut der Hollanders in te loopen; want zy bleven, ondanks de poogingen hunner oversten, beweegloos in het veld staen, en lieten zich by honderden nederschieten, zonder dat men de reden van zulke dwaze houding kon gissen.

Dit duerde tot dat de Nederlandsche Hopmans, uit vreeze voor een volledig gebrek aen buskruid, bevolen het vuer der kanons te staken; en dus den vyand tyd en rust lieten om adem te schep- pen en over de middelen tot den aenval beter te beramen.

Er heerschte weldra eene opmerkelyke stilte in het vyandlyk leger; de gongons zwegen, het geraes

verging, en, terwyl men de dooden en gekwetsten achter de slagorde voerde, gingen de oversten over en weder en deelden de scharen bevelen uit, die ongetwyfeld slechts voorbereidsels waren tot eenen beslissenden stormloop.

De Hollanders hielden de oogen op het vyandlyk leger gerigt. Hun had de vernieling, door de kanons onder de Javanen aengerigt, den boezem vol hoop op den zegepraal gestort, en het was met eenen spotlach op de lippen, dat zy onder elkander over de domheid hunner vyanden schertsten.

Eensklaps ontstond er boven de slagorde der Javanen een vreeselyk gehuil, een donder van allerlei kreten, een tempeest van menschenstemmen en van gongons..... en, als een muur die door eene onzichtbare magt en met snelheid wordt voortge- stuwd, brak het vyandlyk leger op de Nederland- sche vesting los.

Vooraleer de Javanen den voet der versterking konden bereiken, plofte het grof geschut nog twee- mael eene wolk moorddadig schroot in hunne gele- deren; maer, alsof zy eensklaps in blinden moed waren ontstoken geworden, kon niets hen nu in hunnen stormloop wederhouden.

De lucht met eenen ontzaggelyken zegekreet vervullend, naderden zy de wallen der vesting en stelden hunne ladders tegen de muren. Terwyl zy zich daer als een zwerm verdrongen, om het eerst de vyandyke sterkte te beklimmen, goten de Hollanders, tusschen het schieten der musketten, hun kokende olie op de naekte schouders.

De yselyke brandwonden ontrukten den Javanen een akelig gekerm; men zag hen achteruit springen, zich op den grond wentelen en huilend van pyn verkrampen. Op vele plaetsen deinsde de vyand verschrikt terug; dan, op anderen gelukte het hem, na groot verlies van mannen, de muren te beklimmen en binnen de Factory te geraken.

Er werd gedurende langen tyd, boven de wallen zelven, hardnekkig gevochten. De Hollanders gevoelden wel dat het voor hen nu om leven of dood te doen was. Zy vielen met gloeiende razerny den vyand aen, riepen elkander allerlei aenhitsende woorden toe, sloegen de Javanen met de kolven hunner vuerroers neder, hakten en staken met spiezen en hellebaerden, en weerden zich met wonderbare kracht en als uitzinnig van woede en van wanhoop.

Walter Pietersen, met een gedeelte zyner onver-

saegdste mannen en vergezeld van den neger Congo, had zich vooruit geworpen naer den kant der wallen, waer de toevloed der Javanen gedurende een oogenblik zoo onweërstaenbaer was geweest, dat de Hollandsche krygslieden, door den drang hunner lichamen alleen, van de muren waren gestuwd geworden. Maer de komst van den heldhaftigen Luitenant bezwoer dit hoogst gevaer; hy en zyne trouwe gezellen maeciden de vyanden zoo snel ter neder en stortten zoo veel bloed, dat de Javanen in hunne nabyheid met schrik terugweken, en aldus voor hunne eigene krygsgenoten een beletsel werden om in grooter getal boven den wal zich te ontplooijen. Congo deed wonderen van onversaegdheid; en, alhoewel een Javaensche klewang hem eene lange wonde over borst en schouder had geslagen, bleef hy, van wrackzucht huilend, immer nevens Walter's zyde staen, en verstomde zelfs de moedigste soldaten door zyne onverschrokkenheid.

Intusschen donderden de Hollandsche kanons altyd voort, en braekten het vernielend schroot op de Javaensche scharen, die nog in het veld stonden. Waer de vyand in zyne pooging tot het beklimmen van den muer niet was gelukt, wierp men de ziedende

olie op hem neder, en schoten de Muskettiers hunne vuerroers af, zonder een enkel schot te missen.

Ongetwyfeld zou de bezetting, niettegenstaende hare heldhaftige krachtinspanning, bezwyken; want nu de vyand in de Factory gedrongen was, ging de stryd er man tegen man; en, hoe velen de moedige Walter en zyne gezellen er ook nedermaeiden, het getal der bestormers was zoo groot, dat de Nederlandsche soldaten, een voor een, toch eindelyk tot den laetsten toe in dit hopeloos gevecht moesten sneuvelen..... Maer eene onverwachte omstandigheid kwam hen redden, op den stond zelve dat zy niets meer vóór oogen hadden dan eene onfeilbare en roemryke dood.

De grootste magt der Javanen, die tegen de wallen aendrongen en ladders tot de beklimming poogden op te regten, werd herhaelde malen afgedreven; de kanons der vooruitstekende stormkatten, op de hoeken der vesting, schoten van beide kanten eene wolk schroot langs den muer, ter zyde in des vyands drommen; de kokende olie stroomde van boven neder en deed de bestormers telkens terugdeinzen..... Eindelyk, by het gezigt der ontelbare lyken, by het gehuil der gebranden en der stervenden, werden de

Javanen met eenen onzeggelyken schrik bevangen. Eenigen der voorste gelederen vlugttten van den muer weg; hun voorbeeld ontmoedigde de anderen; en, in min dan eenige oogenblikken tyds, verspreidde zich de verveerdheid, en allen liepen in verwarring tot buiten het bereik der kanons. Wanneer de Javanen die boven de wallen in eene hardnekkige worsteling gewikkeld waren, bemerkten dat hun leger de bestorming had opgegeven en hen hulpeloos in den stryd had laten steken, zochten zy insgelyks uit de handen der Hollanders te geraken, en sprongen, de eene na den andere, van boven den muer in het veld.

Wel begroetten de Nederlandsche krygslieden deze onverhoopte overwinning met innige dankbaerheid tot God, wel klom hier en daer de roep « Hoezee! Batavia! Batavia! » ten hemel; maer dit dankgebed en die zegekreten waren niet uit volle borst gesproken: in alle stemmen die dankten of juichten, was iets sombers en iets pynlyks, als ware deze verlossing een geluk dat met akeligheid en treurnis was bewolkt en verduisterd.

Inderdaed, nu de vyand den storm had verlaten, en, door een aenzienlyk verlies van mannen uitgeput,

binnen zyne legerplaets was vertrokken, staerden de Nederlandsche krygslieden op het schouwspel dat hen omringde, en zy telden, met stommen angst, de lyken der trouwe broeders, die deze bloedige stryd hun had ontroofd. Was de wal, schier op zyne gansche uitgestrektheid, overdekt met de lichamen der geslachte Javanen, er lagen ook vele Hollandsche soldaten, met de spies of het geweer nog in de verkrampte vuist, voor eeuwig tusschen des vyands lyken ingeslapen!

Binnen de nauwe muren eener kleine vesting ingesloten, levend in de zelfde hoop en in hetzelfde gevaer, waren al deze helden, zoo wel oversten als minderen, elkander tot vriend geworden, en een zelfde band van hoogachting en genegenheid had hen allen omsloten. Zy, die met de bleeke doodverw op het aengezigt, daer in den afschuwelyken bloedplas lagen uitgestrekt, waren geliefde broeders; een ieder dergenen wien het gelukt was het leven te behouden, treurde met de tranen in de oogen over het verlies der dappere vrienden, die het stael des vyands had getroffen. Tusschen de dooden lag Hopman Dircksz, de koele doch onverschrokken Nederlander; en, niet verre van hem, de arme zwarte slaef, Congo, die uit

enkele dankbaerheid jegens het vaderland van Walter, manmoedig had gestreden, tot dat het verlies van bloed hem had doen bezwyken.....

De Luitenant, zonder op zynen verheven stand noch op de lage geboorte des negers te letten, had zich nevens den slaef op de kniën geworpen, had zyn hoofd in den arm genomen en poogde hem tot het leven terug te roepen, door hem met eenen dronk water te laven.

Na eene wyl verroerde de slaef inderdaed de handen en opende zachtjes de oogen, maer hy was zoo zwak en zoo uitgeput, dat deze levensteekens in hem weder verdwenen. Eventwel, een kreet van blydschap was den Luitenant ontsnapt, en, in zyne blydschap hief hy zelf den armen slaef van den grond op zyne schouders, en droeg hem beneden de wallen, ter plaetse waer de heelmeeesters reeds bezig waren met de gekwetsten te verbinden.

Na dat Van Ray eenige bevelen had gegeven, om de minst vermoeide mannen op de wallen te doen blyven en de vesting tegen eenen onverwachten terugkeer des vyands te beveiligen, deed hy onmiddellyk den krygsraad byeenroepen. In deze zitting werd het geleden verlies ernstig overwogen, en men

erkende, met een soort van schrik, dat de gelederen der soldaten door den aenval des vyands aenzienlyk waren gedund; ja, dat men, by eene tweede bestorming, zelfs allen schyn van hoop op behoudenis zou moeten verzaken. Hadde men buskruid genoeg voorhanden gehad, dan zou men misschien nog eens zulke aenvechting hebben kunnen afslaan; maer al het buskruid dat er binnen de vesting overbleef, was niet toereikend om nog tweemaal de kanons te laden.

Van Ray opperde de vraeg, of men den vyand geene voorstellen tot vrede zou doen, dewyl men daerdoor ten minste tyd zou winnen, om op de terugkomst der vloot en der beloofde hulp te wachten. Men besliste tot dit middel zynen toevlugt te nemen, en de onderhandelingen te beginnen ter gelegenheid van het begraven der dooden; want het was niet te betwyfelen, of de Javanen zouden nog dien zelfden dag eenige Orang-kays afzenden, om oorlof tot het wegnemen hunner lyken te vragen. Er werd verder besloten, dat men den Luitenant Walter Pietersen voorloopig het bevel over het Vaendel van den gesneuvelden Hopman Dircksz zou toevertrouwen, en hy voortaan regt zou hebben om in den krygsraad te zitten.

Omtrent den middag vertoonden zich inderdaed, op de baen van Jakatra, eenige Javaensche Orang-kays met eenen witten doek op eenen bamboe; en wanneer men hun teeken had gedaen dat men hen ongehinderd zou ontvangen, boden zy zich vóór de poort der Factory aen, om oorlof tot het begraven der dooden te vragen. Dit oorlof werd hun gereedelyk toegestaen, op voorwaerde dat de lyken altemael vóór het vallen van den avond moesten opgenomen en verre van de Factory weggevoerd worden.

Te dezer gelegenheid stelde men den voornaemsten Orang-kay eenen brief voor den Javaenschen Veldheer ter hand. In dit schrift boden de Hollanders den Pangerang van Bantam vrede en vriendschap aen, en beloofden hem eenen aenzienlyken schat, in gemunt zilver, indien hy hun voorloopig in het bezit hunner vesting wilde laten, tot dat de algemeene Stedevoogd, door zynen terugkeer, het aenknoopen van beslissende onderhandelingen kwame mogelyk maken; maer men liet hem tevens weten, dat niets ter wereld, noch geweld, noch list, noch ontbeering, de Nederlanders ooit zou kunnen dwingen het nieuw Batavia te verlaten.

Wanneer al de lyken waren weggenomen en de avond ging vallen, kwamen de Orang-kays weder met eenen brief van hunnen Veldheer, en zegden dat zy vóór de poort op een antwoord zouden wachten. Dit schrift van den Dommagon van Bantam was in zeer overmoedige bewoordingen opgesteld, en eischte de overgaef der Factory en al wat erin was, zonder eenige andere voorwaerden dan dat men de Hollanders naer Bantam, en verder naer Amboina zou voeren. De Dommagon liet verstaen, dat hy geen en tweeden storm zou wagen, maer zynen toevlugt zou nemen tot andere middelen, die, volgens hem, onfeilbaer den trotschen moed der Hollanders zouden nederslaen en hen zouden dwingen zyne genade af te smeeken. Welke deze middelen waren, zegde hy niet. Hy verklaerde verder van geene andere onderhandeling meer te willen hooren.

De Nederlanders antwoordden daerop, dat zy hunne vesting tot den laetsten man zouden verdedigen, en ook, van hunnen kant, hun eerste aanbod tot schadeloosstelling introkken, aen den Heer des hemels en aen de wapenen overlatende, te beslissen wie hier eindelyk zegepralen zou. — Met dit antwoord zonden zy de Orang-kays terug.

Nu men, door des Dommagons schryven zelf, vernomen had dat de Javanen de Factory niet meer zouden bestormen, keerde het vertrouwen in aller hart weder. Tegen eene regelmatige belegering of nauwe omzetting der sterkte, kon men het nog maenden volhouden, meende men; dewyl er in de magazynen ryst in overvloed voorhanden was, en men aldus den honger niet had te vreezen.

De rivier Tjiliwoeng, die van het gebergte daelde en aen den voet der vesting voorbystroomde, leverde veel en goed water. De nooddruft der bezetting was aldus voor langen tyd verzekerd.

Het goede nieuws werd de soldaten onder het rondschenken van eenen teug Spaenschen wyn kenbaer gemaekt. Allen namen op nieuw God tot getuige, dat zy Batavia niet zouden verlaten, zoo lang een hunner musket of spies kon voeren.

Er verliepen dus eenige dagen, zonder dat men iets van des vyands inzigten vernam; maer dan begon het raetsel zyner schynbare werkeloosheid zich te verklaren.

De Javanen hadden, gedurende den afgeloopen nacht, den mond der rivier met een staketsel van zware bamboezen gesloten, op zulke wyze dat wel

het water maer geen dryvend voorwerp naer zee afstroomen kon. Wat op de rivier vlotte, zou dus gedurende de ebbe door het staketsel worden wederhouden, en de vloed zou het weder voorby de Factory de rivier opvoeren tot tegen een tweede staketsel, dat hooger op insgelyks den loop van het bergwater versparde.

In den eerste begrepen de Hollanders niet, wat de vyand van dezen arbeid verhoopte. Zy meenden te mogen vermoeden dat hy wilde beproeven, den loop der rivier af te keeren en hun van alle drinkbaer water te berooven; maer, dewyl het hun belachelyk scheen, by middel van bamboezen, eene stroomende rivier te willen wederhouden, bekreunden zy zich weinig om het werk dat de Javanen dien nacht hadden verrigt.

Welhaest echter erkenden zy met angst, dat de Bantamsche Veldheer een schrikkelyk wapen tegen hen had uitgedacht. By het terugkeeren der ebbe, kwamen van boven de rivier een aental doode krenge van peerden, buffels, ja zelfs lyken van menschen, met den stroom afgezakt, en dreven langzaam voorby de Factory. Dienzelfden dag nog, voerde de vloed ze weder terug, en eenige uren later vlotten zy,

in grooter getal dan te voren, voor de derde mael onder de muren der vesting ¹.

Onder eenen brandenden hemel en in de vochtige hitte, welke op de lage vlakte rond Jakatra heerschte, verdorven de lyken spoedig. Al deze krenge wasemden eenen onverdragelyken stank uit en besmetten de lucht, bovenal des nachts, met eenen verpestenden nevel, die tot in het diepste der wooningen drong en de Nederlandsche soldaten schier belette te ademen.

Wanneer de bezetting der Factory het gevaer bemerkte dat haer van dien kant bedreigde, poogde zy de voorbydryvende lyken met haken op te vangen, om ze, gedurende de duisternis, ergens aen den voet der vesting te begraven; maer die arbeid was zoo walgelyk, dat zelfs de moedigste mannen, ervan terugschrikten; en niet dan met onverwinnelyken tegenzin volvoerde men diesaengaende de bevelen der oversten.

Hoe vele lyken men ook opvischte, elken dag kwamen er meer en meer de rivier afgezakt; de Javanen smeten al de vuiligheden die zy maer by de hand konden krygen, in het water, en de hoeveel-

¹ Zie, aengaende die oorlogslist der Javanen, JOHAN NIEUHOF, blz. 224.

heid ervan moest groot zyn in een leger van zes duizend man. Om de Hollanders te beletten, door wonderen van werkzaamheid en wil, over deze schrikkelyke oorlogslist te zegepralen, hadden de Javanen insgelyks een aental verdorvene krengeu boven het opperste staketsel in den stroom geworpen; en, al hadde zelfs de bezetting de onreinheden, die vóór de Factory heen en weder dreven, kunnen wegnemen en begraven, dan zou het water toch voor hen ondrinkbaer, ja zelfs doodelyk zyn, vermits het niet tot hen zou komen, dan na besmet te zyn geworden door de afspoeling van een groot getal lyken in eenen verren staet van ontbinding.

By gebrek aen anderen drank, hadden velen nog het water der rivier genuttigd; maer de plotselyke uitbarsting van ziekten kwam elkeen verwittigen dat men, op straffe des doods, zynen dorst aen deze vergiftigde bron niet meer mogt laven.

Onder de beheersching van het gevoel tot zelfsbewoud, begon men onmiddellyk binnen de Factory een aental putten te graven; maer het water dat men er aentrof, was bezwangerd met zeezout, en het had daerenboven eenen walgelyken smaek, alsof het insgelyks door bedervende stoffen had gesypeld.

De bodem waerop het nieuwe Batavia stond, was, even als de gansche omliggende vlakke, inderdaed niets anders dan eene aanspoeling der zee, sedert vele eeuwen misschien aen den voet der gebergten neêrgezet, en als een mengsel van zoute slib en verrotte planten, nog altyd gistend en broedend, onder den voet der menschen die erop leefden.

Dan, hoe onsmakelyk het putwater den Nederlanderen ook voorkwam, scheen het hun toch duizendmael beter dan het water der rivier, dat men niet alleen doodelyk achtte door de uitwaseming der lyken, maer nog daerenboven meende vergiftigd te zyn door het venynig sap van den gevreesden Upas-boom¹.

Men laefde dus zynen dorst met het brakke water der putten, en men hoopte op deze wyze de wreede list der Javanen te zullen kunnen verydelen, tot den wederkeer van den heer Stedevoogd Koen, die nu, indien hy geen beletsel op zee ontmoette, welhaest zou verschynen, om de verzwakte bezetting uit den dringenden nood te verlossen.

¹ *Antiaris toxicaria*, een boom met welks sap de Javanen hunne wapens vergiftigen.

Maer, eilaes, het lyden dezer dappere mannen moest niet zoo spoedig eindigen.....

Weinige dagen verlieden er, of de ziekte begon allengs meer en meer slagtoffers onder hen te treffen; doch dewyl deze gevallen van krankheid zich meest onder de vrouwen en kinderen deden opmerken, hoopte men dat zy het sterkste gedeelte der bezetting zou sparen, en men, sukkelend en lydend, eventwel het verwachte oogenblik der verlossing zou kunnen bereiken.

Er verlieden weken en weken van dit yselyk en treurig leven, zonder dat de beloofde hulp verscheen; de wanhoop zonk, verborgen en onuitgedrukt, in veler boezem.....

Vrouw Van den Broeck was krank en kwynend, niet omdat het slechte water haer het bloed in de aderen had verdorven, maer omdat schrikkelyke gepeinzen haer vervolgden, en haer ontstelde geest door allerlei folterende tafereelen onophoudend werd gemarteld. Zy had nog niets over het lot van haren armen echtgenoot vernomen; dit gebrek aan alle tyding had haer allengs de overtuiging gegeven, dat hy door de valsche Javanen op den weg van Bantam was vermoord. Van het akelig vermoeden dat haer

geheimelyk deed verkwynen, zegde zy niets aan hare dochter noch aan Walter Pietersen. Wanneer deze laetste met eene liefderyke inspanning haer poogde te troosten, hield zy zich in schyn alsof zy geloof gaf aan zyne vriendelyke verzekeringen, terwyl integendeel elk zyner woorden haer pynlyk door het harte sneed.

Aleidis weende in de armen harer ongelukkige moeder; de tengere maegd verloor, onder den druk dezer onophoudende droefheid, de krachten die de tegenwoordigheid van Walter haer zoo spoedig en zoo wonderlyk had teruggeschonken. Zy werd bleek en mager, en liet het hoofd op de borst hangen, als hadde het ongeluk haers vaders haer allen levenslust en allen moed ontroofd.

Congo, de neger, was tegen alle verwachting weder regtgeraekt; zyne wonde had zich gesloten, en, ofschoon zyne krachten zich langzaam herstelden, en hy nog een verband rond borst en schouder droeg, toonde hy zich zoo moedig en zoo vertrouwend in des hemels hulpe, dat de houding van den armen slaef aller bewondering verwekte.

De Luitenant verscheen dagelyks meermalen in de wooning des Hopmans, en poogde, zoo hy best

kon, de vrouwen met verblydende vooruitzigten te troosten; maer het gelukte hem niet, hunne smart te verminderen; en hem insgelyks bloedde het hart, by de vrees dat de schrikkelyke kwyndood over zyne liefde en over zyne hoop zou zegepralen.

Hoe het zy, Walter Pietersen vond eventwel nog zielkracht genoeg, om telkens met nieuwe hardnekkigheid tegen het lot op te staen. Hy was het die den verzwakkenden moed zyner gezellen opbeurde, en, door tooverende woorden, hun weder de hoop op ontzet in den boezem sprak, wanneer de wil en de dapperheid van sommigen, onder den druk van eenen yselyken toestand, schenen te willen bezwyken.

De beloofde hulp verscheen niet! Gedurende eene maend nog stonden de mannen der bezetting boven de wallen, met het snakkend oog op de kimme gerigt, en het nevelachtig verschiep ondervragend. Vertoonde zich in de verte een zeil, dan poppelde hun het hart van angstige blydschap, en eene strael der hoop verlichtte hunne oogen; maer alle zeilen dreven voorby en verdwenen, alsof niemand op aerde hadde geweten dat daer, op het Jakatrasche strand, eene handvol menschen, ter eere van Nederland, eene langzame, eene bittere heldendood stierven.....

Eindelyk werd, by het lange wegblyven der vloot, de toestand der bezetting inderdaed gruwelyk. Het gebruik van het zoute water had eerst de kinderen, de vrouwen, en de zwakste mannen met ziekte geslagen; maer nu begon zy ook de moedigste soldaten te treffen en dagelyks onder hen nieuwe slagtoffers te maken. De ziekte die er heerschte, was eene terugkeerende koorts met yselyke sidderingen, met onverdragelyke koude, met gloeiende hitte en met hevige hoofdpyn, welke niet zelden de lyders met eene voorbygaende zinneloosheid sloeg en hun tot daden van redelooze wanhoop dreef, waarvan het akelig vertoog de sterkmoedigste mannen deed yzen van medelyden en schrik.

Deze koorts doodde niet in weinige dagen; zy die ervan aengedaen waren, vermagerden spoedig; hun gelaet werd geel, hunne lippen loodverwig, hunne oogen verglaesd; en, zoo, by eene immerdurende afneming van krachten, dwaelden de ongelukkige lyders als levende spookten over het plein, of zaten dagen lang boven de wallen gekniel, met den blik over de zee en de armen ten hemel, den Heer om genade en redding smeekend.

Hadde men zich der tranen van zoo vele ongeluk-

kigen willen ontfermen, hadde men hunne gebeden willen verhooren, dan zeker zou men zich gehaest hebben, de voorwaarden des vyands te aenveerden, en aldus ten minste het leven van allen te behouden; maer het gedeelte der manschap, dat tot nu toe nog aen den geesel der ziekte was ontsnapt, door Walter Pietersen aengevuerd, weigerde de Factory over te geven, en getuigde, met de versteendheid van eenen onwankelbaren heldenmoed, dat zy hunnen eed zouden gestand doen en het nieuwe Batavia voor Nederland behouden, tot dat ook de laetste hunner uitgeput ten gronde vallen zou.

Nog verliepen er weken, nog trof de ziekte velen der onversaegdste soldaten..... De scheurbuik, die andere moedroovende kwael, greep een gedeelte der bezetting aen..... de roode loop rukte eenige mannen in het graf.....

Een der eerste slagtoffers was Rosalia, de dienstmeid van Vrouw Van den Broeck. Zy stierf na een lyden van dry dagen. Hare dood hadde voorwaer des Hopmans echtgenote en zyne dochter met vrees voor hunne eigene behoudenis vervuld, indien niet een ander en grooter wee Aleidis en hare moeder voor het behoud des levens ongevoelig hadde gemaakt.

Hoe zeer men, van den eersten dageraad tot het vallen van den avond, den gezigteinder der zee poogde te doordringen en te peilen, de dagen verliepen in hopeloosheid en in martelend verdriet, zonder dat de vloot zich op de kimme vertoonde.....

Eens op eenen vroegen morgend zag men uit het kamp der Javanen eenige Orang-kays op de baen van Jakatra verschynen, met eenen persoon die als een Europisch koopman scheen gekleed. Wat de komst van dezen bode te beduiden had, kon men niet vermoeden; doch in den toestand, waerin de Nederlanders zich nu bevonden, was elk voorval, elke verandering eene bron van hoop voor hen.

Met blyde verwachting in het hart, daelden allen van den wal en begaven zich naer de poort, die men voor het komend gezantschap ging openen; ja, de zieken welke, hunne smachtende wooningen ontvlugt, onder de kokosboomen of in de schaduw der magazynen op matten lagen uitgestrekt, kropen langs den grond voort, om eerder de tyding te vernemen, die hun welligt redding brengen zou.

Zoohaest de poort der Factory was geopend, keerden de Orang-kays terug in de baen naer Jakatra. De koopman trad alleen binnen de vesting,

en werd daer oogenblikkelyk omringd, niet slechts door de leden van den krygsraed, maer insgelyks door de mannen der bezetting en door de zieken, die met opgeheven armen hem eene goede tyding afsmeekten.

Deze koopman was een Hollander, met name Abraham Van Uffelen. Hy had sedert meer dan vier jaren te Bantam gewoond, en had zich nu met eenen brief van den Sultan, voor den krygsraed, en met eenen brief van Hopman Van den Broeck, voor zyne echtgenote, gelast.

Wanneer men, op zyne vraag, hem den Bevelhebber der Factory had aangewezen, reikte hy Hopman Van Ray een gesloten papier over. Deze opende en las het met haest, terwyl aller blikken beweegloos op hem gevestigd bleven. Het gelaet des Bevelhebbers versomberde naermate hy kennis nam van hetgeen de brief behelsde. Eindelyk, geheel in zyne verwachting bedrogen, stampte hy morrend met den voet en getuigde genoeg dat het schrift hem niets dan bedroevende dingen had gemeld.

Door de soldaten die hem omringden, over den inhoud des briefs dringend ondervraegd, antwoordde hy op droeven toon :

« Ach, vrienden, het is altyd hetzelfde; men weet hoe akelig onze toestand is; men waent ons door nood en ziekte overwonnen, en men vraegt of wy nu eindelyk onze vesting willen overgeven. Geene andere voorwaarden dan onze vervoering naer Bantam! »

Een grievende wanhoopschreeuw steeg op uit den schoot der zieken; een somber gemompel verhief zich boven de schaer der soldaten. Vele mannen betuigden dat zy, na zulke lange standvastigheid, liever de dood wilden afwachten dan hunnen eed te breken; eenigen zelfs antwoordden op het voorstel des vyands door den oorlogskreet « Hoezee! Batavia! Batavia! » maer hun geroep had de aenjagende helderheid van vroegere dagen niet meer, en het bleef schier zonder nagalm.

Van Ray sprak eene wyl in stilte met den bode; en, na hem vele inlichtingen te hebben gevraegd, verzocht hy hem de zitting by te wonen, welke de krygsraed ging houden, om te beramen over het antwoord dat men den Sultan van Bantam zou toesturen.

De koopman zegde dat hy eerst Mevrouw Van den Broeck moest spreken, dewyl zyn onderhoud met haer ongetwyfeld eenen beslissenden invloed op de

beraedslanding des krygsraeds moest uitoefenen. Hem werd dan oorlof verleend om eerst deze boodschap te volbrengen.

Walter Pietersen, die dit alles gedeeltelyk had gehoord, wilde hem vergezellen; maer de Bevelhebber gebod den Luitenant, onmiddellyk met hem en de overige leden des krygsraeds naer de vergaderzael te gaen.

Hier gaf Hopman Van Ray zyne genoten kennis van den inhoud des briefs, door den Sultan van Bantam hem toegestuerd. Hy behelsde inderdaed geene nieuwe voorstellen, en eischte, als te voren, de vesting op met al de goederen, gelden en wapenen, die zy bevatte; maer wat dit schrift verrassend inhield, was de tyding dat men Hopman Van den Broeck van Bantam naer Jakatra had gebragt, om hem toe te laten met de oversten der bezetting te spreken. Wilde men eenige lieden te Jakatra tot hem zenden, men zou, zegde de brief, uit zynen mond het bevel ontvangen om te doen wat de Sultan verlangde.

Men was bezig met dit laetste aanbod te overwegen. Er werd gezegd dat het slechts eene nieuwe list der Javanen kon zyn, om eenige mannen meer in

het net te krygen, en men niet voorzigtig zou handelen met zich op nieuw bloot te stellen aen het verraed, waarvan men reeds eens het slagtoffer was geweest. Dat Hopman Van den Broeck de overgaef der Factory kon bevelen of aenraden, geloofde men niet. Misschien had men, door yselyke mishandelingen, zooals de wrackzuchtige en wreede Javanen gewoon waren op hunne gevangenen te plegen, den Hopman alle kracht en allen moed benomen; maer, hoe het ook ware, zy die nu met de verdediging der Factory waren gelast, hoefden geenen raed te nemen dan alleen van het gevoel hunner pligt en van hunne verantwoordelykheid jegens het vaderland.

Op dit oogenblik kwam een dienaer melden dat de neger Congo zich aanbod om Walter Pietersen onmiddellyk te spreken; de Luitenant moest zonder uitstel tot Vrouw Van den Broeck gaen, die hem over eene zaak van het grootste gewigt te onderhouden had.

Oorlof bekomen hebbende om de vergadering te verlaten, ging Walter Pietersen ter zael uit, en vond den neger in den gang staen weenen.

« Congo, wat is er dan geschied, dat gy zulke bittere tranen stort? » vroeg de Luitenant met angst.

« Kom, ach, kom » zuchtte de neger, hem by de hand voorttrekkende « myne arme meesteres zal sterven van droefheid. Aleidis rukt zich de haren uit; het hart scheurt als men ziet hoe zy van wanhoop verkrampt! »

« Is de Hopman dood? » vroeg Walter op somberen toon.

« Neen, neen; maer het is niet veel beter met hem. Ik weet niet goed welke tyding men myne meesteressen heeft gebragt; maer uit hunne kreten heb ik verstaen dat gy alleen mynen ongelukkigen meester nog kunt redden.... Kom, kom! »

De luitenant trad in des Hopmans wooning; maer niet zoohaest vertoonde hy zich aen de deur der zael, of de beide vrouwen staken de armen tot hem uit en riepen met scheurend misbaer om hulp. Op zyne vraag tot verklaring, reikte Vrouw Van den Broeck hem eenen geopenden brief, en riep :

« Daer, lees, lees, en ontferm u onzer! »

De Luitenant, reeds op voorhand onzeggelyk getroffen by het gezigt van Aleidis uiterste smart, liet den blik op het papier gaen en las den inhoud ervan. Eerst betrok eene uitdrukking van diep medelyden zyn gelaet; dan versomberde het door diepe

droefheid, en eindelyk werd het doodbleek, alsof een plotselyke schrik zyn hart hadde bevangen. Met stommen angst hield hy de oogen op het noodlottig schrift gevestigd, terwyl de beide vrouwen sidderend op zyn antwoord wachtten.....

De brief was eene bittere weeklagt, een grievende hulpkreet, door Van den Broeck aen zyne vrouw en dochter en bovenal aen hem, Walter Pietersen, gestuurd. In dit schrift, dat zigthaer met tranen was besprengd geworden, schetste de Hopman in korte woorden al het lyden, al den smaed, al de folteringen af, die men sedert zyne gevangenneming, hem had doen doorstaen, om hem het bevel tot overgaef af te dwingen. Men had hem in eenen diepen kuil als begraven; hem weken lang in de ondoordringbare duisternis op den natten grond en tusschen afschuwelyk ongedierte laten liggen; hem honger en dorst laten lyden; hem uitgeput door allerlei smarten, en hem nu, ziek en schier stervend, weder naer Jakatra gesleurd, om de bezetting de overgaef der Factory aen te raden. Bleef deze laetste pooging vruchteloos, dan zou men des anderen daegs hem in de yselykste pynen ter dood brengen. De Hopman vertoonde dat de vesting toch niet te behouden was; en noemde

het eene schuldige vermetelheid, aldus, uit een ydel gevoel van eer en zonder nut voor het vaderland, het leven van zoo vele ongelukkige vrouwen en kinderen, en ook zyn leven en het leven zyner arme gezellen, te willen opofferen. Hy smeekte zyne vrouw om hulp; hy bezwoer zyne dochter, in grievede bewoordingen, dat zy toch al de krachten der liefde en des medelydens inspannen zou om het gemoed van Walter Pietersen te vermurwen, en dus haren vader van eene schrikkelyke dood te verlossen; — want hy wist wel, zegde hy, dat Walter almachtig was op oversten en soldaten, en dat een enkel woord van hem toereikend zou zyn om de bezetting tot de overgaef te doen besluiten.

De brief was lang. Terwyl de Luitenant immer stilzwygend het oog erop gevestigd hield, meenden de vrouwen, dat hy nog lezend was, en zy schouwden met jagenden boezem op zyn gelaet, in de afwachting van het antwoord, dat over het leven des ongelukkigen vaders moest beslissen.

Eensklaps schokte eene geweldige zenuwringing des jongelings leden, en de brief viel hem uit de hand, terwyl hy met heesch keelgeluid morde :

« Ik? ik, Walter Pietersen, ik zou Batavia den

vyand overleveren? Al het vergoten bloed nutteloos maken? Nederland verraden? o, nooit! »

Een schreeuw der wanhoop vloog op uit de borsten der vrouwen. Aleidis wierp zich geknield ten gronde, kroop tot vóór Walter's voeten, omarmde zyne knien, en riep op hartverscheurenden toon om genade voor haren ongelukkigen vader. Vrouw Van den Broeck had eene van des jongelings handen aengegrepen, besproeide ze met heete tranen, en bad en smeekte zoo vurig, dat hare woorden Walter's boezem als zoo vele degens doorboorden.

Verschrikt by het gevoel der magt, welke het gebed der vrouwen op hem uitoefende, deinsde de Luitenant achteruit; maer Aleidis kroop door hare tranen voort en volgde hem, met de handen opgeheven en huilend om erbarming.

De jongeling, als bezwykend onder zyne ontroering, liet zich in eenen zetel vallen, en mompelde met diepe vertwyfeling in de stemme :

« Erbarming? Medelyden? Ach, waerom hebt gy geen medelyden met my? Waerom wilt gy my dwingen tot eene lafheid? Yselyk! Het noodlot werpt my weerloos ter neder, tusschen verraed, liefde en hoop, tusschen wreedheid, schand en misdaed.

Wat zal ik besluiten? Batavia overleveren, en voor eeuwig besmet blyven met oneer en met den vloek myns vaderlands? Uwe bede verwerpen, als een gevoellooze beul onbewogen uwe tranen aenschouwen en uwen armen vader veroordeelen tot de dood?.... God, o, God, waerom beproeft gy uwen dienaar boven zyne krachten? »

Tranen van wanhoop ontsprongen zyner oogen en hy verborg zich het aengezigt met de handen.

De koopman Abraham Van Uffelen, die in de zael tegenwoordig was, trad nu tot den jongen overste en rigtte eene lange aenspraek tot hem, om hem te overtuigen dat de overgaef der Factory, wel verre van te moeten aenzien worden als eene lafheid, veeleer eene daed van vaderlandsliefde en van ware voorzigtigheid zou zyn. Dit was, zegde hy, het gevoelen van al de gevangenen en van al de Nederlandsche kooplieden, die zich te Bantam bevonden. Men kon toch de Factory niet behouden; door gewisse tydingen wist men dat er nog vele weken, ja, maenden misschien, zouden verloopen, vooraleer de algemeene Stedevoogd met de beloofde hulp te Jakatra kon verschynen. Niet alleen zou de Sultan van Bantam zyn leger met nieuwe benden vermeederen;

maer de Soesochoenan of Keizer van Mataram zou met eene magt van eenige duizend man zich by de belegeraers komen voegen. Het was dus niet te betwyfelen, of de bezetting der Factory zou, door ziekte uitgeput, by den eersten stormloop bezwyken en, tot den laetsten man toe, met vrouwen en kinderen worden vermoord. Nu kon men nog het leven van zoo vele dappere krygslieden voor Nederland behouden; en het was waerlyk wreed, onvoorzigtig en dwaes, in eene ydele en noodlottige hardnekkigheid te blyven volharden.

Walter antwoordde niet op de lange rede des koopmans; slechts een heesch geratel rolde hem door de keel, en zyne borst hygde met pynlyke zwoeging.

Vrouw Van den Broeck, die zich eerst had verblyd, in de vaste hoop dat de Luitenant hun gebed ging verhooren, zag nu hoe hy ontkennend het hoofd schudde. Deze teleurstelling ontrukte haer eenen nieuwen schreeuw. Om eenen laetsten stryd tegen des jongelings onverbiddelykheid te beproeven, wierp zy zich insgelyks geknield vóór hem neder, en riep :

« O, Walter, God zelf heeft u bestemd om myn zoon te worden. Hy, wiens leven ik van uwen edelmoed afsmeek, is uw vader, de vader uwer bruid.

Gy wilt hem dooden ! Zal dan zyn onschuldig bloed, als een eeuwige scheidspael, tusschen u en zyn kind worden gestort ? »

« Walter, o Walter lief » kreet Aleidis « wees gevoelig voor onze tranen ! Weiger my het leven van mynen armen vader niet ! Schande, zegt gy ? maer ik, Aleidis, ik zal u eeren en beminnen, u dankbaer zyn, als den weldoener, den redder van hem die my het leven schonk. Niet slechts uwe bruid zal ik zyn : uwe dienaar, uwe slavinne zal ik blyven tot de dood..... O, genade ! genade ! »

Eensklaps stond de Luitenant uit den zetel op, en zegde met eene verrassende kalnte :

« De vreeselyke stryd is over : ik bezwyk onder het medelyden, onder de liefde..... Ach, en toch, ik bemin myn vaderland ! Maer ik moet bukken onder het wreede lot. Laet my van hier weggaen, Aleidis ; ik zal de slagtoffering volvoeren. Roem, eer en grootheid verzaken..... om alleen in uwe liefde nog te leven. Blyf, wees gerust : Walter gaet uwen vader redden. — Eilaes, eilaes, tot welken prys ! »

Dit zeggende, sprong hy naer de deur en liep wel snel, doch met wankelende stappen over het plein, tot dat hy de woning des Bevelhebbers bereikte en

erbinnen trad, om zich in de zitting des krygsraeds te begeven.....

Eenigen tyd daarna verscheen hy met de leden van den krygsraad op het plein. Aller gelaet was door verdriet en diepe spyt versomberd ; het hoofd hing hun op de borst, en de blik hunner oogen was glansloos en traeg.

Walter droeg eenen opgevouwen witten doek onder den arm : waerschyndelyk de vlag, waardoor men den vyand ging te kennen geven, dat men den aengeboden vrede aenveerde en bereid was tot het verlaten der Factory.

Op bevel van Pieter Van Ray begon een trommelvergadering te slaen ; en, dewyl soldaten en zieken op het plein stonden te wachten, om te weten wat de krygsraad zou beslissen, was al de manschap, in min dan eenige oogenblikken, op de gewoone verzamelaersplaats, in gelederen geschaerd.

De Bevelhebber deed de twee vleugels der bezetting tot het vormen van eenen kring te samen zwenken, en zegde dan, tot de nieuwsgierige en verwonderde soldaten, dat de Luitenant Pietersen, in naem des krygsraeds, hun eene droevige maer onvermydelijke beslissing ging mededeelen.

Het gezicht van het witte vaendel, dat Walter onder den arm droeg, had de zieken eenigzins laten vermoeden wat er ging geschieden. De hoop dat het uer hunner redding ging slaen, schonk hun eenige krachten weder; zy regtten zich achter de soldaten op de teenen of staken hunne hoofden tusschen de gelederen, om te hooren wat men de manschap zeggen ging.

Het was bevend en verbleekend dat de Luitenant tot de manschap sprak. Deed hy geweld om zyne woorden den kalmen toon der gelatenheid in te drukken, zyne stemme toch beloog die gemoedsrust; want zy sidderde akelig, en scheen op te klimmen uit eene borst, die door eene doodelyke wanhoop werd verscheurd.

« Vrienden, dappere lotgezellen » zegde hy « de krygsraed gelast my u kennis van eene gewigtige beslissing te geven. Wel kon onze Bevelhebber, onder zyne eigene verantwoordelykheid, gebieden wat hy goed en raedzaam oordeelt; ons allen bleef slechts over, als trouwe soldaten, te gehoorzamen; maer hy en ook de overige leden des krygsraeds hebben gemeend dat uw moedig en verheven gedrag u het regt heeft gegeven, om mede te beslissen over het

lot dezer zoo lang en zoo duer verdedigde vesting. De krygsraed heeft overwogen dat reeds zoo veel Nederlandsch bloed op dit klein plekje gronds heeft gestroomd, dat hy reeds zoo vele lyken onzer broeders heeft verslonden, en dat ziekte, derving en moedeloosheid welhaest een aental nieuwe slagtoffers zullen treffen. Daerenboven, heeft hy erkend dat wy geene redenen hebben om nog op de tydige verschyning der beloofde hulp te hopen, en dat diensvolgens een langere wederstand ons allen eene onfeilbare dood toewydt..... Op myn voorstel, op myn voorstel alleen, heeft hy besloten, heden nog het witte vaendel op te hyschen en de Factory over te geven. O, ik smeek u, verheft uw hart tot eenen pynlyken heldenmoed! Hebt medelyden met uwe arme vrouwen en kinderen, met uwe zieke gezellen, met onze gevangene broeders, met ons ongelukkig Opperhoofd, dat te Jakatra onder het zweerd der beulen zieltoogt, en biddend de handen tot u uitsteekt..... »

« Ja, vrede, vrede! verlossing! » kreten de zieken achter de gelederen.

De meeste soldaten hielden het hoofd met treurigen mismood gebogen en bleven stilzwygend ten gronde zien; anderen, — en dit waren voornamelyk

de mannen van Walter's Vaendel zelven, — getuigden door een grammoedig gemompel, dat zy niet geneigd waren om in de overgaef der Factory toe te stemmen, en stuerden hunnen jongen overste verwyte blikken toe, als scheen zyn onverwachte ommekeer hun een verraed.

Deze beschuldiging deed den Luitenant in al zyne leden sidderen; met meer kracht in de stemme, zegde hy :

« O, broederen, ik lees in uwe oogen wat gy niet zeggen durft. Wist gy nochtans, hoe het gevoel der schaemte my den boezem verscheurt! Kondet gy zien hoe my het hart daerbinnen verkrampst, by het vervullen myner pynlyke zending! Geloofst my, het grootste geluk dat God my gunnen kon op aerde, was met u op dezen grond voor Nederland's eer te sterven; maer de twyfel woelt in myn ontsteld gemoed: my verschrikt eene akelige verantwoordelykheid. Zyn wy meester om ons eigen bloed tot den laetsten druppel te vergieten, de Heer heeft ons toch het regt niet gegeven om het leven onzer arme broederen, onmenschelyk, — en nutteloos misschien, — op te offeren, ter voldoening van onzen onplooibaren moed. »

Tot zyne mannen gaende, greep hy de handen der dappersten, en zegde met tranen in de oogen :

« Ach, gy kent my: ik heb u het voorbeeld der lafheid niet gegeven; my ook bloedt het hart van schaemte; my verbysteren de zinnen van wanhoop..... maer ik bezwyk onder een onverbiddelyk noodlot. Komt, vrienden, doet het uit medelyden voor my. Geeft uwe toestemming; ik zal er u dankbaer voor zyn als voor de hoogste weldaed. Is er schande, laet ze op my nederkomen: ik zelf zal de vredevlag ophyschen en vóór Nederland verantwoordelyk blyven. Neen, neen, men zal ons niet beschuldigen. Wat wy reeds hebben geleden, wat wy reeds hebben gedaen, zal getuigen dat wy slechts plooiden onder het gewigt van eenen pletterenden nood..... God, hoe pynlyk! Oh, waerom ben ik geenen dag vroeger gestorven! »

By deze grievende klagt rukte hy zich de haren uit en weende met overvloedige tranen als een kind: hy scheen zinneloos.

Zyn toestand sloeg de hardvochtigste soldaten met medelyden; allen betuigden dat zy, aengezien het toch anders niet zyn kon, met gelatenheid zich onderwierpen aen het lot. En, nu insgelyks de handen

van hunnen beminden overste grypende, poogden zy hem te troosten, en verzekerden hem dat hy niets van hunne hoogachting en van hunnen eerbied had verloren.

Walter antwoordde niet; maer hy ontplooidde met bevende handen het witte vaendel en rigtte zich naer de wallen. Vele soldaten en zieken volgden hem; meer nog omdat zyne schrikkelyke ontroering hun voor eenig ongeluk deed vreezen dan om by de ophysching der vlag tegenwoordig te zyn.

De Luitenant waggelde op zyne beenen als een dronken mensch; by het beklimmen der wallen viel hy zelfs eens ter zyde tegen de borstweer. Men kon wel zien dat hy zich wilde spoeden, om het noodlottig werk te volbrengen; maer hem ontbrak de kracht, en hy sukkelde slechts langzaam voort, tot dat hy den mast bereikte, waerboven Nederland's drykleurige vlag zoo lang en zoo roemryk had gewapperd.

Daer gekomen, wilde hy het snoer van het vredevaendel aen de vlaggelyn knoopen; maer alsof hy eensklaps in verstrooidheid ware weggedwaeld, bleef hy beweegloos staen en stuerde de oogen over de zee.....

Dien dag was de gezigteinder zeer beneveld en,

op een half uer verre, door eenen ondoordringbaren mist begrensd.

In dien eindeloozen nevelkolk hield de lydende jongeling nu, onbewust, den blik gevestigd.....

Daer boorde eensklaps een roode bliksem door het mistgordyn! Daer rolde een donderende kanonknal in lange galmen over den onmeetbaren plas!.... Een tweede bliksem lichtte, een derde, een vierde..... en zoo sidderde de lucht tot tienmael toe, onder het sein der kanons..... Eene vloot! Maer welke?

Een schreeuw van angstige hoop, van uitzinnige blydschap brak los uit aller borsten. Walter viel gekniel aen den voet van den vlaggemast en hief de handen ten hemel; al de aenwezigen volgden zyn voorbeeld, en er steeg uit den schoot dier ongelukkigen een vurig gebed tot den Heer des Hemels, die misschien zich hunner toch had ontfermd!....

Niet lang bleven zy echter in twyfel. Er verscheen eensklaps, van achter een der talryke eilanden, die in de baei van Jakatra verstrooid liggen, eene sloep, door een groot getal riemen gedreven. Op den voorsteven van het vaertuig stond een man die de Hollandsche vlag in de hoogte hief; de bootsgezellen

zwaaiden hunne hoeden ten teeken van broederlyken groot.

Dan kende de blydschap der soldaten en der zieken geene palen meer : men vergoot tranen, men hilde van vreugde, men omhelsde elkander, en de schreeuw : « De vloot ! de vloot ! Hoezee ! Batavia ! Batavia ! » werd den hemel als een dankgebed in magtige galmen toegezonden.....¹

Walter scheurde, met de vervoering der zinneloosheid, het witte vaendel aen stukken, en zonk dan, door de blydschap overmand, magteloos ten gronde.

« De vloot, de vloot ! Batavia ! Batavia ! » was de schreeuw die opsteeg uit al de hoeken der Factory.

¹ « Aldus stonden de zaken aen wederzyde geschapen, wanneer het langh verwaghte ontzet voor de belegerden, op den 25^{en} dagh van Lentemaent, des jaers 1619, verscheen, toen d' opperstedevooft, Jan Pietersz. Koen, voor de stad Jakatra met eene vloot van zeventien schepen quam opdonderen. »
JOHAN NIEUHOFF, blz. 223.

XI.

Eenige uren later stonden er ongeveer duizend Hollandsche soldaten en bootsgezellen, op het strand in gelederen geschaerd, en de sloepen vaerden nog immer over en weder, om de manschap uit de zeventien schepen der vloot aen wal te brengen.

Al de zieken, de vrouwen en kinderen gingen en kwamen vóór de soldaten, met luidruchtige vreugdekreten en uitzinnige gebaren van blydschap. Zelfs degenen die den dag te voren zich schier niet regt konden houden van magerheid en uitputting, huppelden en dansten nu rond eenige vaten versch en zoet

water, dat men tot hunne lāfenis van de schepen had gehaeld. Geen levend wezen was er in de Factory gebleven : allen waren uit de enge muren gevlugt, waerbinnen zy zoo lang en zoo veel hadden geleden..... Nu was het wee vergeten; nu dankten zy den Hemel, dat hy hun de pynlyke beproeving had opgelegd, en hun had toegelaten ze tot het einde, ter eere des vaderlands, te doorstaen.

Tusschen al deze uitgelatene menschen waren er slechts twee die met moeite hunne tranen konden bedwingen. Zy stonden verre van de anderen, eenzaam en met gebogen hoofde; en wanneer zy soms in stilte tot elkander spraken, dan waren hunne woorden bitter en treurig, alsof de komst der vloot voor hen alleen veeleer een ongeluk dan eene weldaet ware.

En inderdaet, de Javanen hadden de verlossing van den gevangen Hopman Van den Broeck aengeboden tegen de overgaef der Factory; werd er door de Hollanders niet onmiddellyk tot deze overgaef besloten, dan zou de ongelukkige Hopman worden ter dood gebragt.

De komst der vloot was dus zyn vonnis? Misschien had reeds zyn bloed in het Javaensche kamp gevlo-

ten? En, indien hy nog leefde, zou dan de vyand, daer nu alle hoop hem werd ontnomen, zyne teleurstelling niet op den armen gevangene wreken? Hoe onmenschelyk zou men hem niet martelen!

Dit waren de schrikkelyke gepeinzen, die in den boezem van des Hopmans echtgenote woelden, terwyl zy dus, eenzaam en treurend, met hare dochter buiten de Factory stond, en al de vreugdebedryven en gelukskreten harer vorige rampgezellen zag en hoorde.

Reeds was de algemeene Stedevoogd Jan Pietersz. Koen tot haer gekomen, en had lang met haer gesproken, en door vriendelyke woorden gepoogd eenigen troost in haren benauwdten boezem te gieten; zy en hare dochter hadden, by des Stedevoogds bewyzen van medelyden, overvloedige tranen gestort, en hem zoo diep geroerd, dat hy eensklaps tot zyne mannen was gegaen, als hadde hy eene plotselyke beslissing genomen.

De algemeene Stedevoogd was niet voornemens geweest, dien dag nog iets tegen de Javanen te ondernemen, ofschoon de manschap der schepen, door het verhael van het lyden der bezetting verontwaardigd, luidop smeekte om onmiddellyk tegen den

vyand te mogen inrukken; — maer wanneer de Stedevoogd met Vrouw Van den Broeck had gesproken, en den doodelyken angst die haer den boezem scheurde had doorgrond, vermeende hy insgelyks dat men, door den vyand te verrassen, misschien nog het leven van den gevangenen Hopman zou kunnen redden. Vermits de manschap het wenschte en men in alle geval van de overwinning zeker was, bestond er geen gevaer, om zonder den minsten uitstel de stad Jakatra aen te tasten, en ze nog dien dag door vuer en zweerd tot den grond te vernielen.

Men was nu bezig met de noodige maetregelen tot dien aenval te beramen. De algemeene Stedevoogd, omringd door de Hopmans der Vaendels, stond op weinig afstand vóór de slagorde en hield krygsraed.

Walter Pietersen was daer insgelyks tegenwoordig. Hem woog zyne daed van dien morgend nog zwaer op het hart; hy zegde weinig en hield meesttyds den blik als beschaemd ten gronde; maer de algemeene Stedevoogd, die wist hoe weerdig en hoe onverschrokken hy zich gedurende het beleg had gehouden, stuerde hem dikwyls het woord toe, en drukte hem meer dan eens de handen, om hem te troosten en hem weder moed in het hart te storten.

Terwyl de oversten waren vergaderd en zy de schikkingen tot den aenval overwogen, kwamen de sloepen met de laetste manschap van de schepen aen wal.

Het gansche leger werd, ingevolge van reeds gegeven bevelen, in twaelf Vaendels verdeeld. Tien dezer verschillige benden zouden zich, in het veld, op zekeren afstand van elkander spreiden en den vyand langs alle zyden te gelyk aengrypen. Met de twee overige Vaendels zou de algemeene Stedevoogd in de vlakke blyven, om hulp te brengen waer het mogt noodig zyn.

Dewyl de Javanen hunne legerplaets reeds hadden verlaten en zich binnen Jakatra hadden vertrokken, zou de aenval tegen de wallen der stad gerigt worden. Mannen met brandende pekfakkels zouden de Vaendels volgen en het vuer in de huizen steken zoo haest men over de wallen der vyandlyke stad zou geraken.....

Men had insgelyks al de ladders aengebragt die in de Factory bestonden, alhoewel men meende dat men deze werktuigen niet zou noodig hebben, aen gezien de wallen van Jakatra zeer laeg en door vele ingangen waren onderbroken.

Weinige oogenblikken daarna gingen de oversten

uiteen en begaven zich tot de Vaendels, om de laetste bevelen des Stedevoogds aen de manschap mede te deelen. De fakkels werden ontstoken en de ladders opgetild.....

Walter Pietersen, nadat hy in korte woorden aen zyne mannen had doen kennen, wat zy by den aenval hoefden in acht te nemen, ging achter zyn Vaendel, waer de neger stond, en zegde hem :

« Zorg, Congo, dat gy ons niet verlaet. Gy kunt u niet verdedigen; maer ik heb tien myner dapperste gezellen aengesteld om over uw leven te waken. Heb aldus goeden moed. Zoo haest wy binnen de wallen van Jakatra geraken, zullen wy, zonder ons om iets anders te bekommeren, regtstreeks naer des Sultans Dhalm loopen en de gevangenis van uwen ongelukkigen meester zoeken. Zult gy u nog den weg herinneren? »

« Betrouw op my, Luitenant » zegde de neger « ik zou de krocht in den Dhalm blindelings vinden. Vrees niet dat ik achteruit zal blyven; kan ik mynen regterarm nog niet gebruiken, myn hart is toch even goed. »

« Geve de goede God dat wy den armen Hopman nog levend vinden! » zuchtte de Luitenant.

« De geele menschen zyn valsch en wreed » zegde de neger « maer de Heer van hierboven is almachtig en mild. »

De stem des Stedevoogds klonk langs het strand..... de trommels hieven een geroffel aen en gaven het teeken tot het voorwaerts rukken des legers.

Al de Vaendels zwenkten beurtelings ter plaetse waer zy stonden, en trokken dan regt vooruit, over het vlakke veld, tot dat zy zich op een musketschot van Jakatra bevonden.

Men zag de Javanen, met pyl en boog, met zweerd en spies, in zoo groote menigte boven de wallen staen, dat zy er schier geene ruimte hadden om zich te bewegen; het was er een gekriel en gewemel, een gegons en geraes, alsof al de inwooners des eilands binnen Jakatra waren te saëm gelooopen, om de bedreigde stad te verdedigen.

De Hollandsche Bevelhebber deed zyne vyf honderd Muskettiers vooruittreden, aenzocht hen wel te mikken, en bevoel de Piekeniers zich gereed te houden, om al te gelyk, na het lossen der vuerroers, tegen de stad in te loopen en de wallen te beklimmen.

Een donderend musketvuer borst eensklaps los.....

en, terwyl de ontzaggelyke zegekreet « Hoezee, Hoezee, Batavia! » over de vlakke galmde, stormden de Nederlandsche Vaendels in woeste vaert vooruit.....

Slechts twee honderd man bleven met den Stedevoogd in het veld staen.

Walter Pietersen, die zich in het midden der slagorde en het dichtste by Jakatra had bevonden, bereikte ook het eerst van al de stad. Door zyn voorbeeld en zyn woord aengevuerd, sprongen zyne mannen als onverschrokken leeuwen tegen de wallen op, en verbaesden den vyand zoodanig, door de stouthed en de onweêrstaenbare snelheid van hunnen aenval, dat de Javanen, te dezer plaetse, hunne spiezen en zweerden wegwierpen en den wal verlieten, om in alleryl naer het binnenste der stad te vlugten. De Luitenant volgde hen op de hielen en dreef hen, door de straten van Jakatra, als eenen rollenden stroom vóór zich heen. Door den schrik verbysterd, boden de Javanen geene tegenweer meer, en poogden in de vlugt de behoudenis huns levens te vinden. Men hadde zonder moeite vyanden by honderden kunnen dooden; want er waren er velen die uit de zystraten, al vliedende, de Hollanders in het gezigt liepen; maer de Luitenant smeekte zyne

gezellen, zich niet door het uitoefenen der wraek te laten ophouden, en met hem in allerhaest tot des Sultans Dhalm door te dringen.

Na dry of vier lange straten, volgens de aenwyzing des negers, te hebben doorloopen, bereikte de Luitenant het breede plein vóór den Dhalm, en hy meende onder de Waringa-boomen door te gaen, om het vorstelyk paleis te bereiken, toen eensklaps de neger eenen zonderlingen kreet van verrassing slakte, en sidderend met den vinger vooruit wees in eene straet, die naer het ander einde der stad zich rigtte.

« Daer! daer! » riep Congo. « Gauw! ziet, ginder, de bende Javanen die vlugt! Zy voeren den Hopman weg! »

Walter stuerde den blik in de verte; en, vooruit loopend, schreeuwde hy:

« Mannen, mannen, voorwaerts! Nog eene poging! Ik bezweer u, vliegt! De Hopman leeft! God zy met ons! Oh, konden wy hem levend verlossen, wat schoone zegeprael! »

En, door zyne trouwe gezellen van naby gevolgd, stormde hy in de straet de vlugtende Javanen achterna. Vooraleer hy ze kon inhalen, hadden ze echter eenen der stadsuitgangen bereikt, en waren in het

veld, tusschen digt geboomte, verdwenen. Walter Pietersen gaf daerom de vervolging niet op; hy scheen al zynen moed en al zyne hardnekkigheid te hebben teruggevonden, en zwoer als razend dat hy den Hopman levend of dood zou terugbrengen, al moest hy daertoe het gansche eiland doorloopen. Niettegenstaende het gevaer dat hem in den schoot der digte bosschen en verre van het Nederlandsch leger, kon ontmoeten, sprong hy met zyne gezellen door struik en heester voort, en verdween welhaest tusschen het digtgewassen loover.....

De andere Hollandsche Vaendels hadden, gedurende eene wyl, eenen nog al ernstigen wederstand ontmoet, en hier en daer was hun eerste stormloop zelfs bloedig afgeslagen geworden; maer toen de Nederlandsche krygslieden, op vyf of zes plaetsen te gelyk, den wal hadden beklommen en eene schrikkelijke vernieling begonnen aen te regten, erkenden de Javanen dat alle hoop voor hen verloren was. Hunne zwaerste wapenen wegwerpende, vloten zy van den wal, om langs de andere zyde der stad in het veld en in de bosschen een ontkomen te zoeken.

Met woede en aengejaegde wraekzucht hakten en sloegen de Hollanders onder de vliedende vyanden

en vervolgden hen tot dat zy, buiten de stad en in de bosschen, uit hun gezigt waren verdwenen.

De grootste magt der vlugtelingen kwam dus achter den Luitenant Pietersen; en hy, met zyne zestig gezellen, ging zich waerschyntlyk langs alle kanten door eenige duizende wraekzuchtige vyanden omringd zien. Welk lot deze dappere mannen was beschoren, welke heldendaden zy in den duisteren schoot des wouds gingen bedryven, hoe de lyken rond hen zouden verspreid liggen, vooraleer ook de laetste hunner bezweek, dat zou niemand hunner gezellen weten.....

Door dezelfde gedachte als de Luitenant Pietersen gedreven, ylden de oversten en soldaten, die tot de bezetting der Factory behoorden, naer den Dhalm, in de twyfelachtige hoop dat men daer den gevangen Hopman misschien nog levend zou vinden. Zy doorliepen het paleis tot in zyne verborgenste hoeken; zy zochten in alle zalen en vertrekken, en riepen met luiderstemme den Hopman by zynen naem, opdat hy hen mogte hooren, indien hy ergens in eene geheime plaets opgesloten ware. Dewyl de Javanen, de bestorming voorziende, al hunne vrouwen, kinderen en oude lieden op voorhand uit de stad hadden

doen vertrekken, vond men in den Dhalm, noch in de andere huizen, eenig inwooner, die kon zeggen waer de Hopman was gebleven en wat men met hem had gedaen. Waerschylyk zouden eventwel de Hollandsche soldaten hunne opzoekingen nog lang hebben voortgezet, maer nu schreeuwden eenige stemmen van buiten :

« Vlucht, vlucht! De stad staet in vollen brand! »

De Hollanders staken in allerhaest het vuer aen de wanden des Dhalms en vloden op het plein.

Hier zagen zy, uit alle hoeken der stad, wolken rook ten hemel stygen; het gekraek der brandende bamboes en rottangs vervulde de lucht met een vreemd doch ontzettend gekletter, dat echter beheerscht werd door het magtig geroffel der trommels, die de Hollandsche soldaten uit de stad terug riepen¹.

In het veld, tusschen het veroordeeld Jakatra en de Factory, stond de algemeene Stedevoogd, die de wederkeerende krygslieden, elk onder zyn Vaendel, in gelederen deed schikken.

¹ « De dappere Koen ontschepte 1,000 man, deed het beleg opbreken, viel op de stad Jakatra aen, nam ze stormenderhand in, en leverde ze over aen de vlammen. »

C. J. TEMMINCK. *Coup-d'œil général sur les possessions néerlandaises, etc.*

Achter en ter zyde der slagorde bevonden zich de zieken, de vrouwen en de kinderen, die, by het zien der vlammen boven de stad, in de handen kletsten en liederen zongen om de overwinning te vieren.

Vrouw Van den Broeck en hare dochter Aleidis, door eene angstige verwachting aengejaegd, waren insgelyks tot by de soldaten vooruitgekomen en zagen, sidderend en met hygenden boezem, elken terugkeerenden soldaet te gemoet; maer wanneer zy er schier geene meer zagen komen, en zy zich overtuigd achtten dat meest al de manschap onder de Vaendels was vergaderd, dan weêrhielden zy hunne tranen niet langer. Aleidis legde haren arm over den schouder harer moeder, verborg zich het aengezigt tegen hare borst en weende met smartelyke snikken. Nog poogde Vrouw Van den Broeck haer te troosten, door haer te zeggen dat men hopen mogt zoo lang Walter Pietersen niet was teruggekeerd; maer dan toonde Aleidis de brandende stad en boog sidderend het hoofd, als wilde zy beduiden dat in dien vuergloed welligt een dubbel ongeluk hen had getroffen.....

Het was wonderlyk om zien, hoe snel de brand

binnen Jakatra, van het eene huis naer het andere oversloeg. Alhoewel slechts door eenen zachten wind gedreven, hadden de duizende vlammen zich welhaest van alle kanten tot eene enkele onmeetbare vlam vereenigd, in welker midden des Sultans Dhalm als een gloeiend gebouw zich vertoonde. De stad geleek eene vurige zee, waerboven eene zwangere onweêrswolk in wentelende golvingen zich bewoog. Zoodanig was het gekraek der bamboes en rottangs, dat men zou gemeend hebben, in den schoot van den blakenden kolk het musketvuer van twee strydende legers te hooren.

Terwyl iedereen het oog op het brandend Jakatra gevestigd hield, had de Stedevoogd zich door de Hopmannen verslag doen geven over het verlies dat elk Vaendel had geleden. Dit verlies was niet aanzienlyk, en, behalve de eenige dooden en gekwetsten die men van de wallen achter de slagorde had gebragt, ontbrak er geen enkel soldaet onder de Vaendels welke met de vloot waren aengekomen. Niemand had zich diensvolgens door het vuer laten verrassen..... maer wat in den eerste onuitlegbaer scheen en welhaest iedereen met angst sloeg, was de verwonderlyke daedzaak, dat van het gansche

Vaendel, waerover Walter Pietersen het bevel voerde, nog geen enkel man was wedergekeerd!

In den eerste meende de Stedevoogd te mogen denken dat de jonge Luitenant zich door zynen vurigen moed had laten medeslepen, en de vyanden ook buiten de stad vervolgde. Hy hoopte dat men, na eenige oogenblikken wachters, hem wel zou zien terugkomen; maer nu was er reeds zoo veel tyds verlopen, dat de Bevelhebber, zoo wel als de andere oversten, voor een groot ongeluk begon te vreezen. Indien men deze overwinning door het verlies van een gansch Vaendel beproefde soldaten hadde moeten koopen, waren er veeleer redenen geweest om te treuren dan om zich te verblyden.

Het was op het gelaet der mannen die met Walter binnen de Factory hadden geleden en gestreden, dat men droefheid en angst kon lezen. Hun moedige Luitenant zou met zestig hunder vorige rampgenoten zyn gesneuveld! Na zoo veel ellende, zouden zy de dood gevonden hebben op den dag zelve der verlossing!

Hunne bekommernis en hunne droefheid gingen allengs over tot de soldaten der andere Vaendels; ook de vrouwen en kinderen werden stiller by het

gezig der algemeene verslagenheid; en nu vroeg men elkander, met benauwdheid in den blik, waer toch de moedige Luitenant met zyne gezellen mogt gebleven zyn?

De Stedevoogd en de Hopmannen gingen tot Vrouw Van den Broeck, en vroegen haer of zy misschien de reden van Walter's wegblyven kon vermoeden. De arme vrouw deed geweld om niet onder hare smart te bezwyken, en zegde dat zy niets anders wist dan alleenlyk dat Walter, sedert dien morgend, tot de uiterste wanhoop was vervoerd en misschien de dood te midden der Javanen had willen zoeken.

De schrikkelyke toestand dezer ongelukkigen, de tranen en klagten van Aleidis roerden de oversten zoo zeer, dat zy wedyverden om hun door zoete woorden moed te geven en hen te troosten; maer wat kon hunne vriendenstem by de zekerheid van des Hopmans dood?

Alzoo zy nog bezig waren met poogingen te doen om het lydend huisgezin eene hoop in te spreken, die zy zelve hadden verloren, zagen zy eensklaps in de verte, tusschen eenige heesters, eenen Hollandschen soldaet verschynen, die hinkte en met moeite voort

kon. Hy stak de handen uit en scheen om hulp te roepen.

De Stedevoogd wenkte eenen Serjant en bevoel hem, met eenige mannen den gekwetsten soldaet te gemoet te loopen.

Iedereen was nieuwsgierig en hield de oogen met wachtende verwondering op den komenden soldaet gerigt. Vermits geen enkel man der andere Vaendels ontbrak, moest deze ongetwyfeld een der gezellen van Walter Pietersen zyn; en men ging dus vernemen wat er van den heldhaftigen Luitenant was geworden.

Men bragt den gekwetsten soldaet vóór den Stedevoogd, die hem vroeg wat hem was wedervaren en hoe het kwam dat hy, alleen van zyn gansch Vaendel, wederkeerde.

« Heer Stedevoogd » antwoordde de soldaet « wy waren de eersten van al in de stad, en liepen regtstreeks naer het paleis des Sultans. Op het plein gekomen, zagen wy in de verte eenige Javanen, die onzen Hopman Van den Broeck wegvoerden en met hem wilden vlugten..... »

« God! myn vader leeft! » kreet Aleidis. « Moederlief, hy leeft! »

« Hy leeft nog ! » riepen al de anderen met blydschap.

« Ga voort, ga voort » gebod de Stedevoogd.

« De Luitenant sprong als een verwoede leeuw naer de vliedende Javanen, en wy hem achterna » hernam de soldaet « maer de vlugtelingen hadden veel vóór op ons, en geraekten in het veld en in de bosschen. Wat er dan verder geschied is, weet ik niet, heer Stedevoogd; en ik verneem, met diepe smart, dat myn dappere Luitenant en myne gezellen nog niet teruggekeerd zyn. »

« Maer hoe hebt gy deze wonde bekomen ? » werd hem gevraagd.

« Het is een pyl die my door het been is gegaen » antwoordde hy. « Toen wy, niet verre van Jakatra, tusschen dicht geboomte geraekt waren, en weder de Javanen die den Hopman wegvoerden, in het gezigt hadden, verscheen er eensklaps eene wolk vyanden achter ons. Ik kreeg eenen pyl in het been en viel neder. Daer ik wel gevoelde, dat ik niet meer bekwaem was om my te verdedigen, verborg ik my onder de heesters. Ik heb de stem des Luitenants gehoord, die de manschap tot verdediging aenspoorde; ik heb insgelyks het strydgehuil der Javanen gehoord; maer

na eenige oogenblikken, werd alles stil rond my. — Zoohaest ik niets meer vernam, heb ik myne schuilplaats verlaten, en, hinkend en kruipend, ben ik eindelyk zoo ver geraekt dat gy my hebt bemerkd. Dit is al wat ik weet, heer Stedevoogd. »

De oversten bleven stilzwygend en zonken in angstige overwegingen weg. Volgens het verhael van den gekwetste, mogt men weinig hoop op de behoudenis des Luitenants en zyner gezellen koesteren. Inderdaed, hoe onversaegd hy ook mogte zyn, was het niet waerschylyk dat hy, met zestig mannen, het lang tegen de aenvechting van duizende en duizende vyanden zou hebben kunnen volhouden. Wel zegde Pieter Van Ray dat het hem in het geheel niet zou verwonderen, indien Walter Pietersen met zyne moedige gezellen eenige honderde vyanden nederhakte, en, tegen den avond, zegepralend wederkeerde; maer niemand deelde in zyn vertrouwen.

Aleidis, wier hart van zalige blydschap was opgesprongen, by de tyding dat haer vader nog leefde, had weder, onder den druk van nieuwen angst en schrik, het hoofd tegen de borst harer moeder gebogen.

« Kom, Aleidis » zegde Vrouw Van den Broeck

tusschen het storten van stille tranen « laet ons huiswaerts keeren. God overlaedt ons met ramp en smart..... Wy zullen bidden, bidden in eenzaamheid. Misschien! Wie weet? de wil des Heeren is ondoorgrondelyk..... »

Zy had reeds eenige stappen gedaen, om met hare bedrukte dochter naer de Factory te gaen, toen zy plotselings zich omkeerde, en, door een verrassend gerucht getroffen, met vragende oogen in de verte blikte.

Er galmde boven het geboomte, ter zyde der stad Jakatra, een verward geroep, als van een aental juichende menschen..... Wat mogt dit zyn?

Deze vraeg stond in elks oogen, en het was met jagenden boezem en poppelend hart dat allen, oversten en soldaten, hun gehoor overspanden, om iets te onderscheiden van het gerucht, dat klaerblykend met snelheid naderde, ofschoon de galmen, ongetwyfeld door digt geboomte onderschept, nog onduidelyk waren.

Daer steeg eensklaps de zegekreet « Hoezee! Hoezee! Batavia! » klaer en verstaenbaer nevens de brandende stad in de hoogte. En byna onmiddelyk daarna verschenen een veertigtal Hollandsche soldaten

ter plaetse waer de gekwetste soldaet, een weinig te voren, zich eerst had vertoond.

« Hoezee! onze Luitenant, onze dappere Luitenant! » juichten de soldaten, met blydschap hunne hoeden zwaaijend.

Inderdaed, het was Walter Pietersen met de mannen van zyn Vaendel, welke het stael des vyands had gespaerd.

Aleidis hield de handen tèn hemel geheven; en, alhoewel zy in deze dooreenlopende mannen nog niemand kon herkennen, glanste haer gelaet van geluk en dankbaerheid, als ontstelde haer een zalig voorgevoel..... Maer toen de Hollandsche soldaten van tusschen het geboomte traden, en dat de maegd, met hare overspannen blikken, tot in hun midden kon doordringen, ontvloog haer een magtige schreeuw. Schier van aendoening zinneloos, riep zy uit:

« God, lieve God! o, dank, ik zie mynen armen vader! Moeder, hy leeft! Walter heeft hem gered! »

Dit zeggende, sprong zy vooruit over de vlakke en liep, snel als eene hinde, de soldaten te gemoet, die van hunnen kant met grooten spoed naderden. Ook Vrouw Van den Broeck en de oversten begaven zich vooruit; maer zy waren nog verre van de juichende

mannen verwyderd, toen Aleidis reeds aen den hals haers vaders hing en zyn aengezigt en schouders met heete tranen besproeide. In hare gelukzaligheid sprak zy al de zoete en streelende woorden, die liefde, medelyden en geluk kunnen inboezemen. De Hopman drukte, in verdwaeldheid en zwygend, zyn dierbaer kind tegen de borst en schouwde ten hemel, met oogen, waeruit met den blik een vurig dankgebed opsteeg.

Nu naderde zyne vrouw; — maer wanneer deze bemerkte, hoe ziekte en lyden haren armen echtgenoot hadden vermagerd, hoe eene lykachtige bleekheid zyn aengezigt ontverwde, en hoe nog, op zyne wangen en op zyn voorhoofd, half gesloten likteekens getuigenis van der Javanen wreedheid gaven, dan slaekte zy enen grievenden kreet en viel klagend in de armen haers echtgenoots, die vrouw en dochter in denzelfden liefdeband op zyn kloppend harte sloot..... De algemeene Stedevoogd greep hem de hand; de Hopmannen, zyne vrienden, omringden hem met de warmste gelukwensen.....

De soldaten der Vaendels, door dit tooneel diep geschokt en door hunne eigene blydschap aengejaegd, verlieten hunne gelederen en kwamen rond de

oversten staen. Zy zwaelden hunne handen in de hoogte en deden de lucht hergalmen door zegevierende kreten.

« Hoezee ! Hoezee ! Leve de Hopman ! Leve Van den Broeck ! Nu is het volle zegeprael ! » was de groet, die uit duizend ontroerde borsten den verlostengevangene te gemoet klonk.

Aleidis, tot dan in zaligheid gansch verslonden, had niets gevoeld dan het geluk van haren vader weder te zien; zy had aen niets gedacht dan aen de uitstorting harer liefde en harer blydschap; maer nu viel eensklaps haer oog op Walter Pietersen, die, met eenen stillen doch onbeschryvelyk zaligen glimlach, het roerend schouwspel harer vreugde aanzag. De jonkvrouw sprong naer hem toe, viel geknield vóór hem neder en riep met de handen opgeheven :

« O, dank, dank ! Gy geeft my meer dan het leven ! Walter, Walter, hoe betael ik ooit de schuld der dankbaerheid jegens u ? Redder myns vaders, wees gezegend !.... »

Zy meende in de uitstorting harer eindelooze dankbaerheid voort te varen; maer de Luitenant hief haer van den grond op. Zy, schier zinneloos, sloeg hare armen om zynen hals.

Van den Broeck aenschouwde eene wyl dit tooneel met oogen die van zielsgenoegen blonken. Dan, eensklaps vooruitredende, zegde hy op plegtigen toon tot degenen die hem omringden :

« Vrienden, gezellen, ik dank den Heere die my heeft verlost, en u allen die zoo getrouw met my voor het vaderland hebt geleden en gestreden. Het is niet in myne magt, u myne erkentenis te betoonen; maer eenen uwer toch, den dappersten onder u allen, kan ik eene vergelding schenken. Ziet daer myn dierbaer kind, myne zoete Aleidis, van geluk en liefde bezwykend, aen den hals van den held die my verlost van eene akelige dood. Walter, Walter, kom op myne borst; dat ik in u eenen dierbaren zoon omarme! Aleidis worde uwe bruid..... en zegene God dien schoonen en heiligen band! »

Terwyl Van den Broeck den jongen overste en tevens zyne dochter op zyn hart drukte, kwam de ontroerde Stedevoogd nader en sprak met eenen glimlach :

« Er ontbreekt iets aen dit treffende huwelyk..... »

En Walter op den schouder kloppend, zegde hy :

« Ik zal de laetste voorwaarden vervullen : wees Hopman, heer Pietersen ; behoud het bevel over de

dappere gezellen die u tot het volvoeren dezer heldendaed hebben geholpen. Gy zyt jong ; maer geve God dat de Hopmansdegen immer in handen als de uwen blinke ! Wees gelukkig, Walter Pietersen ; gy zyt een weerdig zoon van Nederland ! »

De jongeling kon schier aen zoo veel geluk niet gelooven. Terwyl Vrouw Van den Broeck en Aleidis woorden van liefde en teederheid tot den Hopman spraken, hield Walter den onvasten blik in de ruimte gerigt en beefde van overmatige ontroering..... Hy zag eensklaps den neger Congo, die, op vyf of zes stappen van daer, met de handen te saémgevouwen stond, en hem aenschouwde met oogen waeruit eene vurige hoop of eene smeekende bede straelde.

De jonge overste herinnerde zich op eens, welke oneindige verkleefdheid de slaef hem had betuigd, en wat hy, Walter, den armen neger, had beloofd.

Hy wisselde in stilte een haestig woord met Van den Broeck ; en dezès toestemming bekomen hebbende, liep hy tot den slaef, drukte hem de hand en zegde ontroerd :

« Congo, ik heb u begrepen : myne belofte, niet waer ? Ah, ik zal ze vervullen. Uw hart is dankbaer, trouw, moedig ; gy hebt uw bloed voor Nederland's

eere vergoten..... en gy zoudt geen deel hebben in den zegepraël! Congo, de Hopman heeft u aen my in eigendom gegeven..... en ik, myn goede Congo, ik geef u de vryheid!

De neger wierp zich met eenen blyden schreeuw ten gronde en omhelsde weenend des jongelings kniën; tusschen zyn dankbaer snikken murmelde hy schier onverstaenbaer :

« Ach, vryheid, vryheid; maer met u blyven, met u blyven, goede meester! »

Walter poogde hem van den bodem te doen opstaen, zegde hem dat hy van zyn huisgezin mogt blyven deelmaken en beloofde hem dat hy hem voortdurend zou beschermen.

De algemeene Stedevoogd gaf op dit oogenblik het bevel tot den optogt naer de Factory, en gebod de trommelaers vergadering te slaen. Al de mannen liepen naer hunne Vaendels en schikten zich in gelederen.

Van den Broeck, tusschen zyne echtgenote en zyne dochter, en vergezeld door den Stedevoogd en door Walter, stapte vooraen.

De trommelaers en trompetters deden het vaderlandsche lied *Wilhelmus van Nassauwen* over de vlakke

schallen; al de manschap, de vrouwen, de kinderen, de zieken, allen zwaaiden de handen, zongen en juichten, als hadde de blydschap hen tot zinneloosheid toe vervoerd.

Men kon gedurende den optogt schier niets uit het verwarde gejuich verstaen; maer toen het kleine leger vóór de poort der Factory kwam en het opschrift in het oog kreeg, dat men daer in minder goede tyden als een teeken van vertrouwen in Gods bescherming had gehangen, dan vereenigden zich aller stemmen in eenen enkelen ontzaggelyken zgeschreeuw; en, terwyl Holland's dappere zonen de poort der toekomstige hoofdstad van Nederlandsch Indië binnen trokken, bonsde er een donderende kreet ten hemel :

« Batavia! Batavia! »

EINDE.

